

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

1/2019

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Roman Fiala
Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda,
JUDr. Zdeněk Krčmář, JUDr. František Půry, Ph.D.
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXI, Index 47 301

Číslo 1/2019 vychází 23. 3. 2019

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství.

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Doživotí	č. 3
Důvod dovolání pro právní vady rozhodnutí	č. 5
Jednání za jiného	č. 1
Jednání za právnickou osobu	č. 1
Řízení o dovolání	č. 5
Vydírání	č. 4
Výjimečný trest	č. 3
Zabezpečovací detence	č. 3
Zákaz reformace in peius	č. 5
Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě	č. 1
Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění	č. 2

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Bolestné	č. 7
Byt	č. 12
Daň z přidané hodnoty	č. 11
Duševní útrapy (o. z.)	č. 7
[Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)]	
Hodnota věci (o. z.)	č. 8
Insolvence	č. 12
Insolvenční řízení	č. 11
Jednání za právnickou osobu (o. z.)	č. 10
Jednatel	č. 2, 10
Náhrada nemajetková újmy (o. z.)	č. 6
Náhrada škody	č. 6, 8
Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.)	č. 6
Nemajetková újma (o. z.)	č. 7
Neplatnost právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]	č. 10
[Právní jednání (o. z.)]	
Obchodní rejstřík	č. 2
Odporovatelnost	č. 9
Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků	č. 6
Ochrana osobnosti	č. 6
Pojištění odpovědnosti za škodu	č. 6
Prokura	č. 9, 10
Překážka věci rozsouzení (res iudicate)	č. 7
Společné jmění manželů	č. 1
Společník	č. 2
Spoluvlastnictví	č. 5
Správa (správce) společné věci (o. z.)	č. 5
Správa cizího majetku (o. z.)	č. 12
Určení otcovství	č. 3
Výklad právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]	č. 4
Zajištění závazku	č. 12
Zastoupení	č. 10
Ztížení společenského uplatnění	č. 7
Žaloba určovací	č. 1

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 1

č. 1

Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, Jednání za právnickou osobu, Jednání za jiného
§ 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, § 114 tr. zákoníku

I. Ustanovení § 256 tr. zákoníku o trestném činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě není normou s blanketním, ani s odkazovací skutkovou podstatou, neboť se nedovolává ani obecně, ani konkrétně mimotrestního předpisu, který by bylo třeba užít nebo jehož porušením je podmíněna trestní odpovědnost. Tento trestný čin lze spáchat i v souvislosti se zadáváním veřejné zakázky malého rozsahu, u níž se nemusí konat zadávací řízení podle zákona o veřejných zakázkách.

II. Ustanovení § 256 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku obsahuje alternativně více znaků vyjadřujících zvláštní postavení pachatele, které podmiňují použití vyšší trestní sazby a spočívají v tom, že pachatel spáchá čin uvedený v § 256 odst. 1 tr. zákoníku jako člen hodnotící komise, vyhlášovatel nebo pořadatel veřejné soutěže nebo veřejné dražby, licitátor nebo jako člen organizované skupiny. I když zde není výslovně uveden „zadavatel veřejné zakázky“, lze ho považovat za speciální případ „vyhlášovatele veřejné soutěže“.

Je-li vyhlášovatelem veřejné soutěže právnická osoba (např. územní samosprávný celek), uplatní se institut tzv. jednání za jiného ve smyslu § 114 odst. 2 tr. zákoníku, tedy postačí, že takové postavení má tato právnická osoba, jejímž jménem pachatel jedná.

III. Trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 tr. zákoníku je tzv. nepravým zvláštním deliktem ve smyslu třídění trestných činů podle osoby pachatele. Jde totiž o takový delikt, u něhož trestní zákoník stanoví zvláštní vlastnost, postavení či způsobilost pachatele v ustanovení § 256 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku pouze jako tzv. okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, tedy okolnost zvlášť přitěžující, ovšem základní skutkovou podstatu podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku může naplnit kdokoliv.

U nepravých zvláštních deliktů je spolupachatelství přípustné, přičemž přísněji bude postižen pouze ten ze spolupachatelů, který naplnil uvedenou okol-

nost zvlášť přítěžující a u něhož je dána příslušná zvláštní vlastnost, postavení či způsobilost, takže je konkrétním či speciálním subjektem ve smyslu § 114 tr. zákoníku.

Č. 1

Prísnejší trestní postih podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku se uplatní jen u toho ze spolupachatelů, který byl např. vyhlašovatelem veřejné soutěže. To ovšem nevylučuje, aby i další pachatel, který není vyhlašovatelem veřejné soutěže, mohl jako spolupachatel zjednat (spolu s ostatními pachateli) výhodu při zadání veřejné zakázky. Zákon v ustanovení § 256 odst. 1 tr. zákoníku nevyžaduje žádné zvláštní postavení, vlastnost či způsobilost pachatele, tudíž se tohoto trestného činu jako spolupachatel může dopustit i tzv. *extraneus*, který není zadavatelem veřejné zakázky či vyhlašovatelem veřejné soutěže, resp. žádným jiným způsobem (např. jako člen hodnotící komise) se nepodílí na výběru uchazeče o veřejnou zakázku či soutěžitele, ani na následném zadání veřejné zakázky. Proto i zjednání výhody v součinnosti se zadavatelem veřejné zakázky je třeba považovat za spolupachatelství (§ 23 tr. zákoníku) na daném trestném činu, neboť takový spolupachatel svým jednáním přímo naplňuje znaky uvedeného trestného činu.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1106/2016, ECLI:CZ:NS:2017:5.TDO.1106.2016.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněných P. K., R. W., P. B., M. Ch., D. K. a V. B. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 11. 2015, sp. zn. 9 To 161/2015, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 10 T 140/2013.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 10 T 140/2013, byl obviněný P. K. uznán vinným pod body I., II., III. a IV. výroku o vině přečinem zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ve zkratce „tr. zákoník“). Za to mu byl uložen podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu dvou roků. Dále byl obviněnému uložen podle § 67 odst. 2 písm. b) a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku peněžitý trest ve výměře 500 denních sazeb po 2 000 Kč, tedy celkem ve výši 1 000 000 Kč. Podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku mu byl stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců pro případ, že by

peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. Podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku byl obviněnému uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce ve statutárním orgánu právnické osoby na dobu pěti let.

2. Obviněná R. W. byla uznána vinnou pod bodem II. výroku o vině uvedeného rozsudku zločinem zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku. Za tento zločin jí byl uložen podle § 256 odst. 2 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu dvou roků.

3. Obviněný D. K. byl uznán vinným pod body I., III. a IV. výroku o vině téhož rozsudku zločinem zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, za který mu byl uložen podle § 256 odst. 2 tr. zákoníku trest odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu dvou roků. Podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku byl dále obviněnému uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu vedoucí funkce ve státní organizaci nebo v příspěvkové organizaci státu na dobu čtyř roků.

4. Obvinění M. Ch. a P. B. byli pod bodem I. a obviněný V. B. byl pod bodem IV. výroku o vině uvedeného rozsudku shodně uznáni vinnými pomoci k přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 24 odst. 1 písm. c) a § 256 odst. 1 tr. zákoníku. Za to jim byly shodně uloženy podle § 256 odst. 1, § 67 odst. 1, 3 a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku peněžitě tresty, a to každému ve výměře 200 denních sazeb po 500 Kč, tedy celkem ve výši 100 000 Kč. Podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku jim byly stanoveny náhradní tresty odnětí svobody každému v trvání pěti měsíců pro případ, že by peněžitě tresty nebyly ve stanovené lhůtě vykonány.

5. Týmž rozsudkem soudu prvního stupně byla pod body I. a II. výroku o vině uznána vinnou pomocí k přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 24 odst. 1 písm. c) a § 256 odst. 1 tr. zákoníku také obviněná M. J., u níž soud prvního stupně podle § 46 odst. 1 tr. zákoníku upustil od potrestání.

6. Jednání obviněných pod bodem I. výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně spočívalo v tom (zjednodušeně uvedeno), že se obvinění D. K. a P. K. za pomoci obviněných M. J., M. Ch. a P. B. dopustili v průběhu listopadu a prosince 2012 v B. manipulace při zadávání veřejné zakázky na stavební práce (úpravu šaten) pro Biofyzikální ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. (dále ve zkratce jen „BFU“), za který jednal obviněný D. K., čímž došlo ke zvýhodnění obchodní společnosti T., s. r. o., se sídlem XY (dále jen „obchodní společnost T.“), jejímž jednatelem byl obviněný P. K. Při zadání této veřejné zakázky byly osloveny obchodní společnosti T., U., s. r. o., se sídlem XY (dále jen „obchodní společnost U.“),

jejíž jednatelkou byla obviněná M. J., a B.-I., s. r. o., se sídlem XY (dále jen „obchodní společnost B.-I.“), jejímiž jednatelem byli obvinění M. Ch. a P. B. Posledně dvě uvedené obchodní společnosti připravily ve spolupráci s obviněným P. K. nabídky na stavební práce tak, aby umožnily obchodní společnosti T. získat veřejnou zakázku a uzavřít smlouvu o dílo s cenou díla ve výši 960 269 Kč včetně daně z přidané hodnoty (dále ve zkratce „DPH“).

7. Skutku popsaneho pod bodem II. výroku o vině uvedeného rozsudku se dopustili obvinění P. K. s R. W. za spolupráce obviněné M. J. a dalších osob tím, že v průběhu měsíců ledna až března 2013 v B. zmanipulovali zadání veřejné zakázky na stavební práce prováděné v budově v XY ul., B. – S. L. Obviněná R. W. jako investiční referentka Odboru všeobecného Úřadu městské části (dále ve zkratce „ÚMČ“) XY po domluvě s obviněným P. K. oslovila s cenovou poptávkou obchodní společnost K. s., s. r. o., se sídlem XY (dále jen „obchodní společnost K. s.“), jejímž jednatelem byl obviněný P. K., a obchodní společnosti určené tímto obviněným, a to obchodní společnost U., jejíž jednatelkou byla M. J., dále obchodní společnost L. p., s. r. o., se sídlem XY (dále jen „obchodní společnost L. p.“), jejímž jednatelem byl J. L., obchodní společnost M.-T., s. r. o., se sídlem XY, jejímž jednatelem byl J. B., a obchodní společnost A. B., s. r. o. (nyní v likvidaci), se sídlem XY, jejímž jednatelem byl A. D. Uvedení jednatele ve spolupráci s obviněným P. K. připravili cenové nabídky tak, aby umožnili obchodní společnosti K. s. ovládnout obviněným P. K. získat veřejnou zakázku. Následně po oficiálním otevření doručených cenových nabídek obviněná R. W. sdělila obviněnému P. K. nejnižší podanou nabídkovou cenu a umožnila mu přepracovat a vyměnit jeho již dříve podanou cenovou nabídku tak, aby tato nová přepracovaná cenová nabídka měla nejnižší nabídkovou cenu a společnost K. s. vyhrála celé výběrové řízení a byla s ní uzavřena smlouva o dílo s cenou díla ve výši 2 373 213 Kč bez DPH.

8. Pod bodem III. výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně byl obviněný D. K. uznán vinným tím, že jako zástupce BFU v přesně nezjištěnou dobu, nejpozději však dne 23. 4. 2013, předal v XY obviněnému P. K. technické výkresy a další doklady tvořící dokumentaci pro výběrové řízení týkající se zadání veřejné zakázky na stavební práce na novém zvěřinci se zázemím, a to ještě předtím, než bylo výběrové řízení oficiálně uveřejněno ve Věstníku veřejných zakázek. Obviněný P. K. následně oslovil své dodavatele a činil další úkony směřující k tomu, aby využil časové výhody vůči ostatním dodavatelům.

9. Skutek obsažený pod bodem IV. výroku o vině v uvedeném rozsudku spočíval v tom, že v době od 20. 2. 2013 do 1. 3. 2013 v XY při zadávání veřejné zakázky na stavební práce na opravě místnosti v přízemí hlavní budovy BFU obviněný Ing. D. K. jako zástupce BFU po předchozí domluvě s obviněným P. K. oslovil s cenovou poptávkou obchodní společnost T. a další dvě stavební společnosti, které mu určil obviněný P. K., a to obchodní společnost L. p., jejímž

jednatelem byl J. L., a podnikatele – fyzickou osobu V. B., podnikajícího pod firmou V. B. – B. Poté J. L. a obviněný V. B. po domluvě s obviněným P. K. připravili cenové nabídky tak, aby se jako nejvýhodnější jevila nabídka obchodní společnosti T., a umožnili jí tak získat veřejnou zakázku. Obviněný D. K. koordinoval celý průběh zadávání veřejné zakázky na základě průběžné domluvy s obviněným P. K. Obchodní společnost T. pak získala uvedenou veřejnou zakázku a byla s ní uzavřena smlouva o dílo s cenou díla ve výši 293 932 Kč včetně DPH.

10. Proti shora uvedenému rozsudku soudu prvního stupně podali obvinění P. K., R. W., P. B., M. Ch., D. K. a V. B. odvolání, a to proti všem výrokům rozsudku soudu prvního stupně. O těchto odvoláních rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 12. 11. 2015, sp. zn. 9 To 161/2015, tak, že je podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodná.

II.

Dovolání a vyjádření k nim

11. Citované usnesení Krajského soudu v Brně napadli obvinění P. K., R. W., P. B., M. Ch., D. K. a V. B. dovoláními podanými prostřednictvím svých obhájců.

12. Obviněný P. K. podal dovolání s poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., přičemž namítl nesprávné právní posouzení skutku a tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními. Na to obviněný upozorňoval již v rámci podaného odvolání, avšak odvolací soud na námitky proti rozsudku soudu prvního stupně nijak nereagoval.

13. Podle názoru obviněného je jeho trestní stíhání od počátku založeno na nesprávném výkladu skutkové podstaty přečinu zjednáni výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku, protože orgány činné v trestním řízení především vycházely z chybného výkladu pojmu „veřejná zakázka“, který je třeba interpretovat v intencích tehdy účinného zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „ZVZ“ nebo „zákon o veřejných zakázkách“, nebude-li výslovně uvedeno jinak). Podle § 18 odst. 5 ZVZ nebyl zadavatel povinen zadávat veřejné zakázky malého rozsahu podle uvedeného zákona, ale byl pouze povinen dodržet zásady transparentnosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace. Proto u veřejných zakázek malého rozsahu, o které šlo v případech uvedených pod body I., II. a IV. výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, nelze podle obviněného hovořit o zadání veřejné zakázky „v právním smyslu slova“. Nebyl zde tedy naplněn znak skutkové podstaty zmíněného přečinu vyjádřený formulací „v souvislosti se zadáním veřejné zakázky“, protože zadáním veřejné zakázky se rozumí postup uskutečněný pouze v zadávacím řízení, o nějž v daných případech nešlo, ale není jím organizování jakéhokoli výběrového řízení, jehož předmětem

je veřejná zakázka. Na tyto veřejné zakázky se neužijí ustanovení o zadání veřejné zakázky v jedné ze šesti vypočtených forem v zákoně o veřejných zakázkách (otevřené řízení, užší řízení, jednací řízení s uveřejněním, jednací řízení bez uveřejnění, soutěžní dialog, zjednodušené podlimitní řízení). V dané souvislosti obviněný také vytkl soudu prvního stupně, že zaměňoval pojem „veřejná zakázka“ s pojmem „veřejná soutěž“. Obviněný nezpochybňoval, že šlo o veřejné zakázky, nešlo ovšem o jejich zadávání ve smyslu zákona o veřejných zakázkách, takže otázka dodržení § 6 ZVZ nemá podle jeho názoru význam pro posouzení věci. Obviněný podpořil své úvahy i odkazem na výklad Ministerstva vnitra a rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, do jehož pravomoci podle § 112 odst. 1 ZVZ nespadá kontrola postupu zadavatele v případě veřejných zakázek malého rozsahu, neboť nejde o „zadání“ veřejné zakázky ve smyslu § 17 písm. k) ZVZ. V uvedeném ohledu proto obviněný označil rozsudek soudu prvního stupně za nepřezkoumatelný, přičemž nápravu v tomto směru nezjednal ani soud druhého stupně.

14. Obviněný dále namítl, že pachatelem přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku může být pouze osoba, která má určité povinnosti v zadávacím řízení týkajícím se veřejné zakázky. Obviněný P. K. však neměl žádné povinnosti v souvislosti se zadáním veřejných zakázek, proto je ani nemohl porušit, a nemohl se tak dopustit uvedeného trestného činu ani nemohl zjednat (uváděno sjednat) některému dodavateli přednost nebo výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů. Nebylo uvedeno ani to, v čem měly tvrzené manipulace a pletichy provedené obviněným spočívat. I v tom obviněný spatřoval nepřezkoumatelnost rozsudku soudu prvního stupně, kterou odvolací soud nenapravil.

15. Pokud jde o skutek uvedený ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně pod bodem III., obviněný popřel, že by se tohoto skutku dopustil. Navíc podle jeho přesvědčení nejde o dokonaný trestný čin, mohlo by jít nanejvýš o přípravu, která ovšem není v daném případě trestná. Jak dále obviněný zdůraznil, rozhodnutí soudů nižších stupňů trpí vadami, neboť nejsou řádně odůvodněna, a odvolací soud v tomto směru též nesplnil svou přezkoumnou funkci. Obviněný popřel, že by měl skutečný záměr účastnit se této zakázky jako dodavatel a neúčastnila se jí ani žádná z jím ovládaných obchodních společností.

16. Podle názoru obviněného z provedených důkazů nevyplývá jednoznačně jeho vina, přičemž výroková část rozsudku soudu prvního stupně obsahuje neprokázané skutečnosti a obviněný v tom s odkazem na judikaturu Ústavního soudu spatřuje zásah do svého práva na spravedlivý proces. Obviněný shledal výpověď svědkyně M. J. nevěrohodnou a další důkazní prostředky, které měly prokazovat jeho vinu, považuje za nezákonné. Týká se to záznamů telekomunikačního provozu pro vady připojeného protokolu, které obviněný podrobně rozvedl, a pro chybějící důvody k nařízení odposlechů, a proto k nim podle obviněného nelze

přihlížet. Obviněný vytkl soudům nižších stupňů nerespektování § 2 odst. 5 a 6 tr. ř., čímž mělo být porušeno jeho právo na spravedlivý proces a zásada presumpce nevinu.

17. V další části svého dovolání s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu obviněný vytkl nepřiměřenost uloženého peněžitého trestu, protože soudy nižších stupňů nezjistily jeho osobní a majetkové poměry a nezkoumaly dobytost trestu. Z rozsudku soudu prvního stupně vůbec nevyplyvá, proč v jeho případě činí výše jedné denní sazby 2 000 Kč, zatímco u dalších obviněných pouze 500 Kč. Obviněný není v situaci, kdy by byl schopen zaplatit peněžitý trest. Obviněný současně požádal o odklad výkonu rozsudku soudu prvního stupně, a to v části týkající se uloženého peněžitého trestu.

18. Ze všech shora uvedených důvodů obviněný P. K. navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů prvního i druhého stupně a aby sám ve věci rozhodl a podle § 226 písm. b) tr. ř. ho zprostil obžaloby.

19. Obviněná R. W. podala dovolání s poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a namítla nesprávné právní posouzení skutku, neboť podle jejího názoru nebylo jednoznačně prokázáno, že naplnila objektivní a subjektivní stránku skutkové podstaty přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku. Nebylo totiž vůbec prokázáno jakékoliv jednání, které by nasvědčovalo tomu, že se podílela na spáchání tohoto přečinu, neboť k tomu nebyly provedeny zásadní důkazy. Její vina byla vyvozena pouze na základě nepřímých důkazů, a to dvou záznamů telekomunikačního provozu. Podle obviněné soudy nesprávně hodnotily provedené důkazy a zcela pominuly důkazy svědčící v její prospěch, přičemž vždy postupovala v souladu se zákonem. Obviněná shledala i porušení zásady materiální pravdy zakotvené v § 2 odst. 5 tr. ř. a principu *in dubio pro reo*.

20. Jak dále obviněná zdůraznila, jako investiční referentka nebyla zadavatelem veřejné zakázky ve smyslu zákona o veřejných zakázkách, neboť nebyla „vedoucí“ ani členkou Rady Městské části XY, ale zadavatelem mohl být pouze územní samosprávný celek ve smyslu § 2 odst. 2 ZVZ, přičemž tuto funkci plnila rada uvedené městské části. Závěrem obviněná uvedla, že se odvolací soud nevypořádal „s námitkou analogie v trestním řízení“, kterou uplatnila již ve svém odvolání. Obviněná navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů prvního i druhého stupně.

21. Obviněný P. B. opřel své dovolání o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. Namítl v něm nesprávné právní posouzení skutku a nesprávné hodnocení důkazů. Podle názoru obviněného žádný z provedených důkazů nesvědčí o jeho vině a o tom, že se měl domlouvat se spoluobviněným P. K. nebo jiným spoluobviněným ohledně předmětné zakázky, nebyl si ani vědom skutečnosti, že by zakázku zpracoval sám spoluobviněný P. K. Obviněný zpochybnil zejména výpověď svědkyně M. J., neboť její výpověď neprokazuje jeho vinu. Dále

soustředil své výhrady vůči záznamům telekomunikačního provozu mezi ním a obviněným P. K., přičemž u některých odposlechů namítl neprovedení důkazu, kterým by bylo ověřeno, zda to byl tento obviněný, kdo hovořil s obviněným P. K. Soudy nižších stupňů ani nekonkretizovaly pořízené záznamy telekomunikačního provozu, které by jej měly usvědčovat. Odvolací soud navíc neprovedl ani důkazy navržené obviněným, a to zejména listinné důkazy prokazující intenzivní spolupráci mezi obchodními společnostmi B.-I. a K. s., ani opětovný výslech jeho a obviněného P. K. Odvolací soud se nezabýval navrženými důkazy, čímž došlo k porušení práva obviněného na spravedlivý proces. Podle názoru obviněného jsou skutková zjištění soudu prvního stupně v tzv. extrémním rozporu s provedenými důkazy, takže byl nesprávně posouzen skutek, kterým byl obviněný uznán vinným, a odvolací soud plně nedostál své přezkumné činnosti, když nenapravil zásadní pochybení soudu prvního stupně. Závěrem obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně a aby jej v plném rozsahu zprostil viny, popřípadě aby přikázal Městskému soudu v Brně věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

22. Obviněný M. Ch. poukázal ve svém dovolání na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. Obviněný namítl nesprávné právní posouzení skutku a nesprávné hodnocení důkazů, přičemž podle jeho názoru žádný z provedených důkazů nesvědčí o jeho vině, a v tomto směru zpochybnil výpověď svědkyně M. J., která neprokazovala jeho vinu. Skutkové závěry soudu prvního stupně jsou podle obviněného v tzv. extrémním rozporu s provedenými důkazy a nebyl respektován princip *in dubio pro reo*. Výrok rozsudku soudu prvního stupně o vině obviněného byl podle něj založen na jediném záznamu telekomunikačního provozu, k němuž došlo dlouho poté, co měl podle obžaloby spáchat trestný čin, který je mu kladen za vinu. Dále obviněný vznesl výhrady k právnímu posouzení skutku zjištěnému soudem prvního stupně a odkázal přitom na relevantní pasáže jím podaného odvolání. Obviněný považuje za neprokázané, že by se účastnil na přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku, protože nešlo o veřejnou soutěž, ale o zakázku malého rozsahu (o „zadání zakázky podle volného výběru“), takže žádný uchazeč o tuto zakázku nemohl zjednat (uváděno sjednat) výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů a obviněný ani reálně nemohl umožnit či usnadnit spáchání uvedeného přečinu. Nadto ke spáchání tohoto přečinu nemohlo dojít ani proto, že zvítězila nejvýhodnější nabídka, ostatní dodavatelé nemohli pociťovat, že přidělení zakázky bylo na jejich úkor. Jak dále obviněný zdůraznil, nedošlo k naplnění znaků skutkové podstaty daného přečinu, proto nepřichází v úvahu ani účastenství na něm vzhledem k zásadě akcesority účastenství. Obviněný z těchto důvodů závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení odvolacího soudu a přikázal mu věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout, případně aby sám rozhodl tak, že obviněný se podle § 226 písm. a) tr. ř. zprošťuje obžaloby.

23. Obviněný D. K. podal dovolání z dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. pro nesprávné právní posouzení skutku. Podle jeho názoru soudy nižších stupňů chybně právně posoudily pohnutku jako obligatorní znak skutkové podstaty přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku. Není totiž zřejmé a nebyla k tomu učiněna potřebná skutková zjištění, zda jednání obviněného bylo vedeno snahou opatřit obviněnému P. K. prospěch, a to prospěch majetkový, vyjádřený penězi (nemajetkový prospěch by nestačil pro naplnění skutkové podstaty podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku). Dokazování k této otázce nebylo vedeno, dokonce sám soud prvního stupně konstatoval, že u obviněného neshledal motiv vyjádřitelný penězi, pouze šlo o ulehčení a zjednodušení své vlastní práce. Podle obviněného nebyla naplněna subjektivní stránka skutkové podstaty uvedeného trestného činu, pro který byl odsouzen, a provedené důkazy nesvědčí o jeho vině. Z rozsudku soudu prvního stupně není ani zjistitelné, které konkrétní ustanovení zákona o veřejných zakázkách měl obviněný porušit. Proto navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení odvolacího soudu a přikázal mu věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout, případně aby sám obviněného zprostil obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř.

24. Obviněný V. B. podal dovolání s poukazem na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), h) a l) tr. ř. Namítl v něm nesprávné právní posouzení skutku a uložení nepřipustného druhu trestu. Předně vytkl soudu prvního stupně, že obviněnému uložil peněžitý trest, aniž by zkoumal jeho osobu a poměry. Obviněný považuje rozsudek v tomto směru za nepřezkoumatelný, neboť neobsahuje odůvodnění uvedených okolností a odvolací soud nijak nenapravil tato pochybení. Obviněný dále vytkl nezákonnost záznamů telekomunikačního provozu, přičemž odkázal na námitky dalších obviněných vznášené před soudy nižších stupňů. Zejména zde shledal vady připojeného protokolu (chybějící údaje o výčtu jednotlivých hovorů, jejich rozčlenění na „zájmové“ a ostatní, o místě a způsobu uložení zbývajících hovorů) a neexistující důvody pro nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Ve skutkové větě rozsudku soudu prvního stupně podle obviněného chybí odkaz na konkrétní ustanovení zákona o veřejných zakázkách, která měli obvinění porušit, přičemž poukaz na § 18 ZVZ v odůvodnění rozsudku jednak nemůže zhojit takovou vadu, jednak jej obviněný považuje za zcela nedostačující. Jak dále obviněný zdůraznil, rozhodnutí soudů nižších stupňů trpí i dalšími vadami, protože v nich není řádné odůvodnění, čímž mělo dojít k porušení základních práv a svobod obviněného, zejména jeho práva na spravedlivý proces a na obhajobu. Obviněný z těchto důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení odvolacího soudu a aby mu přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout, případně aby sám rozhodl rozsudkem.

25. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k podaným dovoláním obviněných P. K., R. W., P. B., M. Ch., D. K. a V. B. prostřednictvím státního zástupce čin-

ného u Nejvyššího státního zastupitelství. K jednotlivým dovoláním uvedl státní zástupce následující.

č. 1

26. Pokud jde o dovolání obviněného P. K., státní zástupce považuje za nerozhodný jeho názor, podle něhož nemohl jednat v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, neboť podle § 18 odst. 5 ZVZ není zadavatel povinen zadávat podle tohoto zákona veřejné zakázky malého rozsahu, ale postačí, pokud dodrží zásady transparentnosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace uvedené v § 6 ZVZ. Tvrzení obviněného, že trestnost jeho jednání je třeba dovodit z konkrétních ustanovení zákona o veřejných zakázkách, shledává státní zástupce v rozporu s názorem, který vyslovil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 5 Tdo 572/2009, k výkladu obdobného trestného činu pletich při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v tehdy účinném znění (dále ve zkratce jen „tr. zák.“), jehož skutková podstata je v zásadě totožná se skutkovou podstatou přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle nyní platného § 256 odst. 1 tr. zákoníku. Státní zástupce souhlasí s obviněným P. K., pokud jde o pojmy „veřejná zakázka“ a „veřejná soutěž“, které nejsou synonyma, avšak nesouhlasí s tím, že by soud nemohl užívat pro soutěž o veřejnou zakázku také pojmu „veřejná soutěž“. Veřejná zakázka je jen zvláštním typem veřejné soutěže, v níž vystupuje veřejný, dotovaný nebo sektorový zadavatel podle § 2 odst. 1 ZVZ. I veřejná zakázka je totiž veřejnou soutěží, která je podle shora citovaného judikátu charakterizována dvěma základními předpoklady, jimiž jsou veřejné vyhlášení a účast neomezeného okruhu subjektů. Podstatné je jen to, zda k jednání obviněného došlo v souvislosti s veřejnou soutěží charakterizovanou výše zmíněným způsobem, která v tomto případě probíhala a týkala se veřejné zakázky, byť mimo zadávací řízení podle zákona o veřejných zakázkách. Argumentaci obviněného v jeho dovolání, že také podle komentáře k trestnímu zákoníku je nutným znakem veřejné soutěže zadávací řízení, nelze přijmout, neboť obviněný poukazuje na první vydání komentáře z roku 2010, které neobsahovalo citovaný judikát. Podle státního zástupce se s touto námitkou vypořádal již odvolací soud na str. 19 a 20 svého usnesení, když shledal, že podstata jednání obviněných se týkala veřejné zakázky. Nelze považovat za důvodné ani další tvrzení obviněného v jeho dovolání, aby trestnost jednání uvedeného ve skutkové podstatě podle § 256 tr. zákoníku byla dovozována ze zákona o veřejných zakázkách. Proto právní posouzení skutku bylo správné a v této části je dovolání obviněného zjevně neopodstatněné.

27. Státní zástupce tedy nesouhlasí ani s argumentací obviněného P. K., pokud požaduje, aby trestnost posuzovaného jednání byla dovozována ze zákona o veřejných zakázkách. Totéž platí o jeho tvrzení, podle něhož nemohlo dojít k dokonání jednání pod bodem III. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, protože soutěžitel si zde skutečně zjednal časovou výhodu před ostatními tím, že dříve než oni obdržel dokumentaci pro výběrové řízení. Námitky spočívající

v tzv. extrémním rozporu mezi provedeným dokazováním a skutkovými zjištěními, v údajné nevěrohodnosti svědkyně M. J. a v alternativním skutkovém zjištění podle názoru státního zástupce nelze podřadit pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. ani pod jiný dovolací důvod. Státní zástupce přisvědčil závěrům soudů nižších stupňů, na které odkázal, a to ohledně vytýkané nezákonnosti důkazů v podobě záznamů telekomunikačního provozu pro údajné vady připojeného protokolu a chybějící důvody k jejich nařízení. Soudy nižších stupňů se s těmito ryze procesními námitkami neodpovídajícími uplatněnému dovolacímu důvodu náležitým způsobem vypořádaly.

28. Pokud jde o tvrzenou nepřiměřenost trestu uloženého obviněnému P. K., podle státního zástupce pochybení soudu spočívající v uložení nesprávného druhu trestu či jeho výměry, resp. v jeho nepřiměřené přísnosti, nelze namítat prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Ani poukaz na „nedobytnost“ peněžitého trestu není možné podřadit pod tento dovolací důvod, taková argumentace by snad mohla odpovídat jen důvodu uvedenému v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., který ovšem obviněný nevyužil, nadto neargumentoval ani porušením § 68 odst. 6 tr. zákoníku, které mohlo naplnit tento dovolací důvod. Pokud obviněný obecně požaduje, aby dobytost trestu byla zkoumána v rámci zjišťování osobních a majetkových poměrů, a zároveň žádal o tříměsíční odklad výkonu trestu, namítal spíše nepřiměřenost než nezákonnost uloženého trestu, který později bude schopen zaplatit. Státní zástupce však poukázal na judikaturu, podle níž dovolací soud nemá doplňovat chybějící možnou argumentaci za obviněného. Státní zástupce proto uzavřel, že ani námitky obviněného ohledně uloženého peněžitého trestu neodpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

29. Obviněná R. W. i přes uplatněný dovolací důvod podle názoru státního zástupce zjevně nesouhlasí jen se skutkovými zjištěními, která učinily soudy nižších stupňů. Nelze akceptovat ani námitku porušení „zásady materiální pravdy zakotvené v § 2 odst. 5 tr. ř.“, protože zásada materiální (objektivní) pravdy byla platným trestním řádem opuštěna před více než dvaceti lety novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb., přičemž jde o zásadu procesní, nikoliv hmotněprávní. Totéž platí o zásadě *in dubio pro reo* a Nejvyšší soud nepřipouští, aby bylo její dodržení zkoumáno v dovolacím řízení. Proto státní zástupce považuje dovolání obviněné v této části za podané z jiných důvodů, než jaké jsou uvedeny v § 265b tr. ř. Pokud jde o námitku obviněné, že jako investiční referentku ji nelze považovat za zadavatele veřejné zakázky, řádně se s ní vypořádal již soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku, přičemž obviněná i obviněný D. K. poskytli soutěžiteli nadstandardní výhody. Oba tito obvinění vystupovali za vyhlášovatele a činili úkony, které bylo možné očekávat od vyhlášovatelů, tedy především předávali informace o soutěži takovým osobám, takovým způsobem a v takovém čase, že tím zvýhodnili jednoho ze soutěžitelů. Proto v této části je dovolání ob-

viněné zjevně neopodstatněné, neboť za vyhlášovatele byla považována důvodně a správně je i právní posouzení skutku ve smyslu kvalifikované skutkové podstaty. V námitce týkající se opomenutých důkazů obviněná neuvedla, které důkazy má na mysli, proto se k tomu státní zástupce nemohl blíže vyjádřit.

č. 1

30. Pokud jde o dovolání obviněného P. B., podle státního zástupce i přes uplatněný dovolací důvod obviněný zjevně nesouhlasí jen se skutkovými zjištěními, která učinily soudy nižších stupňů, zejména s výpovědí svědkyně M. J. s obsahem telefonické komunikace s obviněným P. K. Státní zástupce se nemohl blíže vyjádřit k námitce obviněného týkající se neprovedení navrhovaných důkazů, protože z obsahu dovolání není patrné, jaké důkazy má obviněný na mysli. Totéž lze uvést o tvrzení poukazujícím na tzv. extrémní nesoulad mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními, když obviněný k tomu nepřipojil vlastně žádnou argumentaci. Proto státní zástupce považuje dovolání obviněného za podané z jiných důvodů, než jaké jsou uvedeny v § 265b tr. ř.

31. Obviněný M. Ch. ve svém dovolání vytkl porušení principu *in dubio pro reo*, což je podle státního zástupce procesní námitka, kterou nelze podřadit pod žádný dovolací důvod. Uplatněnému dovolacímu důvodu by mohly odpovídat právní úvahy obviněného, v nichž argumentuje zákonem o veřejných zakázkách a považuje za významné, v jakém režimu se zakázka nacházela. Státní zástupce odmítl závěr, že by obviněný nebyl trestně odpovědný z důvodu akcesority účastenství na údajně beztrestném jednání obviněného P. K., které však lze kvalifikovat jako trestný čin podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku. Podstatné totiž bylo zjednání výhody soutěžiteli, a nikoliv zadavateli, tato výhoda vzniká již usnadněním přístupu do veřejné soutěže a v daném případě si jeden ze soutěžitelů zjednal výhodu oproti ostatním soutěžitelům. Státní zástupce proto považuje odvolání obviněného za zjevně neopodstatněné.

32. Pokud jde o dovolání obviněného D. K., státní zástupce zcela odmítl jeho tvrzení, podle něhož není zřejmé, co přesně mělo být prospěchem z daného trestného činu, protože v posuzovaném případě šlo o prospěch obviněného P. K. (a nikoli obviněného D. K.), a to prospěch majetkový, který skutečně předpokládal zákonodárce při formulaci skutkové podstaty uvedené v § 256 tr. zákoníku. Právě takový prospěch měl vzejít soutěžiteli P. K. z vítězství ve veřejné soutěži o veřejnou zakázku, z její následné realizace a v návaznosti na to zejména pak z jejího proplacení spolehlivým, seriózním a solventním zadavatelem z veřejných zdrojů. Majetkový prospěch měl dosáhnout soutěžitel – obviněný P. K., nikoliv zástupci zadavatele. Jestliže soud neshledal motiv vyjádřitelný penězi, šlo zjevně a pouze o prospěch obviněných R. W. a D. K., kteří skutečně neočekávali majetkový prospěch pro sebe samotné.

33. V případě dovolání obviněného V. B. státní zástupce nepřisvědčil jeho námitce, že soud nezjistil osobní poměry tohoto obviněného, a nemohl tak učinit spolehlivý závěr o vykonatelnosti peněžitého trestu. Státní zástupce se nezto-

tožnil ani s další argumentací obviněného ve vztahu k využitelnosti záznamů o telekomunikačním provozu a odmítl požadavek obviněného, aby popis skutku obsahoval i výslovné odkazy na porušení ustanovení zákona o veřejných zakázkách, přičemž popis skutku je dostatečně určitý. Státní zástupce shledal dovolání obviněného za podané z jiných důvodů, než jaké jsou uvedeny v § 265b tr. ř.

34. Státní zástupce ze všech uvedených důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. odmítl dovolání obviněných P. B. a V. B., neboť byla podána z jiných důvodů, než jaké jsou uvedeny v § 265b tr. ř., a aby podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněných P. K., R. W., M. Ch. a D. K. jako zjevně neopodstatněná.

35. Vyjádření státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství k dovoláním obviněných bylo zasláno jejich obhájcům k případné replice. Této možnosti využili do konání neveřejného zasedání Nejvyššího soudu pouze obvinění P. K., P. B. a M. Ch.

36. Všichni tři obvinění setrvali na svých námitkách a argumentech obsažených v podaných dovoláních, vyslovili nesouhlas s vyjádřením státního zástupce i s jeho důvody a dále doplnili a rozvinuli některé své úvahy. Podle obviněného P. K. trestní zákoník nedefinuje veřejnou zakázku ani její zadání, přičemž nesouhlasí s tvrzením (a to ani s oporou ve starší judikatuře k § 128a tr. zák.), že veřejná zakázka je současně veřejnou soutěží. K tomu odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 5 Tdo 572/2009, dále obsáhle citoval a komentoval odbornou literaturu, jakož i znění jednotlivých ustanovení relevantních právních předpisů (trestního zákona a trestního zákoníku). Veřejná soutěž je podle názoru tohoto obviněného pojmem soukromého práva, jejími znaky jsou veřejné vyhlášení a možnost účasti neomezeného okruhu subjektů (soutěžitelů). Veřejná zakázka však není zvláštním typem veřejné soutěže, protože zákon o veřejných zakázkách je typickým předpisem veřejného práva, který upravuje veřejné zadávání veřejných zakázek. Zatímco vyhlášovatelem veřejné soutěže může být kdokoli, v případě veřejné zakázky jde o zákonem určenou osobu zadavatele a u některých veřejných zakázek nemusí být návrh adresován neurčitému počtu osob, ale pouze předem určeným osobám. Protože v daném případě vůbec nedošlo k zadání veřejné zakázky, žádné zadávací řízení se nekonalo, nemohl být naplněn znak skutkové podstaty trestného činu podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku vyjádřený formulací „v souvislosti se zadáním veřejné zakázky“. Podle obviněného nemůže být pachatelem daného trestného činu, protože nemohl sám sobě zjednat jakoukoliv výhodu na úkor jiných soutěžitelů. Obviněný se nezúčastnil zadávacího řízení, nebyl dodavatelem, neužil ani získané informace jiným způsobem a z provedeného dokazování vůbec nevyplývá, že by se sám jakkoliv podílel na přípravě cenových nabídek ostatních soutěžitelů. Podle přesvědčení obviněného P. B. vada hmotněprávního charakteru spočívala v tom, že skutek neodpovídá znakům žádného trestného činu, a proto obviněný měl být zproštěn obžaloby,

přičemž ve svém dovolání konkrétně poukázal na to, v čem spatřuje nesprávné právní posouzení skutku, a uvedl k tomu dostatečnou argumentaci. Obviněný M. Ch. podle svého názoru nijak neusnadnil soutěžiteli přístup do veřejné soutěže a ani mu neumožnil získat výhodnější cenu, což považuje za podstatné pro jednání předpokládané v § 256 odst. 1 tr. zákoníku.

č. 1

III.

Přípustnost dovolání

37. Dovolání obviněných P. K., R. W., P. B., M. Ch., D. K. a V. B. byla podána proti usnesení Krajského soudu v Brně jako soudu odvolacího. Všechna dovolání byla opřena o dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., v případě obviněných P. B., M. Ch. a V. B. též o dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. a obviněný V. B. pak uplatnil i dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

38. Dovolání obviněných P. K., R. W., P. B., M. Ch. a D. K. byla podána včas, protože obvinění dodrželi lhůtu uvedenou v § 265e odst. 1 tr. ř.

39. Naproti tomu dovolání obviněného V. B. bylo podáno opožděně, jelikož obviněný nedodržel lhůtu dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému směřuje dovolání (§ 265e odst. 1 tr. ř.), takže jeho dovolání bylo podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř. odmítnuto. Obviněný totiž podal své dovolání až dne 24. 3. 2016, ač uvedená dvouměsíční lhůta pro jeho podání uplynula již dne 22. 3. 2016. Tato lhůta nebyla zachována ani za použití § 265e odst. 2 či 3 tr. ř. a nelze ji ani navrátit (§ 265e odst. 4 tr. ř.).

40. Všichni obvinění uplatnili dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., tedy že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

IV.

Důvodnost dovolání

41. Nejvyšší soud dále ve vztahu ke všem dovoláním obviněných zdůrazňuje, že prakticky se všemi námitkami, které obvinění uplatnili ve svých dovoláních, se řádně vypořádal již soud prvního stupně, a protože byly i obsahem podaných odvolání, zabýval se jimi též odvolací soud.

42. Obviněný P. K. vytkl nesprávnou právní kvalifikaci skutků obsažených pod body I. až IV. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně jako zločinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, neboť podle jeho názoru nebyly správně vyloženy a uplatněny znaky objektivní a subjektivní stránky skutkové podstaty tohoto trestného činu, resp. byla nesprávně vyložena pří-

slušná ustanovení zákona o veřejných zakázkách, která je třeba použít na daný případ.

43. K tomu Nejvyšší soud připomíná, že přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí, kdo v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, s veřejnou soutěží nebo veřejnou dražbou v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch zjedná některému dodavateli, soutěžiteli nebo účastníkovi dražby přednost nebo výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů nebo soutěžitelů. Přitom sdělením Ministerstva vnitra publikovaným dne 17. 9. 2015 v částce č. 98/2015 Sb. došlo k opravě tiskových chyb v § 256 tr. zákoníku, a to jednak v jeho názvu, jednak v textu jeho prvního odstavce, když pojem „sjednání“, resp. „sjedná“, byl nahrazen pojmem „zjednání“, resp. „zjedná“.

44. Objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na řádném a zákonném provedení veřejné soutěže, zadání veřejné zakázky nebo veřejné dražby, zejména zájem na dodržování stanoveného postupu za rovných podmínek pro jejich účastníky (soutěžitele).

45. Jednání jako obligatorní znak objektivní stránky skutkové podstaty uvedeného trestného činu spočívá ve „zjednání přednosti nebo výhodnějších podmínek na úkor jiných dodavatelů nebo soutěžitelů“. Zjednáním přednosti se rozumí poskytnutí jakéhokoli zvýhodnění některého dodavatele, soutěžitele nebo účastníka veřejné dražby, pokud jde o časový předstih (může jít o přednostní sdělení termínu zahájení zadávacího řízení, veřejné soutěže či veřejné dražby, může se projevit i v průběhu zadávacího řízení, veřejné soutěže či veřejné dražby, začnou-li dříve, než bylo stanoveno, atd.). Zjednání výhodnějších podmínek znamená vytvoření jakékoliv jiné podmínky zvýhodňující některého (některé) dodavatele, soutěžitele nebo účastníky před jinými.

46. Skutková podstata trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku stanoví jako další znak objektivní stránky, že ke shora uvedenému jednání dojde „v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, s veřejnou soutěží nebo veřejnou dražbou“. Zadáním veřejné zakázky se podle § 17 písm. k) ZVZ rozumělo rozhodnutí zadavatele o výběru nejvhodnější nabídky a uzavření smlouvy s vybraným uchazečem uskutečněné v zadávacím řízení, jak na to správně poukázal obviněný P. K. Přitom za zadávání se ve smyslu § 17 písm. m) ZVZ považoval závazný postup zadavatele podle zákona o veřejných zakázkách, jehož účelem bylo zadání veřejné zakázky, a to až do uzavření smlouvy nebo do zrušení zadávacího řízení; zadáváním se rozuměl i postup zadavatele směřující k zadání veřejné zakázky v dynamickém nákupním systému a řízení, ve kterém veřejný zadavatel zadává veřejnou zakázku na základě rámcové smlouvy. Při výkladu uvedeného znaku objektivní stránky trestného činu vycházela z citovaného mimotrestního předpisu i odborná literatura – viz např. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421.

Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2620 a násl.; DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1949 a násl.

Č. 1

47. Nejvyšší soud dále v této souvislosti zdůrazňuje, že § 256 odst. 1 tr. zákoníku není normou s odkazovací či blanketní skutkovou podstatou, neodkazuje na konkrétní mimotrestní předpis, který by bylo třeba užít nebo jehož porušením je podmíněna trestní odpovědnost. Proto je nutno vycházet z běžně užívaného výkladu užitých právních pojmů, nelze ovšem bez dalšího přebírat výkladová ustanovení z jiného právního předpisu, pokud je tento jiný právní předpis výslovně užívá jako legislativní zkratku pouze pro své vlastní potřeby. Tak je tomu i v daném případě, v němž § 17 ZVZ v návěti uvádí: „Pro účely tohoto zákona se rozumí...“. Přitom samotný zákon o veřejných zakázkách nijak nezpochybňuje, že i zakázky malého rozsahu jsou stále veřejnými zakázkami, jak výslovně vyplývá z § 7 odst. 3 ZVZ, podle něhož se veřejné zakázky podle výše jejich předpokládané hodnoty dělí na nadlimitní veřejné zakázky, podlimitní veřejné zakázky a veřejné zakázky malého rozsahu. V nyní projednávaném případě šlo vždy o veřejné zakázky na stavební práce malého rozsahu ve smyslu § 7 odst. 1, 2 a 3, § 9 a § 12 odst. 3 ZVZ, tj. o zakázky realizované na základě (písemné) smlouvy mezi zadavatelem a jedním či více dodavateli, jejímž předmětem bylo úplné provedení stavebních prací, jejichž předpokládaná hodnota nedosáhla výše 3 000 000 Kč bez daně z přidané hodnoty (částka platí pro tehdy účinnou úpravu až do 31. 12. 2013). I na veřejné zakázky malého rozsahu se vztahoval zákon o veřejných zakázkách, nestanovil však povinnost provedení některého druhu zadávacího řízení ve smyslu § 21 odst. 1 ZVZ (otevřené řízení, užší řízení, jednací řízení s uveřejněním, jednací řízení bez uveřejnění, soutěžní dialog, zjednodušené podlimitní řízení), jeho uskutečnění bylo pouze fakultativní, veřejný zadavatel však byl povinen dodržet zásady uvedené v § 6 ZVZ, jak vyplývá z § 18 odst. 5 ZVZ, tj. zásady transparentnosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace.

48. Je pak další otázkou, co lze rozumět pod pojmem „zadání“ veřejné zakázky, který je užit v trestním zákoníku. Zákon o veřejných zakázkách skutečně ve výkladovém ustanovení § 17 písm. k) ZVZ jej spojoval s rozhodnutím o výběru nejvhodnější nabídky a uzavření smlouvy s vybraným uchazečem, uskutečněné v zadávacím řízení. Tento zákon přitom mnohdy odlišoval dva pojmy, jednak „zadání“ veřejné zakázky jako uvedené rozhodnutí, tedy vyústění a úspěšné dokončení zadávacího řízení, jednak „zadávání“ [např. v § 1 písm. a) ZVZ] jako postup nebo souhrn jednotlivých kroků postupu zadavatele směřujících k zadání veřejné zakázky. Ovšem ani v tom zákon o veřejných zakázkách nebyl příliš důsledný (např. v § 118 odst. 1 ZVZ použil slovní spojení „postup k zadání“ namísto „zadávání“).

49. Ustanovení § 256 odst. 1 tr. zákoníku užívá pojem „zadání“ veřejné zakázky, ačkoliv důvodová zpráva k trestnímu zákoníku v části týkající se tohoto

ustanovení uvádí, že dosavadní trestné činy zjednání výhody při veřejné soutěži a veřejné dražbě, resp. pletichy při veřejné soutěži (§ 128a až § 128c tr. zák., resp. § 254 a § 255 původního návrhu), návrh rozšiřuje i na zadávání veřejných zakázek (viz např. FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy. 1. díl. Trestní zákoník. Praha: Linde, a. s., 2010, s. 982). Zákonodárce sám tedy zjevně nechtěl vycházet z velmi úzce vymezeného pojmu „zadání“ veřejné zakázky uvedeného v tehdy platném a účinném zákoně o veřejných zakázkách ve smyslu shora vymezeném jako pouhé rozhodnutí o výběru nejvhodnější nabídky, ale nepochybně měl na zřeteli též samotný proces „zadávání“ veřejné zakázky, při němž právě dochází ke zjednávání výhod dodavatelům či uchazečům, popřípadě k pletichám. Již jen z tohoto důvodu je třeba při výkladu pojmu „zadání“ veřejné zakázky ve smyslu § 256 odst. 1 tr. zákoníku užít poněkud širšího výkladu v porovnání se stejným pojmem užívaným pro účely zákona o veřejných zakázkách a zahrnout pod něj i celý proces „zadávání“ veřejné zakázky. Opačný výklad by v podstatě vedl k tomu, že citované ustanovení trestního zákoníku by se v této části stalo obsoletním, protože při samotném rozhodnutí zpravidla již není zjednávána přednost či výhodnější podmínky některému dodavateli (metoda logického výkladu *argumentum reductionis ad absurdum*). V tomto směru je tedy patrné, že pojem užitý v zákoně o veřejných zakázkách nebyl obsahově zcela shodný s tím v trestním zákoníku, který se ostatně nezměnil ani ve spojitosti s novou mimotrestní právní úpravou v důsledku přijetí zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů.

50. Ustanovení § 256 odst. 1 tr. zákoníku je mnohem širší, postihuje nejen zjednání výhody při zadání (či zadávání) veřejných zakázek, ale též při veřejné soutěži a veřejné dražbě. Přitom právě pojem veřejné soutěže lze chápat jako obecný pojem, zatímco pojem veřejné zakázky je pojmem užším, speciálním, jak správně uváděl ve svém vyjádření k dovoláním i státní zástupce a také důvodně přitom odkázal na dřívější judikaturu Nejvyššího soudu k § 128a tr. zák. V tomto směru lze vycházet především z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 5 Tdo 572/2009, podle něhož skutková podstata uvedeného trestného činu neměla tzv. blanketní nebo odkazovací dispozici a dopadala na jakoukoli veřejnou soutěž, která splňuje její základní znaky spočívající ve veřejném vyhlášení a v možnosti účasti neomezeného okruhu subjektů, a to bez ohledu na povahu a druh právních vztahů, do nichž vstupovali účastníci soutěže v souvislosti s jejím uskutečněním. Nemuselo jít jen o obchodní veřejnou soutěž nebo o veřejnou soutěž podle občanského zákoníku, ale též např. o veřejnou soutěž podle dříve platného a účinného zákona č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách. Správnost těchto závěrů citovaného usnesení potvrdil i Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. II. ÚS 2708/09, jímž odmítl ústavní stížnost podanou i proti rozhodnutí Nejvyššího soudu. Stejně tak tehdejší odborná literatura vycházela z toho, že

veřejnou soutěží je i soutěž o veřejnou zakázku (např. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon. Komentář. II. díl. 6. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2004, s. 842). Odpovídá tomu i ustálená judikatura – vedle již uvedeného rozhodnutí viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1475/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 5 Tdo 885/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 5 Tdo 505/2010, a mnohá další.

51. Jak je tedy ze shora uvedeného zřejmé, zákonodárce § 256 odst. 1 tr. zákoníku nijak nezužoval trestnost jednání spočívajícího ve zjednání výhody při zadání (či zadávání) veřejné zakázky, ale chtěl jen zpřesnit dikci daného ustanovení jeho konkretizací, nadále měl záměr postihovat jakékoliv zjednání výhody (v podobě přednosti či výhodnějších podmínek) jak při všech typech veřejných soutěží, tak jmenovitě i při zadávání veřejných zakázek. Jako zcela nepřijatelné se tak jeví ve světle shora nastíněného výkladu a vývoje právní úpravy tvrzení obviněného P. K. (i dalších obviněných), že § 256 odst. 1 tr. zákoníku nemá dopadat na zadání veřejné zakázky malého rozsahu, protože v takovém případě se podle zákona o veřejných zakázkách nemusí použít jeho ustanovení o zadávacím řízení. Lze proto ze všech shora uvedených důvodů i v tomto směru užít širšího výkladu pojmu „zadání“ veřejné zakázky, které tak nebude obsahově shodné s § 17 písm. k) ZVZ, ale bude mít pro účely trestního zákoníku svůj vlastní obsah, tj. bude zahrnovat i postup veřejného zadavatele vedoucí k rozhodnutí o výběru nejvhodnější nabídky a uzavření smlouvy s vybraným uchazečem u veřejné zakázky malého rozsahu (podobně viz zcela rozdílný obsah pojmu návykové látky pro účely trestního zákoníku, zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů, ustanovení § 2846 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, a mnohých dalších předpisů, které všechny užívají stejný pojem na různě široký okruh látek). I kdyby totiž nebylo tohoto rozšiřujícího výkladu, který z hlediska jazykového, logického, historického i teleologického dává jako jediný smysl, bylo by možno kvalifikovat postup a rozhodnutí zadavatele u veřejné zakázky malého rozsahu jako veřejnou soutěž ve shodě s aplikační praxí do konce roku 2009.

52. Pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku je trestným činem úmyslným ve smyslu § 13 odst. 2 tr. zákoníku. Trestný čin je podle § 15 odst. 1 tr. zákoníku spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo věděl, že svým jednáním může způsobit takové porušení nebo ohrožení, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn. Podle § 15 odst. 2 tr. zákoníku se srozuměním rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem. Navíc zde musí být dán úmysl způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jině-

mu prospěch (tzv. úmysl přesahující objektivní stránku skutkové podstaty, druhý úmysl či *dolus coloratus*). Ke způsobení škody ani k opatření prospěchu tedy nemusí dojít, postačí, pokud k tomu jednání pachatele směřuje. Trestní zákoník zde předpokládá způsobení majetkové škody nebo získání majetkového prospěchu. Minimální výše není u škody ani u prospěchu stanovena, ale má význam z hlediska povahy a závažnosti trestného činu ve smyslu § 39 odst. 1, 2 tr. zákoníku pro stanovení druhu a výměry trestu. Přitom v daném případě soudy nižších stupňů správně shledaly, že obviněný P. K. jednal s úmyslem opatřit sobě prospěch, který spočíval v tom, že veřejnou zakázku malého rozsahu získají jím ovládané právnické osoby (pod body I. a IV. výroku o vině obchodní společnost T., pod bodem II. výroku o vině obchodní společnost K. s., pod bodem III. výroku o vině nezjištěná právnická osoba).

53. Nejvyšší soud nemohl akceptovat ani tvrzení obviněného P. K., podle něhož nemůže být označen jako pachatel či spolupachatel daného trestného činu, protože on nebyl zadavatelem veřejné zakázky, a nemohl tak nikomu zjednat jakoukoliv výhodu při jejím zadání (zadávání). K tomu je třeba zdůraznit, že trestný čin podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku je tzv. nepravým zvláštním deliktem ve smyslu třídění trestných činů podle osoby pachatele (viz JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 151, 152 a 309), tj. jde o takový delikt, u něhož trestní zákoník stanoví zvláštní vlastnost, postavení či způsobilost pachatele pouze jako tzv. okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, tedy okolnost zvlášť přitěžující; základní skutkovou podstatu pak může naplnit kdokoliv. U takových trestných činů je spolupachatelství přípustné, přičemž přísněji bude posuzován pouze ten ze spolupachatelů, u něhož je dána uvedená zvláštní vlastnost, postavení či způsobilost, tedy konkrétní či speciální subjekt (§ 114 tr. zákoníku). V daném případě obviněný P. K. skutečně nebyl vyhlášovatelem veřejné soutěže, jímž byli jen obvinění D. K. a R. W. (k tomu viz dále), tuto okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby však soudy nižších stupňů u obviněného P. K. neshledaly. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že i tento obviněný mohl dokonce jako spolupachatel zjednat (spolu s ostatními obviněnými či za jejich pomoci) výhody při zadání veřejných zakázek, protože zákon v § 256 odst. 1 tr. zákoníku nevyžaduje žádné zvláštní postavení, vlastnost či způsobilost pachatele, neboli tohoto trestného činu se jako spolupachatel může dopustit i tzv. *extraneus*, který není zadavatelem veřejné zakázky či vyhlášovatelem veřejné soutěže, resp. žádným jiným způsobem (např. jako člen hodnotící komise) se nepodílí na výběru uchazeče o veřejnou zakázku či soutěžitele ani na následném zadání veřejné zakázky. Proto i jednání popsané ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, kterým obviněný pro sebe, resp. pro jím ovládané obchodní společnosti, zjednával ve spolupráci se zástupci zadavatele veřejných zakázek výhody, je třeba považovat za spolupachatelství na daném trestném činu, neboť obviněný svým jednáním přímo naplňoval znaky uvedeného trestného činu (§ 23 tr. zákoníku).

54. Obviněný P. K. dále s odkazem na judikaturu Nejvyššího soudu nesouhlasil s uložením peněžitého trestu ve výměře 1 000 000 Kč pro jeho údajnou nepřiměřenost. Námitka nepřiměřenosti uloženého trestu však není dovolacím důvodem. Nejde-li o případ, kdy výrok o trestu nemůže obstát z důvodu, že je vadný výrok o vině, v němž má výrok o trestu podklad, lze samotný výrok o trestu napadnout dovoláním z hledisek hmotněprávních zásadně jen prostřednictvím dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jímž je uložení nepřipustného druhu trestu nebo uložení trestu ve výměře mimo zákonnou trestní sazbu. Tento dovolací důvod však obviněný neuplatnil a očividně jej ani uplatnit nechtěl. Pokud byl uložen přípustný druh trestu a ve výměře v rámci zákonné trestní sazby, jak se stalo v posuzované věci, nelze dovoláním úspěšně vytýkat samotnou nepřiměřenost trestu, a to ani s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (k tomu viz rozhodnutí pod č. 22/2003 Sb. rozh. tr.). Opačný názor by byl v rozporu s povahou dovolání jako mimořádného opravného prostředku a činil by z dovolání v podstatě jen další řádný opravný prostředek. Otázka přiměřenosti trestu je sice záležitostí týkající se použití hmotného práva, avšak přesto není možné tuto otázku podřazovat pod § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a to ani pokud jde o tu jeho variantu, podle které je dovolacím důvodem „jiné nesprávné hmotněprávní posouzení“ (míněno jiné, než je právní posouzení skutku). Vyplývá to ze vzájemného poměru dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. Oba dovolací důvody mají hmotněprávní povahu, přičemž dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je koncipován jako obecný hmotněprávní důvod, zatímco v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je zvláštní důvod vztahující se jen k výroku o trestu. Z toho logicky vyplývá, že samotný výrok o uložení trestu může být zásadně napadán pouze s poukazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., pod nějž nelze subsumovat nepřiměřenost uloženého trestu. Připustit námitky ohledně přiměřenosti trestu jako dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. by znamenalo popření smyslu § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., které by se stalo nefunkčním, nemělo by valný význam, neboť jakékoliv porušení hmotněprávních norem, a to včetně uložení nepřipustného druhu trestu či trestu ve výměře mimo zákonnou trestní sazbu, by bylo vždy jiným nesprávným hmotněprávním posouzením ve smyslu § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Proto námitka pouhé nepřiměřenosti uloženého peněžitého trestu je námitkou neodpovídající uplatněnému, ale ani žádnému jinému dovolacímu důvodu.

55. Obviněná R. W. namítla, že u ní nebyla naplněna okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedená v § 256 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku, neboť v daném případě ona není „vedoucí“ a ani členkou Rady Městské části XY, je pouhou zaměstnankyní na pozici investiční referentky ÚMČ XY, nebyla tedy zadavatelem ve smyslu § 2 ZVZ.

56. Pokud jde o výklad k pojmu „zadání veřejné zakázky“, lze odkázat na totéž, co bylo uvedeno shora u obviněného P. K. Ustanovení § 256 odst. 2 písm. a)

tr. zákoníku obsahuje alternativně více znaků vyjadřujících zvláštní postavení pachatele, které podmiňují použití vyšší trestní sazby (spáchá-li čin jako „člen hodnotící komise, vyhlášovatel nebo pořadatel veřejné soutěže nebo veřejné dražby, licitátor nebo jako člen organizované skupiny“). Obviněné bylo konkrétně kladeno za vinu, že čin spáchala jako „vyhlášovatel veřejné soutěže“, byť právní věta výrokové části rozsudku soudu prvního stupně ji poněkud nepřesně označuje jako „zástupce vyhlášovatele“. Za podstatnou zde ovšem Nejvyšší soud považuje skutečnost, že obviněná pracovala jako investiční referentka ÚMČ XY, v jehož referátu bylo zajišťování veřejných zakázek, pracovala tak jako zaměstnanec pro veřejného zadavatele ve smyslu § 2 odst. 2 písm. c) ZVZ, kterým byla Městská část XY jako územní samosprávný celek, a plnila přitom své pracovní úkoly při zadání veřejné zakázky popsané pod bodem II. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně. Jak již bylo shora vysvětleno, „veřejná zakázka“ je užším, speciálním pojmem v porovnání s pojmem „veřejná soutěž“, který je současně též naplněn, jde-li o zadání veřejné zakázky. Lze proto souhlasit se závěry soudů nižších stupňů (viz zejména str. 23 rozsudku soudu prvního stupně), pokud obviněnou R. W. považovaly za vyhlášovatele veřejné soutěže, protože skutečně šlo o veřejnou soutěž týkající se veřejné zakázky, přičemž zadavatel veřejné zakázky je současně vyhlášovatelem veřejné soutěže. Obviněná právě při zadávání veřejné zakázky zjedнала výhodu jednomu ze soutěžitelů, a jednala tak jako zaměstnanec (a zástupce) zadavatele veřejné zakázky, tj. i vyhlášovatele veřejné soutěže. Obviněná byla při zadávání veřejných zakázek povinna se řídit „Pravidly pro zadávání a výběr dodavatelů veřejných zakázek financovaných z rozpočtů městských částí XY“, schválenými dne 13. 6. 2012.

57. V trestní věci obviněné pak pojmu „vyhlášovatel veřejné soutěže“ odpovídá právnická osoba, kterou je územní samosprávný celek v podobě Městské části XY. V takovém případě se uplatní institut tzv. jednání za jiného ve smyslu § 114 odst. 2 tr. zákoníku, podle něhož platí, že jestliže zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná. V nyní posuzované věci obviněná R. W. nepochybně jednala jménem právnické osoby, tj. Městské části XY, resp. za ni, a to v průběhu zadávání veřejné zakázky, přičemž tak činila za zmíněnou městskou část jako vyhlášovatele veřejné soutěže. Správně proto soudy nižších stupňů kvalifikovaly jednání této obviněné i podle § 256 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku. Rozhodně tak nejde o analogické užití normy na případ, na který taková zákonná norma nedopadá, jak se snad mylně domnívala obviněná, naopak § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku je přímo použitelné na osobu obviněné, jak bylo rozvedeno shora.

58. Obviněný P. B. pouze opakoval svou obhajobu uplatněnou před soudy nižších stupňů, s níž se tyto soudy zcela a správně vypořádaly, což má zpravidla za následek odmítnutí dovolání, a ve svém dovolání napadal výlučně skutkový stav

zjištěný soudy nižších stupňů, hodnocení důkazů, případně jejich neprovedení. Takové námitky neodpovídají uplatněnému ani žádnému jinému dovolacímu důvodu.

Č. 1

59. Podle obviněného M. Ch. nebyla naplněna subjektivní stránka přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku, resp. pomoci podle § 24 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku k takovému činu. Dále namítal, že nešlo o veřejnou soutěž, ale o zadání zakázky „podle volného výběru“. Proto nemohla být naplněna ani podmínka spočívající ve zjednání výhodnějších podmínek na úkor jiných dodavatelů. Pokud nebyly naplněny znaky trestného činu, nepřichází v úvahu ani trestní odpovědnost za účastenství na takovém jednání vzhledem k zásadě akcesority účastenství.

60. K těmto námitkám Nejvyšší soud předně poukazuje na argumenty podrobně rozvedené výše (zejména k dovolání obviněného P. K.), kde vyložil pojmy „veřejná zakázka“ a její „zadání“ a „veřejná soutěž“. Jak je z nich zřejmé, obvinění P. K., R. W. i D. K. jako pachatelé naplnili všechny zákonné znaky trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku, takže neobstojí tvrzení obviněného M. Ch., podle něhož zde není základní předpoklad pro akcesoritu jeho účastenství na spáchaném trestném činu. Tento obviněný podle rozsudku soudu prvního stupně „umožnil a usnadnil“ spáchání přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku, kterého se dopustili obvinění D. K. a P. K. Právní věta výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně sice v tomto směru není příliš přesná, neboť v případě naplnění obou alternativ jednání pomocníka (umožní nebo usnadní) má být uvedena pouze ta závažnější (umožní), jež v sobě zahrnuje i alternativu méně závažnou (usnadní). V daném případě však *superfluum non nocet* (neboli nadbytečné neškodí). Podobně nesprávné je uvedení obou alternativ u úmyslu přesahujícího objektivní stránku (v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch), které buď měly být podle závěrů dokazování uvedeny kumulativně (se spojkou „a“), anebo z nich měla být vybrána jediná příslušná alternativa (zde i podle závěrů soudů nižších stupňů měl být zjednán prospěch obviněnému P. K., na jehož činnosti se obviněný M. Ch. účastnil). Nejde však o takové pochybení, pro které by měl Nejvyšší soud využít kasačního oprávnění a zcela mimořádně zasahovat do právní moci odsuzujícího rozhodnutí, neboť nemělo vliv na celkový výsledek řízení (a to ani na výběr druhu trestu a jeho výměru). Svou účastí na zmanipulovaném výběru dodavatele veřejné zakázky obviněný M. Ch. zcela nepochybně umožnil zjednat výhodu obviněnému P. K., resp. jím ovládané obchodní společnosti T., která získala předmětnou veřejnou zakázku. Námitky obviněného M. Ch. proto nejsou důvodné.

61. Nejvyšší soud se neztotožnil ani s tvrzením tohoto obviněného, pokud jím zpochybnil své úmyslné zavinění. K tomu, aby šlo o účastenství, musí pomocník jako účastník jednat úmyslně (viz návětí v § 24 odst. 1 tr. zákoníku), navíc je třeba

u něj dovodit tzv. dvojí úmysl. Pomocník tedy musí sám jednat úmyslně a navíc je nezbytné, aby se jeho jednání vztahovalo k úmyslnému trestnému činu jiného, což též musí být zahrnuto v úmyslu samotného pomocníka. V daném případě pak soudy nižších stupňů správně dovodily, že obviněný M. Ch. jednal s přímým úmyslem pomoci obviněnému P. K. ke zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, a velmi dobře věděl, že se nebude reálně ucházet o předmětnou veřejnou zakázku malého rozsahu, ale jím předložená nabídka vytvořená ve spolupráci s obviněným P. K. bude mít jen formální účinek spočívající v tom, aby zadavatel veřejné zakázky měl k dispozici potřebný počet nabídek od dodavatelů formálně se ucházejících o veřejnou zakázku, ač reálně žádnou veřejnou soutěž neuspořádal, ale přímo se dohodl s jediným dodavatelem. Jde tak o klasickou formu porušování závazných právních předpisů při zadávání veřejných zakázek, kdy o hospodářské soutěži nelze vůbec hovořit, zjevně se takovým předem dohodnutým postupem porušují zásady uvedené v § 6 ZVZ a popírá se smysl veřejnoprávní regulace zaměřený na dosažení co nejlepších podmínek pro veřejné zadavatele. Toho všeho si byl obviněný M. Ch. dobře vědom, tímto způsobem jednat chtěl, neboť měl příslib do budoucna od obviněného P. K., že v jiném případě mu stejnou „službu“ oplatí. Obviněný tedy jednoznačně jednal s přímým úmyslem, neboť záměrně umožňoval obviněnému P. K. získat veřejnou zakázku zákonem reprobovaným způsobem, který naplňuje všechny znaky skutkové podstaty trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku, své úmyslné jednání směřoval k úmyslnému trestnému činu jiného, kterého si byl též dobře vědom.

62. Stejně jako ostatní obvinění i obviněný D. K. v dovolání pouze opakoval svou obhajobu z předcházejících stadií trestního řízení, s níž se dostatečně vypořádaly soudy nižších stupňů v odůvodnění svých rozhodnutí. S určitou mírou benevolence lze za námitky odpovídající dovolacímu důvodu označit ty, kterými zpochybňoval naplnění znaku úmyslu přesahujícího objektivní stránku skutkové podstaty posuzovaného trestného činu, a sice úmyslu opatřit jinému prospěch. Mimo rámec uplatněného dovolacího důvodu přitom zůstávají ty námitky, kterými zpochybňoval skutkový stav zjištěný soudy ohledně tohoto znaku. S obviněným D. K. lze souhlasit v tom směru, že zde jde o majetkový prospěch (jak ostatně bylo rozvedeno shora), ale nejsou důvodné ty jeho výhrady, že sám svým jednáním prokazatelně nezískal žádný prospěch, což uznaly i soudy nižších stupňů. Nebylo mu ovšem kladeno za vinu, že by svým jednáním chtěl získat, či dokonce získal prospěch pro sebe, pro takový závěr skutečně není žádná opora v provedených důkazech, a proto soudy nižších stupňů ani neshledaly u něj naplnění tohoto alternativního znaku. Důvodně však bylo uzavřeno, že obviněný jednal s úmyslem opatřit prospěch „jinému“, jímž byl míněn obviněný P. K., resp. jím ovládané obchodní společnosti T. a K. s. Již z povahy věci je veřejná zakázka (a to i ta malého rozsahu) úplatná (viz § 7 odst. 1 ZVZ), vždyť podle její hodnoty

se též dělí na nadlimitní, podlimitní a malého rozsahu (viz § 7 odst. 3 a § 12 ZVZ). Jak je tedy zřejmé, zjednával-li někdo výhody některému dodavateli při zadání veřejné zakázky (k tomu viz výklad shora) v úmyslu, aby tento dodavatel získal veřejnou zakázku, nutně jedná též v úmyslu opatřit mu i prospěch minimálně v té výši, kolik činí zisk, neboť musel vědět, že mu tím opatří prospěch v podobě úplaty za cenu díla, v níž byl zakomponován i zisk dodavatele. Přitom není třeba, aby pachatel současně znal jeho konkrétní výši, neboť se nevyžaduje určitá nejvyšší míra zamýšleného prospěchu. Soudy nižších stupňů proto důvodně dospěly k závěru o existenci úmyslu obviněného D. K. přesahujícího objektivní stránku skutkové podstaty daného trestného činu.

63. Nejvyšší soud s ohledem na shora popsaná zjištění a právní argumentaci dospěl k následujícím závěrům. Jednak odmítl dovolání obviněného V. B. podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř., neboť bylo podáno opožděně [§ 265i odst. 1 písm. c) tr. ř.]. Dále obviněný P. B. uplatnil dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) a l) tr. ř. jen formálně, ve skutečnosti však nelze jeho dovolací námitky podřadit pod žádný ze zákonem stanovených důvodů dovolání, neboť směřovaly výlučně proti skutkovým zjištěním, a nikoli proti hmotněprávnímu posouzení skutku. Proto Nejvyšší soud jeho dovolání odmítl podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. jako podané z jiného důvodu, než jsou uvedeny v § 265b tr. ř., aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí nebo jemu předcházejícího řízení.

64. Obvinění P. K., R. W., M. Ch. a D. K. podali svá dovolání z důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., M. Ch. též z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. Všichni tito obvinění z převážné části vznášeli též námitky, které obsahově neodpovídají uplatněným dovolacím důvodům, a Nejvyšší soud se jimi proto nemohl zabývat. Protože se však jejich dovolání částečně opírají o námitky, které by mu odpovídaly, ale Nejvyšší soud neshledal tyto námitky opodstatněnými, odmítl dovolání těchto obviněných podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněná, takže nepřezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí ani správnost řízení mu předcházejícího. Jde totiž o závěr, který lze učinit bez takové přezkumné činnosti pouze na podkladě spisu a obsahu dovolání, aniž bylo třeba opatřovat další vyjádření dovolatelů či ostatních stran trestního řízení, nebo dokonce doplňovat řízení provedením důkazů podle § 265r odst. 7 tr. ř. Navíc obvinění v převážné části svých dovolání uplatnili shodné námitky jako v podaných odvoláních, z jejichž podnětu se jimi zabýval už odvolací soud, přičemž se s nimi v napadeném usnesení podrobně a správně vypořádal.

Č. 2

č. 2

Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění

§ 254 odst. 1 tr. zákoníku

Pojem „jiného“ užitý při formulaci ohrožovacího následku v § 254 odst. 1 tr. zákoníku o trestném činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění označuje subjekt odlišný pouze ve vztahu k pachateli tohoto trestného činu, a nikoli ve vztahu k účetní jednotce – právnické osobě, která je v důsledku toho od pachatele – fyzické osoby odlišným subjektem a jejíž účetnictví takový pachatel řádně nevedl. Proto i taková právnická osoba může být dotčena jednáním pachatele, pokud byla takovým činem ohrožena její majetková práva (viz přiměřeně rozhodnutí pod č. 37/2009 Sb. rozh. tr.).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2018, sp. zn. 5 Tdo 417/2018, ECLI:CZ:NS:2018:5.TDO.417.2018.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání, které podal obviněný J. Š. proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 4 To 602/2017, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Strakonicih pod sp. zn. 3 T 24/2017.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu ve Strakonicih ze dne 11. 7. 2017, sp. zn. 3 T 24/2017, byl obviněný J. Š. uznán vinným pod bodem I. a pod bodem II. přečinem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 (bez uvedení alinea) „TZ“, jímž byl míněn (aniž by to bylo výslovně uvedeno) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále ve zkratce jen „tr. zákoník“). Za tyto trestné činy mu byl uložen podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku za užití § 67 odst. 2 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku peněžitý trest ve výměře 100 denních sazeb po 100 Kč, tedy v celkové výši 10 000 Kč (aniž by tedy bylo uvedeno, zda jde o úhrnný trest ve smyslu § 43 odst. 1 tr. zákoníku). Podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku byl obviněnému uložen náhradní trest odnětí svobody v trvání dvou měsíců pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán.

2. Podle zjištění okresního soudu se činu pod bodem I. dopustil v podstatě tak, že společně s dalšími fyzickými osobami (již odsouzenými statutárními orgá-

ny uvedenými ve výroku rozsudku, jejichž trestní stíhání pro tento skutek pravomocně skončilo trestním příkazem Okresního soudu ve Strakonicih ze dne 28. 3. 2017, sp. zn. 3 T 24/2017), jako statutární orgán – jednatel ČSV, o. s., základní organizace XY se sídlem XY (dále jen jako „ČSV-ZO“), jako osoba mající přístup k účetním knihám, zápisům nebo jiným dokladům a v postavení, v němž byl odpovědný za jejich správnost, v období od 1. 1. 2010 do 26. 7. 2015 nezajistil řádné vedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo jejich kontrole (zvláště peněžní deník, knihu závazků a pohledávek, pomocnou knihu o ostatních složkách majetku, není vedena evidence skladových zásob a přijatých dotací, a další ve výroku rozsudku specifikované povinnosti), ač k tomu byl podle zákona povinen (§ 9, § 38a zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví), v důsledku čehož bylo účetnictví ČSV-ZO za období roku 2010 do roku 2015 neúplné, nesprávné, nekontrolovatelné a neprůkazné.

3. Skutku pod bodem 2) se obviněný dopustil společně s jíž odsouzenými dalšími statutárními orgány uvedenými ve výroku rozsudku (jejichž trestní stíhání pro tento skutek pravomocně skončilo trestním příkazem Okresního soudu ve Strakonicih ze dne 28. 3. 2017, sp. zn. 3 T 24/2017), jako statutární orgán – předseda ČSV, o. s., okresní organizace XY, se sídlem XY (dále jen jako „ČSV-OO“), jako osoba mající přístup k účetním knihám, zápisům nebo jiným dokladům a v postavení, v němž byl odpovědný za jejich správnost, v období od roku 2010 do 26. 4. 2015 nezajistil řádné vedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo jejich kontrole (peněžní deník není opatřen předpisy podpisů osoby odpovědné za účetnictví a osoby schvalující, není vedena evidence majetku a závazků, není vedena evidence skladových zásob, není vedena evidence přijatých dotací a jejich účelové použití pro kontrolní orgány, účetní doklady jsou neprůkazné, a další ve výroku rozsudku specifikované povinnosti), ač k tomu byl podle zákona povinen (§ 9, § 38a zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví), v důsledku čehož bylo účetnictví ČSV-OO za období roku 2010 do roku 2015 neúplné, nesprávné, nekontrolovatelné a neprůkazné.

4. Proti uvedenému rozsudku podal obviněný J. Š. odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích ve veřejném zasedání konaném dne 21. 11. 2017 rozsudkem pod sp. zn. 4 To 602/2017 tak, že podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. ř. napadený rozsudek soudu prvního stupně zrušil v celém rozsahu a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným pod body 1) a 2) „dvojnásobným“ přečinem zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku. Za to mu byl podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku za užití § 45 odst. 1 tr. zákoníku (zřejmě míněn § 43 odst. 1 tr. zákoníku), § 67 odst. 2 písm. b), odst. 3 tr. zákoníku a § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku uložen úhrnný peněžitý trest ve výměře 100 denních sazeb po 100 Kč, tedy celkem ve výši 10 000 Kč. Pro případ, že by nebyl peněžitý trest ve sta-

novené době vykonán, byl stanoven náhradní trest odnětí svobody ve výměře dvou měsíců.

5. Uvedených trestných činů se obviněný dopustil podle rozsudku soudu druhého stupně tím, že (zjednodušeně uvedeno) pod bodem 1) společně s dalšími fyzickými osobami (již odsouzenými statutárními orgány uvedenými ve výroku rozsudku, jejichž trestní stíhání pro tento skutek pravomocně skončilo trestním příkazem Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 28. 3. 2017, sp. zn. 3 T 24/2017), jako statutární orgán – jednatel ČSV, o. s., základní organizace XY (nyní ČSV, z. s., základní organizace XY), se sídlem XY (dále jen jako „ČSV-ZO“), mající přístup k účetním knihám, zápisům nebo jiným dokladům a v postavení, v němž byl odpovědný za jejich správnost, v období od 1. 1. 2010 do 26. 7. 2015 nezajistil řádné vedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo jejich kontrole specifikovaných ve výroku rozsudku, ač k tomu byl podle zákona povinen. V důsledku jeho jednání bylo účetnictví za období let 2010–2015 neúplné, nesprávné, nekontrolovatelné a neprůkazné, čímž ohrozil majetková práva ČSV-ZO spočívající v nemožnosti zjistit správně hospodářský výsledek a jeho majetkovou a finanční situaci, včetně stavu jeho závazků a pohledávek.

6. Trestného činu pod bodem 2) se obviněný dopustil společně s již odsouzenými dalšími statutárními orgány uvedenými ve výroku rozsudku (jejichž trestní stíhání pro tento skutek pravomocně skončilo trestním příkazem Okresního soudu ve Strakoniciích ze dne 28. 3. 2017, sp. zn. 3 T 24/2017), jako statutární orgán – předseda ČSV, o. s., okresní organizace XY (nyní ČSV, z. s., okresní organizace XY), se sídlem XY (dále jen jako „ČSV-OO“), mající přístup k účetním knihám, zápisům nebo jiným dokladům a v postavení, v němž byl odpovědný za jejich správnost, v období od roku 2010 do 26. 4. 2015 nezajistil řádné vedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo jejich kontrole specifikovaných ve výroku rozsudku, ač k tomu byl podle zákona povinen. V důsledku jeho jednání bylo účetnictví za období let 2010–2015 neúplné, nesprávné, nekontrolovatelné a neprůkazné, čímž ohrozil majetková práva ČSV-OO, spočívající v nemožnosti zjistit správně hospodářský výsledek a jeho majetkovou a finanční situaci, včetně stavu jeho závazků a pohledávek.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku soudu druhého stupně podal obviněný J. Š. prostřednictvím svého obhájce dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., který spadá do nesprávného hmotněprávního posouzení skutku nebo jiném hmotněprávním posouzení.

8. Obviněný nejdříve podrobně zrekapituloval dosavadní průběh trestního řízení a argumentaci soudů nižších stupňů v odůvodnění svých rozhodnutí, s nímž zásadně nesouhlasil. Obviněný, ač napadal rozsudek soudu druhého stupně, do svého dovolání zčásti převzal argumentaci ze svého odvolání, a svými námitkami tak do značné míry brojil proti rozsudku soudu prvního stupně, jehož hlavní vadou byl nedostatečný popis skutku, který podle něj neobsahoval dostatečně přesné a konkrétní vymezení skutkových okolností, které by bylo možno subsumovat pod znaky skutkové podstaty přečinu zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku. Aby jej bylo možno uznat vinným tímto přečinem, muselo by mu podle jeho přesvědčení být kladeno za vinu, že nevedením účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo jejich kontrole, ač k tomu byl ze zákona povinen, ohrozil majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně, přičemž případný rozsah tohoto ohrožení měl soud prvního stupně také specifikovat ve skutkové větě.

9. Obviněný dále uvedl, že soud prvního stupně jej odsoudil pro skutek, který byl co do skutkového popisu i právního hodnocení provedeného soudem prvního stupně nanejvýš přestupkem podle § 37 nebo § 37a zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, který dopadá na případy nevedení účetnictví bez vlivu na majetková práva jiného. Tento ohrožovací následek totiž nebyl soudem prvního stupně vyjádřen ani v popisu skutku, ani v právní větě výrokové části jeho rozsudku, nelze jej zjistit ani z odůvodnění tohoto rozsudku. Uvedený rozsudek byl proto též v příkrém rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe. Dále obviněný namítl, že došlo k porušení zákazu *reformationis in peius* tím, že odvolací soud doplnil dříve absentující znak skutkové podstaty tohoto trestného činu, ačkoliv k němu nebylo prováděno žádné dokazování. I takto upravený popis skutku je však podle obviněného stále nesprávný a vadný, přičemž vznášel konkrétní námitky k formulaci skutkové věty, kterou byl doplněn popis ohrožovacího následku. Především ale odvolací soud z podnětu odvolání obviněného neměl podle jeho přesvědčení doplňovat výrok o ničím neprokázaný znak trestného činu, který orgány v trestním řízení dosud v něm činné zcela pomíjely, netvrdily jej a ani jej ničím neprokazovaly. Soud druhého stupně svým postupem podle obviněného též porušil zásadu zákazu *reformationis in peius*. Podle názoru obviněného jeho jednání tak, jak je formulováno v napadeném rozsudku odvolacího soudu, nenaplnilo znaky přečinu zkraslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku.

10. Obviněný byl přesvědčen, že soudy nižších stupňů postavily své závěry na nesprávném právním závěru, že to byl právě on, kdo byl v rámci jednotlivých organizačních jednotek Českého svazu včelařů odpovědný za vedení účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Uvedl, že orientační náplň práce jednotlivých funkcionářů byla upravena ve vnitřním

předpisu, podle něhož vedení účetnictví podle zákona o účetnictví bylo výlučnou povinností pokladníka, a nikoliv ostatních členů výboru. Obviněnému proto nelze klást za vinu, že nevedl účetní knihy, když k jejich vedení nebyl povinen.

11. S ohledem na výše uvedené proto obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek soudu druhého stupně i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně a aby věc přikázal Okresnímu soudu ve Strakonici k novému projednání a rozhodnutí.

12. K dovolání obviněného J. Š. se vyjádřila státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství, která nejprve shrnula rozhodnutí soudů nižších stupňů a námitky obviněného. S výhradami obviněného nesouhlasila a neshledala argumentaci obviněného za relevantní.

13. Předně státní zástupkyně odmítla námitku obviněného, že se nemohl dopustit přečinu zkeslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku, protože vedení účetnictví náleželo výlučně pokladníkovi. Soudy nižších stupňů se s touto námitkou obviněného již řádně vypořádaly a vysvětlily, že šlo o účetní jednotky, u nichž byli povinni zajistit řádné vedení účetnictví členové statutárního orgánu. Vedení účetnictví bylo sice fakticky svěřeno konkrétní osobě, avšak při posuzování trestní odpovědnosti nestačí vycházet pouze z formálního označení funkce a její náplně, ale je nezbytné respektovat celkový charakter a povahu právního vztahu mezi pachatelem a právnickou osobou, v níž byl činný, jakož i skutečný obsah činnosti, kterou pachatel prováděl ve prospěch této právnické osoby. Bylo totiž prokázáno, že obviněný rezignoval na náležitě řízení a usměrňování vedení účetnictví, včetně kontrolních mechanismů, neboť byl ze své pozice odpovědný i za jejich řádné fungování, proto je zcela irrelevantní, že obviněný sám fakticky nevedl účetnictví. Obviněnému bylo možno též vytknout, že pro vedení účetnictví nevytvořil vhodné podmínky, zejména poskytnutím úplných, správných a pravdivých podkladů. Svým postupem spolu s dalšími obviněnými tak podle státní zástupkyně prokazatelně způsobil situaci, kdy z účetní evidence, která byla neprůkazná, neúplná a nesprávná, nebylo možno zjistit majetkovou a finanční situaci účetních jednotek. Sám obviněný si navíc počínal netransparentně, když jako podnikající fyzická osoba zakoupil pro ČSV-ZO nějaké věci, této účetní jednotce je přefakturoval, aniž by doložil důvodnost takových výdajů, která byla více než sporná.

14. Státní zástupkyně odmítla i námitku obviněného ohledně porušení zákazu *reforme in peius*. Zákaz změny k horšímu podle § 259 odst. 4 tr. ř. totiž nebránil odvolacímu soudu, aby doplnil ve výroku svého rozsudku učiněného podle § 259 odst. 3 tr. ř. popis rozhodných skutkových zjištění tak, aby v něm byly obsaženy též skutečnosti vyjadřující zákonem požadované znaky tohoto trestného činu, kterým byl obviněný uznán vinným již rozsudkem soudu prvního stupně a které tento soud vzal za prokázané, avšak výslovně je neuvedl do výrokové části rozsudku. Odvolací soud ve svém rozsudku výslovně uvedl, že pojem „ji-

ného“ (v části skutkové podstaty znějící „ohrozil tak majetková práva jiného“) se vztahuje k pachateli tohoto trestného činu, nikoliv k účetní jednotce, v rámci níž došlo k porušování povinností při vedení účetnictví. Odvolací soud pouze napravil pochybení soudu prvního stupně, jež pouze popsal v odůvodnění svého rozsudku ohrožení majetkových práv spolku, avšak tato skutková zjištění nepromítl do skutkové ani právní věty výroku rozsudku. Tím rozhodně nedošlo ke zhoršení postavení obviněného, což je patrné i z toho, že byl uznán vinným trestnou činností ve stejném rozsahu a byl mu uložen i stejný trest. Státní zástupkyně neshledala námitky a argumentaci obviněného za relevantní. Ztotožnila se také s názorem soudů nižších stupňů, že bylo nepochybně prokázáno, že se obviněný předmětného skutku dopustil, a naplnil tak všechny znaky skutkové podstaty přečinu zkrreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku.

III.

Přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označenému dovolacímu důvodu.

16. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání či některých jiných opravných prostředků není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některého z taxativně vymezených dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. ř., resp. podle § 265b odst. 2 tr. ř. Podání dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby námitky dovolatele svým obsahem odpovídaly takovému důvodu.

17. Dovolání z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je možno podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Jde tedy o nesprávný výklad a použití norem trestního práva hmotného, případně na něj navazujících hmotněprávních norem jiných právních odvětví. Podstatou je vadné uplatnění příslušných ustanovení hmotného práva na skutkový stav zjištěný soudem prvního a druhého stupně.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Obviněný ve smyslu dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. právně relevantně namítl, že se nedopustil přečinu zkrreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku, neboť

jednak nebyly naplněny jeho znaky objektivní stránky skutkové podstaty, a sice znaky jednání a následku, jednak došlo k chybné aplikaci principu subsidiarity trestní represe. Obviněný totiž předně namítl, že nebyl naplněn znak nevedení účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů sloužících k přehledu o stavu majetku nebo jejich kontrole, ač k tomu byl podle zákona povinen, protože on takovou povinnost neměl, nedošlo podle něj ani k ohrožení majetkových práv jiného, toto ohrožení nebylo nijak prokazováno, nebyly k němu učiněny žádné skutkové závěry, byl zcela nepřípadně formulován odvolacím soudem, který tím navíc měl porušit princip zákazu *reformationis in peius*.

19. Nejvyšší soud nejprve připomíná, že ustanovení o trestném činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku chrání zájem společnosti na řádném vedení a uchování účetnictví a dalších dokladů sloužících k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, zajišťuje tak ochranu majetkových zájmů dalších osob a zájem státu na řádném vyměření daní. Ustanovení § 254 odst. 1 tr. zákoníku obsahuje tři alinea, tedy nečíslované odstavce, v nichž jsou sankcionovány nejzávažnější případy vadného vedení a uchovávání účetnictví. Ve výrokové části rozhodnutí ve věci samé při užití této právní kvalifikace je třeba konkrétní alinea vždy výslovně uvést, což v daném případě soud prvního stupně neučinil a jeho pochybení v tomto směru napravit až soud druhého stupně. Přechinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí, (alinea 1) kdo nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen, (alinea 2) kdo v takových účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, nebo (alinea 3) kdo takové účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady změní, zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými nebo zatají, a (ve vztahu k alinea 1–3) ohrozí tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně. Jde tak o skutkovou podstatu složitou, která obsahuje dokonce u více znaků více alternativ.

20. Obviněnému byla soudem druhého stupně v této věci kladena za vinu alternativa, že „nevedl účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu majetku nebo jejich kontrole, ač k tomu byl podle zákona povinen, a ohrozil tak majetková práva jiného“. Jednání popsané v § 254 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku kladl obviněnému za vinu též soud prvního stupně, který ovšem jednak ji neoznačil v právní kvalifikaci, jednak neuvedl v právní větě, kterou alternativu ohrožovacího následku vybral, což mu správně k námitkám obviněného v odvolání vytkl soud druhého stupně (oba soudy nižších stupňů též navíc z právní věty vypustily předložku „k“ před slovy „jejich kontrole“, což však na srozumitelnosti rozhodnutí ničeho neubírá).

21. Pokud jde o přechin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, jímž byl obviněný uznán vinným, soudy nižších stupňů zcela důvodně dospěly k závěru, že se obviněný jako člen statutárních orgánů dvou subjektů, jednak jako jednatel

ČSV-ZO, jednak jako předseda ČSV-OO, dopustil jednání popsaného v alinea první § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Jako statutární orgán byl skutečně v postavení osoby odpovědné za řádné, úplné a věrné vedení účetnictví, nejenže takové vedení účetnictví nezajistil, ale dokonce sám účetní doklady, které neměly požadované náležitosti, vystavoval a sám se tím na nesprávnosti a neúplnosti účetnictví podílel. S tím se správně a dostatečně přesvědčivě vypořádaly v odůvodnění svých rozsudků již soudy nižších stupňů, a proto je možno na ně odkázat (zejména na str. 7 až 10 rozsudku soudu prvního stupně, str. 4 až 5 rozsudku soudu druhého stupně). Nejvyšší soud k tomu jen doplňuje ve shodě se svou dřívější judikaturou (viz zejména usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 5 Tdo 1283/2015), že při posuzování trestní odpovědnosti za přečin zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 254 odst. 1 tr. zákoníku nelze vycházet jen z formálního označení funkce, ale je třeba respektovat celkový charakter a povahu právního vztahu mezi pachatelem a právnickou osobou, v níž byl činný, jakož i skutečný obsah činnosti, kterou pachatel prováděl ve prospěch této právnické osoby (takže ani neodpovědnost za výsledky hospodaření bez dalšího nevylučuje trestní odpovědnost za nevedení účetnictví). V daném případě to byl zrovna obviněný, kdo měl v ČSO-OO dokonce nejdůležitější postavení, na něj se do značné míry spoléhali i ostatní obvinění, kteří již byli v této věci odsouzeni, významné postavení statutárního orgánu měl i v ČSO-ZO.

22. Obviněný dále nesouhlasil s tím, že by svým jednáním naplnil ohrožovací následek spočívající v tom, že by ohrozil majetková práva jiného, neboť tímto „jiným“ nemůže být subjekt, jehož se vedení účetnictví týká. S takovou výhradou ovšem Nejvyšší soud nemůže souhlasit, naopak správně uzavřel soud druhého stupně, který se s touto otázkou vypořádal na str. 5 odůvodnění svého rozsudku, že takovým subjektem může být i ČSV-ZO v bodě 1), resp. ČSV-OO v bodě 2) popisu skutku výrokové části jeho rozsudku. Nejvyšší soud v tomto směru upozorňuje na svou dřívější judikaturu, v níž se k této otázce již vyjadřoval. Tak podle rozhodnutí č. 37/2009 Sb. rozh. tr. se pojem „jiného“ vztahuje k pachateli trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (tehdy ještě podle § 125 odst. 1 zákona č. 140/1961, trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů, které ovšem bylo koncipováno v podstatných bodech shodě jako § 254 odst. 1 tr. zákoníku), a nikoli k účetní jednotce, v rámci níž došlo k porušování povinností při vedení účetnictví. Proto může statutární orgán, ředitel nebo jiná osoba (např. účetní) ohrozit majetková práva i té účetní jednotky, v níž působí a ve které se dopustil některého z jednání popsaných v citované skutkové podstatě. Tyto již dříve publikované závěry se plně uplatní i za současné právní úpravy v § 254 odst. 1 tr. zákoníku. Není třeba proto zjišťovat, zda byla ohrožena i majetková práva jiného subjektu, než byly účetní jednotky, samostatné subjekty práva ČSV-ZO a ČSV-OO, jejichž majetková práva byla jednáním obviněného ohrožena. Lze tak shrnout, že pojem „jiného“ užitý při formulaci ohrožovacího následku v § 254 odst. 1 tr. zákoníku se

vztahuje k pachateli tohoto trestného činu, a nikoli k účetní jednotce – právnické osobě, která je od pachatele – fyzické osoby, odlišným subjektem a jejíž účetnictví takový pachatel řádně nevedl. Proto i taková právnická osoba může být poškozená, pokud byla tímto činem ohrožena její majetková práva.

23. Pokud jde o námitku, že z řízení před soudem prvního stupně nevyplývá, že by uvedený ohrožovací následek byl zjištěn (jakkoliv ji formálně nelze pod uplatněný dovolací důvod podřadit), ani v tomto směru nemohl dát dovolací soud obviněnému za pravdu. Z celého kontextu popisu skutku v rozsudku soudu prvního stupně vyplývá, že jednáním obviněného a dalších spoluobviněných měla být ohrožena právě majetková práva uvedených dvou subjektů, které byly zároveň účetními jednotkami. Odvolací soud proto pouze precizoval popis skutku tak, aby obsahoval jednoznačné určení subjektu, jehož majetková práva byla jednáním obviněného ohrožena. Jak též správně uvedl odvolací soud, v popisu skutku v odvoláním napadeném rozsudku soudu prvního stupně byl implicitně obsažen prvek ohrožení majetkových práv ČSV-ZO, resp. ČSV-OO, na čemž se explicitním vyjádřením téhož nic nezměnilo. Důvodné nejsou ani námitky obviněného k formulacím následku v popisu skutku, jak je užil odvolací soud. Je pravdou, že by v této části mohl být popis skutku jiný, třeba i preciznější, podstatné ale je, že ze slov užitých odvolacím soudem je patrné, co jimi míní, a že taková slova vyjadřují deklarovaný znak skutkové podstaty příslušného trestného činu, jako tomu bylo v daném případě.

24. Nejvyšší soud nesouhlasí ani s tvrzením obviněného, že doplněním skutku došlo k porušení zákazu *reformationis in peius* (i v tomto případě jde o vyjádření tzv. *obiter dictum*, neboť tuto námitku pod deklarovaný dovolací důvod nelze podřadit). Zákaz *reformationis in peius* porušen nebyl, protože zákaz změny k horšímu podle § 259 odst. 4 tr. ř. nebránil odvolacímu soudu, aby doplnil ve výroku svého rozsudku učiněného podle § 259 odst. 3 tr. ř. popis rozhodných skutkových zjištění tak, aby v něm byly obsaženy též skutečnosti vyjadřující zákonem požadované znaky trestného činu, který v daném skutku je spatřován a jímž byl obviněný uznán vinným již rozsudkem soudu prvního stupně, který takové skutkové závěry též vzal za prokázané, avšak opominul je výslovně uvést ve výrokové části rozsudku. Zde je opět namístě připomenout uznávanou judikaturu k této otázce, především pak rozhodnutí č. 38/2006-II. Sb. rozh. tr., na něž poukazovala ve svém vyjádření již i státní zástupkyně a podle něž zákaz změny k horšímu ve smyslu § 259 odst. 4 tr. ř. nebrání doplnění popisu skutku, pokud se neprojeví zpřísněním jeho právní kvalifikace, zvětšením rozsahu a závažnosti následků apod., neboť pak se tím nijak nezhoršuje postavení obviněného. Tak tomu bylo i v daném případě, neboť se neměnila právní kvalifikace, neměnil se rozsah trestné činnosti, která byla obviněnému kladena za vinu, neměnila, ale jen explicitně se vyjadřovala závažnost následků jednání obviněného. Nedošlo tak k porušení principu zákazu *reformationis in peius* ve smyslu § 259 odst. 4

tr. ř., neboť odvolací soud pouze k odvolání obviněného doplnil v popisu skutku i právní větě výroku rozsudku explicitní vyjádření ohrožovacího následku, který ale jinak z rozsudku soudu prvního stupně implicitně vyplýval, protože se tím nezměnila právní kvalifikace, nezvětšil se rozsah trestné činnosti, závažnost následků činu apod.

č. 2

25. Nejvyšší soud pak nemohl akceptovat ani námitku obviněného ohledně údajně nesprávného použití § 12 odst. 2 tr. zákoníku, tedy námitku týkající se subsidiarity trestní represe. Naopak lze souhlasit se soudy nižších stupňů i s názorem uvedeným ve vyjádření státní zástupkyně k dovolání obviněného. Obviněný i při řešení této otázky vycházel z toho, že nevedení účetnictví bez vlivu na majetková práva jiného (subjektu odlišného od té účetní jednotky, jíž se nevedení účetnictví týká) nemá být trestné, neboť není dostatečně společensky závažné a škodlivé, aby bylo postihováno jako trestný čin. Zákonodárce ovšem na tuto záležitost má jiný náhled a chce takové jednání postihovat jako trestný čin, jak bylo rozvedeno shora. Nejvyšší soud ovšem dlouhodobě judikuje, že jednání naplňující (formální) znaky trestného činu je třeba zásadně posoudit jako trestný čin, nejde-li o případ zvláštní (výjimečný) dalšími okolnostmi, pro které není namístě jej jako trestný čin postihovat, ale postačí postižení podle jiného právního předpisu. Při výkladu této zásady lze přitom vycházet především ze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu publikovaného pod č. 26/2013 Sb. rozh. tr. (ze dne 30. 1. 2012, sp. zn. Tpjn 301/2012), v němž Nejvyšší soud dospěl mimo jiné k těmto závěrům: „I. Trestným činem je podle trestního zákoníku takový protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně (§ 13 odst. 1 tr. zákoníku). Zásadně tedy platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání. Tento závěr je však v případě méně závažných trestných činů korigován použitím zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku, podle níž trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Zvláštnost materiálního korektivu spočívajícího v použití subsidiarity trestní represe vyplývá z toho, že se jedná o zásadu, a nikoli o konkrétní normu, a proto je třeba ji aplikovat nikoli přímo, ale v zásadě jen prostřednictvím právních institutů a jednotlivých norem trestního práva. II. Zakotvení zásady subsidiarity trestní represe a z ní vyplývajícího principu použití trestního práva jako *ultima ratio* do trestního zákoníku má význam i interpretační, neboť znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby za trestný čin byl považován jen čin společensky škodlivý. Společenská škodlivost není zákonným znakem trestného činu, neboť má význam jen jako jedno z hledisek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Společenskou škodlivost nelze řešit v obecné poloze, ale je ji třeba

ba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu, u něhož je nutné ji zhodnotit s ohledem na intenzitu naplnění kritérií vymezených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku, a to ve vztahu ke všem znakům zvažované skutkové podstaty trestného činu a dalším okolnostem případu. Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty. III. Kritérium společenské škodlivosti případu je doplněno principem *ultima ratio*, z kterého vyplývá, že trestní právo má místo pouze tam, kde jiné prostředky z hlediska ochrany práv fyzických a právnických osob jsou nedostatečné, neúčinné nebo nevhodné.“

Ani v tomto směru proto nelze dát obviněnému za pravdu, neboť jednání obviněného vykazuje dokonce i prvky těžšího a společensky škodlivějšího jednání v porovnání s jinými typově shodnými případy. Předně obviněný svou trestnou činnost páchal po velmi dlouhé období více než 5 let, činil tak ve spolupráci s více dalšími spoluobviněnými, majetková práva poškozených byla významně ohrožena, resp. dokonce poškozena, protože se za tak dlouhou dobu dá jen obtížně zrekonstruovat účetnictví a dohledat majetek poškozených, i míra zavinění byla u obviněného, který jinak podniká a je si vědom povinností při vedení účetnictví, významně vyšší.

26. Na podkladě všech popsanych skutečností dospěl Nejvyšší soud k závěru, že (zčásti) obviněný uplatnil námitky, které byly podřaditelné pod dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., avšak dovolací soud je vyhodnotil jako zjevně neopodstatněné, jak bylo rozvedeno shora. Proto Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného, aniž by přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí nebo jemu předcházejícího řízení.

Č. 3

Č. 3

Zabezpečovací detence, Výjimečný trest, Doživotí
§ 100, § 54 tr. zákoníku

Uložení zabezpečovací detence pachateli podle § 100 tr. zákoníku nebrání skutečnost, že je mu současně ukládán výjimečný trest odnětí svobody na doživotí podle § 54 tr. zákoníku.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1181/2017, ECLI:CZ:NS:2018:8.TDO.1181.2017.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného K. D. proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 3. 2017, sp. zn. 1 To 58/2016, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 43 T 2/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 43 T 2/2016, byl obviněný K. D. (dále jen „obviněný“, případně „dovatel“) uznán vinným, že dne 22. 5. 2013 v přesně nezjištěné době od 6:57 hodin do asi 12:45 hodin v rodinném domě v B. – I., kde byl jako příbuzný několik týdnů na návštěvě u rodiny H., poté, kdy v důsledku osobnostních vlastností spočívajících v emoční nestabilitě, narcismu, paranoiditě a zvýšené agresivitě v kombinaci se situačními faktory, jimiž byl tlak okolí na jeho fungování, kterému se necítil schopen trvale dostat, stejně tak se ze situace vyvázat bez ztráty cti rozhodl se usmrtit všechny členy hostitelské rodiny jako reprezentantů pro něho frustrujících požadavků vnějšího světa, a v přesně nezjištěném sledu postupně fyzicky napadl nejprve tři z nich, a to

– M. H., jemuž v pracovně v přízemí domu přesně nezjištěnými nástroji, a to jednak sečným, jednak bodně řezným, způsobil kromě řezné rány na levém předloktí celkem 29 řezných a sečných ran v oblasti hlavy a krku se zasažením měkkých pokrývek lebních, odlomením zevní vrstvy klenby lební v levé temenní krajině, proniknutím do dutiny lební v temenně týlní krajině vlevo s porušením tvrdé pleny, protětím temenního a týlního laloku mozku vlevo a levé polokoule mozečku s porušením vnitřní vrstvy týlní kosti vlevo, krvácením pod tvrdou a měkkou plenu mozkovou, poraněním krkavice vlevo a hltanu vlevo, v důsledku

čehož M. H. na místě zemřel, přičemž bezprostřední příčinou jeho smrti bylo sečné poranění mozku a vykrvácení z mnohočetných ran hlavy a krku;

– V. H., již v posteli v ložnici v 1. patře domu ostrým nástrojem, pravděpodobně kuchyňským nožem o délce čepele 12,3 cm, zasadil 17 řezných, sečných a bodně řezných ran do oblasti hlavy a krku, další tři rány do hrudníku, dvě rány do zad a pět ran do pravého ramene s poraněním měkkých pokrývek lebních, nářezů a záseků na kostech klenby lební v pravé týlní krajině, s průběhem do dutiny lební v levé přední jámě lební, krvácením pod měkké pleny mozkové, levého čelního laloku mozku, krčních cév, průběhem pravého ramenního kloubu, bodně řeznou ranou 5. krčního obratle s odříznutím části trnového výběžku, krvácením do páteřního kanálu nad tvrdou plenu míšní v oblasti krční páteře, v důsledku čehož V. H. na místě zemřela, přičemž bezprostřední příčinou její smrti bylo vykrvácení z bodně řezné rány krku zasahující velkou krční žílu,

– F. H., jemuž v posteli v podkrovní části pokoje v 1. poschodí domu přesně nezjištěným počtem ostrých nástrojů s vybroušeným břitem (jedním až dvěma) zasadil 11 sečných a řezně sečných ran do oblasti hlavy a krku s roztržštěním kostí levé poloviny klenby i spodiny lební a levé poloviny krajiny týlní a s rozseknutím čelního laloku levé polokoule mozkové, v důsledku čehož F. H. na místě zemřel, přičemž bezprostřední příčinou jeho smrti bylo sečné poranění čelní části levé polokoule mozkové,

– a jako posledního D. H., jehož poté, kdy se vrátil domů ze školy, na chodbě v přízemí domu opakovaně udeřil do hlavy nezjištěným předmětem, pravděpodobně kamenem o váze 11,8 kg, čímž mu způsobil tržně zhmožděné rány na rozhraní pravé spánkové a pravé týlní krajiny, tržnou ránu nad levým okem, krevní podlitiny v celé levé polovině obličeje, v oblasti okolí pravého ušního boltce se zlomeninami klenby a spodiny lební v oblasti pravého spánku a pravé střední jámy lební, vícečetná ložiska zhmoždění mozku, otok mozku, krvácení pod tvrdou a měkkou plenu mozkovou, a dále mu zasadil bodně řezným nástrojem, pravděpodobně keramickým nožem o délce čepele 19 cm, do oblasti pravého ucha a pravé poloviny krku 6 bodně řezných ran s protnutím pravé krční žíly a tepny, v důsledku čehož D. H. na místě zemřel.

2. Soud prvního stupně právně kvalifikoval takto popsané jednání obviněného jako zločin vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. a), i) tr. zákoníku a uložil mu podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku a § 54 odst. 1, odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku výjimečný trest odnětí svobody na doživotí, pro jehož výkon jej podle § 56 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku (ve znění účinném do 30. 9. 2017) zařadil do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle § 100 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku mu rovněž uložil zabezpečovací detenci. Soud prvního stupně rozhodl též o náhradě nemajetkové újmy, když obviněnému stanovil povinnost zaplatit poškozené E. H. částku ve výši 240 000 Kč a K. B. – S. částku ve výši 175 000 Kč.

3. Proti tomuto rozsudku podal obviněný odvolání, které Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 23. 3. 2017, sp. zn. 1 To 58/2016, podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

Č. 3

4. Obviněný podal proti rozhodnutí odvolacího soudu prostřednictvím svého obhájce dovolání, opírající se o dovolací důvod podle § 265b odst. 2 tr. ř. Alternativně uplatnil také dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť měl za to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. Dovolatel nejprve předeslal, že skutek tak, jak je popsán ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, bere na vědomí a jeho správnost nespochybňuje. Namítl však, že došlo k nesprávnému právnímu posouzení jeho příčetnosti. Shrnul, že soudní znalci v České republice dospěli k závěru, že jeho ovládací schopnosti byly nepodstatně sníženy a jeho rozpoznávací schopnosti byly plně zachovány, to vše v důsledku závažné poruchy osobnosti. Významnou duševní poruchu u něho nediagnostikovali. Naopak američtí znalci dospěli k závěru, že trpí závažnou duševní nemocí, a to schizofaektivní poruchou (duševní chorobou ve vlastním slova smyslu), pro kterou neměl schopnost ovládat své jednání a jeho schopnost vnímat důsledky svého jednání byla podstatným způsobem snížena. Čeští soudní znalci ovšem označili posudky amerických odborníků za nevěrohodné, vypracované účelově pro potřeby obhajoby.

6. Dovolatel namítl, že soudy obou stupňů nedaly americkým odborníkům dostatečný prostor, aby mohli obhájit závěry svých zjištění, resp. odstranit tvrzené nedostatky jejich posudků. V rámci své obhajoby obviněný opakovaně navrhoval výslech těchto znalců, avšak tato procesní možnost mu nebyla ze strany soudů poskytnuta. V souvislosti s tím poukázal na potřebu zohlednit zcela odlišný právní systém v České republice a v USA, tedy i způsob zpracování znaleckých posudků, jejich prezentace a standardního obsahu. Z ústavního znaleckého posudku nevyplývá, že by závěry amerických odborníků byly bez dalšího nesprávné, je jim pouze vytýkáno, že se argumentačně a odborně nevypořádali s částí objektivních zjištění a že v jejich posudcích chybí některé diagnostické závěry. Tyto závěry by však bylo možno doplnit způsobem, jímž by byly pochybnosti o správnosti amerických posudků rozptýleny. Dále obviněný zdůraznil i větší vhodnost těchto posudků z hlediska kulturního, jazykového a (vzhledem k době uplynulé od skutku) i časového. Z toho důvodu by se mělo při úvahách o jeho příčetnosti vycházet ze závěrů amerických znalců.

7. Dovolatel se vymezil i proti uloženému trestu, který považoval za nepřiměřeně přísný, a také vyslovil nesouhlas s právním posouzením skutku. Stejně jako

v předchozích fázích řízení namítal, že nejednal po předchozím uvážení ve smyslu § 140 odst. 2 tr. zákoníku. V daném směru polemizoval s některými úvahami odvolacího soudu, přičemž neexistenci jakéhokoliv plánování či rozmyslu dokládá tím, že neměl vědomost o nemoci poškozené V. H., o plánech poškozeného F. H., byl zaskočen přítomností svědkyně D. H., nezakoupil předem letenku, neměl české koruny na zaplacení taxi do V. atd. Obviněný rovněž zpochybnil závěr soudů o zvláštním stupni surovosti jeho činu ve smyslu § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku, když připomněl, že všichni poškození byli buď usmrceni, nebo upadli do bezvědomí hned při prvním útoku, tedy ačkoliv byly útoky intenzivní, minimálně je nelze označit jako trýznivé.

8. Obviněný následně nejprve v obecné rovině namítl, že soudy nesprávně vyhodnotily přípustnost uložení výjimečného trestu podle § 54 odst. 3 tr. zákoníku, a poté se podrobněji vyslovil ke každé z podmínek uvedených v tomto zákonném ustanovení. Zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu spatřoval odvolací soud v extrémní míře brutality a surovosti, která byla při útocích použita. Tato skutečnost však byla konzumována užitím kvalifikované skutkové podstaty podle § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku. Onu surovost mu proto nelze přičítat k tíži dvakrát. Za zvlášť zavrženíhodnou pohnutku odvolací soud označil zákeřné vedení útoků. Zde ovšem zaměnil pohnutku se způsobem provedení činu. Závěry o zvlášť zavrženíhodné pohnutce (v pravém slova smyslu) tedy chybí, což je čini nepřezkoumatelnými. V této souvislosti obviněný poukázal na to, že mu byla uložena i zabezpečovací detence, kterou lze ve smyslu § 100 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku uložit za předpokladu, že zločin byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou. Pohnutkou jeho jednání byla tedy právě duševní porucha či choroba, a proto nelze objektivně dospět k závěru o splnění podmínky k uložení trestu odnětí svobody na doživotí spočívající ve zvlášť zavrženíhodné pohnutce. Soudy obou stupňů shledaly splnění podmínky v podobě zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku v usmrcení celé jedné plně funkční rodiny. Tato skutečnost je však již pojmovým znakem kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 140 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, a není ji tak možné přičítat k jeho tíži dvakrát. Co se týče podmínky účinné ochrany společnosti a naděje na nápravu pachatele, obviněný sice připustil výsledky znaleckého zkoumání ohledně vysoké pravděpodobnosti recidivy a ztížené možnosti jeho resocializace, současně ale poukázal i na závěr jedné ze znalkyň, a to PhDr. B. N. M., podle níž je zde možnost jeho resocializace vzhledem k jeho věku při vhodném terapeutickém působení a medikaci. K tomu dodal, že se dobrovolně podrobil veškerému znaleckému šetření i veškeré léčbě a souhlasil i s aplikací veškeré medikace.

9. Protože soudy obou stupňů podle dovolatele dostatečně nezohlednily ani polehčující okolnosti, resp. se jimi vůbec nezabývaly, vymezil rovněž některé okolnosti, k nimž mělo být při ukládání trestu přihlédnuto, konkrétně že trestný čin spáchal poprvé, a to ve stavu vyvolaném duševní poruchou. Před spáchá-

ním předmětného skutku vedl řádný život, byl tedy osobou bezúhonnou. Jeho věk v době spáchání činu byl relativně nízký – pouhých 20 let. Nelze pominout ani kontext mezikulturní, jelikož občané USA nabývají plné zletilosti až ve věku 21 let. Nakonec opětovně zdůraznil, že jeho přičetnost byla zmenšena, neboť i ze závěrů českých soudních znalců vyplynulo, že minimálně jeho ovládací schopnosti byly sníženy, byť pouze měrou nepatrnou. Obviněný sám neshledal ani podmínky pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody nad 20 až do 30 let. Nepopřel sice, že závažnost jeho jednání byla vysoká, ovšem s odkazem na shora již citovaný názor znalkyně PhDr. B. N. M. se nedomníval, že by možnost jeho nápravy byla obzvláště ztížena. Při zohlednění všech okolností daného skutku, stejně jako osoby obviněného vzhledem k jeho věku a duševnímu zdraví, nebylo namístě ukládat trest výjimečný a postačovalo uložit trest odnětí svobody v zákonném rozsahu kvalifikované skutkové podstaty zvlášť závažného zločinu vraždy.

10. Dovolatel se ve svém dovolání věnoval též uloženému ochrannému opatření v podobě zabezpečovací detence. Tímto institutem trestního práva je typicky řešena ochrana společnosti před pachateli trestných činů stíženými závažnými duševními poruchami. V daném případě je zcela zřejmé a nesporné, že obviněný trpěl duševní poruchou ve smyslu § 123 tr. zákoníku, byť nešlo o duševní chorobu ve vlastním slova smyslu. Rovněž z doporučení českých znalců vyplynula potřeba působit na něj různými terapeutickými programy, což je patrné i ze samotného faktu, že navrhli uložení zabezpečovací detence. Je-li ovšem toto nezbytné, nelze takový stav zajistit ve výkonu trestu odnětí svobody, ale právě jen zabezpečovací detencí. Na základě toho obviněný odkázal na § 47 odst. 2 tr. zákoníku, podle něhož může soud upustit od potrestání, jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, a soud má za to, že zabezpečovací detence, kterou pachateli zároveň ukládá, zajistí ochranu společnosti lépe než trest. V návaznosti na to obviněný vyjádřil přesvědčení, že postup podle právě citovaného zákonného ustanovení byl v jeho případě namístě, a vyslovil pochybnost, nakolik bylo smysluplné uložení tohoto ochranného opatření vedle trestu odnětí svobody na doživotí (s výkonem nejdříve po uplynutí 20 let) z hlediska působení na jeho osobu.

11. V závěru svého podání proto dovolatel alternativně navrhl, aby Nejvyšší soud buď v celém rozsahu zrušil usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 3. 2017, sp. zn. 1 To 58/2016, i jemu předcházející rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 43 T 2/2016, a sám rozhodl o zproštění obžaloby podle § 226 písm. d) tr. ř. z důvodu jeho nepřičetnosti s tím, že současně ponechal na úvaze Nejvyššího soudu případné uložení zabezpečovací detence podle § 100 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Pokud by se Nejvyšší soud ztotožnil se závěry soudů niž-

ších stupňů stran jeho přičetnosti, obviněný navrhl zrušit usnesení odvolacího soudu v celém rozsahu a rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o trestu a poté rozhodnout o upuštění od potrestání podle § 47 odst. 2 tr. zákoníku za současného uložení zabezpečovací detence, případně uložit trest odnětí svobody v rozmezí zákonem stanovené trestní sazby, tj. na 15 až 20 let. Obviněný navrhl též zrušení výroku odsuzujícího rozsudku o náhradě škody a odkázání poškozených podle § 229 odst. 1 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních.

12. Státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“) se ve smyslu § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřil k podanému dovolání. Nejprve se v teoretické rovině zabýval zákonným rozsahem obou uplatněných dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a § 265b odst. 2 tr. ř. a následně se již v rovině konkrétní vyslovil k jednotlivým námitkám obviněného. Státní zástupce navrhl, aby bylo dovolání obviněného odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

III.

Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř. přípustné, bylo podáno osobou oprávněnou, tedy obviněným prostřednictvím obhájce, jak ukládá § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., a to v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném podle § 265e odst. 1, 2 tr. ř. Splňuje též všechny obsahové náležitosti předepsané v § 265f odst. 1 tr. ř.

14. V daném případě, kdy obviněný podle písemné zprávy věznice ve V. krátce před rozhodnutím Nejvyššího soudu – dne 11. 1. 2018 – zemřel, je nutno připomenout také § 265p odst. 3 tr. ř., podle něhož platí, že bylo-li podáno dovolání pouze ve prospěch obviněného, nepřekáží jeho smrt provedení řízení na podkladě dovolání; trestní řízení tu nelze zastavit proto, že obviněný zemřel. Bylo tedy povinností dovolacího soudu i za této situace rozhodnout o dovolání obviněného.

15. Vzhledem k tomu, že dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., posoudil Nejvyšší soud dále otázku, zda obviněným uplatněné dovolací důvody lze považovat za důvody uvedené v citovaném ustanovení zákona, jejichž existence je zároveň podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. V rámci takto vymezeného dovolacího důvodu je možno namítat, že skutek, jak byl v původním řízení zjištěn, byl nesprávně

kvalifikován jako určitý trestný čin, ačkoli šlo o jiný trestný čin, nebo o trestný čin vůbec nešlo. Vedle těchto vad lze vytýkat též nesprávné zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva. Již ze samotné dikce tohoto zákonného ustanovení je zřejmé, že opravňuje Nejvyšší soud k přezkoumání otázek hmotněprávních (ať již práva trestního, či jiných právních odvětví), nikoliv však procesních. Proto v jeho rámci v zásadě nelze napadat proces dokazování jako celek ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. a v návaznosti na to ani rozporovat skutková zjištění, která soudy obou stupňů na základě provedení dokazování učinily. Z nich je dovolací soud naopak povinen vycházet a pouze v jejich rámci může zvažovat právní posouzení skutku.

17. Z tohoto vymezení je zjevné, že některé dovolací námitky mohou jen stěží obstát v kontextu prvního z uplatněných dovolacích důvodů. Tak je tomu, zejména pokud obviněný zpochybňoval závěr nižších soudů o jeho přičetnosti v době spáchání všech čtyř vražd. Takovou výhradou totiž pouze napadal procesní postup soudů podle § 2 odst. 5, 6 tr. ř., které v úvahách o jeho duševním stavu upřednostnily znalecké posudky českých odborníků, a nikoliv jim odporující výsledky zkoumání znalců z USA. Obviněný tak primárně požadoval změnu klíčového skutkového zjištění o tom, že se posuzovaného trestného činu dopustil jako přičetný pachatel, a až na základě toho, tj. sekundárně, se dovolával zásadní změny právního posouzení jeho skutku a následného zproštění obžaloby podle § 226 písm. d) tr. ř. Takto formulovanými výhradami se však výrazně odchýlil od shora popsaného zákonného rozsahu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., důsledkem čehož nebylo založeno oprávnění Nejvyššího soudu z věcného hlediska přezkoumat závěr soudu prvního stupně i odvolacího soudu o přičetnosti obviněného v průběhu jeho trestného jednání.

18. Další své námitky obviněný směřoval i do výroku o uloženém trestu. Podle § 265b odst. 2 tr. ř. lze dovolání podat též tehdy, byl-li uložen trest odnětí svobody na doživotí. Tento (samostatný) dovolací důvod je vázán pouze na výrok, kterým byl obviněnému uložen trest odnětí svobody na doživotí, a účelem dovolacího řízení je pak zjištění, zda pro uložení takového trestu byly splněny zákonem stanovené podmínky ve smyslu § 54 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Přitom dovolací soud vychází z toho, zda soudy zjištěný skutkový podklad v tomto směru opodstatňuje právní závěr o splnění podmínek pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 58/2003 Sb. rozh. tr.).

19. Obviněný v souladu se zákonným rozsahem tohoto dovolacího důvodu rozporoval splnění podmínek pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí. Nejvyšší soud proto posoudil danou otázku z věcného hlediska, ztotožnil se však přitom se závěry obou soudů nižších instancí, nikoliv s argumentací dovolatele.

20. Podle § 54 odst. 3 tr. zákoníku může soud uložit trest odnětí svobody na doživotí pouze pachateli, který spáchal některý ze zde taxativně uvedených zvlášť

závažných zločinů (mezi něž patří i zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku), a to za podmínky, že a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let. V návaznosti na to je vhodné upozornit, že uvedené podmínky odpovídají tomu, že trest na doživotí (jako přísnější alternativa výjimečného trestu) je vůbec nejprísnejším druhem trestu, který lze podle trestního zákoníku uložit pachateli zvlášť závažného zločinu. Tomu pak odpovídají i výše uvedené zákonné podmínky pro jeho uložení, tedy a) musí jít o některý z taxativně vyjmenovaných zvlášť závažných zločinů, b) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný, c) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let. Zatímco tyto tři podmínky musejí být splněny kumulativně, výčet (celkem tři) podmínek pro závěr, že taxativně uvedený zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný (viz shora), je alternativní, stejně jako výčet (celkem dvou) naposledy uvedených podmínek (také viz shora).

21. V posuzovaném případě nemá Nejvyšší soud žádné pochybnosti o mimořádné závažnosti jednání obviněného. Ve shodě se stanoviskem odvolacího soudu i státního zástupce je přesvědčen, že všechna tři kritéria spadající pod § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku byla naplněna. Stejně tak Nejvyšší soud shledal, že uložení výjimečného trestu na doživotí vyžadovala účinná ochrana společnosti ve smyslu první alternativy uvedené v § 54 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku. K jednotlivým kritériím je jen třeba – v reakci na dovolatelem uplatněné námitky – dodat následující.

22. Pokud jde o zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu, ten charakterizuje objektivní stránku trestného činu. Může záležet buď v povaze samotného jednání, např. ve vyšší míře surovosti, zákeřnosti, zvláštní lsti, brutality či zvrhlosti při provedení činu, než jaká obvykle bývá spojena s tímto trestným činem, nebo v povaze situace, místa, času, okolností spáchání apod. (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 740). V případě jednání dovolatele lze dovodit přinejmenším neobvykle vysokou míru brutality a surovosti při usmrcování svých obětí, kterým různými vražednými nástroji (sečným, bodně řezným a tupým předmětem) zasadil od 8 do 29 ran, útoky byly vedeny mohutnou silou a téměř bezvýhradně směřovaly na hlavu a krk poškozených. Nelze však přehlédnout ani nebyvalou zákeřnost, kterou se toto konání obviněného též vyznačovalo, když všechny poškozené napadal tak, aby maximálně vyloučil možnost jejich obrany, nepochybně tedy ze zákrytu, zezadu, a dva z nich dokonce ve spánku. Dovolatel sice v této souvislosti namítal zákaz dvojího přičítání podle § 39 odst. 4 tr. zákoníku, neboť jeho skutek byl

právně kvalifikován mimo jiné též podle § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku. Avšak s odkazem na konstantní judikaturu soudů se nelze s jeho postojem ztotožnit. V takovýchto případech jsou totiž soudy při ukládání trestu oprávněny v rámci příslušné trestní sazby (zde podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku) přihlížet k intenzitě, s jakou je zákonný znak základní či kvalifikované skutkové podstaty trestného činu naplněn (viz např. rozhodnutí uveřejněné pod č. 45/1972-I. Sb. rozh. tr., anebo z něj vycházející usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 155/2013). Ve shodě se státním zástupcem je tak možno prohlásit, že brutalita a bezcitnost jednání obviněného byla natolik extrémní, že svou intenzitou vysoce převyšovala míru potřebnou pro naplnění znaku „provedení činu zvlášť surovým způsobem“ ve smyslu § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku. Nadto pojem „zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu“ je širší než „zvlášť surový způsob provedení činu“ a zahrnuje i další aspekty, jako například vyšší míru zvrhlosti nebo zákeřnosti, které byly podle názoru dovolacího soudu v tomto případě také dány.

23. Za zvlášť zavrženíhodnou pohnutku lze považovat takovou pohnutku, která je v příkrém rozporu s morálkou občanské společnosti a svědčí zpravidla o morální bezcitnosti, zvrhlosti, o bezohledném sobectví, o pohrdavém postoji k základním lidským hodnotám, zejména k lidskému životu (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 740). V této otázce se vyskytl určitý rozpor mezi názorem soudu prvního stupně a dovolacího soudu, protože každý z nich spatřoval její naplnění v něčem jiném. Nejvyšší soud v tomto směru souhlasil s Krajským soudem v Brně, který uzavřel, že dovolatel řešil posuzovaným jednáním své subjektivní osobní (psychické) problémy. Takový závěr ostatně jednoznačně vyplynul ze všech tří znaleckých posudků, vypracovaných českými znalci, podle nichž obviněný vyvražděním rodiny svých příbuzných vybil obrovskou vnitřní frustraci vycházející ze strachu, že nebude schopen dostat jejich (dobře míněným a zcela oprávněným) požadavkům na to, aby se začlenil do běžného života, a že opět selže, což vzhledem ke svému subjektivnímu pocitu výjimečnosti nemohl nikdy připustit. On sám přitom hovořil o tom, že hostitelská rodina se k němu chovala vždy přátelsky, vytvářela pro něj nové podněty a příležitosti, a tudíž mu k jeho protiprávnímu činu neposkytla žádnou jinou záminku než zmíněný tlak na jeho fungování v každodenním životě. K tomu je třeba zdůraznit i další výsledek zkoumání ze strany českých znalců, a to že rozpoznávací i ovládací schopnosti byly u obviněného v době spáchání posuzovaného skutku plně zachovalé, popřípadě pouze nevýznamně snížené. U příčetného pachatele pak taková motivace k vraždě čtyř osob naprosto bezesbýtku odpovídá shora uvedené charakteristice „zvlášť zavrženíhodné pohnutky“ podle § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

24. V dané trestní věci není pochyb ani o naplnění znaku zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku, který podle právní teorie představuje nenapravitelnou nebo jen velmi obtížně napravitelnou poruchu způsobenou zvlášť zá-

važným zločinem na nejvýznamnějších zájmech chráněných těmi ustanoveními trestního zákoníku, která dovolují uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí. Tak např. u zločinu vraždy to může být úmyslné usmrcení většího počtu lidí, než postačuje podle § 140 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 741). Je zcela zřejmé, že dovolatel usmrcením čtyř poškozených dvojnásobně překročil hranici této kvalifikované skutkové podstaty, obětí tohoto – v podstatě bezdůvodného – útoku jejich život nikdo nevrátí, stejně jako jejich přátelům a příbuzným (včetně např. matky poškozeného M. H.) nikdo nevrátí osoby jim blízké. Takovýto tragický následek skutečně žádným způsobem nelze napravit. Pro úplnost lze opět poukázat na již zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. 7 Tdo 155/2013, v němž byl řešen skutkově obdobný případ jako v této věci (obviněný ve snaze pomstít se bývalé přítelkyni brutálně zavraždil tři členy rodiny jejího nového přítele) a soud zde dospěl ke stejným závěrům stran naplnění všech kritérií uvedených v § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

25. Oba soudy nižších instancí považovaly za splněnou i podmínku uvedenou (jako první alternativu) v § 54 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, tedy že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti. I v tomto směru se s nimi Nejvyšší soud bezezbytku ztotožnil. Obecně je daný postup namístě, pokud jiné prostředky, a to ani i nejcitelnější jiné tresty nebo ochranná opatření (zejména zabezpečovací detence), nebudou způsobit účinně ochránit společnost před nebezpečnější kriminalitou, která velmi negativním a často nenahraditelným způsobem poškozuje základní společenské hodnoty (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 741). Soudy zcela správně vycházely ze znaleckých posudků vypracovaných českými znalci, kteří u dovolatele diagnostikovali velmi těžkou smíšenou poruchu osobnosti, sadistickou poruchu sexuální preference a zvýšený agresivní potenciál (s potřebou vybití) doprovázený neexistencí empatie s druhými lidmi. Na tomto základě se znalci sjednotili v závěru, že pobyt obviněného na svobodě byl (za jeho života) velmi nebezpečný pro společnost, a to z důvodu vysoké pravděpodobnosti opakování podobného jednání. Proto všichni shodně navrhli též uložení zabezpečovací detence. Právě uvedené závěry českých odborníků daly oběma soudům nižších instancí dostačující podklad pro rozhodnutí o nutnosti úplné (maximální možné) izolace dovolatele od společnosti, kterou mohlo zaručit pouze uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody na doživotí, u něhož je možnost propuštění pachatele na svobodu (v tomto případě jen podmíněného) zdaleka nejnižší. Naproti tomu např. u zabezpečovací detence musí soud každé dva roky rozhodovat o jejím prodloužení. Tímto lze shrnout, že všechna potřebná kritéria uvedená v § 54 odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku byla naplněna, takže soudy uložením výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí nikterak nepochybily.

26. Pokud dovolatel v souvislosti s uložením zabezpečovací detence vyslovil pochybnost, nakolik bylo smysluplné uložení tohoto ochranného opatření vedle trestu odnětí svobody na doživotí (s výkonem nejdříve po uplynutí 20 let) z hlediska působení na jeho osobu, je vhodné uvést, že podle § 100 odst. 3 tr. zákoníku soud může uložit zabezpečovací detenci samostatně, při upuštění od potrestání, anebo i vedle trestu. Byla-li zabezpečovací detence uložena vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, vykoná se po výkonu nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody. Byl-li uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v době výkonu zabezpečovací detence, její výkon se na dobu výkonu takového trestu odnětí svobody přerušuje. Po skončení výkonu trestu se pokračuje ve výkonu zabezpečovací detence.

27. Už z tohoto zákonného vymezení je zřejmé, že soudům rozhodujícím v této trestní věci nebránila žádná zákonná překážka, aby obviněnému uložily zabezpečovací detenci vedle trestu odnětí svobody na doživotí. Citované ustanovení totiž upravilo i pořadí výkonu zabezpečovací detence ve vztahu k výkonu trestu odnětí svobody (i na doživotí), který má vždy přednost. Proto byla-li zabezpečovací detence uložena vedle takového trestu, vykoná se až po výkonu nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody (takovým jiným ukončením trestu odnětí svobody než jeho výkonem by mohlo být např. prominutí trestu na základě milosti nebo amnestie prezidenta republiky). Jakkoliv by bylo možno dovolateli přisvědčit v tom, že k vlastnímu výkonu tohoto ochranného opatření by v dané věci bylo možno přistoupit až s odstupem mnoha let (třeba až po uplynutí 20 let), stále by výkon zabezpečovací detence u něho přicházel zcela reálně v úvahu (zvláště když šlo o mladého pachatele s nepříznivou prognózou jeho možné resocializace).

28. Nejvyšší soud tedy podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako celek, neboť shledal, že je zjevně neopodstatněné.

Č. 4

Č. 4

Vydírání

§ 175 odst. 1 tr. zákoníku

Samostatným zákonným znakem trestného činu vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zákoníku je vedle znaku násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy také nucení jiného k tomu, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Tento odlišný znak musí být naplněn také odlišnou skutkovou okolností, která vyjadřuje to, k čemu je poškozený jednáním pachatele nucen.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1280/2017, ECLI:CZ:NS:2017:6.TDO.1280.2017.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného P. G. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 2 To 24/2017, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 4 T 48/2014.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obviněný P. G. byl rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 4 T 48/2014, uznán vinným pod bodem I. výroku o vině zločinem vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku a přečinem výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, pod bodem II. výroku o vině přečinem výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku a pokusem přečinu ublížení na zdraví podle § 21 odst. 1 a § 146 odst. 1 tr. zákoníku. Za tyto trestné činy mu byl uložen podle § 43 odst. 1 a § 175 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 58 odst. 1 tr. zákoníku úhrnný trest odnětí svobody v trvání 3 roků s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu 4 roků a dále trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu 5 let. Dále mu byla podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložena povinnost k náhradě škody poškozeným, a to Vojenské zdravotní pojišťovně ve výši 5 008 Kč, J. V. ve výši 41 767 Kč a manželům J. V. a M. V. ve výši 1 888 Kč. Se zbytkem uplatněných nároků na náhradu škody a nemajetkové újmy byli oba posledně jmenovaní poškození odkázáni na občanskoprávní řízení. Vedle toho byla obviněnému uložena podle § 228 odst. 1 tr. ř. povinnost zaplatit jako náhradu nemajetkové újmy poškozeným V. V. a P. P. každému částku 108 000 Kč a poškozené M. V. částku 102 000 Kč.

2. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 11. 5. 2017, sp. zn. 2 To 24/2017, z podnětu odvolání obviněného a státního zástupce zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o vině pod bodem I., v celém výroku o trestu a dále ve výroku o náhradě škody manželům J. V. a M. V. ve výši 1 888 Kč a v rozsahu tohoto zrušení nově rozhodl tak, že uznal obviněného vinným skutkem uvedeným pod bodem I. výroku rozsudku soudu prvního stupně, který odvolací soud ve výroku svého rozsudku upřesnil (doplnil), pokud jde o posttraumatickou stresovou poruchu, kterou poškození utrpěli, a tento skutek shodně právně kvalifikoval. Odvolací soud uložil obviněnému za oba skutky úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 5 let se zařazením k jeho výkonu podle § 56 odst. 3 tr. zákoníku do věznice s dozorem a dále trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel na dobu 5 let. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byli poškození manželé J. V. a M. V. odkázáni s uplatněným nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Ostatní výroky týkající se náhrady škody a nemajetkové újmy, stejně jako výrok o vině pod bodem II. v rozsudku soudu prvního stupně, zůstaly nedotčeny.

3. Výše uvedených trestných činů se obviněný podle skutkových zjištění soudů nižších stupňů dopustil tím, že

I. dne 21. 6. 2013 kolem 22:20 hodiny řídil, ačkoliv není držitelem řidičského oprávnění, po silnici vedoucí od obce Ú. na obec V. P., okr. P.-z., osobní automobil tovární značky Volvo, přičemž v průběhu jízdy opakovaně dálkovými světly osvětloval i najížděl přední částí vozidla na zadní část před ním jedoucího osobního automobilu tovární značky Renault Megane, řízeného P. P. a obsazeného spolujezdci V. V., M. V., nezletilým AAAAA (pseudonym), načež po několika stovkách metrů tohoto agresivního způsobu jízdy a zastavení vozidla Renault Megane u pravé krajnice obviněný neobjel toto vozidlo, pokračoval v osvětlování vozidla dálkovými světly a najížděním na zadní část vozidla Renault Megane, a to až ke křižovatce silnic mezi obcemi R. a V. P., kde vyběhl z vozidla k levým předním dveřím u řidiče a křičel na P. P., aby vylezl, v důsledku čehož P. P. opustil s vozidlem místo křižovatky, poté obviněný pokračoval v pronásledování vozidla Renault Megane až do ulice XY (ve V. P.), kde nejprve prudce předjel vozidlo Renault Megane a zastavil se svým vozidlem šikmo na komunikaci v úmyslu zabránit P. P. v další jízdě, přičemž P. P. unikl z tohoto sevření objetím vozidla obviněného přes protisměrný jízdní pruh a obviněný pak řídil vozidlo až před rodinný dům, kde po vystoupení z vozidla opětovně přistoupil k levým předním dveřím řidiče u již zde stojícího vozidla Renault Megane a křičel na P. P. „vylez, já tě zabiju“. Poté obviněný přistoupil k vozidlu Renault Megane, a ačkoliv si byl vědom, že spolujezdkyně V. V. je ve vysokém stupni těhotenství a ve vozidle se nachází nezletilý AAAAA, obviněný začal cloumat s vozidlem, kopal do něj a bouchal do něj pěstmi v úmyslu vniknout do interiéru vozidla a stále křičel na P. P. „vylez, já tě zabiju“. Následně P. P.

v obavě o zdraví a život svůj i spolujezdců odjel z místa s vozidlem Renault Megane a společně se všichni ukryli na odlehlém místě, přičemž v přímé souvislosti s jednáním obviněného se u poškozených P. P., V. V. a M. V., kteří byli vystaveni extrémnímu stresu a pocitu zvýšeného ohrožení, rozvinula posttraumatická stresová porucha, a to u V. V. a M. V. bezprostředně po jednání obviněného a u P. P. v řádu několika týdnů, jejíž příznaky přetrvávaly ještě v době vypracování znaleckého posudku (tj. nejméně do 9. 5. 2014) a u poškozených se projevovala po dobu více jak 6 týdnů zejména flashbacky (návraty vzpomínek), anxiitou (úzkostnými stavy), poruchami spánku, úzkostným sněním, jakož i pocity zvýšeného ohrožení (hypervigilita);

II. dne 21. 6. 2013 kolem 22.30 hodiny před rodinným domem v ulici XY, V. P., u stojícího uzamčeného vozidla Renault Megane, v němž se nacházel řidič P. P. a spolujezdci V. V., M. V. a nezletilý AAAAA, poté, kdy k tomuto vozidlu přistoupil J. V. a sdělil, že byla přivolána policie na pomoc, obviněný ho udeřil nejméně dvakrát rukou sevřenou v pěst do obličeje, v důsledku čehož J. V. upadl na zem, a tímto utrpěl poškozený drobnou ránu na hlavě v temenní krajině, otřes mozku lehkého stupně a oděrky na pravém předloktí, v důsledku těchto zranění byl poškozený omezen v obvyklém způsobu života po dobu kratší jednoho týdne.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný P. G. napadl prostřednictvím svého obhájce shora citovaný rozsudek odvolacího soudu v zákonné lhůtě dovoláním, a to v celém rozsahu; proti výroku o vině pod bodem II. v rozsudku soudu prvního stupně (který odvolací soud rovněž přezkoumával) však nevnesl žádné konkrétní námitky. Obviněný uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a připomněl, že podle rozhodovací praxe Ústavního soudu spadají pod uvedený dovolací důvod i případy, když jsou právní závěry soudu v tzv. extrémním nesouladu s učiněnými skutkovými zjištěními a pokud skutková zjištění jsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy.

5. Nesprávné právní posouzení spatřuje dovolatel především v právní kvalifikaci jeho jednání jako trestného činu vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. a) tr. zákoníku. Podle obviněného jeho projevy byly zaměřeny výlučně proti řidiči vozidla Renault Megane, takže by mu neměl být přičítán škodlivý následek vůči ostatním osobám ve vozidle. Trestným činem vydírání pachatel nutí jiného, aby něco konal, opominul nebo trpěl, což představuje cíl, jehož chce pachatel dosáhnout, a jako prostředek tohoto cíle užívá násilí, pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy. Každý z těchto znaků (cíle a prostředek) musí být naplněn odlišnou skutkovou okolností. Jestliže obviněný křičel na poškozeného P. P. „vylez, já tě zabiju“, ale nekřičel „vylez, nebo tě zabiju“, tak ve skutečnosti

Č. 4

pouze násilím nutil poškozeného, aby jako řidič vystoupil z vozidla, a strpěl tak jeho další násilí. Prostředek (pohrůžka násilí) by zde byl totožný s cílem – násilím. Poškozený by tedy byl nucen pohrůžkou násilí k tomu, aby pravděpodobně strpěl násilí. K tomu dovolatel cituje vybranou judikaturu a dovozuje, že skutková podstata trestného činu vydírání podle § 175 tr. zákoníku nemohla být naplněna. Připomíná, že pouze v usnesení o zahájení trestního stíhání je v popisu skutku uvedeno, že obviněný „přistoupil ke dveřím řidiče a s úmyslem donutit vystoupit poškozeného P. P. začal...“, v obžalobě ani v rozsudku se však již tento popis nevyskytuje. Obviněný má za to, že nepůsobil na vůli poškozeného a poškozený nemohl být na pochybách, že nemá vylézat z vozidla, tedy svoboda jeho rozhodování nebyla omezena. Obviněný dodal, že jako násilí ve smyslu § 175 tr. zákoníku nelze posoudit lomcování s vozidlem, neboť bylo vedeno proti vozidlu, nikoli proti poškozenému, takže podle obviněného by byla namíste právní kvalifikace jeho jednání jako trestného činu nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku.

6. Z hlediska § 175 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku obviněný zpochybnil posuzování vozidla jako použité zbraně, neboť nebylo užito při skutkovém ději, který soudy kvalifikovaly jako trestný čin vydírání, tj. při přistoupení k vozidlu poškozeného a následném jednání. Vozidlo řízené obviněným sice bylo podle popisu skutku použito k najíždění, v té době však obviněný nevznášel žádnou pohrůžku vůči poškozeným, a tedy nemohl působit na jejich vůli a svobodu rozhodování.

7. Dále obviněný zpochybnil své zavinění k okolnosti zvláště přitěžující podle § 175 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku – způsobení těžké újmy na zdraví, v daném případě posttraumatické stresové poruchy poškozených. Zdůraznil, že jeho projevy byly adresovány pouze vůči řidiči vozidla Renault Megane, nikoli vůči dalším osobám ve vozidle. Obviněný zde citoval z judikatury, že „cíl pachatele musí být adresován poškozenému, a ten jej musí vnímat“. Újma na zdraví ve formě posttraumatické stresové poruchy je okolností, kterou nelze v běžném životě předpokládat, a obviněný nevěděl a ani nemohl vědět, že ji může způsobit. Jde o výjimečný psychický stav, který vzniká například příslušníkům armády v důsledku bojových misí, ale v běžném životě člověk s běžnými znalostmi nemůže vědět ani předvídat, že může dojít k rozvinutí takové psychické poruchy v důsledku jednání uvedeného v popisu skutku. Znalci mívají při stanovení této poruchy k dispozici pouze vlastní vyjádření poškozených, chybí zde objektivní pozorování.

8. Obviněný označil za vadný i výrok o jeho povinnosti nahradit poškozeným nemajetkovou újmu a připomněl svůj názor na chybějící zavinění. Soudy podle jeho názoru dostatečně a přezkoumatelným způsobem neodůvodnily výrok o náhradě nemajetkové újmy, ačkoliv byly povinny postupovat se stejnou pečlivostí a podle týchž kritérií jako soud v občanskoprávním řízení.

9. Závěrem svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze, eventuálně i rozsudek Krajského soudu

v Praze, a to včetně vadného předcházejícího řízení, a aby příslušnému soudu přikázal věc k novému projednání a rozhodnutí.

10. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání obviněného vyslovil názor, že jeho námitka, podle níž nemohl předpokládat, že se u poškozených rozvine posttraumatická stresová porucha, je polemikou s učiněnými skutkovými zjištěními, která lze v řízení o dovolání přezkoumat pouze v případě jejich extrémního rozporu s provedeným dokazováním. Takový rozpor by byl dán například tehdy, pokud by obviněný obdobným způsobem zaútočil na označené vozidlo policejní nebo vojenské, u něhož by byl předpoklad, že přítomní cestující jsou uvyklí setkávat se s tak hrubým násilím. Vyvolání jejich posttraumatické stresové poruchy uvedeným jednáním by skutečně postrádalo logický základ. Obviněný ovšem útočil na civilní vozidlo obsazené řidičem, pětiletým dítětem a dvěma ženami, z nichž jedna byla těhotná. Každý průměrně uvažující člověk si za takové situace musí být vědom, že tyto osoby si uvědomují svou zvýšenou zranitelnost a že tomu odpovídá i mimořádně vysoká míra jejich strachu ze snahy pachatele vniknout do vozidla. Zmíněná námitka nenaplnňuje podle státního zástupce žádný z důvodů dovolání podle § 265b odst. 1 tr. ř.

11. Ostatní dovolací námitky označil státní zástupce za neopodstatněné. Z hlediska naplnění znaků trestného činu vydírání obviněný pomíjí, že odvolací soud podle popisu skutku ve výroku svého rozsudku shledal, že při prvním útoku (zablokování vozidla poškozeného vlastním vozidlem) bylo úmyslem obviněného ve vztahu k poškozenému „zabránit mu v další jízdě“ a při druhém útoku (cloumání vozidlem poškozeného) bylo jeho záměrem „vniknout do interiéru vozidla“. Obviněný ve svém dovolání nepopírá vůli zastavit vozidlo ani vůli vniknout do jeho interiéru a popírat to ani nemůže, když za tímž účelem nakonec rozbil pěstí jeho boční okno. Pokud dále namítá, že jako násilí nelze posoudit lomcování s vozidlem, pak tento jeho názor odporuje závěrům nauky i judikatury, že násilím lze působit i proti věci, tedy že pohrůžka se může týkat i násilí na majetku, případně že ji lze užít i proti jiné osobě nebo věci, pokud je prostředkem nátlaku na vůli poškozeného (viz zprávu trestního kolegia Nejvyššího soudu uveřejněnou pod č. 1/1980 Sb. rozh. tr.). Jestliže dovolatel dále namítá, že při druhém útoku (cloumání vozidlem poškozených) neužil své vozidlo jako zbraň, pomíjí, že je takto užil již při prvním útoku (zablokování vozidla poškozeného).

12. Pokud jde o námitky proti rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy poškozeným, dovolatel je omezil pouze na odůvodnění soudních rozhodnutí, aniž by sám uvedl, jaká konkrétní hmotněprávní ustanovení a jakým způsobem byla porušena výrokem soudu prvního stupně o přiznání náhrady nemajetkové újmy (šlo by patrně o § 2951 odst. 2 nebo § 2958 o. z.). Podle názoru státního zástupce přiznané náhrady nemajetkové újmy ve výši dvakrát 108 000 Kč a jednou 102 000 Kč nepřesahují hranici vymezenou v § 2958 o. z. jako „zásady slušnosti“. Soud prvního stupně přitom podrobně uvedl kritéria, podle nichž postupoval, a pokud zde

č. 4

neprovedl podrobný výpočet těchto částek, odpovídá to záměru zákonodárce ponechat tyto otázky judikatuře soudů. Státní zástupce pak podrobněji poukázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech vedených pod sp. zn. 4 Tdo 1402/2015, sp. zn. 4 Tdo 482/2016 a sp. zn. 6 Tdo 347/2014, dále na i obviněným samotným tvrzenou jeho „movitost“ (majetek v hodnotě 12 milionů Kč) a vyjádřil souhlas se soudem prvního stupně, že by bylo možno uvažovat i o vyšší náhradě, pokud by ji poškození požadovali. I v této části označil státní zástupce dovolání za zjevně neopodstatněné.

13. Závěrem svého vyjádření státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného.

14. Obviněný P. G. v replice k vyjádření státního zástupce projevil nesouhlas s jeho argumenty k právní kvalifikaci skutku podle § 175 tr. zákoníku. Z popisu skutku v napadeném rozsudku podle obviněného nevyplývá nic, na základě čeho by bylo možné takto skutek kvalifikovat, neboť z jeho popisu nikterak neplyne, že by pohrůžka usmrcením ze strany obviněného byla prostředkem vynucení jakéhokoliv chování poškozeného.

15. Pokud jde o argumenty k právní kvalifikaci podle § 175 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, obviněný zpochybnil polemiku státního zástupce o tom, zda vytýkaná vada je povahy skutkové, anebo právní. Podle obviněného jde čistě o právní posouzení formy zavinění, jež se vztahuje k následku činu v podobě těžké újmy na zdraví. Obviněný rozvedl názor, že soudy nižších stupňů se dostatečně nevypořádaly s touto otázkou.

16. Ohledně rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy obviněný dodal, že nesprávně hmotněprávní posouzení spatřuje v porušení § 2951 odst. 2 a § 2958 o. z., když s ohledem na tato ustanovení občanského zákoníku je soudem přiznaná výše náhrady nemajetkové újmy nedůvodná, nepřiměřeně vysoká a nebyla náležitě odůvodněna.

17. Závěrem tohoto podání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Vrchního soudu v Praze včetně vadného předcházejícího řízení a aby tomuto soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

18. V doplnění repliky (tj. vyjádření obviněného k vyjádření státního zástupce) obviněný zpochybnil i samotný vznik posttraumatické stresové poruchy u poškozených, jakož i to, zda nastalý následek lze kvalifikovat jako těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku.

III.

Přípustnost dovolání

19. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je přípustné (§ 265a tr. ř.), bylo podáno osobou k tomu oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném (§ 265e odst. 1 tr. ř.) a splňuje náležitosti obsahu dovolání ve smyslu § 265f odst. 1 tr. ř.

IV. Důvodnost dovolání

č. 4

20. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen v zásadě pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, případně v souvislosti s jeho odůvodněním

21. Trestného činu vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Čin je dokonán násilným jednáním nebo pohrůzkou; nevyžaduje se, aby pachatel dosáhl toho, co sledoval. Nelze však přisvědčit dovolací námitce obviněného, že soudy zjištěný skutek (pod bodem I. výroku o vině) nenaplní znaky objektivní stránky tohoto trestného činu. Jakkoli lze v obecné rovině souhlasit s tím, že cíl a prostředek musí zde být naplněny odlišnou skutkovou okolností, je zkrslující tvrzení dovolatele, že v daném případě byl prostředek (pohrůzka násilí) totožný s cílem – násilím.

22. Především je třeba uvést, že celé jednání obviněného je nutno posuzovat jako jeden celek – jako agresivní a mstivé jednání v reakci na způsob jízdy poškozených, jenž mu nevyhovoval. Současně se jednotlivé složky jednání směřující k donucení k něčemu prolínaly s prvky prosté zlobné agrese (proto například v jedné fázi po zastavení vozidla poškozených ho obviněný neobjel, nýbrž pokračoval v osvěcování a najíždění). První část jednání obviněného směřovala v podstatě k donucení poškozeného P. P., aby zastavil své vozidlo. K tomu obviněný použil jako prostředek zejména osvěcování dálkovými světly, najíždění na vozidlo poškozených a jeho zablokování vlastním vozidlem. Ve výroku napadeného rozsudku je to vyjádřeno tak, že úmyslem obviněného bylo zabránit druhému vozidlu v další jízdě. Cíl i prostředek z hlediska znaků skutkové podstaty trestného činu vydírání tedy už ve vztahu k této části soudy nejen zjistily, ale i ve výroku rozsudku vyjádřily. Rozsudek soudu prvního stupně, s nímž se v tomto směru ztotožnil i odvolací soud, se podrobně věnuje uvedené otázce v odůvodnění a vysvětluje, že toto jednání obviněného je nutno vztáhnout k celé osádce vozidla poškozených.

23. Vedle nucení k zastavení vozidla poškozených probíhalo (ve druhé fázi) i nucení poškozených k otevření, respektive odemknutí vozidla a k vystoupení

Č. 4

z něho a podstoupení (přínejmenším řidiče) přímé fyzické konfrontace s obviněným, který zjevně pocíťoval fyzickou převahu nad poškozenými. Obviněný vyžýval poškozeného k opuštění vozidla už při druhém zastavení (na křižovatce), po němž následovalo další pronásledování vozidla poškozených. Po delším pronásledování a po zastavení před domem rodičů poškozených používal obviněný podle výroku rozsudku pohrůžky násilí slovy „vylez, já tě zabiju“ a dále použil přímého násilí na věci (vozidle) tak, že s ní cloumal, kopal do ní, bušil do ní pěstmi, a to ve snaze vniknout do interiéru vozidla. I toto násilí na vozidle samozřejmě ve skutečnosti znamenalo snahu donutit poškozené k otevření vozidla, případně k vystoupení, neboť nelze předpokládat, že by bylo možné proniknout do vozidla a „dostat se na poškozené“ samotným cloumáním, kopáním a údery do vozidla. Není tedy podstatnou vadou, že je cíl obviněného, tj. to, k čemu chtěl poškozené donutit, ve výroku rozsudku vyjádřeno pouze slovy „v úmyslu vniknout do interiéru vozidla“, protože z celkového popisu skutku vyplývá jednoznačně, že to znamenalo snahu donutit poškozené k otevření (odemknutí) vozidla. Současně je ze situace zcela jasné, že i v této fázi směřovalo jednání obviněného vůči všem poškozeným, fakticky jim bylo vědomě adresováno a oni jej vnímali, a to velmi intenzivně, aniž by bylo podstatné, že obviněný používal druhou osobu singuláru („vylez...“). To, co uvedl v této souvislosti soud prvního stupně ve svém rozsudku ve vztahu k první fázi jednání, tedy plně platí i pro tuto druhou fázi. Kterýkoli z poškozených mohl uskutečnit jednání směřující k otevření vozidla (ať už verbální, nebo fyzické). Také odvolací soud vycházel z toho, že jednání obviněného mající znaky trestného činu vydírání směřovalo vůči posádce vozidla (a nikoli jen proti P. P.) – viz zrušovací usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 2015. Když se poškození nepodvolili tomuto násilí a těmto pohrůžkám a neotevřeli vozidlo, případně nevystoupili, obviněný se snažil vniknout do vozidla za použití stupňovaného násilí, takže nakonec rozbil pěstí boční okno u těhotné poškozené V. V. (na kterou se vysypalo rozbité sklo), avšak ani tehdy poškození neuposlechli, neotevřeli vozidlo a nevystoupili z vozidla, místo toho P. P. odjel s vozidlem na odlehlé místo. Ze skutečnosti, že obviněný křičel „vylez, já tě zabiju“, a nikoli „vylez, nebo tě zabiju“, nelze dovozovat, že by tím obviněný nenutil poškozené k otevření vozidla a k vystoupení. Cíl počínání obviněného byl jasný – přímo fyzicky napadnout (zbit) přínejmenším řidiče vozidla poškozených.

24. Konečně k uvedené námitce ohledně údajné totožnosti prostředku a cíle lze dodat, že není vyloučeno, aby byl poškozený pohrůžkou násilí, případně násilím na věci nebo na jiné osobě nucen, aby učinil něco, co by umožnilo další, jiné jednání pachatele, kvalitativně (anebo třeba i jen kvantitativně) odlišné od jeho dosavadního jednání, byť by bylo rovněž spojené s násilím nebo jinou agresí vůči téže osobě či osobám. Násilí nebo pohrůžka násilí tu může být prostředkem k umožnění jiného násilí. Právní kvalifikaci podle § 175 tr. zákoníku by neodpočídal pouze takový výklad, že pachatel podvolil uskutečňováním určitého násil-

ného jednání současně nutí poškozeného, aby se tomuto jednání (například že by bitím poškozeného jej současně nutil, aby toto bití strpěl). V dané věci – jak bylo vysvětleno – jde však o zcela jinou situaci. Popsaným jednáním obviněného tedy bylo působeno na vůli poškozených.

25. Nejvyšší soud tím nijak nezpochybňuje právní závěry vyslovené v jeho usnesení ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. 7 Tdo 1382/2013, na které poukázal dovolatel a kde Nejvyšší soud uvedl, že dalším – a to odlišným – zákonným znakem přečinu vydírání podle § 175 odst. 1 tr. zákoníku je vedle znaku násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy také nucení jiného k tomu, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Protože jde o odlišný znak, musí být naplněn také nějakou odlišnou skutkovou okolností, která vyjadřuje to, k čemu byl poškozený jednáním pachatele nucen. Oba zmíněné odlišné znaky nemohou být naplněny toutéž skutkovou okolností. Jde tu o vztah cíle a prostředku k jeho dosažení. Cíl je skutkově vyjádřen konkrétním zjištěním, k čemu pachatel nutil poškozeného. Prostředek k dosažení cíle je vyjádřen konkrétním zjištěním, jakým jednáním naplňujícím znaky násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy pachatel působil na vůli poškozeného. Vztah cíle a prostředku nelze zredukovat na to, že pachatel poškozeného donutil k tomu, aby strpěl jeho násilí, pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy, protože tím by byly cíl a prostředek v podstatě ztotožněny. Při takovém výkladu by jakékoli násilí, pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy bylo možné bez dalšího pokládat za trestný čin vydírání, aniž by bylo nutné zjišťovat, k čemu konkrétně pachatel nutil poškozeného, neboť by stačil závěr, že pachatel nutil poškozeného k tomu, aby strpěl jeho násilné nebo výhrůžné jednání. Taková konstrukce trestného činu vydírání je nepřijatelná, protože nedostatek naplnění jednoho ze zákonných znaků trestného činu nahrazuje jeho ztotožněním s jiným zákonným znakem. Tyto nepochybně správné úvahy však nelze uplatnit na zde posuzovaný případ. Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí řešil otázku, zda znaky trestného činu vydírání naplňuje jednání obviněného spočívající v tom, že poškozené (své manželce) vyhrožoval společnou sebevraždou, odvezl ji motorovým vozidlem do lesa, kde před ní manipuloval revolverem, z něhož několikrát v její blízkosti vystřelil, aniž by ji k něčemu konkrétnímu nutil, respektive ze zjištění soudů nebylo jasné, co bylo cílem jeho jednání a k čemu měl nutit poškozenou. Za této situace označil Nejvyšší soud za nepřipustné překlenout chybějící zákonný znak úvahou, podle které šlo o vydírání proto, že obviněný donutil poškozenou „strpět jeho ohrožující manipulace ... s pistolí“. Z uvedeného vyplývá zřejmá skutková odlišnost tohoto případu.

26. Také další výhrady dovolatele ve vztahu ke znakům objektivní stránky trestného činu vydírání jsou neopodstatněné. Jde tu nejprve o námitku, že jako násilí nelze posoudit lomcování s vozidlem (případně další útoky na vozidlo). Ve skutečnosti naplňuje znak násilí u trestného činu vydírání i násilí (použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného nebo očekávaného odporu) proti věci,

pokud je prostředkem nátlaku na vůli vydíraného poškozeného. Kladeným nebo očekávaným odporem není míněna jen nějaká aktivní obrana či protiútok, ale jakékoli nepodrobení se vůli pachatele.

Č. 4

27. Použití právní kvalifikace podle § 175 odst. 2 písm. c) tr. zákoníku – spáchání činu se zbraní – odůvodnil soud prvního stupně ve svém rozsudku ve shodě s § 118 tr. zákoníku a odvolací soud důvodně přisvědčil těmto závěrům. Postačí proto připomenout, že v tomto konkrétním případě bylo užito automobilu jako zbraně při najíždění do vozidla poškozených a při jeho zablokování, aby nemohlo pokračovat v jízdě (viz také např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. 3 Tdo 648/2009).

28. Nejvyšší soud se dále zabýval dodatečně vznesenou námitkou obviněného, že u poškozených vzniklé posttraumatické stresové poruchy nenaplnují znaky těžké újmy na zdraví podle § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku. Jako skutkovou hodnotil námitku, že soudy blíže nezjišťovaly, zda se po dobu alespoň šesti týdnů projevovala stresová reakce poškozených. Nejvyšší soud připomněl, že touto otázkou se soudy nižších stupňů zabývaly. Námitka zpochybňující naplnění zákonných znaků těžké újmy na zdraví byla uplatněna relevantně, Nejvyšší soud se jí zabýval a uzavřel, že je neopodstatněná.

29. Poté se Nejvyšší soud vypořádal i s námitkami týkajícími se subjektivní stránky trestného činu, konkrétně ve vztahu ke způsobení těžšího následku v podobě zmíněné těžké újmy na zdraví poškozených. Šlo o námitky podřaditelné pod uplatněný dovolací důvod, avšak neopodstatněné.

30. Dále se Nejvyšší soud zabýval dovolacími námitkami směřujícími proti výrokům o náhradě nemajetkové újmy poškozených. I tyto námitky shledal neopodstatněnými.

31. Nejvyšší soud proto odmítl zjevně neopodstatněné dovolání obviněného P. G. podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

Č. 5

č. 5

Řízení o dovolání, Zákaz reformace in peius, Důvod dovolání pro právní vady rozhodnutí

§ 259 odst. 4, § 264 odst. 2, § 265s odst. 2, § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Zrušení rozhodnutí napadeného dovoláním nemůže v situaci, kdy právní posouzení skutku je důsledkem použití zásad vyplývajících z § 259 odst. 4 tr. ř., § 264 odst. 2 či § 265s odst. 2 tr. ř., odůvodnit samotná námitka dovolatele, že užitá právní kvalifikace neodpovídá zjištěnému skutku.

Takový postup by byl možný v případě, že dovolatel důvodně namítl, že skutek bylo možno posoudit podle jiného, zákonu odpovídajícího ustanovení i při dodržení podmínek uplatňujícího se zákazu *reformationis in peius*.

V případě, že dovolací soud zjistí, že nesprávná právní kvalifikace je výlučně důsledkem uplatňujícího se zákazu *reformationis in peius*, přichází do úvahy odmítnout dovolání jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř., neboť napadené rozhodnutí v takovém případě netrpí vadou spočívající v nesprávném právním posouzení skutku. Proto není namístě postup podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 6 Tdo 65/2018, ECLI:CZ:NS:2018:6.TDO.65.2018.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného J. V. proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 27. 7. 2017, sp. zn. 14 To 85/2017, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Okresního soudu v Táboře pod sp. zn. 1 T 120/2012.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Táboře ze dne 24. 2. 2017, sp. zn. 1 T 120/2012, byl obviněný J. V. (dále „obviněný“, případně „dovolatel“) uznán vinným trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2009 (dále jen „tr. zák.“), jehož se společně s dalšími dvěma spoluobvi-

něnými dopustil tím, že počátkem roku 2009 obvinění J. V. a J. T. v úmyslu neoprávněně se obohatit ke škodě družstva J., výrobní družstvo, XY, a jeho dodavatelů pod záminkou zajištění fungování družstva poté, co stávající představenstvo hodlalo odstoupit,

č. 5

a) zahájili činnost směřující k získání kontroly nad družstvem, a to tak, že obviněný J. V. naplánoval a řídil kroky obviněného J. T. a obviněného J. H., když obviněný J. T. se stal nejdříve členem družstva, posléze pak členem jeho kontrolní komise a následně opatřil i další osoby, které za příslib finanční odměny souhlasili s tím, že se nechají jmenovat do orgánů družstva, k čemuž došlo na členské schůzi konané dne 12. 5. 2009, tyto osoby se však nadále nijak nepodílely na činnosti družstva a ani to nikdy neměly v úmyslu s výjimkou toho, že v některých případech udělily plnou moc obviněnému J. T., přičemž mezi osobami, které obviněný J. T. získal k členství v orgánech družstva, byl i obviněný J. H., který byl zvolen předsedou představenstva družstva, dále účetní M. H. podle pokynů obviněných J. V. a J. T. vybírala všechny platby v hotovosti, které byly provedeny na pokladně provozovny ve XY v období od května 2009 do prosince 2009, kdy z důvodu zastavení dodávek surovin dodavateli a vyprodání skladových zásob hotových výrobků došlo k ukončení výrobní činnosti družstva, a vkládala je na účty vedené na jméno obviněného J. V. u České spořitelny, a. s., a Raiffeisenbank, a. s., bezhotovostní platby poukazovali odběratelé zpočátku na původní účty družstva vedené u ČSOB, a. s., České spořitelny, a. s., a Komerční banky, a. s., a následně na nově zřízený účet na jméno obviněného J. H. u Raiffeisenbank, a. s. Takto získané finanční prostředky vybírali obvinění J. H. a J. H. v hotovosti z účtu, obviněný J. T. je předával obviněnému J. T., přičemž vybrané peníze nebyly použity ve prospěch družstva J., výrobního družstva, od 11. 8. 2009 v likvidaci, ale obviněný J. T. předával větší část takto získaných finančních prostředků obviněnému J. V. a oba obvinění pak tyto finanční prostředky použili pro vlastní potřebu, čímž způsobili družstvu škodu ve výši 3 622 713 Kč;

b) najatá účetní M. H. podle přímých pokynů obviněných řídila družstvo, přičemž mimo jiné vyhledala nové dodavatele surovin a materiálu pro výrobu, kteří byli ochotni dodávat nikoli proti hotovostní platbě, ale tzv. na faktury, dodavatelem tak byla obchodní společnost CTR g., a. s., která tímto způsobem v období červenec až říjen 2009 dodala cement, za který byla vyfakturována částka celkem 682 649 Kč, a obchodní společnost F., a. s., která v období červenec až červenec 2009 dodala tímto způsobem hutní materiál, za který byla vyfakturována částka celkem 122 181,30 Kč, družstvo však nezaplatilo za takto odebraný materiál, neboť nemělo dostatek finančních prostředků na úhradu svých závazků vůči svým dodavatelům, čehož si byli obvinění vědomi, když na základě jejich činnosti docházelo k převodům disponibilních finančních prostředků na účty, s nimiž měli obvinění právo disponovat. Obvinění tím způsobili škodu obchodní společnos-

ti CTR g., a. s., ve výši 682 649 Kč a obchodní společnosti F., a. s., ve výši 122 181,30 Kč.

2. Obviněný J. V. byl za tuto trestnou činnost odsouzen podle § 250 odst. 3 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků, jehož výkon mu byl podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu 5 let. Týmž rozsudkem bylo rozhodnuto o vině a trestech spoluobviněných J. T. a J. H. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněným uložena povinnost zaplatit společně a nerozdílně jako náhradu škody obchodní společnosti F., a. s., částku ve výši 141 736 Kč a obchodní společnosti CTR g., a. s., částku ve výši 717 211,82 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byla obchodní společnost CTR g., a. s., odkázána se zbytkem svého nároku na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. O odvolání všech obviněných podaných proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně rozhodl Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře rozsudkem ze dne 27. 7. 2017, sp. zn. 14 To 85/2017, jímž podle § 258 odst. 1 písm. e), f), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek ve výrociích o trestech uložených všem obviněným a ve výroku o náhradě škody podle § 228 odst. 1 tr. ř. ve vztahu k poškozené obchodní společnosti F., a. s. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. pak odvolací soud nově rozhodl o uložení trestů obviněným, přičemž dovolatel – obviněný J. V. byl odsouzen podle § 250 odst. 3 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání 30 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu 40 měsíců.

4. Pro úplnost nutno uvést, že Nejvyšší soud již jednou rozhodl v této věci usnesením ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 6 Tdo 1267/2015, jímž z podnětu dovolání obviněného podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 14. 5. 2015, sp. zn. 14 To 36/2015, i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, a to nejen v části týkající se dovolatele, nýbrž za přiměřeného použití § 261 tr. ř. i v části týkající se obou spoluobviněných, a dále zrušil i všechna obsahově navazující rozhodnutí, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Poté podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal soudu prvního stupně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

5. Soud prvního stupně znovu rozhodl o vině obviněných nejdříve rozsudkem ze dne 25. 5. 2016, který však k odvolání obviněných zrušil odvolací soud usnesením ze dne 31. 8. 2016, a posléze po dílčím doplnění dokazování provedeném v hlavním líčení výše citovaným rozsudkem pod bodem 1. tohoto usnesení.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 27. 7. 2017, sp. zn. 14 To 85/2017, podal obviněný J. V. prostřednictvím svého obhájce dovolání, které opřel o dovolací důvod podle § 265b odst. 1

písm. g) tr. ř., neboť má za to, že jeho jednání nenaplnňovalo skutkovou podstatu žalovaného trestného činu a soudy obou stupňů v novém řízení nerespektovaly závěry dřívějšího rozhodnutí dovolacího soudu.

č. 5

7. Podle obviněného soud prvního stupně s ohledem na zákaz *reformationis in peius* rezignoval na úpravu svého předchozího rozhodnutí a v podstatě je zcela zopakoval. Přestože z předchozího usnesení dovolacího soudu je zřejmé, že původně použitá právní kvalifikace je zcela vyloučena, soudy ho opětovně uznaly vinným trestným činem podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. Soud prvního stupně zařadil do popisu skutku též jednání ve vztahu k dodavatelským společnostem družstva, a to i za situace, kdy dovolací soud ve svém usnesení uvedl, že toto jednání nelze kvalifikovat jako spolupachatelství. Podle dovolatele je vina spoluobviněného J. H. trestným činem podvodu podle § 250 tr. zák. jak objektivně, tak i subjektivně vyloučena, což má podstatný vliv i na jeho právní kvalifikaci. Má za to, že závěry soudů odporují skutkovým zjištěním a neodpovídají závazným právním názorům Nejvyššího soudu. Soud prvního stupně měl možnost v novém řízení provést další dokazování a neučinil tak. Zároveň měl uloženo vypořádat se s formulací skutkové věty, tato však zůstala v napadeném rozsudku stejná. Přestože se v odůvodnění svého rozhodnutí zabývá jinou právní kvalifikací, kterou má za zcela přílehavou, v rozsudečném výroku ji pomíjí. Obviněný vyzdvihuje, že zákaz *reformationis in peius* se vztahuje jen na výsledek řízení, a nikoli na průběh řízení či na řízení důkazní. Z výsledku dokazování je zřejmé, že skutková věta z obžaloby neodpovídá skutkovým zjištěním, podle jeho názoru nemohl být (spolu)pachatelem podvodu ke škodě družstva J. Má za to, že právní závěry soudů obou stupňů nejsou v souladu s právní praxí ani teorií.

8. Závěrem svého dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu a podle § 265l odst. 1 tr. ř. mu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

9. Nejvyšší státní zástupce se vyjádřil k dovolání obviněného prostřednictvím státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupkyně“).

10. Podle názoru státní zástupkyně soudy obou stupňů plně nevyhověly požadavkům Nejvyššího soudu, protože si zejména neujasnily konkrétní postavení obviněných ve strukturách družstva, aby tak správně vyřešily, kdo a v jakém rozsahu byl oprávněn činit jménem družstva zavazující úkony a na kterém z obviněných a v jakém rozsahu spočívaly povinnosti ochrany jeho majetku. Tím by soudy mohly vyřešit, kdo byl hlavním pachatelem v té části trestného jednání, které mělo být správně posouzeno jako trestný čin zpronevěry podle § 248 tr. zák., tedy pokud šlo o tu část jednání, jímž došlo ke způsobení škody družstvu, protože prostředky družstva byly převáděny na účty obviněných. Státní zástupkyně však považuje za zcela zřejmé, že dovolatel byl organizátorem posuzované trestné čin-

nosti, neboť ji zosnoval a řídil, přičemž tato míra účasti nijak nekoliduje s tím, že byl sám osobou stojící vně organizační struktury družstva. Je rovněž zřejmé, že právní kvalifikace skutku jako trestného činu zpronevěry podle § 248 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. ve formě účastenství podle § 10 odst. 1 písm. a) tr. zák. nemůže být užita, protože by to odporovalo zákazu *reformationis in peius*.

11. Ta část jednání obviněného J. V., v rámci níž došlo ke způsobení škody dodavatelským subjektům, tedy poškozeným obchodním společnostem CTR g., a. s., a F., a. s., již je podle názoru státní zástupkyně jednáním subsumovatelným pod ustanovení o trestném činu podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. Soud prvního stupně rozhodl o tom, že obviněný se dopustil tohoto trestného činu ve formě spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák. Je však nutné zvážit, zda takové právní posouzení odpovídá vymezení skutku v tzv. skutkové větě, a to zejména v situaci, kdy obviněný stál vně organizační struktury družstva a nepodílel se na samotném podvodném jednání.

12. Z popisu daného skutku (v tzv. skutkové větě) vyplývá, že obviněný J. V. inicioval a organizoval posuzovanou trestnou činnost. Přímými pachateli trestného činu však mohli být pouze obvinění J. T. a J. H., neboť pouze v důsledku jejich fungování v družstvu docházelo k obchodním vztahům s dodavateli, kteří nedodávali zboží proti přímé platbě, ale na faktury s tím záměrem obviněných, aby jim tyto dodávky nebyly proplaceny. Z uvedených skutkových zjištění je zřejmé, že obviněný J. V. svým jednáním nemohl naplnit zákonné znaky trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. ve formě spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák., protože jednání dovolatele nedosahovalo míry aktivity potřebné ke kvalifikaci takového jednání jako spolupachatelství. Jednání dovolatele lze kvalifikovat jako účastenství v užším smyslu, a to podle § 10 odst. 1 písm. a) tr. zák., tedy jako organizátorství, neboť spáchání trestného činu zosnoval a řídil. Jeho dovolací námitka v uvedeném ohledu je tedy důvodná. Projednání dovolání, v jehož rámci by byla zmíněná vada odstraněna, by podle státní zástupkyně evidentně nemohlo nijak ovlivnit postavení obviněného, a to proto, že na trestní odpovědnost a trestnost účastníka se užije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, jestliže zákon nestanoví něco jiného (§ 10 odst. 2 tr. zák.).

13. Závěrem státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř. odmítl dovolání obviněného, neboť je zcela zřejmé, že projednání dovolání by nemohlo zásadně ovlivnit postavení obviněného, a otázka, která má být z podnětu dovolání řešena, není po právní stránce zásadního významu.

III.

Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) nejprve zkoumal, zda v této trestní věci je dovolání přípustné, zda bylo podáno v zákonné lhůtě a na místě,

kde lze takové podání učinit, a zda jej podala osoba oprávněná. Shledal přitom, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř. Dále zjistil, že dovolání bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), přičemž splňuje i obsahové náležitosti dovolání (§ 265f tr. ř.).

č. 5

IV.

Důvodnost dovolání

15. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., který uplatnil obviněný J. V., je dán v případech, když rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen v zásadě pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

16. Nejvyšší soud dále zdůrazňuje, že ve smyslu § 265b odst. 1 tr. ř. je dovolání mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně uvedených procesních a hmotněprávních vad, ale nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně ani k přezkoumávání jimi provedeného dokazování. Těžiště dokazování je totiž v řízení před soudem prvního stupně a jeho skutkové závěry může doplňovat, popřípadě korigovat jen soud druhého stupně v řízení o řádném opravném prostředku (§ 259 odst. 3, § 263 odst. 6, 7 tr. ř.). Tím je naplněno základní právo obviněného dosáhnout přezkoumání věci ve dvoustupeňovém řízení ve smyslu čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

17. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že východiskem pro existenci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. jsou v pravomocně ukončeném řízení stabilizovaná skutková zjištění vyjádřená především v popisu skutku v příslušném výroku rozhodnutí ve věci samé, popřípadě i další soudem (soudy) zjištěné okolnosti relevantní z hlediska norem hmotného práva (trestního, ale i jiných právních odvětví).

18. Z hlediska rozhodování dovolacího soudu je vhodné připomenout, že Nejvyšší soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody a jejich odůvodněním (§ 265f odst. 1 tr. ř.) a není povolán k revizi napadeného rozhodnutí z vlastní iniciativy. Fundovanou argumentaci tohoto mimořádného opravného prostředku má zajistit povinné zastoupení obviněného obhájcem – advokátem (§ 265d odst. 2 tr. ř.).

19. Na podkladě těchto východisek přistoupil Nejvyšší soud k posouzení dovolání obviněného J. V.

20. K výše uvedeným obecným východiskům je třeba dodat, že jejich realizace je v posuzované věci – co se týče důvodnosti obviněným deklarovaného dovolacího důvodu – modifikována procesními důsledky (§ 265s odst. 2 tr. ř.), které se uplatňují vzhledem k výše zmíněnému rozhodnutí Nejvyššího soudu (sp. zn. 6 Tdo 1267/2015) o jeho předchozím dovolání. Konkrétně vyjádřeno, přestože § 265a odst. 3 tr. ř. (obdobně jako např. § 266 odst. 4 tr. ř. v případě stížnosti pro porušení zákona) vylučuje podání dovolání v neprospěch obviněného jen proto, že soud postupoval v souladu s § 259 odst. 4 tr. ř. (a dalšími vyjmenovanými ustanoveními upravujícími zákaz *reformationis in peius*), z čehož lze logickým výkladem (*per argumentum a contrario*) dovodit, že tento zákaz se neuplatňuje v případě dovolání podaného ve prospěch obviněného, je zjevné, že úspěšnost takového dovolání nelze – v případě, že soudy nižších stupňů při vydání napadených rozhodnutí stupňů respektovaly § 264 odst. 2 tr. ř. – založit toliko na námitce, že skutek vyjádřený v tzv. skutkové větě odsuzujícího výroku nevyjadřuje soudem užitou právní kvalifikaci.

21. V nyní posuzované věci proto důvodnost dovolání nemůže založit tvrzení, že soudem užitá právní kvalifikace skutku (resp. podle závěru soudu prvního stupně právní posouzení dvou skutků popsanych ve skutkové větě odsuzujícího rozsudku) jako trestného činu podvodu nemá podklad ve skutkovém zjištění soudu vyjádřeném ve výrokové části rozsudku. Za důvodnou by tato námitka mohla být považována jen tehdy, pokud by byla spojena s věcně odůvodněným a správným závěrem dovolatele, jehož podstatou by byl poukaz na nedůvodnost setrvání soudu na původně užitě (nesprávně) právní kvalifikaci v důsledku možnosti právně posoudit skutek způsobem odpovídajícím trestnímu zákonu při dodržení podmínek plynoucích z § 265s odst. 2 tr. ř. Za takového stavu by vadnost právního posouzení skutku, z důvodu procesně neopodstatněné a zákonu neodpovídající (již dříve užitě) právní kvalifikace, zakládala uplatněný dovolací důvod.

22. Takovou argumentaci však nelze nalézt v dovolání obviněného J. V. Vyjde-li se z jeho obsahu, pak obviněný toliko obecně konstatuje, že je přesvědčen o tom, že jeho jednání nenaplněovalo skutkovou podstatu trestného činu podvodu podle § 250 tr. zák. Toto však konstatuje samotný soud prvního stupně (v odůvodnění svého rozsudku) při zdůvodnění právní kvalifikace skutku. Toliko zdánlivě důvodně dovolatel poukazuje na pochybení soudu prvního stupně spočívající v ne-

č. 5

respektování právního závěru dovolacího soudu ve vztahu k té části jednání, v níž je popisováno poškození dodavatelských subjektů (viz dále). Pokud dále tvrdí, že závěry soudů zjevně odporují skutkovým zjištěním a jsou v rozporu, pak neuvádí, v čem konkrétně tato vada spočívá (má-li mít podobu toho, že neodpovídá užitá právní kvalifikaci, pak je nezbytné odkázat na výše uvedené). Námitka dovolatele, že soud prvního stupně mohl provést další dokazování (pod uplatněný dovolací důvod nepodřaditelná), rovněž nesvědčí tvrzenému závěru o nerespektování dřívějšího rozhodnutí dovolacího soudu, neboť ten nedal soudům nižších stupňů žádné závazné a konkrétní pokyny pro doplnění dokazování.

23. Odpověď na otázku, zda je napadené rozhodnutí, resp. rozsudek dovolacího soudu ve spojení s rozsudkem soudu prvního stupně vadný, či nikoli ve smyslu uplatněného dovolacího důvodu, spočívá v posouzení toho, co k odůvodnění právní kvalifikace uvedly soudy v odůvodněních svých rozsudků.

24. Soud prvního stupně v návaznosti na to, že zdůraznil svou vázanost právním názorem vysloveným Nejvyšším soudem v jeho kasačním rozhodnutí a vázanost zákazem *reformationis in peius*, uvedl, že „[s] ohledem na skutečnost, že obžalovaní byli uznáni vinnými pouze jedním skutkem, který byl kvalifikován jako jediný trestný čin, nelze od tohoto ustoupit ani v případě nového rozhodnutí ve věci“. Bezprostředně na to navázal tím, že „jednání obžalovaných kvalifikoval shodně jako v původním, zrušeném rozsudku, byť si uvědomuje, že přílehavější byla níže vymezená právní kvalifikace“.

25. Pokud by rozhodnutí soudu prvního stupně bylo založeno pouze na této myšlence, tj. že setrvání na původní, tj. nesprávné hmotněprávní kvalifikaci skutku je odůvodněno jen tím, že v popisu obsaženém v tzv. skutkové větě nelze spatřovat dva skutky, popřípadě dva trestné činy, nemohl by dovolací soud přisvědčit správnosti rozsudku. Uvedeným vyjádřením se problematika uplatňujícího se zákazu změny k horšímu nevyčerpává, neboť nedává odpověď na to, zda a proč by v takovém případě došlo ke zhoršení postavení obviněného. Porušení uvedeného zákazu by nemohlo být shledáváno pouze v tom, že by – při stejných skutkových zjištěních – bylo jednání dovolatele posouzeno jako dva skutky a současně i dva trestné činy (případně i více trestných činů – v daném případě ideálně si konkurujících), pokud by současně toto posouzení nezhoršilo pozici obviněného. Jak již dovolací soud zdůraznil ve svém předchozím rozhodnutí, rozhodující je výsledné posouzení. A to by mohlo být, i při uvažované konkurenci trestných činů, pro obviněného příznivější za situace, kdyby byl shledán vinným méně závažnými trestnými činy (a tím ohrožen i uložením mírnějšího trestu).

26. Tato teoreticky zvažovaná situace však podle soudu prvního stupně nenastala. Plyne to z odůvodnění jeho rozsudku, kde konkrétně uvedl, že „obžalovaný J. V. se ve vztahu k výše vymezeným skutkům dopustil trestného činu zpronevěry podle § 248 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. ve formě organizátorství podle § 10 odst. 1 písm. a) tr. zák., neboť zosnoval a řídil jednání jiného, kterým si tato osoba

přisvojí cizí věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která jí byla svěřena, a způsobila tak na cizím majetku značnou škodu. Druhé z popisovaných jednání pak naplňuje znaky trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. ve formě organizátorství podle § 10 odst. 1 písm. a) tr. zák., neboť zosnoval a řídil obohacení sebe a jiného tím, že uvedl někoho v omyl, a způsobil takovým činem na cizím majetku značnou škodu“.

27. Dospěl-li soud prvního stupně k tomuto právnímu závěru, pak lze plně akceptovat to, že setrval na původně užitě právní kvalifikaci skutku (resp. skutků). Uvedená právní kvalifikace by v důsledku konkurence dvou trestných činů, které jsou stejně trestné (jejich pachatel je ohrožen trestem odnětí svobody v rozpětí od 2 roků do 8 let) jako trestný čin, jímž byl dovolatel uznán vinným původně vydaným rozsudkem, byla pro obviněného nepříznivější, byť by u něj byla vyjádřena jiná jeho participace na nich (organizátor) než v případě původní právní kvalifikace (spolupachatel). Důsledky trestního postihu organizátora, resp. účastníka v užším smyslu obecně (§ 10 odst. 2 tr. zák.) a srovnatelnost závažnosti jednání organizátora a spolupachatele (v konkrétnosti může být hodnocen podíl spolupachatele jednajícího v článku řetězce činnosti v méně podstatné roli jako méně závažný ve srovnání s organizátorem) při hodnocení významu jednání dovolatele v posuzované věci umožňuje učinit shora uvedený závěr o příznivosti posouzení skutku v podobě kvalifikace zvolené soudem prvního stupně. Užitím právní kvalifikace, jež by odpovídala skutkovým zjištěním vyjádřeným ve výrokové části v rozsudku soudu prvního stupně, by došlo k porušení zákazu upraveného v § 265s odst. 2 tr. ř. Takové posouzení jednání dovolatele by bylo pro něj nepříznivější ve srovnání s neodpovídající právní kvalifikací skutku, kterou byl soud prvního stupně nucen použít v důsledku citovaného ustanovení trestního řádu.

28. Odvolací soud v reakci na odvolací námitky obviněného v odůvodnění svého rozsudku vyjádřil souhlas s řešením, k němuž dospěl soud prvního stupně, když se ztotožnil i s tím, že nebýt vázanosti vyplývající ze zákazu *reformationis in peius*, bylo by namíště posoudit jednání dovolatele jako dva trestné činy označené soudem prvního stupně, jichž se dopustil jako organizátor.

29. Způsob rozhodnutí dovolacího soudu je odvislý od způsobu napadení rozhodnutí soudů nižších stupňů konkrétní argumentací dovolatele (k významu jeho námitek viz § 265i odst. 3 tr. ř.). Z tohoto pohledu je nezbytné zopakovat, že podstatné je to, jakým způsobem dovolatel vytkl nesprávnost právní kvalifikace skutku (viz výše). Obviněný J. V. sice zpochybnil posouzení skutku v podobě vyjádřené ve výroku odsuzujícího rozsudku, nikterak však nevyvrací správnost výše uvedené kvalifikace části svého jednání popsaného pod bodem a) se výroku o vině jako organizátorství podle § 10 odst. 1 písm. a) tr. zák. trestného činu zpronevěry podle § 248 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák., a pokud jde o jednání popsané pod bodem b) ve výroku o vině, uplatňuje k němu pouze výhradu spočívající

v tom, že soudu prvního stupně vytýká „stejně pochybení ... jako při původním posuzování a rozhodování ... o to závažnější, že soud prvního stupně setrvává na svém původním (nesprávném, chybném) stanovisku a na právním názoru, že i tímto jednáním (přesněji řečeno nejednáním, protože žádná taková jednání s těmito organizacemi jsem nevedl), jsem se dopustil trestného činu podvodu“.

30. V obsahové návaznosti na to obviněný tvrdí (s oporou o předcházející rozhodnutí dovolacího soudu), že pokud „se do konkrétních obchodních operací nezapojoil (a to je skutkové zjištění samotného soudu), nelze ... čin kvalifikovat v podobě spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák. k trestnému činu“. S uvedením toho, co v kasačním rozhodnutí odeznělo, tedy že kromě subjektivní složky (tj. společný úmysl) je rovněž třeba i společné jednání (objektivní složka), dovolatel tvrdí, že nebylo zjištěno, že by se „do těchto jednání jakkoliv zapojil, a mohl se tedy dopustit takového trestného činu“.

31. V uvedeném směru musí být jasně vyloženo, co vyjádřil ve svém předchozím kasačním usnesení dovolací soud. Ten zmínil právě a pouze to, že skutková zjištění soudu nevyjadřují objektivní stránku spolupachatelství. Nikterak nezasáhl do skutkových zjištění soudu v tom směru, že by snad dovolatel vůbec neparticipoval na daném skutku. Právě proto, že soud prvního stupně učinil zjištění, že dovolatel jednal v úmyslu obohatit se nejen ke škodě družstva J., nýbrž i jeho dodavatelů, a v odůvodnění rozvedl, že svým jednáním (za přispění spoluobviněného J. T.) modifikoval tvorbu vůle družstva, když účetní M. H. v podstatě přebírala záměry a rozhodnutí obviněných, tedy zjištění, že aktivita dovolatele směřovala i k jednání popsanému v bodě b) ve výroku o vině, mohl stran právní kvalifikace tohoto skutku uvést to, co je citováno výše.

32. Tyto poznatky vedou dovolací soud k závěru, že dovolání obviněného je zjevně neopodstatněné. Nejvyšší soud totiž nemůže přisvědčit tomu, co ve svém vyjádření uvedla státní zástupkyně. Pokud tato v návaznosti na posouzení, že „dovolatel byl organizátorem předmětné trestné činnosti, neboť ji zosnoval a řídil, ... (atd.)“, zmínila, že „tato právní kvalifikace, tedy právní kvalifikace trestným činem zpronevěry podle § 248 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zák. ve formě účastenství podle § 10 odst. 1 písm. c) tr. zák. nemůže být užita, protože by to odporovalo zákazu *reformationis in peius*“, pak je nutno konstatovat, že nevyložila, z čeho plyne uvedený závěr. Nejvyšší soud nesdílí tento názor, neboť nepokládá zmíněnou právní kvalifikaci za přísnější vůči té, kterou užil soud prvního stupně [tedy hodnoceno takto izolovaně, tj. že k ní současně nepřistupuje další právní kvalifikace stran skutku pod bodem b) ve výroku o vině].

33. Stejně tak za nepřipadnou pokládá Nejvyšší soud argumentaci státní zástupkyně o nesprávnosti kvalifikace té části skutku, o níž je pojednáno v reakci na námitku dovolatele. Obecně správný závěr, který je v jejím vyjádření obsažen, není možno v posuzované věci použít. Celkově příznivěji vyznívající nesprávné právní posouzení skutku nelze dále štěpit tak, aby alespoň v části byla vyjádřena

kvalifikace správná, tj. v podobě organizátorství trestného činu podvodu podle § 10 odst. 1 písm. a) a § 250 tr. zák. [skutek pod bodem b) ve výroku o vině]. Uvedeným způsobem nelze přistoupit k právnímu posouzení již proto, že vyjádření kvalifikace jednání obviněného „pouze“ v podobě účastenství ve formě organizátorství k této části jeho jednání [skutek pod bodem b) ve výroku o vině] by nutně založilo další konkurující kvalifikaci, která by v souhrnu se soudem užitou kvalifikací skutku pod bodem a) ve výroku o vině v podobě spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák. na trestném činu podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. zakládala zapovězené zhoršení postavení dovolatele.

34. Výše uvedená zjištění a konstatování dovolacího soudu lze ve stručnosti shrnout v následující podobě.

35. Kasaci rozhodnutí napadeného dovoláním za situace, kdy právní posouzení skutku je ovlivněno povinností soudu respektovat omezení podle § 259 odst. 4 tr. ř., § 264 odst. 2 či § 265s odst. 2 tr. ř., nemůže odůvodnit samotná námitka dovolatele, že užitá právní kvalifikace neodpovídá zjištěnému skutku. V takovém případě musí dovolatel namítnout a argumentačně doložit, že skutek bylo možno posoudit podle jiného, zákona odpovídajícího ustanovení i při dodržení podmínek uplatňujícího se zákazu *reformationis in peius*.

36. V případě, že dovolací soud zjistí, že nesprávná právní kvalifikace je výlučně důsledkem uplatňujícího se zákazu *reformationis in peius*, musí odmítnout dovolání jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř., neboť napadené rozhodnutí v takovém případě není zatíženo vadou zakládající důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Již proto nepřichází v úvahu postup podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř.

37. Z uvedených důvodů rozhodl Nejvyšší soud o dovolání obviněného J. V. tak, že je podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné odmítl. V daném směru je vhodné doplnit, že zjištěná situace neumožňovala, aby bylo dovolání obviněného odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. f) tr. ř., jak navrhla státní zástupkyně. K použití posledně zmíněného ustanovení totiž (jak již uvedeno) nastávají zákonné podmínky pouze tehdy, pokud obviněný uplatnil zákonný dovolací důvod opodstatněně, tj. tehdy, jestliže Nejvyšší soud skutečně zjistil vytyčanou vadu, avšak dospěl k závěru, že tuto vadu není třeba napravovat kasačním rozhodnutím nebo vlastním rozhodnutím dovolacího soudu. Uvedené ustanovení tedy dopadá na situaci odlišnou od situace existující v posuzované věci, neboť v ní není napadené rozhodnutí zatíženo vadou, kterou by bylo možno dalším rozhodnutím napravit. Proto přichází v úvahu pouze postup podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 1

č. 1

Společné jmění manželů, Žaloba určovací
§ 985 o. z., § 80 o. s. ř.

Je-li v katastru nemovitostí jako vlastník nemovitosti evidován jen jeden z bývalých manželů a druhý tvrdí, že věc je předmětem zaniklého, avšak dosud nevypořádaného společného jmění manželů, může se domáhat určení, že nemovitost je v zaniklém a doposud nevypořádaném společném jmění manželů. Pokud v průběhu řízení nastanou účinky zákonné domněnky vypořádání (§ 741 o. z. a § 150 odst. 4 obč. zák.), bude třeba žalobu změnit na určení, že věc je v podílovém spoluvlastnictví účastníků.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3245/2017, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.3245.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 22. 3. 2017, sp. zn. 24 Co 69/2017, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem označeným výše potvrdil Krajský soud v Hradci Králové jako soud odvolací rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 6. 10. 2016, č. j. 19 C 180/2015-174, ve výroku I., kterým byla zamítnuta žaloba, na určení, že nemovitosti – pozemky, zahrada o výměře 788 m², zastavěná plocha a nádvoří, o výměře 139 m², včetně domu, který je její součástí, všechny zapsané v katastru nemovitostí z Katastrálního úřadu při K. k., Katastrálního pracoviště T., na listu vlastnictví pro obec a katastrální území D. K. n. L. – patří do zaniklého společného jmění manželů (dále také „SJM“) žalobce a žalované, a ve výrocích III., IV. a V., kterými bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Výrokem II. rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení.

2. Žalobce se domáhal určení, že sporné nemovitosti jsou součástí zaniklého, avšak nevypořádaného společného jmění manželů – účastníků řízení. Soud prvního stupně žalobě v této části nevyhověl proto, že účastníci již dříve tyto nemovitosti ze SJM dohodou o jeho zúžení řádně vyloučili; tímto závěrem, který žalobce napadl odvoláním, se však odvolací soud nezabýval. Uvedl, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem (§ 80 o. s. ř.), ne-

bot' zaniklo-li SJM účastníků a neuplynula dosud tříletá lhůta k podání žaloby na jeho vypořádání, může se žalobce domáhat vypořádání v soudním řízení, ve kterém bude otázka, zda nemovitost patří do SJM, řešena jako předběžná. Odvolací soud odkázal na právní názor vyslovený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 22 Cdo 506/2008; ve věci rozhodl bez nařízení jednání (§ 214 odst. 3 o. s. ř.). Uvedl, že žalobce se stále může domáhat vypořádání SJM rozhodnutím soudu, a nemá tak na požadovaném určení naléhavý právní zájem.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobce dovolání; jeho přípustnost opírá o tvrzení, že jde o věc dosud v judikatuře neřešenou, a dále, že rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu s judikaturou dovolacího soudu. Vytýká rozhodnutí odvolacího soudu, že bylo pro něj překvapivé, neboť odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil z jiného důvodu, než pro jaký soud prvního stupně žalobu zamítl. Nesouhlasí ani s tím, že by neměl na požadovaném určení naléhavý právní zájem; odkazuje na to, že jde o otázku zápisu práva do veřejných knih [§ 567 zákona č. 89/2012 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále „o. z.“)], připomíná další spory mezi účastníky a tvrdí, že požadovaným určením by se právní postavení účastníků vyjasnilo. Navrhuje, aby napadený rozsudek byl zrušen a věc vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že dovolání nepovažuje za přípustné; napadené rozhodnutí je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu. Jednání žalobce nadto považuje za výkon práva v rozporu s dobrými mravy a za zjevnou snahu o zneužití práva. Navrhuje dovolání odmítnout a uložit žalobci povinnost k náhradě nákladů dovolacího řízení.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné. Přípustnost dovolání je založena částečně rozporem napadeného rozhodnutí s judikaturou dovolacího soudu, částečně tím, že jde o věc v poměrech nového občanského zákoníku v judikatuře dovolacího soud doposud neřešenou.

IV. Důvodnost dovolání

č. 1

6. Odvolací soud nepostupoval v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 22 Cdo 506/2008; navíc právní názor tam uvedený již není pro nemovitosti evidované v katastru nemovitostí použitelný.

7. Ve zmíněném rozhodnutí se uvádí: „Dovolací soud však má za to, že v případě neshody mezi manžely o tom, zda určitá věc patří či nepatří do společného jmění manželů, není bez významu, zda taková sporná otázka nemůže být již řešena jako předběžná v rámci řízení o vypořádání společného jmění manželů, jestliže již (k dané věci) zaniklo. V řízení o vypořádání společného jmění manželů soud nejprve řeší jako předběžnou otázku, zda majetkové hodnoty, které účastníci učinili předmětem řízení, skutečně do jejich společného jmění manželů patří, a jestliže na ni kladně odpoví, přikáže je některému z účastníků (popř. oběma do podílového spoluvlastnictví) a rozhodne o finančním plnění (náhradě) za takové přikázání. Jestliže je odpověď záporná, žalobu v tomto rozsahu zamítne. Z uvedeného je zřejmé, že otázka společného vlastnictví k určité věci je v rámci řízení o vypořádání společného jmění manželů otázkou předběžnou pro vlastní vypořádání.

8. Z výše uvedeného vyplývá, že odvolací soud otázku existence naléhavého právního zájmu v době, kdy rozhodoval, neposoudil zcela správně, jestliže již předtím společné jmění účastníků zaniklo. Této (oproti době rozhodování soudu prvního stupně) nové situaci již neodpovídal převzatý právní názor, že žalobkyně nadále nemá jinou možnost jak docílit změny zápisu vlastnictví k předmětným nemovitostem v katastru nemovitostí. Uvedené změny (např. aby byli oba účastníci společně či žalobkyně výlučně určení vlastníky předmětných nemovitostí) lze již dosáhnout v řízení o vypořádání společného jmění manželů. Po doplnění dokazování v odvolacím řízení bylo namístě, aby žalovaná odvolacímu soudu sdělila, v čem za změněných poměrů mezi účastníky spatřuje svůj naléhavý zájem na požadovaném určení, a odvolací soud jej podle uvedených tvrzení aktuálně posoudil.“

9. Je zřejmé, že v tomto rozhodnutí dovolací soud nevyloučil možnost existence naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, jen zpochybnil názor, že je dán již samotným zájmem na změně zápisu vlastnictví v katastru nemovitostí. Kdyby odvolací soud postupoval podle tohoto právního názoru, musel by žalobci poskytnout možnost vyjádřit se k existenci naléhavého právního zájmu za situace, když se již může domáhat plnění – vypořádání SJM. To neučinil, a navíc je jeho rozhodnutí pro žalobce překvapivé. „V občanském soudním řízení se uplatňuje zásada předvídatelnosti rozhodnutí. Odvolací soud, který potvrdil rozsudek soudu prvního stupně z jiného důvodu, než byl důvod zamítnutí žaloby soudem prvního stupně, aniž by před vydáním potvrzujícího rozsudku seznámil účastníky řízení

č. 1

se svým právním názorem odlišným od právního názoru soudu prvního stupně, a neumožnil jim se k němu vyjádřit, zasáhl do práva na spravedlivý proces; to platí i v případě, že odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně z důvodů pro účastníka nepředvídatelných“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2009, sp. zn. 22 Cdo 646/2009). Pokud odvolací soud takto nepostupoval, je jeho rozhodnutí v rozporu s judikaturou dovolacího soudu.

10. Nicméně právní názor uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2010, sp. zn. 22 Cdo 506/2008, týkající se naléhavého právního zájmu na určení vlastnictví nemovitosti v zaniklém, avšak doposud nevypořádaném SJM účastníků, již není pro nemovitosti evidované v katastru nemovitostí použitelný.

11. Občanský zákoník z roku 2012 zavedl plně princip materiální publicity zápisů do veřejných seznamů. „Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplatu v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis“ (§ 984 odst. 1 o. z.). „Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, může se osoba, jejíž věcné právo je dotčeno, domáhat odstranění nesouladu; prokáže-li, že své právo uplatnila, zapíše se to na její žádost do veřejného seznamu. Rozhodnutí vydané o jejím věcném právu působí vůči každému, jehož právo bylo zapsáno do veřejného seznamu poté, co dotčená osoba o zápis požádala“ (§ 985 o. z.). „Uplatněním práva“ ve smyslu tohoto ustanovení je žaloba na jeho určení; určovací žaloba je podkladem pro vyznačení poznámky spornosti a zamezení účinků zápisu výlučného práva jednoho z účastníků na třetí osoby. Určovací žalobu nemůže nahradit žaloba na plnění, opírající nárok na plnění o právo, jehož existence má být posouzena jako předběžná otázka.

12. Je-li tedy v katastru nemovitostí jako vlastník nemovitosti evidován jen jeden z (bývalých) manželů a druhý tvrdí, že věc je předmětem zaniklého, avšak doposud nevypořádaného SJM, může se domáhat určení, že nemovitost je v zaniklém a doposud nevypořádaném SJM. Pokud v průběhu řízení nastanou účinky zákonné domněnky vypořádání (§ 741 o. z., § 150 odst. 4 zákona č. 40/1964 Sb.), bude třeba žalobu změnit na určení, že věc je v podílovém spoluvlastnictví účastníků.

13. Jestliže tedy odvolací soud dospěl k závěru, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem, spočívá jeho rozhodnutí na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) a dovolání je důvodné; proto nezbylo, než rozhodnutí odvolacího soudu zrušit a věc vrátit tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 3 o. s. ř.).

Č. 2

č. 2

Obchodní rejstřík, Společník, Jednatel

§ 11 odst. 3 zákona č. 304/2013 Sb., § 88 zákona č. 304/2013 Sb.

Neplyne-li právní zájem navrhovatele podle § 11 odst. 3 z. v. r. na zápisu do obchodního rejstříku z návrhu na zápis či z listin k němu přiložených, vyzve rejstříkový soud navrhovatele postupem podle § 88 z. v. r. k doplnění návrhu nebo chybějících listin, osvědčujících jeho právní zájem.

Společník má právní zájem na výmazu zápisu jednatele, jemuž zanikla funkce, z obchodního rejstříku. Nepodá-li společnost s ručením omezeným poté, kdy jednatele zanikne funkce, v rozporu s § 11 odst. 1 a 2 z. v. r. návrh na výmaz jednatele z obchodního rejstříku a na zápis dne zániku jeho funkce ve lhůtě určené ustanovením § 11 odst. 3 z. v. r., vzniká společníku právo podat návrh na zápis uvedených skutečností podle posledně označeného ustanovení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2624/2016, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.2624.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání navrhovatelky zrušil usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. 5 Cmo 309/2015, v rozsahu, v němž odvolací soud změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že odmítl návrh na zápis výmazu jednatelky PhDr. O. G.; jinak zrušil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 9. 2015, sp. zn. C 50980-RD41/KSBR, Fj 93762/2015, ve znění usnesení ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. C 50980-RD62/KSBR, Fj 93762/2015, v rozsahu týkajícím se návrhu na zápis výmazu jednatelky PhDr. O. G. a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně (dále jen „rejstříkový soud“) usnesením ze dne 8. 9. 2015, č. j. C 50980-RD41/KSBR, Fj 93762/2015, ve znění usnesení ze dne 8. 12. 2015, č. j. C 50980-RD62/KSBR, Fj 93762/2015, zastavil řízení o zápisu změn do obchodního rejstříku (výrok I.), rozhodl o vrácení soudního poplatku (výrok II.) a o nákladech řízení (výrok III.).

2. Rejstříkový soud uzavřel, že navrhovatelka jako společnice není podle § 11 odst. 1 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále též jen „z. v. r.“), oprávněna podat návrh na zápis změn zapsaných údajů. Proto řízení zastavil pro neodstranitelný nedostatek podmínek řízení podle § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“).
3. Vrchní soud v Olomouci k odvolání navrhovatelky usnesením ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. 5 Cmo 309/2015, změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že se návrh na výmaz jednatelky PhDr. O. G. odmítá a řízení o výmazu „doplňujícího textu“ u zápisu společníka Dr. D. R. se nezastavuje.
4. Odvolací soud vyšel z toho, že:
 - [1] Navrhovatelka je společnicí C. G. C. (CZ), s. r. o. (dále jen „společnost“), s podílem ve výši 50 % a do jejího odvolání valnou hromadou společnosti ke dni 1. července 2015 zastávala funkci jednatelky společnosti.
 - [2] Valná hromada společnosti rozhodla dne 14. 8. 2015 o odvolání PhDr. O. G. (dále jen „O. G.“) z funkce jednatelky.
 - [3] Společnost nemá dalšího (jiného) jednatele.
 - [4] Společnost nepodala návrh na zápis změn do patnácti dnů od konání valné hromady.
 - [5] Návrhem doručeným rejstříkovému soudu dne 3. 9. 2015 se navrhovatelka domáhá zápisu změn v obchodním rejstříku, a to výmazu O. G. z funkce jednatelky a změny zápisu adresy navrhovatelky jakožto společníka.
5. Odvolací soud – cituje § 11 a § 86 písm. a) z. v. r. – předeslal, že podá-li návrh na zápis do obchodního rejstříku osoba, která k tomu není oprávněna, není to důvodem pro zastavení řízení (jak nesprávně dovodil rejstříkový soud), ale pro odmítnutí návrhu podle § 86 písm. a) z. v. r.
6. Nepodala-li společnost návrh do patnácti dnů od konání valné hromady, může návrh podat každý, kdo na tom osvědčí právní zájem a současně předloží listiny, jimiž mají být doloženy skutečnosti zapisované do obchodního rejstříku (§ 11 odst. 3 z. v. r.). Navrhovatelka jakožto společnice společnosti má právní zájem na změně zápisu její adresy, neboť tento zápis se jí bezprostředně týká. Proto odvolací soud změnil usnesení rejstříkového soudu o zastavení řízení v této části tak, že se řízení nezastavuje, a uložil rejstříkovému soudu zkoumat, zda navrhovatelka připojila k návrhu listiny, jež tuto skutečnost (změnu adresy) dokládají.
7. Jde-li o zápis výmazu jednatelky O. G. a dne zániku funkce (14. 8. 2015), odvolací soud uzavřel, že tato skutečnost se navrhovatelky bezprostředně netýká. Podle odvolacího soudu „navrhovatelka nemůže mít jako společnice právní zájem na tom, aby společnost neměla statutární orgán“. Jelikož navrhovatelka není oprávněna takový návrh podat ani podle § 11 odst. 3 z. v. r., odvolací soud změnil usnesení rejstříkového soudu tak, že návrh (v této části) odmítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 2

8. Proti té části výroku usnesení odvolacího soudu, jíž byl odmítnut její návrh na zápis výmazu jednatelky O. G. (a zápis dne zániku její funkce), podala navrhovatelka dovolání, které má za přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení (v judikatuře Nejvyššího soudu dosud nevyřešené) otázky, zda je podle § 11 odst. 3 z. v. r. společník oprávněn podat návrh na zápis výmazu jednatele společnosti, odvolaného usnesením valné hromady.

9. Dovolatelka považuje právní posouzení této otázky, učiněné odvolacím soudem, za nesprávné. Poukazuje na princip materiální publicity zápisů v obchodním rejstříku, v jehož důsledku může osoba zapsaná v obchodním rejstříku jako jednatel společnost zastupovat, i když už jednatelem není, a společnost tak fakticky poškozovat. Společník má (musí mít) právní zájem na tom, aby osoba, která již není jednatelem společnosti, byla z obchodního rejstříku vymazána, a to bez ohledu na to, že se navrhovaný zápis netýká přímo jeho osoby.

10. Poukazujíc na odůvodnění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 7 Cmo 203/2006, dovolatelka dále odvolacímu soudu i rejstříkovému soudu vytýká, že – dospěly-li k závěru o nedostatku jejího právního zájmu na zápisu výmazu jednatelky O. G. – ji v souladu s § 88 z. v. r. nevyzvaly k doložení listin prokazujících její právní zájem.

11. Proto navrhuje, aby dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

12. Společnost považuje napadené rozhodnutí za správné a dovolání za nedůvodné; navrhuje, aby je Nejvyšší soud zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud předesílá, že rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z části první čl. II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

14. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení (dovoláním otevřeně) otázky výkladu § 11 odst. 3 z. v. r., v judikatuře dovolacího soudu dosud neřešené.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Podle § 8 odst. 1 z. v. r. proti osobě, která právně jedná důvěřujíc údajím zapsanému do veřejného rejstříku, nemá ten, jehož se zápis týká, právo namítnout, že zápis neodpovídá skutečnosti.

č. 2

Podle § 11 z. v. r. nestanoví-li jiný zákon jinak, může návrh na zápis podat pouze osoba uvedená v tomto zákoně (odstavec první). Návrh na zápis musí být podán bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti (odstavec druhý). Nesplní-li osoba podle odstavce 1 povinnost podat návrh na zápis do 15 dnů ode dne, kdy jí tato povinnost vznikla, může návrh na zápis podat každý, kdo na něm doloží právní zájem a k návrhu na zápis přiloží listiny, jimiž mají být doloženy skutečnosti zapisované do veřejného rejstříku (odstavec třetí).

Podle § 42 z. v. r. do obchodního rejstříku se zapisují a) obchodní společnosti a družstva podle zákona upravujícího právní poměry obchodních společností a družstev (dále jen „obchodní korporace“), b) fyzické osoby, 1. které jsou podnikateli, mají bydliště v České republice a požádají o zápis, a 2. uvedené v § 43, které podnikají na území České republiky, a požádají o zápis, a c) další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu tento nebo jiný zákon.

Podle § 47 z. v. r. návrh na změnu nebo výmaz zápisu může podat osoba uvedená v § 42.

Podle § 86 písm. a) z. v. r. rejstříkový soud usnesením návrh na zápis odmítne, jestliže byl podán osobou, která k návrhu není oprávněna.

Podle § 88 z. v. r. rejstříkový soud vydá ve lhůtě tří pracovních dnů ode dne doručení návrhu soudy usnesení, kterým vyzve navrhovatele k odstranění vad návrhu nebo k doplnění chybějících listin; opakovaná výzva se nepřipouští. Ustanovení § 43 občanského soudního řádu se použije přiměřeně. Lhůta podle § 96 počíná běžet dnem následujícím po dni, kdy bylo rejstříkovému soudu doručeno podání, jímž byly vady odstraněny nebo listiny doplněny.

16. Návrh na změnu nebo výmaz zápisu obchodní korporace v obchodním rejstříku může zásadně podat pouze dotčená (zapsaná) korporace [§ 11 odst. 1, § 47 a § 42 písm. a) z. v. r.], nestanoví-li jinak zvláštní právní předpis. Jde-li o skutečnost, která musí být podle zákona zapsána v obchodním rejstříku (srov. zejména § 25 odst. 1 a § 48 z. v. r.), popř. o změnu či výmaz skutečnosti, která je v obchodním rejstříku zapsána podle § 25 odst. 1 písm. k) z. v. r., přestože její zápis zákon neukládá, je korporace povinna návrh podat ve lhůtě bez zbytečného odkladu poté, kdy rozhodná skutečnost vznikne (nastane) [§ 11 odst. 2 z. v. r.]. K povaze a délce lhůty „bez zbytečného odkladu“ srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. září 2015, sp. zn. 29 Cdo 2970/2013.

17. Nepodá-li zapsaná korporace návrh do 15 dnů ode dne, kdy uplyne lhůta „bez zbytečného odkladu“ upravená v § 11 odst. 2 z. v. r. (tedy kdy jí vzniká povinnost podat návrh), otevírá § 11 odst. 3 z. v. r. aktivní věcnou legitimaci k podání návrhu na zápis změn nebo výmazu zápisu v obchodním rejstříku všem osobám, kterým svědčí právní zájem na zápisu.

18. Podá-li tudíž návrh na změnu či výmaz zápisu osoba odlišná od zapsané korporace, rejstříkový soud nejprve posoudí, zda od vzniku rozhodné skutečnosti uplynula lhůta složená ze lhůty „bez zbytečného odkladu“ podle § 11 odst. 2

z. v. r. a lhůty 15 dnů podle § 11 odst. 3 z. v. r.; teprve ode dne následující po uplynutí této (složené) lhůty je osoba mající právní zájem na zápisu aktivně věcně legitimována k podání návrhu podle poslední označeného ustanovení (srov. obdobně při výkladu právní úpravy účinné před 1. lednem 2014 např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2008, sp. zn. 29 Cdo 3088/2007, uveřejněného pod č. 52/2009 Sb. rozh. obč., část občanskoprávní a obchodní).

19. K počítání lhůt srov. § 57 o. s. ř. K tomu, že pro posouzení aktivní věcné legitimace je rozhodný stav ke dni rozhodování o návrhu, viz § 167 odst. 2 a § 154 odst. 1 o. s. ř. a např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2002, sp. zn. 29 Odo 657/2001, uveřejněného pod č. 25/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2189/2012. K aplikovatelnosti ustanovení občanského soudního řádu na řízení ve věcech veřejného rejstříku, které je svoji povahou řízením nesporným, viz § 120 z. v. r. a § 1 odst. 3 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

20. Právní zájem na změně nebo výmazu zápisu v obchodním rejstříku má osoba, jejíž právní sféry se zápis přímo týká. Navrhovatel je zpravidla povinen svůj právní zájem na navrhovaném zápisu osvědčit. Neučiní-li tak, popř. považuje-li rejstříkový soud listiny, jimiž navrhovatel dokládá svůj právní zájem ve smyslu § 11 odst. 3 z. v. r., za nedostatečné, vyzve rejstříkový soud navrhovatele postupem podle § 88 z. v. r. k doplnění chybějících listin (osvědčujících jeho právní zájem).

21. V této souvislosti se sluší poznamenat, že v řadě případů bude právní zájem navrhovatele zjevný bez dalšího. Tak například ten, komu zanikla funkce člena orgánu obchodní korporace, má právní zájem na výmazu své osoby jakožto člena orgánu a zápisu dne zániku funkce, strany smlouvy o převodu podílu ve společnosti s ručením omezeným mají právní zájem na výmazu dosavadního a zápisu nového společníka, jediný akcionář má právní zájem na zápisu své osoby jako jediného akcionáře zapsané akciové společnosti, společník, u jehož podílu je zapsáno zástavní právo, má – dojde-li k zániku zástavního práva – právní zájem na výmazu zapsaného zástavního práva apod.

22. V některých případech je namíste právní zájem navrhovatele dovodit i tehdy, jde-li o zápis, který se bezprostředně (přímo) netýká navrhovatele, ale který přesto zasahuje do jeho právní sféry.

23. Z negativní stránky principu materiální publicity (§ 8 odst. 1 z. v. r.) se podává, že má-li obchodní korporace určitý údaj zapsán v obchodním rejstříku, je jím vázána, i kdyby neodpovídal skutečnosti, ledaže by dotčená třetí osoba nebyla v dobré víře (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1388/2007, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4553/2008, jejichž závěry se v tomto směru prosadí i po 31. 12. 2013).

24. Dojde-li k zániku funkce jednatele společnosti s ručením omezeným, bude jednání této osoby (byť již není jednatelem společnosti) – za předpokladu dobré

č. 2

víry dotčených třetích osob v její zástupčí oprávnění – zavazovat společnost až do doby, kdy tato osoba (bývalý jednatel) bude z obchodního rejstříku vymazána. To může zasáhnout nejen do právní sféry samotné společnosti, ale zprostředkovaně i jejích společníků jakožto vlastníků podílů ve společnosti (srov. obdobně při posuzování naléhavého právního zájmu ve smyslu § 80 o. s. ř. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2792/2015).

25. V této souvislosti lze poukázat i na § 198 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (o obchodních korporacích) [dále jen „z. o. k.“], upravující jmenování chybějícího jednatele soudem. Nejvyšší soud nemá žádné pochybnosti o tom, že osobou mající právní zájem na takovém jmenování může být za podmínek označeného ustanovení (jak je vyložil v usnesení ze dne 20. dubna 2016, sp. zn. 29 Cdo 3899/2015, uveřejněném pod č. 59/2017 Sb. rozh. obč., část občanskoprávní a obchodní) i společník, jenž má bezesporu zájem na řádném (společenské smlouvě odpovídajícím) složení a řádném fungování statutárního orgánu společnosti (v podrobnostech srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4235/2013, uveřejněné pod č. 10/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, jehož závěry se obdobně prosadí i v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014, a dále např. skutkové okolnosti věci, v níž Nejvyšší soud rozhodoval usnesením ze dne 13. 7. 2016, sp. zn. 29 Cdo 396/2016, uveřejněném pod č. 123/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní). Z tohoto předpokladu ostatně vychází i úprava sistace hlasovacího práva obsažená v § 173 odst. 1 písm. c) z. o. k., jakož i úprava práva společníka podat za společnost derivativní žalobu (*actio pro socio*) proti jednateři, obsažená v § 157 odst. 1 a 2 z. o. k.

26. Obdobně tak společníku svědčí právní zájem na výmazu zápisu jednatele, jemuž zanikne funkce, z obchodního rejstříku.

27. Nejvyšší soud proto uzavírá, že nepodá-li společnost s ručením omezeným poté, kdy jednatel zanikne funkce, v rozporu s § 11 odst. 1 a 2 z. v. r. návrh na výmaz jednatele z obchodního rejstříku a na zápis dne zániku jeho funkce ve lhůtě určené § 11 odst. 3 z. v. r., vzniká společníkům právo podat návrh na zápis uvedených skutečností podle poslední označeného ustanovení.

28. Zbývá dodat, že § 11 odst. 3 z. v. r. současně zdůrazňuje, že i tito navrhovatelé musí – má-li být jejich návrhu vyhověno – k návrhu přiložit listiny dokládající (osvědčující) skutečnosti zapisované do veřejného rejstříku. Jestliže tak navrhovatel přes výzvu rejstříkového soudu podle § 88 z. v. r. neučiní, rejstříkový soud jeho návrh odmítne, nikoliv však podle § 86 písm. a) z. v. r., ale podle § 86 písm. e) z. v. r.

29. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), usnesení odvolacího soudu v napadeném rozsahu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody,

pro které nemohlo obstát rozhodnutí odvolacího soudu, dopadají i na usnesení rejstříkového soudu, zrušil dovolací soud v odpovídajícím rozsahu i je a věc vrátil (v tomto rozsahu) rejstříkovému soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 3

Č. 3

Určení otcovství

§ 783 odst. 1 o. z., § 783 odst. 2 o. z., § 100 odst. 3 o. s. ř., čl. 3 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 SDĚLENÍ federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

V řízení o určení otcovství podle ustanovení § 783 odst. 2 o. z. soud nezjišťuje názor dítěte způsobem uvedeným v ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř.

Přibuzenství ve formě rodičovství sleduje přirozený stav věcí, tedy kdo je skutečným rodičem dítěte, jako danou a neměnnou hodnotu, která je objektivně zjištělná na základě vědeckého poznání.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1852/2017, ECLI:CZ:NS:2017:21.CDO.1852.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání matky proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. 6 Co 1771/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Návrhem ze dne 19. 5. 2015 se navrhovatel domáhal určení, že je otcem nezletilé AAAAA (pseudonym) z matky Ž. H. Uvedl, že matka nezletilé je jeho bývalou přítelkyní a již několik měsíců mu neumožňuje styk s nezletilou. Matka návrhu oponovala tím, že s ohledem na otcovu minulost a konfliktní vztahy mezi rodiči není v zájmu nezletilé, aby navrhovatel byl určen právním otcem, jakkoliv nepochybněvala, že je biologickým otcem nezletilé.

2. Okresní soud ve Strakonicih rozsudkem ze dne 30. 3. 2016, č. j. 7 Nc 39003/2015-86, určil, že navrhovatel D. Š. je otcem nezletilé AAAAA (pseudonym). Soud prvního stupně uvedl, že zde není jiný právní ani sociální otec nezletilé. Nezletilá navrhovatele zná, v minulosti s ním žila ve společné domácnosti, navrhovatel se o ni staral a ona ho oslovovala jako otce, nezletilá se rovněž stýká se širší rodinou navrhovatele. Otcovství navrhovatele bylo označeno za prakticky prokázané znaleckým posudkem znalkyně RNDr. Z. S., Ph.D., bylo potvrzeno i výpovědí matky, přičemž v rodném listu nezletilé nebyl otec dosud uveden. S odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010, a zkoumání souladu biologického, právního a sociálního otcovství

soud prvního stupně uzavřel, že „zde není nikdo jiný, kdo by v rodném listě nezletilý byl zapsán jako otec, není tu nikdo jiný, kdo by jako otec zajišťoval výchovu a výživu nezletilý, a není tu nikdo jiný, koho by nezletilý za svého otce považovala a mezi nimiž by došlo k vytvoření citových vazeb“. Soud prvního stupně připomněl, že právo na respektování soukromého života zahrnuje také právo znát své příbuzné, neboť jde o důležitou součást osobní identity. Námitky matky ohledně životního stylu otce a jeho trestního stíhání lze zohlednit toliko výhradně v řízení o úpravu výchovy, výživy a styku navrhovatele s nezletilou.

3. Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 13. 10. 2016, č. j. 6 Co 1771/2016-106, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Poukazovala-li matka na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010, a ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, pak přehlíží, že obě uvedená rozhodnutí se vztahovala k popření otcovství, zatímco v přezkoumávané věci se jedná o určení otcovství, tedy o řízení, v němž se soud nemůže zabývat otázkou, zda je v zájmu nezletilého dítěte, aby muž, který je prokazatelně jeho biologickým otcem, byl určen také právním otcem dítěte. Veškeré informace týkající se osobnosti otce mohou být zohledněny pouze v řízení, v němž bude rozhodováno o tom, jak budou realizována práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti. Odvolací soud tak uzavřel, že soud nemůže neurčit jako právního otce dítěte muže, jenž je prokazatelně biologickým otcem dítěte, jsou-li splněny hmotněprávní podmínky předvídané § 783 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), přičemž ochrana nezletilého dítěte je dostatečně „ošetřena“ v § 858 a následující o. z. Uvedeným závěrům předcházela závěr, že „je nepochybné“, že navrhovatel je biologickým otcem nezletilý.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti rozsudku odvolacího soudu podala matka dovolání, v němž předkládá právní otázku, zda je možné v řízení o určení otcovství zkoumat, jestli je v zájmu nezletilého dítěte, aby muž, jenž je biologickým otcem dítěte, byl určen jako právní otec dítěte, nebo takový muž musí být určen právním otcem dítěte vždy, jsou-li splněny hmotněprávní podmínky předvídané § 783 odst. 2 o. z., neboť má za to, že tato otázka dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena. Dovolatelka se domnívá, že závěr odvolacího soudu, že soud nemůže za splnění hmotněprávních podmínek neurčit prokazatelně biologického otce dítěte otcem právním, je nesprávný. Je toho názoru, že zájem dítěte musí být posuzován v každém řízení, kde jde o nezletilý dítě, a že lze připustit, že za určitých okolností může být v zájmu dítěte nemít určeného právního otce, přestože je biologický otec dítěte známý. Navrhla proto, aby Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

5. Jelikož řízení bylo zahájeno dne 19. 5. 2015, Nejvyšší soud jako soud dovolací dovolání projednal a rozhodl o něm podle o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2014 (srovnej čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb. a část první čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb.).

6. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř.

7. Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

9. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

10. Dovolání v této věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť rozhodnutí odvolacího soudu závisí na dovolatelkou vymezené právní otázce, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, a sice zda je možné v řízení o určení otcovství zkoumat, jestli je v zájmu nezletilého dítěte, aby muž, jenž je biologickým otcem dítěte, byl určen jako právní otec dítěte, nebo takový muž musí být určen právním otcem dítěte vždy, jsou-li splněny hmotněprávní podmínky předvídané § 783 odst. 2 o. z.

IV. Důvodnost dovolání

11. Podle § 783 odst. 1 o. z., nedojde-li k určení otcovství podle § 776, 777 nebo 778, ani podle § 779, může matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil soud.

12. Podle § 783 odst. 2 o. z. se má za to, že otcem je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.

13. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

14. Podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

15. Muži, který o sobě tvrdí, že je otcem (domnělý otec), přiznala právo domáhat se určení otcovství na základě tzv. třetí domněnky otcovství až novela zákona o rodině, provedená s účinností ode dne 1. 8. 1998 zákonem č. 91/1998 Sb.; šlo o transpozici judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (Keegan proti Irsku, 26. 5. 1994, č. 16969/90, kde ESLP zejména konstatoval, že i tzv. *de facto* svazky muže a ženy, které nejsou založeny manželstvím, požívají ochrany a že právní nemožnost muže přímo se domáhat určení otcovství proti vůli matky, a zamezit tak osvojení dítěte, porušuje úmluvou garantované právo na rodinný život domnělého otce) a mezinárodněprávních závazků České republiky, týkajících se mimo jiné práva dítěte znát své rodiče a na jejich péči (srov. čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.), jakož i práva na ochranu soukromého a rodinného života (srov. čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené pod č. 2/1993 Sb., a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášené pod č. 209/1992 Sb.).

16. Třetí domněnka otcovství upravená v § 783 odst. 2 o. z. se s ohledem na výslovné znění § 783 odst. 1 o. z. uplatní jen v případech, kdy se za otce dítěte nepovažuje manžel matky, nebo muž, který prohlásil, že je otcem dítěte za podmínek stanovených v § 777 o. z., případně muž, který dal souhlas s umělým oplodněním, nebo muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže. Uvedené znamená, že předpokladem pro určení otcovství podle třetí domněnky je, že již nedošlo k určení otcovství na základě předcházejících domněnek, tedy že dítě je ve vztahu ke statusovému označení otce „právně volné“, a to již proto, že údaje o otci dosud v rodném listu dítěte nebyly uvedeny (jako v přezkoumávané věci), nebo byla některá z předcházejících právních domněnek úspěšně popřena. Uvedené rovněž znamená, že oproti první (§ 776 o. z.) či druhé domněnce, kde se *a priori* nezkoumá soulad zákonné domněnky či projevu vůle se skutečným stavem věci (tedy zda manžel či prohlašující muž dítě skutečně zplodil), u třetí domněnky, nejsou-li prokázány závažné okolnosti vylučující otcovství, může být za otce dítěte určen jen muž, který s matkou dítěte souložil v rozhodné době pro početí (biologický otec).

17. Na rozdíl od způsobů určení otcovství vyjmenovaných v § 783 odst. 1 o. z. nedochází u třetí domněnky k určení otcovství již pouhým působením zákona (§ 776 o. z.) nebo projevem vůle jako v ostatních případech (§ 777, 778 a 779 o. z.), ale až pravomocným rozsudkem vyhlášeným v soudním řízení. Pro určení otcovství podle § 145 a následujících zákona č. 292/2012 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), přitom za užití § 1 odst. 3 z. ř. s. platí obecné ustanovení občanského soudního řádu, že v řízení soud a účastníci postupují tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k účtě k právům jiných osob (§ 1 o. s. ř.).

18. Ustanovení § 783 odst. 2 o. z. přiznává právní status otce pouze muži, který s matkou souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto

č. 3

šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti. Závažnou okolností, která je způsobilá (sama o sobě) vyloučit otcovství muže, který souložil s matkou dítěte v době, od níž neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dnů, je nepochybně test DNA, jestliže analýzou alel v genotypech a jejich opakování v DNA nesdílí žalovaný muž všechny společné „otcovské“ genetické znaky (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1898/2014).

19. Požadavek zákona, aby za otce byl určen muž, který s matkou dítěte v rozhodné době souložil (který dítě skutečně zplodil), je v souladu s čl. 7 Úmluvy o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., dále jen „Úmluva o právech dítěte“ nebo „Úmluva“), podle něhož každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči. Za situace, jako je tomu v přezkoumávané věci, je právo dítěte znát své rodiče jistě možné, neboť zkoumání právního statutu otce svědčí stav, kdy dítě je dosud „právně volné“, a skutečnost, zda domnělý otec s matkou v rozhodné době souložil, je objektivně zjištělná na základě vědeckých poznatků.

20. Dovolává-li se matka závěru vyjádřeného v rozsudku ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, uveřejněném pod č. 102 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2012 (dále jen „R 102/2012“), pak přehlíží rozdíl mezi řízením o popření otcovství a určením otcovství, na což již poukázal odvolací soud. V rozhodnutí uveřejněném pod R 102/2012 Nejvyšší soud mimo jiné uvedl, že „... nelze požadavek shody právního a biologického otcovství považovat za absolutní, konstatoval v nálezu ze dne 8. 7. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 15/09 i Ústavní soud a právo dítěte znát své (biologické) rodiče, na které poukazuje žalobce, je podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy kontextuálně omezeno (viz díkce „je-li to možné“), přičemž nesporným korektivem tohoto práva je právě zájem dítěte (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. II. ÚS 359/09) ... rozsudek vyhlášený v řízení podle § 62 zákona o rodině ve znění účinném do 12. 3. 2012 nemusí zcela bezvýjimečně deklarovat soulad mezi biologickým a právním otcovstvím, ale jeho cílem je, za užití zásady nejlepšího zájmu dítěte plynoucí z čl. 3 odst. 1 Úmluvy, dosáhnout spravedlivé rovnováhy mezi jednotlivými konkurujícími zájmy dotčených osob. Tomu ovšem předchází pečlivé zjištění a rozpoznání jednotlivých zájmů, které je možné jen ve spravedlivém soudním procesu. Aby nejlepší zájem dítěte mohl být jako nepodmíněné právo dítěte skutečně svobodně vykonáno, je třeba rovněž připustit, že právo znát své rodiče v sobě zahrnuje i právo tyto rodiče neznat“.

21. Shora citované závěry dosažené v R 102/2012 se uplatní v řízení o popření otcovství, kde je třeba nalézt spravedlivou rovnováhu mezi navzájem konkurujícími si zájmy, přičemž přední hledisko je třeba přiznat zjištěnému zájmu dítěte. Nejlepší zájem dítěte v procesním významu zahrnuje rozhodovací činnost soudu,

kteřá v konkurenci často protichůdných zájmů účastníků řízení zvažuje a přední význam přiznává zjištěnému zájmu dítěte s cílem dosáhnout pro dítě stabilního a dlouhodobého řešení. Zásada nejlepšího zájmu dítěte nemůže být vnímána izolovaně od ostatních obecných zásad Úmluvy, mezi něž je třeba počítat zákaz diskriminace jakéhokoliv druhu (čl. 2 Úmluvy), právo na život (čl. 6 Úmluvy) a participační právo dítěte (čl. 12 Úmluvy). Pozornost si zaslouží zejména vztah mezi čl. 3 a čl. 12, podle něhož (první odstavec) státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství. Prvně uvedená zásada stanoví za cíl dosažení nejlepšího zájmu dítěte, zatímco druhá poskytuje způsob, jakým jej lze dosáhnout. Jinak řečeno, nelze usuzovat, že rozhodnutí bude v nejlepším zájmu dítěte, jestliže požadavek čl. 12 Úmluvy, objektivně vzato, nebude naplněn. Zjištění názoru dítěte v soudním řízení zákonodárce svěřil soudu (§ 100 odst. 3 o. s. ř.).

22. Rovněž v řízení o určení otcovství se uplatní zásada nejlepšího zájmu dítěte, i když zcela odlišným způsobem, než je tomu v řízení o popření otcovství. Zjišťování nejlepšího zájmu dítěte není pouze úkolem pro soudy, ale rovněž pro veřejná nebo soukromá zařízení sociální péče, správní nebo zákonodárné orgány (srov. čl. 3 odst. 1 Úmluvy a § 866, 867 o. z.), ale i pro samotné rodiče dítěte (§ 875 odst. 2 o. z.), přičemž tato povinnost je zákonodárcem systematicky připomínána zejména v oblasti rodičovské odpovědnosti. Právě v oblasti výkonu rodičovské odpovědnosti se koncentruje zásada nejlepšího zájmu dítěte, neboť právě v této oblasti vztahů mezi rodiči a dítětem dochází nejčastěji k interakci vyžadující posouzení vzájemně si konkurujících zájmů, přičemž se předpokládá schopnost dítěte vyjádřit se k tomu, jak mají být jednotlivé povinnosti a práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti vykonávány, např. v oblasti styku s druhým rodičem, širších příbuzných, volby místa pobytu, vzdělání apod. Naproti tomu v oblasti určení příbuzenství, kde právní poměry mezi jednotlivými subjekty práva jsou založeny na základě objektivně daných a vědecky ověřitelných skutečností nezbyvá prostor pro zjišťování zájmu dítěte v té podobě, že by snad dítě bylo schopno se vyjádřit k tomu, kdo je jeho biologický otec, neboť tato skutečnost se odvíjí od hypotézy § 783 odst. 2 o. z. V řízení o určení otcovství podle § 783 odst. 2 o. z. soud nezjišťuje názor dítěte podle § 100 odst. 3 o. s. ř.; nejlepší zájem dítěte je v tomto řízení uskutečňován již tím, že právní norma za otce označuje muže, který s matkou v rozhodné době souložil, nevylučují-li to závažné okolnosti, tedy jednoho z rodičů ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

23. Podobným způsobem jako u určení otcovství – přímým promítnutím do právní normy – je nejlepší zájem dítěte uskutečňován u procesních norem. V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2016, sp. zn. 21 Cdo 122/2015 (stížnost proti němu byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 222/17), Nejvyšší soud vyložil, že „zjištění názoru nezletilých, ať už přímo, či nepřímo, na přenesení místní příslušnosti soudu (tedy výhradně k otázkám procesního postupu soudu), prostřednictvím soudu, neslouží k realizaci zásady nejlepšího zájmu dítěte. Je správné východisko, že nejlepší zájem dítěte se zjišťuje právě slyšením dítěte, nicméně je třeba vzít do úvahy, že závěry vyjádřené v R 102/2012 se vztahovaly k rozhodování soudu ve věci samé a že v procesní rovině je nejlepší zájem dítěte realizován již procesními pravidly, která (mají-li být souladná s článkem 12 Úmluvy o právech dítěte) tento základní princip respektují. Nejvyšší soud nemá pochybnosti o tom, že § 5 z. ř. s. (stejně jako předcházejícího ustanovení § 177 odst. 2 o. s. ř.) tuto zásadu respektují, neboť vymezují podmínky pro přenesení příslušnosti tak, aby o věci mohl rozhodovat právě jen ten soud, u něhož se předpokládá, že tak učiní s plnou znalostí věci, bezprostředně, hospodárně a v rozumné době. U dětí ve věku 4 a 11 let navíc ani nelze předpokládat, že by chápaly procesní aspekty soudního řízení a dokázaly si utvořit názor na otázku přenesení místní příslušnosti soudu. Zároveň se do rozhodování o otázce přenesení místní příslušnosti soudu nikterak nepromítají takové skutečnosti jako vztah nezletilých k rodičům apod., které by bylo možné výsledkem nezletilých zjistit. Je tedy zřejmé, že v samotném řízení o úpravě styku nezletilých s otcem bude třeba nezletilé vyslechnout (byť třeba zprostředkovaně) a jejich názory zjistit, naopak ale, jestliže soudy obou stupňů s ohledem na povahu sporné otázky k výsledku dětí nepřistoupily při rozhodování o přenesení místní příslušnosti soudu, neshledává dovolací soud tento postup v rozporu s výše uvedenými zásadami, tak jak jsou promítnuty i do platného § 100 odst. 4 o. s. ř.“

24. Na shora uvedených závěrech nemůže nic změnit ani námitka matky, že určení otcovství navrhovatele brání i konfliktní vztahy mezi rodiči. V rozsudku ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1369/2015, Nejvyšší soud vyložil, že při míře zohlednění konfliktních vztahů mezi rodiči je třeba rozlišovat mezi řízením o popření a následném určení rodičovství, kdy jde o otázky statusové, a řízením, kdy se jedná o povinnosti a práva z rodičovské odpovědnosti. V statusových věcech je soudním rozhodnutím stanoven základ, z něhož se následně odvíjí ostatní složky povinností a práv mezi rodiči a dětmi, zahrnuje to i právo péče o dítě a styk s ním jako jednu – byť zásadní – složku rodičovské odpovědnosti. Je zjevné, že špatná či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči může mít negativní vliv na osobnostní rozvoj dítěte. Nefunkční komunikace mezi rodiči je samozřejmě problematická a pro psychiku dítěte zatěžující, neboť se do poměrů dítěte přímo promítá. Proto nedostatky v komunikaci mezi rodiči a jejich konfliktní vztahy mohou, byť výjimečně, vést k tomu, že nebude rozhodnuto o střídavé péči rodičů, a místo toho

bude dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů, dojde k omezení styku nebo jinému omezení rodičovské odpovědnosti či jejího výkonu tak, aby poměry dítěte bylo možné uspořádat tak, aby se v co možné největší míře zamezilo konfliktům mezi rodiči, které mohou mít na dítě neblahý dopad. Pro uvedené je však příznačné, že omezení nebo i zbavení rodičovské odpovědnosti se nedotýká statusového postavení dítěte, tedy založení jeho příbuzenství v užším i širším významu. Příbuzenství sleduje přirozený stav věcí, tedy kdo je skutečným rodičem dítěte, jako danou a neměnnou hodnotu, která je objektivně zjiitelná na základě vědeckého poznání. Naproti tomu střet mezi zájmy rodičů a dětí či mezi rodiči navzájem představuje proměnnou hodnotu, ohledně níž právní řád poskytuje rodičům i dětem prostředky ke snížení nežádoucího vlivu na blaho dítěte, a to způsobem, který respektuje základní právo dítěte znát své rodiče a mít právo na jejich péči.

25. Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. a nebyla zjištěna ani jiná vada, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

Č. 4

Č. 4

Výklad právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)]

§ 555 o. z., § 556 o. z., § 612 zákona č. 90/2012 Sb., § 777 odst. 4 zákona č. 90/2012 Sb.

Pro výklad adresovaného právního jednání je určující skutečná vůle jednajícího, která byla anebo musela být známa adresátovi, již je třeba upřednostnit před jejím vnějším projevem (např. objektivním významem užitých slov).

Skutečnou vůli jednajícího je třeba posuzovat k okamžiku, kdy projev vůle učinil (kdy se stal perfektním). Teprve tehdy, nelze-li zjistit skutečnou vůli jednajícího (§ 556 odst. 1 věta první o. z.), postupuje soud podle pravidla vyjádřeného v § 556 odst. 1 větě druhé o. z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 61/2017, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.61.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 8 Cmo 109/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 19. 1. 2016, č. j. 19 Cm 180/2014-122, zamítl návrh o určení, že J. K., zemřelá dne 21. 7. 2014, byla ke dni své smrti členkou Bytového družstva Ch., družstvo – v likvidaci (dále jen „družstvo“) [výrok I.], a rozhodl o nákladech řízení (výroky II. a III.).
2. Soud prvního stupně vyšel z toho, že:
 - [1] Družstvo bylo založeno na ustavující schůzi dne 7. 10. 2010.
 - [2] J. K. byla členkou družstva od jeho vzniku.
 - [3] J. K. a druhý žalovaný (J. V.) byli společnými nájemci bytu číslo 1 v prvním nadzemním podlaží „domu č.“ v B. (dále též jen „byt“ a „dům v ulici Ch.“), a to na základě nájemní smlouvy, uzavřené dne 20. 3. 2014 mezi Statutárním městem B. (jako pronajímatelem) a J. K. a druhým žalovaným (jako nájemci).
 - [4] Členská schůze družstva konaná dne 3. 4. 2014 přijala druhého žalovaného za člena družstva.

[5] Družstvu bylo dne 3. 4. 2014 doručeno prohlášení J. K. a druhého žalovaného, podle kterého jmenovaní „nemají zájem na společném členství v bytovém družstvu Ch. a členem tohoto družstva bude pouze“ druhý žalovaný (dále též jen „sporné prohlášení“).

[6] Podle článku 23 stanov družstva člen může z družstva vystoupit. Členství zaniká uplynutím doby jednoho měsíce, která začíná běžet prvním dnem kalendářního měsíce následujícího po doručení písemného oznámení člena o vystoupení z družstva (odstavec první). Oznámení o vystoupení může člen odvolat jen písemně a se souhlasem představenstva (odstavec druhý).

[7] Družstvo považovalo sporné prohlášení za projev vůle J. K. „vzdát se svého členství“ ve smyslu článku 23 stanov.

[8] Statutární město B. (jako prodávající) převedlo kupní smlouvou ze dne 3. 6. 2014 družstvu (jako kupujícímu) dům v ulici Ch.

[9] J. K. zemřela dne 21. 7. 2014.

[10] Žalobce je jedním z dědiců po zůstavitelce J. K.

3. Soud prvního stupně zdůraznil, že J. K. a druhý žalovaný se stali společnými nájemci bytu v době, kdy vlastníkem domu v ulici Ch. nebylo družstvo, ale Statutární město B. K datu uzavření nájemní smlouvy nemohla být „členská práva v družstvu spojena s právem nájmu předmětného bytu“. Druhý žalovaný se členem družstva stal dne 3. 4. 2014, tj. předtím, než družstvo nabylo vlastnictví domu v ulici Ch. Ani v době přijetí druhého žalovaného za člena družstva tedy nebylo členství v družstvu spojeno s právem nájmu bytu.

4. Sporné prohlášení J. K. a druhého žalovaného soud prvního stupně vyložil jako „způsob zániku členství“ J. K. v družstvu, jehož účinky nastaly dle § 231 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále též jen „obch. zák.“), a článku 23 stanov družstva, podle něhož členství J. K. zaniklo uplynutím jednoho měsíce po doručení prohlášení družstvu (tedy před úmrtím J. K.). Sporné prohlášení není dohodou o převodu členství J. K. na druhého žalovaného.

5. Podle soudu prvního stupně navíc žalobci nesvědčí naléhavý právní zájem podle § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), na požadovaném určení, neboť účastníky řízení nejsou všechny osoby, jejichž práva mohou být tímto určením dotčena (další dědicové po zůstavitelce J. K.), ani současný vlastník bytu (bytové jednotky), na kterého družstvo byt (bytovou jednotku) převedlo.

6. V záhlaví označeným rozsudkem Vrchní soud v Olomouci k odvolání žalobce rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil ve výroci I. a II. a změnil ve výroku III. ohledně výše nákladů řízení (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý a třetí výrok).

7. Odvolací soud sice nepovažoval za správný názor soudu prvního stupně, podle kterého žalobci nesvědčí na požadovaném určení naléhavý právní zájem, přisvědčil mu však v závěru, že sporné prohlášení je třeba vyložit jako projev vůle

J. K. vystoupit z družstva; členství J. K. tudíž zaniklo v souladu s článkem 23 stanov uplynutím jednoho měsíce od doručení sporného prohlášení družstvu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

Č. 4

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež má za přípustné podle § 237 o. s. ř., a to k řešení (v judikatuře Nejvyššího soudu dosud neřešené) otázky „platnosti právního jednání člena, resp. společníka obchodní korporace (družstva) vůči takové obchodní korporaci co do jeho určitosti a srozumitelnosti a formy“, resp. otázky „úrovně určitosti jednání spočívajícího v dispozici člena obchodní korporace s jeho majetkovým podílem v ní“.

9. Dovolatel zdůrazňuje, že J. K. a druhý žalovaný nikdy nebyli společnými členy družstva; sporné prohlášení je podle jeho přesvědčení neplatné pro neurčitost a nesrozumitelnost. Nelze z něj totiž „dovodit, zda jeho autor, resp. autoři vyjádřili vůli vystoupit z družstva, což s ohledem na to, že se jedná o právní jednání výlučně ve vztahu k jednomu z autorů daného právního jednání, je nemožné, nebo zda měli na mysli ukončení společného členství v družstvu (za situace neexistence daného členství), či snad dokonce zda neměli na mysli převod družstevního podílu mezi sebou“.

10. Podle přesvědčení dovolatele nelze posoudit jako platnou „dohodu stran o tom, že jedna strana dohody ukončuje (nikoliv vystupuje z družstva) společné členství v družstvu, přičemž souhlasně vyjadřují obě strany takové dohody zájem na výlučném členství druhé strany dohody v družstvu“.

11. Z obsahu listiny lze podle dovolatele možná dovodit úmysl J. K. ukončit své členství, nicméně pouze za podmínky, že se jedná o společné členství v družstvu a že toto členství případně druhému žalovanému. Podle přesvědčení dovolatele nelze nepřihlédnout k podmínce pro vystoupení a přijmout jen úmysl vystoupit, neboť nelze předpokládat, že J. K. byla ochotna vystoupit z družstva bez splnění podmínky, kterou sama vyjádřila.

12. Družstvo považuje dovolání za nepřípustné a navrhuje, aby je Nejvyšší soud odmítl.

III.

Přípustnost dovolání

13. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení otázky výkladu právního jednání člena družstva vůči družstvu, týkajícího se členství v družstvu a učiněného po 1. lednu 2014, v judikatuře Nejvyššího soudu dosud neřešené.

IV. Důvodnost dovolání

č. 4

14. S ohledem na to, že sporné prohlášení J. K. a druhý žalovaný učinili dne 3. 4. 2014, tedy po účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), a zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále též jen „z. o. k.“], je třeba při jeho výkladu postupovat podle označených právních předpisů (srov. § 3028 o. z. a § 775 z. o. k.).

15. Výklad právních jednání upravují (zejména) § 555 až § 558 o. z.

16. Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku (sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010 až 2013; dále jen „důvodová zpráva“), k tomu uvádí:

17. „Konkrétní charakter právního jednání se posuzuje podle jeho obsahu; posouzení tohoto obsahu není věcí volné dispozice právně jednajících osob, ale náleží právnímu zhodnocení. ... Ustanovení o interpretaci obsahu právních jednání vycházejí z dosavadní úpravy v občanském a obchodním zákoníku, včetně žádoucí odchylky pro úpravu specifik vzájemného podnikatelského styku, v němž musí být uznán význam obchodních zvyklostí. V osnově se navrhuje opustit důraz na formální hledisko projevu, typický pro platný občanský zákoník (zejména v § 35 odst. 2) a klást větší důraz na hledisko skutečné vůle jednajících osob, jak to činí již dnes obchodní zákoník (zejména v § 266)“.

18. Podle § 555 odst. 1 o. z. se právní jednání posuzuje podle svého obsahu.

19. Podle § 556 o. z. co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět. Nelze-li zjistit úmysl jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen (odstavec první). Při výkladu projevu vůle se přihlédne k praxi zavedené mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají (odstavec druhý).

20. Výkladu podléhá zásadně každé právní jednání, bez ohledu na to, zda se na venek jeví jako jednoznačné (jasné). Je tomu tak již proto, že sám závěr o jednoznačnosti (jasnosti) určitého právního jednání je výsledkem jeho výkladu (v právní teorii srov. např. TICHÝ, L. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. § 1 až 654. Wolters Kluwer, Praha, 2014, s. 1368, anebo MELZER, F. in: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III, § 419–654, Praha: Leges, 2014, s. 574 a 575, a literaturu tam citovanou).

21. Ustanovení § 555 odst. 1 o. z. formuluje východisko výkladu jakéhokoli právního jednání; podstatný je jeho obsah, nikoliv např. jeho označení či

pojmenování. Skutečnost, že osoba činící právní jednání jej nesprávně (např. v důsledku svého mylného právního názoru) označí, nemá při výkladu právního jednání zásadně žádný význam (srov. důvodovou zprávu a v právní teorii např. MELZER, F. in: MELZER, F., TĚGL, P. a kol., op. cit. výše, s. 578).

Č. 4

22. Základní (prvotní) pravidlo výkladu adresovaných právních jednání formuluje § 556 odst. 1 věty první o. z. Soud nejprve zkoumá (zjišťuje), jaká byla skutečná vůle (úmysl) jednatelce, a to při zohlednění všech v úvahu přicházejících (zjištěných) okolností. Skutečnou vůli (úmysl) jednatelce je přitom třeba posuzovat k okamžiku, kdy projev vůle učinil (kdy se stal perfektním) [srov. MELZER, F. in: MELZER, F., TĚGL, P. a kol., op. cit. výše, s. 594 a 595, nebo HANDLAR, J. in: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1989]. Ochrana dobré víry adresáta právního jednání pak vyžaduje (a § 556 odst. 1 věta první o. z. tak normuje výslovně), aby soud právní jednání vyložil jen podle takového úmyslu jednatelce, který byl anebo musel být adresátovi znám. Při zjišťování úmyslu jednatelce tudíž soud přihlíží toliko k těm okolnostem, které mohl vnímat i adresát právního jednání. Jinými slovy, pro výklad právního jednání je určující skutečná vůle (úmysl) jednatelce (která byla anebo musela být známa adresátovi), již je třeba upřednostnit před jejím vnějším projevem (např. objektivním významem užitých slov).

23. Teprve tehdy, nelze-li zjistit skutečnou vůli (úmysl) jednatelce, postupuje soud podle pravidla vyjádřeného v § 556 odst. 1 větě druhé o. z. Ustanovení § 556 odst. 2 o. z. pak uvádí demonstrativní výčet okolností, k nimž soud při výkladu právního jednání přihlíží.

24. Řečené platí jak pro vícestranná, tak i pro jednostranná adresovaná právní jednání.

25. Promítnuto do poměrů projednávané věci to znamená, že při výkladu sporného prohlášení je třeba nejprve zkoumat skutečnou vůli jednatelce (J. K. a druhého žalovaného), a to „z pohledu“ družstva jakožto (pocitvého) adresáta tohoto projevu vůle.

26. Družstvo bylo založeno jako bytové družstvo, s cílem zajišťovat bytové potřeby svých členů (zejména) tím, že svým členům pronajme či dá jiným způsobem do užívání byty v domě v ulici Ch., jehož vlastníkem bylo (v době založení a vzniku družstva) Statutární město B. (k charakteristice bytového družstva srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 1999, sp. zn. 21 Cdo 327/99, uveřejněné pod č. 12/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2004/2009, jejichž závěry se přiměřeně uplatní i při výkladu § 727 z. o. k.). J. K. byla zakládající členkou družstva. Druhý žalovaný se stal (společně s J. K.) společným nájemcem bytu v domě v ulici Ch. na základě nájemní smlouvy ze dne 20. 3. 2014. Následně, dne 3. 4. 2014, byl druhý žalovaný přijat za člena družstva, a tentýž den bylo družstvu doručeno sporné prohlášení.

27. Jakkoliv sporné prohlášení vskutku užívá nepřesný obrat „společné členství“, ačkoliv J. K. a druhý žalovaný nebyli společnými členy družstva (tedy spoluvlastníky téhož družstevního podílu), Nejvyšší soud – při zohlednění obsahu sporného prohlášení a shora popsanych okolností – nemá žádných pochyb o tom, že jím J. K. (jako jeden ze dvou společných nájemců bytu) chtěla vyjádřit vůli ukončit své členství v družstvu s tím, že členem družstva (s jehož družstevním podílem bude poté, kdy družstvo nabude vlastnictví k domu v ulici Ch., spojeno právo užívat byt) nadále bude („za dotčený byt“) druhý žalovaný. Jinak řečeno, podle sporného prohlášení měl ze dvou nájemců téhož bytu (jenž se měl poté, kdy družstvo nabude vlastnictví k domu v ulici Ch., stát družstevním bytem), zůstat členem družstva toliko druhý žalovaný a členství J. K. mělo být „ukončeno“. Takto také družstvo sporné prohlášení pochopilo a posoudilo jej jako projev vůle J. K. vystoupit z družstva ve smyslu článku 23 stanov.

28. Opačný názor dovolatele, akcentující právní význam slovního spojení „společný nájem“, pomíjí shora popsaná pravidla výkladu právních jednání; skutečnost, že se jednající (J. K. a druhý žalovaný) mýlili v právním posouzení svého členství v družstvu, resp. ve významu označeného slovního spojení, je pro výklad sporného prohlášení bez právní relevance.

29. Závěr soudu prvního stupně, jemuž přisvědčil i odvolací soud, že sporné prohlášení je třeba vyložit jako vystoupení J. K. z družstva, je tudíž správný.

30. Podle § 231 odst. 3 obch. zák. vystoupením zaniká členství v době určené stanovami, nejdéle však uplynutím šesti měsíců ode dne, kdy člen písemně oznámil vystoupení představenstvu družstva.

Podle § 610 písm. b) z. o. k. členství v družstvu zaniká vystoupením člena.

Podle § 612 z. o. k. stanovy mohou určit výpovědní dobu pro vystoupení z družstva, která nesmí být delší než 6 měsíců; k rozhodnutí členské schůze, které je s tím v rozporu, se nepřihlíží (odstavec první). Neurčují-li stanovy výpovědní dobu, může vystupující člen určit v oznámení o vystoupení jako den zániku členství v družstvu jiný den, než je den doručení oznámení o vystoupení. Mezi dnem doručení oznámení o vystoupení a dnem zániku členství určeným v oznámení o vystoupení nesmí uplynout doba delší než 1 rok (odstavec druhý).

Podle § 777 odst. 4 z. o. k. má se za to, že obsahem společenských smluv obchodních korporací, které vznikly před účinností tohoto zákona, jsou i dosavadní ustanovení obchodního zákoníku, která upravovala práva a povinnosti společníků, pokud nejsou v rozporu s donucujícími ustanoveními tohoto zákona nebo se od nich společníci neodchýlili ve společenské smlouvě.

Soud prvního stupně sporné prohlášení podřadil pod § 231 obch. zák., vycházející z toho, že družstvo se v době, kdy mu bylo doručeno, ještě nepodřídilo zákonu o obchodních korporacích jako celku postupem podle § 777 odst. 5 z. o. k.

31. Vystoupení jako důvod zániku členství v družstvu upravuje jak obchodní zákoník (§ 231 odst. 3 obch. zák.), tak i zákon o obchodních korporacích [§ 610

písm. b), § 612 z. o. k.]. Jelikož stanovy družstva obsahovaly úpravu vystoupení z družstva (jež neodporovala – jde-li o délku doby, po jejímž uplynutí členství v družstvu zaniká – ani kogentní úpravě § 231 obch. zák., ani kogentní úpravě § 612 odst. 1 z. o. k.), není důvodu považovat (podle § 777 odst. 4 z. o. k.) § 231 obch. zák. za „obsah stanov“. Účinky vystoupení je tudíž namíste posoudit podle úpravy obsažené v zákoně o obchodních korporacích a ve stanovách. Jelikož jak podle obchodního zákoníku, tak i podle zákona o obchodních korporacích je důsledkem vystoupení člena z družstva zánik jeho členství v družstvu uplynutím výpovědní doby, nemá tato nepřesnost vliv na správnost závěru soudů nižších stupňů, že členství J. K. v družstvu zaniklo v důsledku vystoupení uplynutím doby upravené v článku 23 stanov.

32. Zbývá dodat, že v projednávané věci jde o spor podle § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř. (srov. obdobně důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4825/2015), v němž se – oproti právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 [srov. § 9 odst. 3 písm. g), § 200e odst. 1 a odst. 3 věta druhá o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2013] – rozhoduje ve věci samé rozsudkem. Proto i Nejvyšší soud rozhodl o dovolání rozsudkem.

33. Jelikož se dovolateli nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud, který neshledal ani vady řízení, k nimž u přípustného dovolání přihlíží v souladu s § 242 odst. 3 o. s. ř., zamítl dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř.

Č. 5

č. 5

Spoluvlastnictví, Správa (správce) společné věci (o. z.)

§ 1129 odst. 2 o. z., § 1130 věta první o. z., § 1139 odst. 1 o. z.

Ustanovení § 1130 o. z. poskytuje soudní ochranu přehlasovanému nebo opomenutému menšinovému spoluvlastníku před rozhodnutím většinového spoluvlastníka zpravidla tehdy, jde-li o rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci (o záležitost mimořádné správy). Nelze vyloučit, že v závislosti na konkrétních okolnostech případu, zejména tam, kde stav hrozící těžké újmy bude zcela zřejmý, bude možné soudní ochranu poskytnout výjimečně i tehdy, půjde-li o rozhodnutí v záležitosti běžné správy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. 22 Cdo 192/2017, ECLI:CZ:NS:2017:22.CDO.192.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti výroku I. rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. 11 Co 159/2016, kterým byl ve výroku I. potvrzen rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 4. 2. 2016, sp. zn. 33 C 153/2014-117; jinak rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. 11 Co 159/2016, ve výroku I., kterým byl ve výroku II. potvrzen rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 4. 2. 2016, sp. zn. 33 C 153/2014, ve výroku II. o nákladech řízení před soudem prvního stupně a ve výroku III. o nákladech odvolacího řízení, jakož i rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 4. 2. 2016, sp. zn. 33 C 153/2014, ve výroku II. a ve výroku III. o nákladech řízení, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Ostravě k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ostravě (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 4. 2. 2016, č. j. 33 C 153/2014-117, zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí právního předchůdce žalovaného 1) a žalovaného 2) ze dne 31. 3. 2014 o snížení nájemného za nájem následujících nemovitostí, včetně jejich součástí: pozemek, zastavěná plocha a nádvoří o výměře 712 m², jehož součástí je stavba, pozemek, zastavěná plocha a nádvoří o výměře 32 m², jehož součástí je budova bez čísla popisného nebo evidenčního – garáž a pozemek, zahrada o výměře 1 080 m², vše v katastrálním území XY., obci XY., zapsáno na listu vlastnictví

č. 5

katastru nemovitostí vedeném Katastrálním úřadem pro XY., Katastrální pracoviště XY (dále „předmětné nemovitosti“), na částku 20 000 Kč měsíčně (výrok I.). Dále zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí právního předchůdce žalovaného 1) a žalovaného 2) ze dne 31. 3. 2014 o provedení stavebních úprav, a to vybudování klimatizačního systému ve druhém nadzemním podlaží budovy postavené na pozemku, zastavěná plocha a nádvoří o výměře 712 m², v katastrálním území XY., obci XY., zapsáno na listu vlastnictví katastru nemovitostí vedeném Katastrálním úřadem pro XY., Katastrální pracoviště XY., na náklady spoluvlastníků (výrok II.). Žalobci uložil povinnost nahradit žalovaným v obecné pariční lhůtě k rukám jejich zástupce náklady řízení ve výši 16 335 Kč (výrok III.).

2. Soud prvního stupně vyšel po provedeném dokazování z těchto skutkových zjištění:

- žalobce a žalovaní jsou společníky společnosti T. servis s. r. o., žalovaní jsou jednatele této společnosti a žalobce byl v minulosti rovněž jednatelem;

- žalobce je spoluvlastníkem předmětných nemovitostí v rozsahu ideální 1/4, žalovaný 1) je spoluvlastníkem v rozsahu ideální 1/2 a žalovaný 2) je spoluvlastníkem v rozsahu ideální 1/4;

- společnost T. servis s. r. o. (dále „nájemce“) užívá předmětné nemovitosti jako nájemce na základě smlouvy o nájmu uzavřené dne 2. 11. 2009, nájemné původně sjednané na částku 35 000 Kč měsíčně bylo dodatkem ke smlouvě o nájmu ze dne 29. 10. 2010 zvýšeno na částku 70 000 Kč měsíčně a dodatkem ze dne 31. 3. 2014 sníženo na částku 20 000 Kč měsíčně;

- dne 31. 3. 2014 proběhlo jednání spoluvlastníků předmětných nemovitostí, na němž právní předchůdce žalovaného 1) a žalovaný 2) hlasy představujícími 75% většinu hlasů spoluvlastníků rozhodli o výše uvedeném snížení nájemného z částky 70 000 Kč na částku 20 000 Kč měsíčně z důvodu ekonomické situace nájemce a faktické neobsazenosti 25 % pronajímaných nebytových prostor a o uzavření dodatku ke smlouvě o nájmu (dodatek žalobce nepodepsal);

- dne 31. 3. 2014 spoluvlastníci většinou 75 % hlasů rozhodli o vybudování klimatizace ve druhém nadzemním podlaží, jež bylo vytvořeno z původní půdy, a i po nástavbě má zkosené stropy; sestává se z chodby, kancelářských prostor, sociálního a hygienického zázemí, úklidové komory a kuchyňky;

- pronájem předmětných nemovitostí je obtížné obchodovatelný, neboť se nacházejí mimo centrum XY., ve smíšené zóně, s nižší koncentrací jiných podnikatelských subjektů, obvyklé nájemné činí cca 20 000 Kč;

- dne 1. 11. 2012 byla mezi nájemcem a společností S. S. I., spol. s r. o., jako podnájemcem uzavřena smlouva, na jejímž základě podnájemce užívá nebytové prostory v prvním nadzemním podlaží o výměře 67 m² za částku 10 000 Kč měsíčně, k níž je připočteno DPH a úhrada za služby ve výši 2 000 Kč měsíčně.

3. Zjištěný skutkový stav soud prvního stupně právně poměřoval § 1130 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o. z.“). Ve vztahu k požadavkům

na zrušení obou rozhodnutí většinových spoluvlastníků předmětných nemovitostí uvedl, že se jednalo o rozhodnutí zcela legitimní. V případě snížení nájemného z částky 70 000 Kč na částku 20 000 Kč měsíčně vycházelo rozhodnutí většinových spoluvlastníků z reálné situace na trhu nájmu nebytových prostor, když původní výše nájemného byla zcela nereálná. Snížené nájemné přitom odpovídá obvyklému nájemnému v místě i v čase, což bylo potvrzeno i znaleckým posudkem. Žalobce předmětným rozhodnutím nemůže být vážněji poškozen, neboť snížené nájemné eliminuje nebezpečí výpovědi z nájmu nebytových prostor prověřeným nájemcem a vzniku ztráty v případě neobsazení uvolněných prostor za přemrštěné nájemné. Soud prvního stupně rovněž formuloval závěr, že rozhodnutí o nájemném, jež jako v dané věci vychází ze standardních podmínek, je rozhodnutím ve věci běžné správy ve smyslu § 1128 o. z. Rozhodnutí o vybudování klimatizace, kde výše nákladů na tuto investici nebyla nijak zmíněna, bylo soudem prvního stupně posouzeno jako rozhodnutí ve věci mimořádné správy (o významné záležitosti) ve smyslu § 1129 o. z. Ani tímto rozhodnutím však nebude žalobce nijak poškozen, neboť vybudováním klimatizace dojde ke zhodnocení předmětných nemovitostí, a tedy i podílu žalobce na nich, a podkrovní nebytové prostory bude možné pronajímat za vyšší nájemné. Žalobce se na investici bude podílet v poměru k hodnotě jeho podílu, stejně jako ostatní spoluvlastníci, a proto nelze říci, že se bude jednat o náklad neúměrný. Soud prvního stupně v této souvislosti neuznal ani námitku žalobce, že finanční prostředky na investici do klimatizace si bude muset opatřit úvěrem. Uvedl, že tento způsob financování rekonstrukčních prací na nemovité věci či její součásti je zcela standardním jevem, a dále připomněl, že v minulosti předmětné nemovitosti přinášely všem spoluvlastníkům v podobě přemrštěného nájemného zcela nadstandardní výnos.

4. Krajský soud v Ostravě (dále „odvolací soud“) k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 6. 9. 2016, č. j. 11 Co 159/2016-158, rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I. a II. potvrdil (výrok I.), změnil výrok o nákladech řízení před soudem prvního stupně (výrok II.) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok III.).

5. Odvolací soud zcela vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně. Rozhodnutí většinových spoluvlastníků o snížení nájemného a o vybudování klimatizace označil za rozhodnutí ve věcech běžné správy ve smyslu § 1128 o. z. Věci nájmu, stejně jako sjednání nájemného, jsou záležitostmi zcela běžnou. Instalace klimatizace v kancelářských budovách je v dnešní době obvyklým technickým standardem, který nemá vliv na změnu technické či ekonomické podstaty společné věci. Žalobce přitom bude povinen přispět na vybudování klimatizace pouze v rozsahu svého spoluvlastnického podílu. Uvedené závěry přitom platí i tehdy, pokud by se požadavek na zrušení rozhodnutí většinových spoluvlastníků týkal nejen věci mimořádné, ale i běžné správy.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 5

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Jeho přípustnost vymezil odkazem na § 237 občanského soudního řádu (dále „o. s. ř.“) a konstatováním, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nebyla řešena, a dále se rozhodnutí odvolacího soudu odchýlilo od ustálené rozhodovací praxe soudu odvolacího.

7. Žalobce nesouhlasil s tím, že by rozhodování o snížení nájemného za užívání nebytových prostor z částky 70 000 Kč na částku 20 000 Kč měsíčně nebylo rozhodnutím o významné záležitosti týkající se společné věci. Vedle argumentu, že odvolací soud závěr prezentovaný v uvedeném směru řádně neodůvodnil, připomněl, že právní úprava občanského zákoníku účinná od 1. 1. 2014 doznala změny i v posuzování problematiky správy společné věci. Pojem důležité změny společné věci obsažený v § 139 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále „obč. zák.“), byl nahrazen formulací „rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci“ a se změnou textace zákona se nutně mění i okruh záležitostí, jež lze za významné považovat. Žalobce uvedl, že již z důvodu změny zákona nemůže být použitelná judikatura, která v poměrech předchozí právní úpravy veškeré otázky spojené s nájmem společné věci považovala za běžnou správu. Dále připomněl, že snížení měsíčního nájemného za užívání nebytových prostor o více než 70 % pro něj představuje hrozbu vzniku těžké újmy ze smyslu § 1130 o. z.

8. Žalobce dále namítal, že i rozhodnutí většinových spoluvlastníků o vybudování klimatizace je rozhodnutím o významné záležitosti týkající se společné věci. Neuznal za dostatečné odůvodnění odvolacího soudu, že klimatizace v kancelářských budovách je dnes běžným standardem, a proto rozhodnutí o jejím vybudování spadá do režimu běžné správy společné věci. Nesouhlasil s názorem, že instalovaná klimatizace bude znamenat zhodnocení společné budovy, a tedy i spoluvlastnického podílu žalobce. Připomněl, že z užívání budovy je zcela vyloučen, neboť celá slouží k podnikání nájemce, jehož jednatelem jsou oba žalovaní. Požadavek na vynaložení nákladu na vybudování klimatizace je třeba dát do kontextu i s tím, že podstatným způsobem klesl dotčeným snížením nájemného užitek žalobce z titulu jeho spoluvlastnictví budovy. Navíc rozhodnutí většinových spoluvlastníků o vybudování klimatizace neobsahuje ani odhad plánovaných nákladů, tudíž žalobce ani neví, v jakém rozsahu by jej povinnost podílet se na nákladech v poměru hodnoty spoluvlastnického podílu zatížila.

9. Žalobce rovněž namítal, že odvolací soud v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí odvolacího soudu neposuzoval rozhodnutí žalovaných o obou významných záležitostech týkajících se společné věci jako právní jednání, které je v rozporu s dobrými mravy. Odvolací soud přitom měl k případné neplatnosti jednání

z uvedeného důvodu přihlédnout i bez návrhu. Dovožoval, že rozhodnutí většiny spoluvlastníků o obou významných záležitostech směřuje pouze k jedinému účelu, a to je poškození žalobce.

10. Žalobce rovněž výslovně napadl výrok III. o nákladech odvolacího řízení. Namítal, že podaná žaloba v sobě nekumuluje dva nároky, jež by odůvodňovaly, aby výše mimosmluvní odměny byla ve smyslu § 9 odst. 1 a § 12 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. určena ze součtu tarifních hodnot spojených věcí.

11. Navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

12. K dovolání se vyjádřili žalovaní. Uvedli, že rozhodnutí o snížení nájemného se netýká významné záležitosti společné věci ve smyslu § 1129 o. z. a žalobce se nemůže domáhat ochrany ani prostřednictvím § 1130 o. z., neboť tímto rozhodnutím mu nevznikla žádná těžká újma. Většinová spoluvlastníci snížili nájemné za užívání nebytových prostor s ohledem na skutečnost, že předchozí výše nájemného neodpovídala nájemnému obvyklému v místě a čase. Žalovaní se zachovali zcela správně, neboť snížením nájemného eliminovali situaci, kdy by je žalobce z pozice společníka nájemce mohl napadat za to, že v minulosti uzavřeli smlouvu o nájmu za nevýhodných finančních podmínek. Rovněž rozhodnutí o vybudování klimatizace se netýká významné záležitosti společné věci ve smyslu § 1129 o. z. Pokud by tento názor dovolací soud nesdílel, pak žalovaní připomněli, že v důsledku této stavební úpravy dojde k podstatnému zlepšení společné budovy, což je v zájmu všech spoluvlastníků. Navíc je vybavení kancelářských budov klimatizací již běžným standardem. Rozhodnutím většinových spoluvlastníků o jejím vybudování přitom žalobci nemůže vzniknout žádná těžká újma, neboť na nákladech na pořízení klimatizace se bude podle rozhodnutí podílet v poměru k hodnotě svého spoluvlastnického podílu. Navrhli, aby dovolací soud dovolání odmítl, popřípadě dospěje-li k závěru o jeho přípustnosti, aby je zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, u něhož to zákon připouští (§ 236 o. s. ř.), že bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 věta první o. s. ř.), že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že je splněna i podmínka povinného zastoupení dovolatele advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), zabýval se tím, zda je dovolání žalobce přípustné (§ 237 o. s. ř.).

14. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva,

při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

č. 5

15. Podle § 241a odst. 1 o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

16. V projednávané věci žalobce předkládá dovolacímu soudu k posouzení otázky v rozhodovací praxi dosud neřešené, jež souvisí s novou úpravou správy společné věci obsažené v § 1126 až § 1139 o. z., zejména však v § 1129 až 1130 a § 1139 o. z. S odkazem na komentářovou literaturu [cituje SPÁČIL, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 499] má za to, že rozhodnutí většinových spoluvlastníků o změně (podstatném snížení) nájemného za užívání nebytových prostor a rozhodnutí o vybudování klimatizačního systému v části (v jednom z podlaží) budovy ve spoluvlastnictví je rozhodováním o významné záležitosti týkající se společné věci (tzv. mimořádnou správou), a nikoliv, jak uzavřel odvolací soud, pouze běžnou správou, na niž ochrana minoritního (přehlasovaného) spoluvlastníka podle § 1129 a § 1130 o. z. nedopadá.

17. Pro výše vytyčené právní otázky je dovolání přípustné, neboť dovolací soud je ve své rozhodovací praxi výslovně dosud neřešil, a rovněž i částečně důvodné, neboť odvolací soud při právním posouzení věci nepřihlédl k tomu, že v rámci nové úpravy institutu správy společné věci dochází ke zřetelnému posunu v nahlížení na to, co je běžnou a co mimořádnou správou.

IV.**Důvodnost dovolání**

18. Podle § 1128 odst. 1 o. z. o běžné správě společné věci rozhodují spoluvlastníci většinou hlasů.

Podle § 1128 odst. 2 o. z. rozhodnutí má právní účinky pro všechny spoluvlastníky pouze v případě, že všichni byli vyzooměni o potřebě rozhodnout, ledaže se jednalo o záležitost, která vyžadovala jednat okamžitě. Spoluvlastník opomenutý při rozhodování o neodkladné záležitosti může navrhnout soudu, aby určil, že rozhodnutí o neodkladné záležitosti nemá vůči němu právní účinky, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby je snášel.

Podle § 1129 odst. 1 o. z. k rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci, zejména o jejím podstatném zlepšení nebo zhoršení, změně jejího účelu či o jejím zpracování, je třeba alespoň dvoutřetinové většiny hlasů spoluvlastníků. Nedosáhne-li se této většiny, rozhodne na návrh spoluvlastníka soud.

Podle § 1129 odst. 2 věta první a druhá o. z. spoluvlastník přehlasovaný při rozhodování podle odstavce 1 může navrhnout, aby o záležitosti rozhodl soud; v rámci

toho může též navrhnout, aby soud dočasně zakázal jednat podle napadeného rozhodnutí.

Podle § 1130 věta první o. z. přehlasovaný spoluvlastník, jemuž rozhodnutí hrozí těžkou újmu, zejména neúměrným omezením v užívání společné věci nebo vznikem povinnosti zřejmě nepoměrně k hodnotě jeho podílu, může soudu navrhnout, aby toto rozhodnutí zrušil.

č. 5

19. Žalobce se žalobou podanou u soudu prvního stupně dne 30. 4. 2014, tedy v zachované prekluzivní zákonné lhůtě 30 dnů určené přehlasovanému spoluvlastníku k uplatnění soudní ochrany proti rozhodnutí většinového spoluvlastníka (srovnej § 1128 odst. 3, § 1129 odst. 2 věta druhá a § 1130 věta druhá o. z.), domáhá vydání soudního rozhodnutí, jímž by byla zrušena dvě rozhodnutí žalovaných coby většinových spoluvlastníků společné nemovitosti přijatá na jednání dne 31. 3. 2014. Nejen z pohledu znění žalobního petitu, ale i v závislosti na vyličení rozhodných skutečností v žalobě je zřejmé, že žalobce uplatňuje nárok přehlasovaného (nikoliv opomenutého) menšinového spoluvlastníka. Žalobce totiž potřebu ochránit svá práva spojuje s hrozbou těžké újmy, tedy kritériem rozhodným pro ingerenci soudu do vnitřních spoluvlastnických poměrů obsaženým v § 1130 o. z. Z dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu se podává, že k potvrzení zamítavého rozsudku soudu prvního stupně vedl odvolací soud závěr, že ochrana menšinového spoluvlastníka ve smyslu § 1130 o. z. je poskytována pouze v případě rozhodnutí většinového spoluvlastníka o významné záležitosti týkající se společné věci, přičemž rozhodnutí o snížení nájemného a o vybudování klimatizačního systému takovými rozhodnutími nejsou.

20. Ustanovení § 1130 o. z. nevychází ze žádné tuzemské historické předlohy a není známo, zda bylo inspirováno nějakou zahraniční civilistickou právní úpravou. K posouzení, zda soudní ingerence může postihovat nejen rozhodnutí ve věcech mimořádné správy, ale i správy běžné, nedává vodítko ani důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku, jež k § 1130 o. z. neuvádí ničeho. Lze proto poukázat na rozbor předmětné problematiky obsažený v komentářové literatuře, v níž lze na základě argumentace pro a proti vysledovat závěr, že v režimu § 1130 o. z. bude zrušeno spíše rozhodnutí většinového spoluvlastníka ve věcech mimořádné správy, což vyplývá z její povahy. Vychází se přitom z předpokladu, že pokud zákon příkladmo spojuje s významnou záležitostí týkající se společné věci případy jejího podstatného zlepšení či zhoršení nebo změnu jejího účelu, pak dopady těchto významných záležitostí se mohou v poměrech spoluvlastníka projevit hrozbou závažné újmy [SPÁČIL, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 503]. Pro argument, že § 1130 o. z. se vztahuje zpravidla na záležitosti mimořádné správy, hovoří i skutečnost, že § 1130 o. z. je do právní úpravy institutu správy společné věci zařazeno mezi § 1129 a § 1131 až 1133 o. z., jež rovněž upravují věci tzv. mimořádné správy. Výše citovaná komentářová literatura pak přidává další

argument založený na zachování principu autonomie rozhodování spoluvlastníků ve věcech běžné správy s respektem k zásadě majorizace, tedy na přístupu obsaženém v předchozí právní úpravě a jí reflektující judikatuře, jenž nebyl ani v novém občanském zákoníku opuštěn [SPÁČIL, J. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 537 až 538]. Nelze ovšem přehlédnout, že v praxi se mohou vyskytnout případy, kdy rozhodnutí většinového spoluvlastníka ve věci běžné správy, jež není neodkladnou záležitostí (srovnej § 1128 odst. 2 o. z.), může přehlasovanému menšinovému spoluvlastníku hrozit těžkou újmu. Odmítnutí soudní ochrany v intencích § 1130 o. z. s poukazem na absolutně pojmávaný princip majorizace by mohl proto být v extrémním nesouladu se zásadou ekvity. Dovolací soud musí vzít přitom v úvahu i ústavněprávní aspekt ochrany menšinového spoluvlastníka, který byl v poměrech právní úpravy občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013 podrobně vysvětlen v nálezu Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07 (text nálezu je přístupný na internetových stránkách Ústavního soudu <http://nalus.usoud.cz>). I když je tedy možnost domáhat se zrušení rozhodnutí většinového spoluvlastníka ve smyslu § 1130 o. z. vyhrazena menšinovému spoluvlastníku zásadně jen u rozhodnutí ve věcech mimořádné správy (významné záležitosti týkající se společné věci), nelze vyloučit, že v závislosti na konkrétních okolnostech případu, zejména tam, kdy stav hrozící těžké újmy bude zcela zřejmý, bude možné soudní ochranu poskytnout i tehdy, půjde-li o rozhodnutí v záležitosti běžné správy.

21. Rozhodnutí ve věcech nájmu společné věci, včetně stanovení nájemného či dohody o něm, byla v poměrech právní úpravy zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinné do 31. 12. 2013, řazena k běžné správě společné věci, u níž se důsledně uplatňoval princip majorizace obsažený v § 139 odst. 2 obč. zák. (k tomu z judikatury dovolacího soudu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2000, sp. zn. 22 Cdo 400/98, jenž byl publikován v časopise Soudní rozhledy č. 3, roč. 2000). Z obdobného pojetí vycházela i úprava v obecném občanském zákoníku (dále „OZO“) i jí reflektující judikatura, která rozhodování o nájemních vztazích týkající se společné věci považovala za „řádnou“ správu, do níž patří věci, které se stále opakují a podle hospodářských zásad jsou spojeny s rozumným užíváním společné věci [srovnej NS R II 378/29 (Vážný 9397), NS Rv I 1813/34 (Vážný 13 768) nebo NS R II 270/27 (Vážný 7288)]. V případech, kdy nájem společné věci měl v některém svém aspektu, například ve sjednané době nájmu, vybočit z obvyklých místních podmínek, judikatura dovodila, že se o běžnou správu společné věci ve smyslu § 833 OZO nejedná (srovnej sbírka Glaser – Unger rozhodnutí pod č. 866). Požadavek diferencovaného přístupu k rozhodování ve věcech běžné správy byl vyjádřen i v judikatuře Ústavního soudu, která sice nijak nerelativizovala princip majorizace, nicméně akcentovala i v zájmu zachování ekvity ohled na práva a oprávněné zájmy menšinových spo-

lůvlastníků (srovnej nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07, a usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 7. 2009, sp. zn. IV. ÚS 968/09; obě rozhodnutí jsou přístupná na internetových stránkách Ústavního soudu <http://nalus.usoud.cz>). Podle přesvědčení dovolacího soudu je nezbytné diferencovaně posuzovat jednotlivé případy rozhodování ve věcech nájemního poměru týkajícího se společné věci i v podmínkách úpravy občanského zákoníku účinné od 1. 1. 2014. O takovém poměru může být většinovým spoluvlastníkem rozhodnuto například z hlediska doby nájmu, výše nájemného či možnosti předčasného ukončení nájemního poměru za podmínek, jež jsou obecně pojímány jako standardní, avšak i podmínek, které mohou být neobvyklé. Vždy však bude záležet na konkrétních okolnostech případu, které budou pro soud jedinečným a do jiných věcí těžko přenositelným východiskem pro posouzení, zda se bude jednat o případ běžné či mimořádné správy. Ustanovení § 1129 odst. 1 o. z. obsahující demonstrativní výčet případů rozhodnutí o významné záležitosti týkající se společné věci takovému rozlišení nebrání.

22. V projednávané věci žalobce považuje rozhodnutí žalovaných o podstatném snížení nájemného za užívání nebytových prostor v kancelářské budově ve spoluvlastnictví účastníků za rozhodnutí dotýkající se záležitosti mimořádné správy, neboť představuje pokles výnosu ze společné věci o 70 %. S tímto názorem se dovolací soud s ohledem na shora podaný výklad ztotožňuje, neboť se jedná o podstatné omezení participace všech spoluvlastníků na brání užitků ze společné věci, což představuje významný zásah do výkonu spoluvlastnického práva, jehož jednou z obsahových složek je i požívání věci (viz § 1011 a § 1118 o. z.). Je proto chybný závěr odvolacího soudu, že se v případě rozhodnutí o snížení nájemného z částky 70 000 Kč na částku 20 000 Kč měsíčně o věc mimořádné správy nejedná. Nelze přisvědčit ani názoru soudu prvního stupně, který rozlišení mezi případem běžné a mimořádné správy založil na posouzení, zda snížení nájemného bylo odůvodněné s ohledem na cenovou hladinu obvyklého nájemného v dané lokalitě. Soud prvního stupně tím zaměnil aplikační předpoklady pro uplatnění ochrany menšinového spoluvlastníka podle § 1130 o. z., tj. zda se jedná o případ mimořádné správy a zda žalujícímu spoluvlastníku hrozí těžká újma.

23. Aplikačním předpokladem, jehož naplnění k důvodnosti žaloby na zrušení rozhodnutí většinového spoluvlastníka vyžaduje § 1130 o. z., je rovněž hrozba těžké újmy. Citované ustanovení podává toliko demonstrativní výčet případů, kdy újma menšinovému spoluvlastníku může hrozit. Pojem těžké újmy může být naplněn podle textu zákona tehdy, představovalo-li by rozhodnutí většinového spoluvlastníka neúměrné omezení v užívání společné věci, nebo v případě vzniku povinnosti zřejmě nepoměrné k hodnotě podílu spoluvlastníka. Protože zákon žádné další vodítko k posouzení toho, zda důsledky rozhodnutí většinového spoluvlastníka mohou hrozbu těžké újmy vyvolat, nedává, bude vždy záležet na

konkrétních okolnostech případu a uvážení soudu, zda v individuální věci bude předmětný aplikační předpoklad naplněn.

24. Přehlasovaný či opomenutý menšinový spoluvlastník má povinnost tvrzení i povinnost důkazní ohledně právně významné skutečnosti, s jejíž existencí spojuje pro sebe příznivé právní následky. I žalobce tak v projednávané věci musel tvrdit (a také prokazovat), že mu v důsledku rozhodnutí většinových spoluvlastníků o snížení nájemného z částky 70 000 Kč na částku 20 000 Kč měsíčně hrozí těžká újma. Tuto hrozbu spatřoval v tom, že jeho podíl na měsíčním nájemném klesne z částky 17 500 Kč na částku 5 000 Kč, tedy o částku 12 500 Kč měsíčně. Pro zákonný pojem těžká újma je signifikantní existence neúměrné, obtížně odčinitelné či zjevné ztráty či omezení ve výkonu práv spoluvlastníka či ničím neodůvodnitelné zatížení, které by měl spoluvlastník nést.

25. Skutečnosti, v nichž spoluvlastník shledává hrozbu těžké újmy, je soud povinen konfrontovat s hlediskem slušného uvážení, na nějž by měl být brán ohled. Soud se tak nemůže vyhnout hodnocení důvodů, pro které rozhodnutí většinového spoluvlastníka, proti němuž menšinový spoluvlastník brojí, bylo přijato. Slušné uvážení soudu je přitom rozhodným hlediskem pro rozumné uspořádání právních poměrů spoluvlastníků (§ 1139 odst. 1 o. z.).

26. V projednávané věci, jak vyplynulo z jednání spoluvlastníků, na němž bylo rozhodnutí o snížení nájemného dne 31. 3. 2014 přijato, bylo ve prospěch snížení nájemného argumentováno ekonomickou situací nájemce a faktickou neobsazeností 25 % smluvně pronajímané plochy. Potvrzující rozsudek odvolacího soudu se pak vztahoval jednak na skutkově podložený závěr soudu prvního stupně, že původní nájemné ve výši 70 000 Kč měsíčně bylo zjevně nadsazené a že obvyklé nájemné v daném místě činí cca 20 000 Kč měsíčně, a dále že je právě z důvodu snížení nájemného zaručena jistota trvání nájemního poměru se stávajícím nájemcem, který by mohl v případě povinnosti platit ekonomicky neúnosné nájemné nájemní poměr uzavřený na dobu neurčitou ve tříměsíční výpovědní lhůtě ukončit.

27. Shora uvedené skutečnosti považuje dovolací soud za významné pro formulování závěru, že odvolací soud, pokud potvrdil výrok I. rozsudku soudu prvního stupně, nepochybil. Dovodil-li, že snížení podílu na nájemném o částku 12 500 Kč měsíčně v poměrech žalobce hrozící těžkou újmu nepředstavuje, pak současně akceptoval důvody, kterými soud prvního stupně argumentoval ve prospěch rozhodnutí většinových spoluvlastníků. Úvahy nalézacího soudu nejsou zjevně nepřiměřené, zohledňují všechny relevantní okolnosti případu a ve svém důsledku naplňují požadavek slušného uvážení, který rozhodování soudu, mimo jiného, o žalobě na zrušení rozhodnutí většinového spoluvlastníka ve smyslu § 1130 o. z. usměrňuje.

28. Z uvedeného vyplývá, že výrok I. rozsudku odvolacího soudu v části, v níž byl potvrzen výrok I. rozsudku soudu prvního stupně, je věcně správný. Nejvyšší

soud proto dovolání žalobce ve shora vymezeném rozsahu podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

29. Žalobce se žalobou domáhal rovněž zrušení rozhodnutí žalovaných o vybudování klimatizačního systému ve druhém nadzemním podlaží kancelářské budovy. Uvedl, že za situace, kdy je z užívání budovy vyloučen, má v důsledku rozhodnutí o snížení nájemného ze společné věci podstatně menší užitek a dále nezná ani výši celkových nákladů, jež by si instalace klimatizačního systému vyžádala, považuje rozhodnutí většinových spoluvlastníků za akt zneužití vlastnického práva žalovanými. Odvolací soud formuloval závěr, že vybudování klimatizace není významnou záležitostí týkající se společné věci, neboť v dnešní době se v kancelářských budovách jedná o běžný technický standard. Tím sice neakceptoval názor soudu prvního stupně, že se o věc mimořádné správy jedná, nicméně dále souhlasil se soudem prvního stupně, který se s ohledem na obvyklost uvedeného zařízení v kancelářských budovách ztotožnil s věcnými důvody rozhodnutí většinového spoluvlastníka.

30. Ustanovení § 1129 odst. 1 o. z. uvádí demonstrativním výčtem případy mimořádné správy společné věci, mezi něž řadí i podstatné zlepšení společné věci. Již z hlediska použité terminologie je zřejmé, že kritériem pro posouzení, zda půjde o případ mimořádné či běžné správy, nebude, jak dovodil odvolací soud, skutečnost, zda rozhodnutí většinového spoluvlastníka se bude dotýkat zařízení, vybavení či investice z technického či uživatelského pohledu obvyklé, ale zda bude objektivně způsobilé zvýšit užitnou hodnotu společné věci, jež se promítne i do jejího zhodnocení. Z pohledu odlišení běžné a mimořádné správy bude rovněž významná výše nákladů, které mají být z rozhodnutí většinového spoluvlastníka vynaloženy. Rozhodnutí většinového spoluvlastníka ovšem nemusí (jako tomu bylo i v projednávané věci) menšinovému spoluvlastníku poskytnout všechny relevantní informace k posouzení, zda ho bude akceptovat či zda proti němu uplatní obranu poskytovanou mu § 1129 až § 1130 o. z. Za této situace, není-li to z povahy věci zřejmé (například tehdy, jednalo-li by se o změnu účelu společné věci nebo o její zpracování), je třeba menšinovému spoluvlastníku zachovat právo na soudní přezkum rozhodnutí majoritního spoluvlastníka. V tomto ohledu dovolací soud přisvědčuje závěru soudu prvního stupně, který v poměrech projednávané věci vybudování klimatizační jednotky za věc mimořádné správy považoval. Z uvedeného vyplývá, že závěr odvolacího soudu, že se rozhodnutí žalovaných o vybudování klimatizačního systému ve druhém nadzemním podlaží kancelářské budovy nevztahuje k významné záležitosti týkající se společné věci, je nesprávný a dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci při aplikaci § 1129, potažmo § 1130 o. z., odvolacím soudem byl žalobcem uplatněn právem.

31. Výše již dovolací soud uvedl, že přehlasovaný či opomenutý menšinový spoluvlastník, který se žalobou domáhá v poměrech § 1130 o. z. zrušení rozhodnutí většinového spoluvlastníka o významné záležitosti týkající se společné věci,

č. 5

musí tvrdit, že v důsledku rozhodnutí majoritního spoluvlastníka mu hrozí těžká újma a k tomu je povinen předložit či označit důkazy. Tím splní ve smyslu § 101 odst. 1 písm. a) a b) a § 120 odst. 1 o. s. ř. povinnost tvrzení i povinnost důkazní, neboť jej jako účastníka řízení, který s existencí určité právně významné skutečnosti spojuje pro sebe příznivé právní následky, tíží břemeno obou předmětných procesních povinností.

32. I žalobce tak v projednávané věci musel tvrdit (a také prokazovat), že mu v důsledku rozhodnutí většinových spoluvlastníků o vybudování klimatizačního systému ve druhém nadzemním podlaží kancelářské budovy hrozí těžká újma. Žalobce ovšem v průběhu nalézacího řízení žádné konkrétní tvrzení o tom, jaká těžká újma mu hrozí, neuplatnil a odvolací soud vycházejí z nesprávného právního názoru, že instalace klimatizace věcí mimořádné správy není, žalobce o potřebě splnit povinnost tvrzení i povinnost důkazní nepoučil. Žalobcovo tvrzení o vzniku disproportionálního stavu mezi důsledky rozhodnutí o snížení nájemného a o vybudování klimatizace (s povinností žalobce podílet se podle hodnoty spoluvlastnického podílu na takové investici) přitom za tvrzení o hrozbě těžké újmy považovat nelze.

33. Podle § 1139 odst. 1 o. z., navrhne-li některý ze spoluvlastníků soudu, aby rozhodl, že rozhodnutí většiny spoluvlastníků nemá proti němu právní účinky, aby takové rozhodnutí zrušil, nebo je nahradil svým rozhodnutím, uspořádá soud právní poměry spoluvlastníků podle slušného uvážení. Soud může zejména rozhodnout, zda se má změna učinit bez výhrad, s výhradami či proti zajištění, anebo zda se uskutečnit vůbec nemá.

34. Citované rozhodnutí vymezuje katalog rozhodovacích oprávnění soudu v rámci institutu správy společné věci. Z hlediska hmotněprávního jeho význam spočívá v tom, že umožňuje soudní ingerenci do rozhodovacích procesů upravených zejména v § 1128 až 1130 o. z. Z pohledu procesního je pak relevantní jeho charakter ustanovení právního předpisu, z něhož vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (srovnej § 153 odst. 2 o. s. ř.). Tím je dána možnost soudu odchýlit se od podoby návrhu na vydání konkrétního rozhodnutí. V poměrech rozhodování soudu ve věcech správy společné věci bude sice soud vázán obsahovým vymezením rozhodnutí, které žalobce předložil soudnímu přezkumu, nicméně bude o něm moci rozhodnout odlišně od žalobního žádání.

35. V rozsudku ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. 22 Cdo 4079/2011, Nejvyšší soud vysvětlil, že „předpoklad rozhodnutí přijatého v režimu § 139 odst. 2 obč. zák. ohledně investic do společné věci uvažovaných většinovým spoluvlastníkem je podmíněn skutečností, že menšinový spoluvlastník bude informován o druhu a výši uvažovaných investic. Splnění této skutečnosti z hlediska konkretizace zamýšlených nákladů a jejich výše je nutno posuzovat vždy v poměrech konkrétních případů. S přihlédnutím k šíři možných investic do společné věci obecně a individuálních okolností s tím spojených nebude nezbytné vždy bezvýjimečně trvat na

tom, aby rozsah a výše investic byly menšinovému spoluvlastníku předestřeny do nejmenších podrobností“. Dále formuloval závěr, že „obdobně to platí i pro informaci o výši nákladů, které si realizace investičního záměru vyžádá“. Zdůraznil, že „naprosto přesné vyčíslení nákladů, které budou s realizací záměr a prováděním investic spojeny, před jejich samotným zahájením není vždy v plném rozsahu realizovatelné, a to zvláště tam, kde se má jednat o investice či náklady rozsáhlé nebo takové, kde jejich konkrétní rozsah a podoba mohou záviset na jednotlivých dílčích technických či technologických postupech při jejich provádění. To však neznamená, že by menšinový spoluvlastník neměl být informován o výši nákladů, a to tím spíše tam, kde lze předpokládat, že půjde o náklady vysoké“.

36. I s vědomím skutečnosti, že výše uvedené závěry byly přijaty v podmínkách právní úpravy hospodaření se společnou věcí obsaženou v § 139 odst. 2 obč. zák., považuje je dovolací soud v poměrech rozhodování podle § 1129, popřípadě § 1130 o. z., za relevantní potud, že indikují, jaký prostředek soudní ochrany může přehlasovaný menšinový spoluvlastník proti rozhodnutí většinového spoluvlastníka o významné záležitosti týkající se společné věci využít.

37. V projednávané věci byl žalobce jako menšinový spoluvlastník na jednání všech spoluvlastníků dne 31. 3. 2014 přehlasován právním předchůdcem žalovaného 1) a žalovaným 2) ve věci vybudování klimatizačního systému ve druhém nadzemním podlaží společné budovy. Spoluvlastníci se měli na nespecifikovaných nákladech podílet v poměru podle výše jejich spoluvlastnických podílů. Je zřejmé, že uvedená informace neposkytla žalobci jako přehlasovanému menšinovému spoluvlastníku možnost posoudit, zda v důsledku předmětného rozhodnutí většinových spoluvlastníků mu hrozí těžká újma. Samotné rozhodnutí o určité investici a o povinnosti podílet se na ní podle výše spoluvlastnických podílů takovou újmu založit nemůže. Současně také takové rozhodnutí nedalo žalobci legitimaci žádat o soudní ochranu podle § 1130 o. z., neboť na jeho základě nebylo zjiitelné například to, zda rozhodnutím většinových spoluvlastníků nebyla žalobci uložena povinnost zřejmě nepoměrná k hodnotě jeho podílu. V řízení, v němž na základě provedení dokazování objektivně nelze zjistit skutečnost subsumovatelnou pod aplikační předpoklad konkrétního zákonného ustanovení, nemůže účastník řízení ohledně takové skutečnosti splnit ani povinnost tvrzení a povinnost důkazní.

38. Výše již dovolací soud uvedl, že soud poskytující ochranu přehlasovanému menšinovému spoluvlastníku v rámci rozhodovacích oprávnění ve smyslu § 1139 odst. 1 o. z. není vázán žalobním návrhem na vydání konkrétního rozhodnutí. Tato skutečnost se může naplno projevit při rozhodování podle § 1129 a § 1130 o. z., kdy soudní přezkum míří v obou případech na rozhodnutí většinového spoluvlastníka o záležitosti mimořádné správy. Není-li v takových případech naplněn předpoklad imanentní postupu podle § 1130 o. z., tj. hrozba těžké újmy na straně menšinového spoluvlastníka, nic soudu nebrání v tom, aby dále nezvažoval soud-

ní ochranu ve smyslu § 1129 o. z., a to za předpokladu, že žalobce je menšinovým spoluvlastníkem přehlasovaným alespoň dvoutřetinovou většinou hlasů ostatních spoluvlastníků v záležitosti mimořádné správy.

39. Promítne-li dovolací soud výše uvedené závěry do poměrů projednávané věci, je zřejmé, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu je z hlediska právního posouzení věci nesprávné nejen co do úvahy, že vybudování klimatizačního systému v jednom z podlaží společné budovy není záležitostí mimořádné správy, ale i co do (z toho plynoucí) absence posouzení předmětného žalobního nároku z pohledu § 1129 odst. 2 o. z. Podle citovaného ustanovení nemusí soud rozhodnutí většinového spoluvlastníka pouze zrušit, ale může rozhodnout i jinak, což vyplývá z § 1139 o. z. Toto ustanovení přitom plní vůči ustanovením o správě společné věci, v nichž je upravena ingerence soudního rozhodování, funkci ustanovení generálního. Významným hlediskem pro zásah soudu do spoluvlastnických poměrů bude slušné uvážení, jež by mělo s ohledem na individuální okolnosti projednávané věci vždy garantovat přijetí racionálního rozhodnutí, které principiálně umožní zachovat, popřípadě zlepšit, kvalitativní parametry společné věci při respektu k oprávněným zájmům všech spoluvlastníků.

40. Žalobce rovněž namítal, že rozhodnutí žalovaných o snížení nájemného a o vybudování klimatizace je právním jednáním, které je ve smyslu § 580 o. z. v rozporu s dobrými mravy, neboť sledovalo toliko poškození jeho zájmů. Odvolací soud pochybil, pokud i bez návrhu k neplatnosti právního jednání z uvedeného důvodu podle § 588 o. z. nepřihlédl. Uvedl, že v tomto ohledu je rozsudek odvolacího soudu v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí soudu dovolacího.

41. Tato námitka připustnost dovolání nezakládá, neboť rozsudek odvolacího soudu žádné odchýlení se od rozhodovací praxe dovolacího soudu v uvedeném směru nevykazuje. Z hlediska povinnosti soudu přihlížet k absolutní neplatnosti je soudní praxe ustálena v závěru, že soud přihlíží k důvodům absolutní neplatnosti právního jednání z úřední povinnosti pouze tehdy, jsou-li z takového právního jednání bez dalšího patrný (jako například jde-li o právní úkon neurčitý nebo nesrozumitelný); jinak je zkoumá (může zkoumat) jen na základě konkrétních tvrzení účastníků (k tomu srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4841/2007, publikovaný pod č. 71/2009 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 22 Cdo 752/99). Tvrzení, ze kterých vyplývá absolutní neplatnost právního jednání, přitom nelze uplatnit v rozporu s pravidly o koncentraci řízení. K tvrzení, které bylo uplatněno v rozporu s těmito pravidly, nemůže soud provádět důkazy ani z vlastní iniciativy (srovnej R 71/2009). V projednávané věci, jak se podává z obsahu procesního spisu, žalobce do okamžiku koncentrace řízení, k níž došlo na konci prvního jednání ve věci (viz protokol z jednání soudu prvního stupně dne 25. 3. 2015 – č. l. 81 až 85), neuplatnil žádná tvrzení, na jejichž základě by rozhodnutí většinových spoluvlastníků o snížení nájemného a o vybudování klimatizačního systému, mohla být

posuzována jako právní jednání přičící se dobrým mravům. V žalobě sice uvádí, že rozhodnutí byla přijata v úmyslu jej poškodit, nicméně toto tvrzení dává jednak do souvislosti s nárokem uplatněným ve smyslu § 1130 o. z. a dále se situací ve společnosti T. servis s. r. o., kdy byl až do svého odstoupení z funkce jako jednatel ostatními jednatelem obcházen a spory mezi jednatelem se přenášely do správy společných nemovitostí. Obě rozhodnutí sama o sobě přitom z hlediska obsahového za zjevně nepřiměřená nebo nespravedlivá právní jednání považovat nelze.

42. Dovolací soud by se dále touto námitkou ve vztahu k rozhodnutí většiny spoluvlastníků o vybudování klimatizace rovněž nezabýval z důvodu procesní ekonomie. Nemůže-li rozsudek odvolacího soudu, jak bylo výše uvedeno, obstát pro absenci posouzení nároku žalobce z hlediska § 1129 odst. 2 o. z., pak již je nadbytečné zabývat se tím, zda je naplněn i další důvod, pro který by mohl být rozsudek odvolacího soudu případně rovněž zrušen.

43. Ze shora podaného výkladu vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu, pokud jím byl ve výroku I. potvrzen i výrok II. rozsudku soudu prvního stupně, není správný. Protože Nejvyšší soud shledal, že ve věci nejsou splněny předpoklady pro změnu rozhodnutí odvolacího soudu podle § 243d písm. b) o. s. ř., podle § 243e odst. 1 a 2 o. s. ř. jej v uvedeném rozsahu zrušil. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí též pro rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrátil Okresnímu soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

Č. 6

Č. 6

Náhrada škody, Náhrada nemajetkové újmy (o. z.), Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.), Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků, Pojištění odpovědnosti za škodu, Ochrana osobnosti § 444 odst. 3 obč. zák., § 11 obč. zák., § 13 obč. zák., § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. 168/1999 Sb.

Pod pojem náhrady škody na zdraví nebo usmrcení podle § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. 168/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, lze podřadit i náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák.

(Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2017, sp. zn. 31 Cdo 1704/2016, ECLI:CZ:NS:2017:31.CDO.1704.2016.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. 12. 2015, sp. zn. 18 Co 511/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 26. 6. 2015, č. j. 111 C 14/2015-62, zastavil řízení v části, v níž se žalobce domáhal uložení povinnosti žalované zaplatit Z. B., H. B. a V. B. ve výroku blíže specifikované úroky z prodlení z částek 120 000 Kč a 87 500 Kč (bod I. výroku). Dále zamítl žalobu, kterou se žalobce domáhal uložení povinnosti žalované uhradit za žalobce újmu ve výši 120 000 Kč náležející poškozenému Z. B., dále ve výši 120 000 Kč náležející poškozené H. B. a ve výši 87 500 Kč náležející poškozené V. B. (bod II. výroku), a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

2. Žalobce se žalobou domáhal zaplacení 327 500 Kč s přísl. jako pojistného plnění z titulu § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla (dále jen „zákon o pojištění odpovědnosti“). Soud vyšel ze zjištění, že žalobce dne 18. 8. 2009 způsobil dopravní nehodu, na jejíž následky zemřel dne 21. 8. 2009 Z. B. Žalobce při autonehodě řídil vozidlo, které mělo smlouvou platně sjednané pojištění odpovědnosti z provozu vozidla u žalované. Žalobci byla soudně uložena povinnost k náhradě ne-

majetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“) ve prospěch poškozených – pozůstalých po Z. B. Tuto náhradu nemajetkové újmy žalobce požadoval po žalované zaplatit přímo pozůstalým poškozeným, jelikož dle žalobce nemajetková újma v penězích jako nárok plynoucí z práva na ochranu osobnosti podle § 11 a násl. obč. zák. spadá pod rozsah pojištění odpovědnosti dle § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti.

3. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že jelikož žalobce uplatňuje svůj nárok z titulu pojistného plnění, začala promlčecí doba běžet 1 rok po vzniku pojistné události, tedy od 21. 8. 2010, a uběhla za 3 roky dle § 101 obč. zák. ve spojení s § 8 a § 3 písm. b) zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě), dne 21. 8. 2013. Žaloba byla podána dne 11. 9. 2014, a nárok žalobce na pojistné plnění je tedy promlčen.

4. Soud prvního stupně rovněž poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1051/2005, kde Nejvyšší soud uvedl, že z § 6 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti plyne, že povinnost pojišťovny se váže výlučně k náhradě škody, a nikoli k nárokům na ochranu osobnosti. Žalobce neprokázal, že podle předmetné pojistné smlouvy je pojistnou událostí soudní rozhodnutí, jímž je uložena povinnost žalobci zaplatit podle § 13 obč. zák. náhradu nemajetkové újmy pozůstalým (poškozeným) po zemřelém Z. B. Jelikož žalobce požaduje pojistné plnění, na které nemá zákonný ani obligační nárok, soud prvního stupně neshledal, že je námitka promlčení vznesená žalovanou v rozporu s dobrými mravy, a žalobu zamítl. Na uvedeném závěru dle soudu prvního stupně nic nemění ani odkaz žalobce na rozsudky Soudního dvora Evropské unie ze dne 24. 10. 2013 ve věci C-22/12 a ve věci C-277/12.

5. K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně v odvoláním napadených výrocích II. a III. potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a dospěl k závěru, že se žalobce jako řidič odpovídající za vzniklou škodu (pojištěný) domáhal toho, aby žalovaná (pojistitel) vyplatila poškozeným náhradu nemajetkové újmy vzniklé neoprávněným zásahem žalobce do jejich osobnostních práv. Poškození tento nárok uplatnili vůči žalobci v řízení o ochranu osobnosti, nikoliv vůči žalované z titulu pojistného plnění. Žalované tak nevznikla povinnost k pojistnému plnění, ledaže by žalobci vzniklo právo na úhradu vyplacené částky, což se nestalo, neboť žalobce poškozeným žádné plnění neposkytl. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že právo na pojistné plnění je navíc promlčeno a dále že námitka promlčení uplatněná žalovanou není v rozporu s dobrými mravy. Současně odvolací soud posuzoval otázku, zda pojištění odpovědnosti z provozu vozidla zahrnovalo do 31. 12. 2013 též odpovědnost za

nemajetkovou újmu způsobenou neoprávněným zásahem pojištěného do práva poškozených na ochranu osobnosti. S odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1051/2005, sp. zn. 30 Cdo 4083/2010 a sp. zn. 30 Cdo 3906/2011 a rovněž na usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 8/06 odvolací soud uzavřel, že pojištění tento nárok v rozhodné době nezahrnovalo.

č. 6**II.****Dovolání a vyjádření k němu**

7. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce (dále též „dovatel“) dovoláním, jehož přípustnost dovozuje z § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která spočívá v aplikaci § 101 obč. zák. ve spojení s § 8 zákona o pojistné smlouvě, dle kterého tříletá promlčecí lhůta počne běžet za 1 rok po vzniku pojistné události, i na práva z titulu § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti, a to s ohledem na výklad pojmu „škoda“ v zákoně o pojištění odpovědnosti, jež v důsledku právní úpravy práva Evropské unie zahrnuje též nemajetkovou újmu. Napadené rozhodnutí dále závisí i na vyřešení otázky rozpornosti vznesení námitky promlčení s dobrými mravy v případě, že jsou zde dány okolnosti vysoce negativní životní situace osoby, vůči níž je námitka vznášena, a též je zde okolnost ustálené rozhodovací praxe vnitrostátních soudů a výkladu § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti bez zřetele k normám práva Evropské unie a jejich výkladu Soudním dvorem Evropské unie. Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) spatřuje dovatel v aplikaci § 101 obč. zák. ve spojení s § 8 zákona o pojistné smlouvě i na práva z titulu § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti a rovněž v nesprávném závěru odvolacího soudu o nenaplnění podmínek pro konstatování rozporu námitky promlčení s dobrými mravy.

8. Žalovaná se k dovolání vyjádřila v tom smyslu, že navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl jako nepřipustné, případně zamítl jako nedůvodné.

III.**Přípustnost dovolání**

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno řádně a včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., se zabýval přípustností dovolání.

10. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

11. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

12. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

13. Tříčlenný senát soudního oddělení č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při posouzení otázky, zda pod náhradu škody na zdraví nebo usmrcením podle § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti lze podřadit náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák., dospěl k závěru odlišnému, než ze kterého vychází rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1051/2005, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4083/2010, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3906/2011. Z toho důvodu senát soudního oddělení č. 23 rozhodl o postoupení věci (podle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů) velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen „velký senát“). Velký senát pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

14. Dovolání je přípustné, neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení právní otázky, která má být dovolacím soudem posouzena jinak, a to otázky, zda pod náhradu škody na zdraví nebo usmrcením podle § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti lze podřadit náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák. Přípustnost dovolání zakládá též druhá dovolatelem předkládaná právní otázka určení počátku běhu promlčecí doby (lhůty), neboť jde o právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Podle § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti, ve znění účinném do 31. 12. 2013, měl pojištěný právo, aby za něj pojistitel uhradil v rozsahu a ve výši dle obč. zák. poškozenému způsobenou škodu na zdraví nebo usmrcením. Poznámka pod čarou k tomuto ustanovení odkazovala na § 442 a následující obč. zák.

16. V souladu s § 444 odst. 3 obč. zák. za škodu usmrcením náleželo pozůstalým jednorázové odškodnění, a to ve výši stanovené v tomto ustanovení podle blízkosti osoby k usmrcenému.

č. 6

17. Podle § 11 obč. zák. měla fyzická osoba dále právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Ustanovení § 13 odst. 1 obč. zák. fyzické osobě přiznávalo konkrétně právo domáhat se upuštění od neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů, a aby bylo poskytnuto přiměřené zadostiučinění. Dále § 13 odst. 2 obč. zák. stanovil, že pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odst. 1, zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

18. Stěžejním pro výklad § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti ve vnitrostátní soudní praxi je mj. usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 8/06. Ústavní soud při výkladu pojmu „škoda“ použitým v tomto ustanovení vycházel ze znění obč. zák. a konstatoval: „[O]bčanský zákoník sice pojem škody nedefinuje, jestliže však upravuje, co se nahrazuje (srov. § 442 a násl. obč. zák.), dává najevo, co z tzv. imateriálních újem pokládá za odškodnitelnou újmu (§ 442 odst. 1 obč. zák.); to se týká bolestného, ztížení společenského uplatnění a od 1. 5. 2004 i nároků pozůstalých na jednorázové odškodnění podle § 444 odst. 3 občanského zákoníku. Není důvod takto vymezenou ‚škodu‘ neidentifikovat se shodně vyjádřenou ‚škodou‘ podle § 6 zákona.“ Podle názoru Ústavního soudu sice z poznámky pod čarou k § 6 zákona o pojištění odpovědnosti lze činit závěry jen v širších výkladových souvislostech, ale skutečnost, že ustanovení odkazuje jen na § 442 a násl. občanského zákoníku, není bez významu, neboť podobný odkaz na § 11 a násl. obč. zák. v něm chybí. Vzhledem k tomu, že nároky podle § 13 odst. 2 obč. zák. z titulu ochrany osobnosti jsou odlišnou imateriální újmou od škody podle § 420 a násl. obč. zák., nespadají pod § 6 zákona o pojištění a pojistitel není povinen takovou újmu odškodnit.

19. Ústavní soud v uvedeném usnesení navázal na závěry obsažené v nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, ve kterém byl odlišen nárok na náhradu škody podle § 444 odst. 3 obč. zák. od finanční satisfakce za újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv v důsledku smrti blízké osoby. V citovaném nálezu Ústavní soud rovněž uvedl, že pokud jednorázové odškodnění pozůstalých není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, není vyloučeno, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti. Soudní praxe byla tímto postavena před řešením otázky, jak posuzovat otázku souběhu nároků na odškodnění pozůstalých dle § 444 odst. 3 obč. zák. a práva na zadostiučinění z titulu práva na ochranu osobnosti dle § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5188/2007, s odkazem na tento nálezh Ústavního soudu dovodil, že záměrem zákonodárce bylo v rámci § 444 odst. 3 obč. zák. upravit odškodnění pozůstalých při usmrcení blízké osoby za „nemajetkovou újmu“ v případě inten-

zity a okolností, které jsou obvyklé. Navýšení náhrad nad paušální jednorázové částky zakotvené v § 444 odst. 3 obč. zák. pak bylo umožněno cestou § 13 odst. 2 a 3 obč. zák., a to jen „v případech mimořádných, tj. v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy či při mimořádných okolnostech, za nichž k porušení práva došlo“.

20. Na úrovni evropského práva byla problematika povinného pojištění odpovědnosti z provozu vozidla v rozhodné době upravena Směrnicí Rady 72/166/EHS ze dne 24. 4. 1972 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (dále jen „první směrnice“), Směrnicí Rady 84/5/EHS ze dne 30. 12. 1983 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/14/ES ze dne 11. 5. 2005 (dále jen „druhá směrnice“), jakož i Směrnicí Rady 90/232/EHS ze dne 14. 5. 1990 o sblížování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel (dále jen „třetí směrnice“).

21. Podle čl. 3 odst. 1 první směrnice: „Každý členský stát přijme ... veškerá nezbytná opatření, aby zajistil, že občanskoprávní odpovědnost z provozu vozidel, která mají obvyklé stanoviště na jeho území, byla [bude] kryta pojištěním. Rozsah pojištěné odpovědnosti a podmínky pojistného krytí se určí na základě těchto opatření.“

22. Článek 1 odst. 1 a 2 druhé směrnice stanovil, že pojištění uvedené v čl. 3 odst. 1 první směrnice musí povinně zahrnovat jak věcné škody, tak škody na zdraví. Článek 1 bod 2 první směrnice zněl tak, že „poškozeným“ se pro její účely rozumí „jakákoliv osoba, která má právo na náhradu jakékoli věcné škody nebo škody na zdraví způsobené vozidly“.

23. První, druhá a třetí směrnice byla předmětem řady předběžných otázek předložených Soudnímu dvoru. Soudní dvůr v těchto rozsudcích zdůraznil, že členské státy jsou povinny zaručit, že občanskoprávní odpovědnost z provozu motorových vozidel ve smyslu vnitrostátního práva bude kryta pojištěním v souladu s ustanoveními první, druhé a třetí směrnice (rozsudky Soudního dvora ze dne 23. 10. 2012, C-300/10, M. A., bod 30 a citovaná judikatura, ze dne 24. 10. 2013, C-22/12, H., bod 45, jakož i ze dne 23. 1. 2014, C-371/12, P., bod 31).

24. Volnost ponechaná členským státům určit škody kryté pojištěním, jakož i podmínky povinného pojištění, byla omezena druhou a třetí směrnicí v tom ohledu, že se na jejich základě stalo krytí některých škod až do výše stanovených částek povinným. Mezi těmito škodami, jejichž krytí je povinné, figurují, tak jak uvádí čl. 1 odst. 1 druhé směrnice, zejména „škody na zdraví“ (rozsudek Soudního dvora ve věci H., bod 46, a rozsudek téhož soudu ze dne 24. 10. 2013, C-277/12, D., bod 37).

č. 6

25. Podle Soudního dvora pod pojem „škoda na zdraví“ ve smyslu čl. 1 odst. 1 a 2 druhé směrnice a čl. 1 třetí směrnice, která je povinně zahrnuta do pojištění podle čl. 3 odst. 1 první směrnice, spadá jakákoli újma, pokud na spor použitelné vnitrostátní právo upravuje nárok na její náhradu z titulu občanskoprávní odpovědnosti pojištěného, která vychází ze zásahu do osobnostní integrity, což zahrnuje jak fyzické, tak psychické utrpení (rozsudek Soudního dvora ve věci H., bod 47). Jinými slovy, jak vyplývá z vyjádření generálního advokáta ve věci H., povinné pojištění dle směrnic zahrnuje hmotnou i nehmotnou újmu, a to včetně psychické bolesti a utrpení.

26. Směrnice nevyžadují, aby byly zavedeny určité konkrétní druhy odpovědnosti, nýbrž aby veškerá občanskoprávní odpovědnost z provozu motorových vozidel byla kryta pojištěním, a to bez ohledu na to, zda jde o odpovědnost založenou na zavinění či o odpovědnost za škodlivý následek. Jakýkoliv jiný výklad by totiž zbavoval čl. 3 odst. 1 první směrnice, ve znění druhé a třetí směrnice, jeho užitečného účinku, kterým je ochrana poškozených z nehod motorových vozidel prostřednictvím povinného pojištění občanskoprávní odpovědnosti (stanovisko generálního advokáta Soudního dvora Jääskinena přednesené dne 11. 7. 2013, C-22/12, H., bod 69).

27. Jde-li o otázku, jaké osoby mohou nárokovat náhradu nemajetkové újmy, Soudní dvůr konstatoval, že z výkladu čl. 1 bodu 2 ve spojení s čl. 3 odst. 1 první větou první směrnice vyplývá, že ochrana, která musí být zajištěna na základě této směrnice, se vztahuje na každou osobu, která má právo na náhradu škody způsobené motorovým vozidlem na základě vnitrostátního práva upravujícího občanskoprávní odpovědnost (rozsudek Soudního dvora ve věci H., bod 51). Žádná skutečnost z první, druhé a třetí směrnice totiž neumožňuje dospět k závěru, že unijní zákonodárce zamýšlel omezit ochranu zajišťovanou těmito směrnicemi pouze na osoby, které jsou přímo zasaženy škodnou událostí (rozsudek Soudního dvora ve věci H., bod 54). Jak dále uvedl generální advokát ve věci H., jde-li o nehmotnou újmu, kterou utrpěly osoby, jež samy nebyly účastníky dotčených dopravních nehod, smrt osoby, zejména za takovýchto okolností (při dopravní nehodě), která jim byla skutečně blízká, vyvolává nepopíratelné zvraty ve způsobu jejich života a v citové rovnováze. Z hlediska cílů první, druhé a třetí směrnice, jimiž je zajistit volný pohyb a zaručit, že s osobami poškozenými nehodami způsobenými těmito vozidly bude zacházeno srovnatelným způsobem bez ohledu na to, ve kterém z členských států k nehodě dojde, je jediným možným řešením, že nehmotná újma osob nepřímo poškozených dopravní nehodou bude kryta pojištěním občanskoprávní odpovědnosti.

28. Odpověď na otázku, jaká povinnost vyplývá pro členské státy z první, druhé a třetí směrnice, je, že členské státy mají povinnost zaručit, že náhrada škody, jež má být vyplacena podle jejich vnitrostátních právních předpisů upravujících občanskoprávní odpovědnost z důvodu, že došlo k nemajetkové újmě, která byla

způsobena rodinným příslušníkům, kteří jsou osobami blízkými obětí dopravních nehod, bude kryta povinným pojištěním ve výši minimálních částek stanovených v čl. 1 odst. 2 druhé směrnice (rozsudek Soudního dvora ve věci H., bod 55).

29. Z výše citované judikatury Soudního dvora k první, druhé a třetí směrnici vyplývá, že při posuzování souladu vnitrostátního práva s těmito směrnicemi ve vztahu k úpravě nároků poškozených na náhradu nemajetkové újmy, která jim byla způsobena dopravní nehodou, je třeba zkoumat, zda je taková úprava součástí vnitrostátního hmotného práva občanskoprávní odpovědnosti pojištěného za škodu, na které odkazují první a druhá směrnice, a zda je takové povahy, že v rozporu s unijním právem omezuje povinné pojistné krytí občanskoprávní odpovědnosti pojištěného za škody.

30. V projednávané věci je tedy rozhodující, zda nároky poškozených na náhradu nemajetkové újmy spadají pod občanskoprávní odpovědnost pojištěného za škody upravenou obč. zák. a zda je omezeno pojistné krytí těchto nároků vnitrostátním právem.

31. Jak bylo výše uvedeno, pro uplatňování nároků poškozených při usmrcení blízké osoby podle obč. zák. obecně (tedy i pro usmrcení v důsledku dopravní nehody) platil dvojí režim. Poškození se mohli domáhat jednorázové paušální náhrady za vzniklou nemajetkovou újmu podle § 444 odst. 3 obč. zák. a v případech mimořádné závažnosti vzniklé nemajetkové újmy také podle § 13 odst. 2 a 3 obč. zák. Tato ustanovení byla navzájem propojená a tvořila jeden systém občanskoprávní odpovědnosti ve smyslu citovaných směrnic.

32. Ve vztahu k předmětné české právní úpravě je významný zejména již zmínovaný rozsudek Soudního dvora ve věci H. (rozsudek Soudního dvora ze dne 24. 10. 2013, C 22/12, H.), ve kterém byla v rámci předběžné otázky slovenského soudu posuzována povaha § 11 a 13 českého obč. zák. V daném případě šlo o náhradu nemajetkové újmy způsobené paní H. a její dceři ztrátou manžela a otce, pana H., který zemřel při dopravní nehodě na českém území. Soud předkládající předběžnou otázku byl toho názoru, že je třeba na daný případ použít české hmotné právo, konkrétně § 444 odst. 3 obč. zák., a dále řešil mimo jiné otázku, zda náhrada nemajetkové újmy, která vznikla osobě pozůstalé po oběti dopravní nehody, kterou lze nahradit podle § 13 odst. 2 a 3 obč. zák., musí být považována za škodu na zdraví ve smyslu čl. 1 prvního pododstavce třetí směrnice a čl. 3 odst. 1 první směrnice, a tudíž spadá pod povinný rozsah pojištění, které musí pokrývat i tuto náhradu nemajetkové újmy.

33. Soudní dvůr dospěl k závěru, že odpovědnost pojištěného v projednávaném případě vyplývající z § 11 a 13 českého obč. zák. se odvíjí od dopravní nehody a má občanskoprávní povahu. Nic přitom neumožňuje mít za to, že taková odpovědnost nespadá do hmotného vnitrostátního práva upravujícího občanskoprávní odpovědnost, na které odkazují výše uvedené směrnice. Toto posouzení nebylo možné zpochybnit ani okolností, že tato ustanovení spadají do části českého a slo-

č. 6

venského obč. zák., která je věnována zásahům do osobnostních práv a která je samostatná ve vztahu k části upravující občanskoprávní odpovědnost za škodu (rozsudek Soudního dvora ve věci H., body 57 a 58).

34. S ohledem na výše uvedené lze tedy uzavřít, že výklad § 6 zákona o pojištění odpovědnosti dosud omezující povinné pojistné krytí občanskoprávní odpovědnosti pojištěného za škody, ačkoliv je dána občanskoprávní odpovědnost pojištěného, je v rozporu s předmětnými směrnici, tj. unijním právem.

35. Vzhledem k tomu, že § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti představuje vnitrostátní právo harmonizované evropskou unijní legislativou, je nezbytné vykládat toto ustanovení při jeho aplikaci v souladu se základními zásadami plynoucími z judikatury Soudního dvora Evropské unie.

36. Podle ustálené judikatury musí vnitrostátní soudy, které rozhodují spor mezi jednotlivci, v němž se jeví, že příslušná vnitrostátní právní úprava je v rozporu s unijním právem, zajistit právní ochranu, která pro jednotlivce vyplývá z ustanovení unijního práva (rozsudky Soudního dvora ze dne 19. 4. 2016, C-441/14, DI, bod 29, ze dne 5. 10. 2004, C 397/01 až C-403/01, P., bod 111, jakož i ze dne 19. 1. 2010, C-555/07, K., bod 45).

37. Účinek směrnice může být přímý a nepřímý, přičemž platí, že je-li směrnice aplikována ve vztazích mezi jednotlivci, nelze jí přiznat přímý účinek (rozsudky Soudního dvora ze dne 26. 2. 1986, 152/84, M., a ze dne 14. 7. 1994, C-91/92, F. D.).

38. Z judikatury Soudního dvora k aplikaci zásady nepřímého účinku směrnice (dále též „zásada konformního nebo souladného výkladu“) vyplývá, že i když v případě sporů mezi jednotlivci směrnice sama o sobě nemůže zakládat jednotlivci povinnosti, a není tudíž možno se jí jako takové vůči němu dovolávat, jsou členské státy povinny dosáhnout výsledku sledovaného směrnicí, která z této směrnice vyplývá, jakož i přijmout veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k zajištění splnění této povinnosti, a tato povinnost platí pro všechny orgány členských států, včetně soudních orgánů, v rozsahu jejich pravomocí (rozsudek Soudního dvora ve věci DI, bod 30; v tomto smyslu viz též rozsudek Soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, 14/83, C. a K., bod 26, jakož i rozsudek téhož soudu ve věci K., bod 47).

39. Při aplikaci vnitrostátního práva je vnitrostátní soud, který má podat jeho výklad, povinen tak učinit v co možná největším rozsahu ve světle znění a účelu dotčené směrnice, aby dosáhl výsledku, který předmětná směrnice sleduje (rozsudky Soudního dvora ve věci DI, bod 31; P., body 113 a 114; a K., bod 48). Zásada konformního výkladu vyžaduje, aby vnitrostátní soudy učinily vše, co spadá do jejich pravomocí, tím, že vezmou v úvahu veškeré vnitrostátní právo a použijí metody výkladu jím uznané, aby zajistily plnou účinnost dotčené směrnice a došly k výsledku, který by byl v souladu s cílem sledovaným touto směrnicí (rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 7. 2006, C-212/04, A., bod 111).

40. Obecná povinnost vnitrostátních soudů členských států provádět konformní výklad vnitrostátního práva ve vztahu ke směrnici vzniká po uplynutí lhůty pro její provedení (rozsudek Soudního dvora ve věci A., bod 115). Povinnost souladného výkladu vzniká v případě, kdy směrnice nebyla správně implementována, ale i v případech, kdy implementační legislativa sama o sobě může být se směrnicí v souladu, ale existuje více možných výkladů a vnitrostátní soud určuje ten, jenž požaduje směrnice (BOBEK, M., BRÍZA, P., KOMÁREK, J. Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 154–155). Soudní dvůr přitom požaduje, aby vnitrostátní soudy při výkladu vnitrostátního práva vycházely z nevyvratitelné právní domněnky pro výklad implementačních předpisů, že účelem a cílem předpisu, jehož měl v úmyslu zákonodárce dosáhnout, byla plná implementace směrnice (BOBEK, M., BRÍZA, P., KOMÁREK, J. Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 164).

41. Povinnost konformního výkladu se týká všech pravidel vnitrostátního práva (rozsudek Soudního dvora ze dne 15. 1. 2014, C-176/12, Association de médiation sociale, bod 38 a citovaná judikatura), včetně vnitrostátní judikatury (rozsudek Soudního dvora ze dne 13. 7. 2000, C-456/98, Centrosteel, bod 17). Ze zásady nepřímého účinku vyplývá i povinnost vnitrostátních soudů změnit ustálenou judikaturu, vychází-li z výkladu vnitrostátního práva, který je neslučitelný s cíli směrnice (rozsudky Soudního dvora ve věcech DI, bod 33 a Centrosteel, bod 17). Vnitrostátní soud nemůže platně dospět k závěru, že dotčené vnitrostátní ustanovení nelze vyložit v souladu s unijním právem pouze z toho důvodu, že toto ustanovení bylo předtím konstantně vykládáno v rozporu s unijním právem, a to i soudem v posledním stupni (rozsudek Soudního dvora ve věci DI, bod 34, a rozsudek téhož soudu ze dne 8. 11. 2016, C-554/14, O.).

42. Povinnost vnitrostátního soudu přihlížet k unijnímu právu, pokud vykládá a aplikuje relevantní pravidla vnitrostátního práva, je ovšem omezena obecnými právními zásadami a nemůže sloužit jako základ pro výklad vnitrostátního práva *contra legem*. Jednotlivec, který se cítí být poškozen aplikací vnitrostátního ustanovení, které je v rozporu s unijním právem, se v takovém případě může dovolávat odpovědnosti členského státu za porušení unijního práva (rozsudek Soudního dvora ve věci DI, bod 32 a citovaná judikatura).

43. Vzhledem ke skutečnosti, že výklad § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti v soudní praxi je v rozporu s cíli první, druhé a třetí směrnice, je třeba zkoumat, zda jsou dány podmínky pro aplikaci přímého nebo nepřímého účinku těchto směrnic. Aplikace přímého účinku směrnic není v daném případě možná, neboť by šlo o uložení povinnosti jednotlivci v horizontálních vztazích, proto je třeba v analyzované věci přistoupit k výkladu předmětného ustanovení s použitím doktríny nepřímého účinku směrnic.

44. Nejdříve je třeba posoudit, zda jsou dány podmínky pro aplikaci nepřímého účinku, a to z hlediska časového a věcného. Časová podmínka byla splněna,

neboť v rozhodné době již uplynula lhůta pro implementaci směrnic. Pokud jde o věcnou podmínku, je nezbytné zabývat se tím, zda vnitrostátní výkladové metody umožňují § 6 zákona o pojištění odpovědnosti vyložit v souladu s výše specifikovanými směrnici, tedy jiným způsobem, než je výklad pojmu zastávaný soudní praxí.

č. 6

45. Jak již bylo uvedeno, § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti je ve vnitrostátní soudní praxi vykládán tak, že nároky podle § 13 odst. 2 obč. zák. z titulu ochrany osobnosti jsou imateriální újmou odlišnou od škody podle § 420 a násl. obč. zák., a proto nespádají pod § 6 zákona o pojištění a pojistitel není povinen takovou újmu odškodnit. Tento výklad se opírá zejména o usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2006, sp. zn. III. ÚS 8/06, který své závěry odůvodnil tak, že není dán důvod, aby pojem „škoda“ v § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti nebyl vykládán shodně s pojmem „škoda“, jak je chápán v obč. zák., a podpůrně odkázal na poznámku pod čarou k uvedenému ustanovení, které odkazuje jen na § 442 a násl. obč. zák., a nikoliv na § 11 a 13 obč. zák.

46. Ustanovení § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti stanovuje, že právem pojištěného je, aby pojistitel za něj uhradil poškozenému škodu na zdraví nebo usmrcením v rozsahu a ve výši podle obč. zák. Zákon pojem „škoda na zdraví nebo usmrcením“ nedefinuje, pouze uvádí, že tato škoda se hradí v rozsahu a ve výši podle obč. zák., přičemž v poznámce pod čarou odkazuje na § 442 a násl. obč. zák. Vzhledem k tomu, že není zcela jednoznačně stanoveno, co se pod tímto pojmem rozumí, je při výkladu § 6 zákona o pojištění odpovědnosti třeba použít standardních výkladových metod.

47. Rozhodující pro výklad pojmu „škoda“ pro účely zákona o pojištění odpovědnosti je skutečnost, jaký význam je přisuzován poznámce pod čarou. Ústavní soud konstantně judikuje, že „posláním poznámek pod čarou či vysvětlivek je pouhé zlepšení přehlednosti a orientace v právním předpisu formou legislativní pomůcky, která z povahy věci nemůže stanovit závazná pravidla chování nebo pravidla pro interpretaci daného ustanovení“ (nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2000, sp. zn. I. ÚS 22/99). Poznámka pod čarou tudíž nemá normativní význam, může však představovat ve spojení s některými právními argumenty interpretační pomůcku.

48. Interpretace pojmu „škoda“ za pomoci poznámky pod čarou vede k takovému výkladu, že pojistitel je povinen hradit právě jen škodu, která je uvedena v § 442 a násl. obč. zák. Pro takový výklad však nejsou dány jiné přesvědčivé argumenty, a to zejména s ohledem na skutečnost, že pojem „škoda“ není v obč. zák. definován, a na způsob, jakým je tento pojem vykládán v soudní praxi (viz níže).

49. V případě výkladu pojmu „škoda“ bez přisouzení určujícího významu poznámce pod čarou je třeba použít jazykovou a teleologickou výkladovou metodu textu zákona. Při použití jazykového výkladu je třeba posoudit význam pojmu „škoda“ v obecném a právním jazyce.

50. V obecném jazyce je škoda chápána jako hmotná i nehmotná ztráta a je synonymem k pojmu „újma“ (Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český AV ČR. 3. vydání. Dotisk, 2005, s. 434). V tomto kontextu je možné chápat škodu jako hmotnou i nehmotnou škodu (újmu). Jedná-li se o pojem „škoda“ v právním jazyce, podle právní doktríny a judikatury k občanskému zákoníku byla škoda pojmována jako materiální újma (ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání, Praha, 2009, s. 1282; stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR, sp. zn. Cpj 87/70). Jak uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, pojem „škoda“ nebyl v občanském zákoníku definován, nicméně § 422 odst. 1 obč. zák., které stanovilo, že se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk), tímto nepřímou škodu definovalo. Šlo o uvozující ustanovení, na které navazovala další ustanovení, která významně modifikovala zejména rozsah náhrady, z nichž např. vyplývalo, že při škodě na zdraví se odškodňuje bolestné a ztížení společenského uplatnění, což podle Ústavního soudu zcela jistě ani v jednom případě nebyla skutečná škoda.

51. Jde-li konkrétně o nárok pozůstalých na jednorázové odškodnění podle § 444 odst. 3 obč. zák., Ústavní soud v citovaném nálezu konstatoval, že vložením tohoto ustanovení zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady „za tento druh imateriální škody“, nicméně není-li takové odškodnění dostatečnou satisfakcí za vzniklou „újmu“ na osobnostních právech, není vyloučeno, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle § 11 a 13 obč. zák. z titulu ochrany osobnosti. Ústavní soud však připustil, že by bylo vhodnější opustit pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. V této souvislosti je třeba zmínit také odlišná stanoviska tří ústavních soudců k tomuto nálezu, dle jejichž názoru pojem „skutečná škoda“ by měl být vykládán tak, že škodou může být i nemateriální újma.

52. Pojem „újma“ byl v právním jazyce používán pro označení nemajetkové škody, která byla důsledkem neoprávněného zásahu do práva na tuto ochranu ve smyslu § 11 až 16 obč. zák. zajišťujících ochranu osobnosti, která zahrnuje především ochranu života, zdraví, občanské cti, lidské důstojnosti, soukromí, jména a projevů osobní povahy.

53. Ačkoliv byl výklad pojmu „škoda“ založen na jeho odlišení od nemajetkové újmy, je zřejmé, že jejich použití bylo v občanském zákoníku i soudní judikatuře nedůsledné. V rámci institutu odpovědnosti za škodu podle § 420 a násl. obč. zák., která byla pojmována jako majetková újma, byly zakotveny i nároky týkající se výhradně nemajetkové újmy.

54. Lze tedy konstatovat, že jazykový výklad pojmu škoda použitý v § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti nepodává jednoznačnou odpověď na otázku, co je jeho obsahem. V této souvislosti lze odkázat na argumentaci v nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997, dle které „jazy-

č. 6

kový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad *e ratione legis* atd.)⁵⁴. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 21/96 pak Ústavní soud konstatoval, že soud: „není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případech, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku“. Z této argumentace je možné dovodit, že pouze jazykový výklad není určující, a zvláště pro případ, kdy jazykový výklad jednoznačně nevede k závěru o obsahu pojmu, je nutné ho objasnit prostřednictvím dalších výkladových metod. Vzhledem k nejednoznačnosti výsledků jazykového výkladu je tudíž třeba přistoupit k teleologickému výkladu tohoto pojmu.

55. Při teleologickém výkladu § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti je nezbytné vycházet z nevyvratitelné právní domněnky, že cílem tohoto ustanovení byla plná implementace předmětných směrnic, tj. že úmyslem zákonodárce bylo, aby veškerá občanskoprávní odpovědnost pojištěného z provozu motorových vozidel za škodu na zdraví ve smyslu čl. 1 odst. 1 a 2 druhé směrnice a čl. 1 třetí směrnice byla kryta povinným pojištěním. Pojem „škodu na zdraví a usmrcením“ je tudíž třeba s použitím tohoto teleologického argumentu vyložit tak, že zahrnuje veškerou nehmotnou újmu poškozených vzniklou usmrcením blízké osoby, a to jak jednorázové odškodnění podle § 444 odst. 3, tak přiměřené zadostiučinění přiznané na základě § 11 a 13 obč. zák., které je přiznáváno poškozené osobě pozůstalé po oběti dopravní nehody podle občanského zákoníku.

56. Při posouzení, jakou výkladovou možnost pojmu „škoda na zdraví a usmrcením“ pro účely zákona o pojištění odpovědnosti použít, tj. zda výklad s použitím poznámky pod čarou, nebo bez jejího použití, je rozhodující skutečnost, že při použití poznámky pod čarou by byla aplikována pravidla, která jsou v rozporu se směrnicemi. Vzhledem k tomu, že výklad bez použití poznámky pod čarou, opevněný o teleologický výklad § 6 zákona o pojištění odpovědnosti, je v souladu s unijním právem, je povinností vnitrostátního soudu použít tento výklad. Takový výklad není *contra legem* ani neporušuje obecné právní zásady.

57. Pokud jde o skutečnost, že takto provedený výklad překonává dosavadní ustálenou vnitrostátní soudní judikaturu, jak bylo výše uvedeno, zásada nepřímého účinku nepřipouští, aby vnitrostátní soud dospěl k závěru o nemožnosti vyložit dotčené ustanovení v souladu s unijním právem z důvodu, že bylo interpretováno vnitrostátním soudem rozhodujícím v posledním stupni způsobem neslučitelným s unijním právem. Okamžité aplikaci unijního práva dle Soudního dvora (rozsudek Soudního dvora ze dne 9. 3. 1978, 106/77, S., body 25 a 26) pak nesmí bránit ani žádná praxe či právní předpisy, které v případě existence rozporů ve vnitrostátní judikatuře vyžadují nejdříve věc postoupit orgánu sjednávajícímu rozhodovací praxi.

58. Závěrem lze shrnout, že výklad § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti zastávaný českými soudy, dle kterého pojistitel není povinen nahradit nemajetkovou újmu poškozených přiznanou na základě § 13 odst. 1 a 2 obč. zák., není v souladu s unijním právem a vnitrostátní soud by měl při aplikaci tohoto ustanovení přistoupit k jeho výkladu s použitím doktríny nepřímého účinku první, druhé a třetí směrnice, které harmonizují právní úpravy členských států v rozsahu povinného krytí občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel.

59. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu se proto odchyluje od závěrů formulovaných v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1051/2005, v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4083/2010, a v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3906/2011, a uzavírá, že výkladem lze dospět k závěru, že pod náhradu škody na zdraví nebo usmrcením podle § 6 odst. 2 písm. a) zákona o pojištění odpovědnosti lze podřadit i náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák.

60. Dovolací soud se dále zabýval i další v dovolání vznesenou otázkou, která v judikatuře Nejvyššího soudu nebyla dosud řešena. Vzhledem ke shora odůvodněnému závěru, že pojištění odpovědnosti z provozu vozidla zahrnovalo podle úpravy účinné před 31. 12. 2013 též náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák., jde o otázku určení počátku běhu promlčecí doby práva na plnění z pojištění v těchto případech.

61. Soud prvního stupně k tomu uvedl, že dopravní nehoda se stala dne 18. 8. 2009, poškozený Z. B. na následky zranění utrpěných při dopravní nehodě zemřel dne 21. 8. 2009. Protože žalobce uplatňoval svůj nárok z titulu pojistného plnění, začala promlčecí doba běžet jeden rok po vzniku pojistné události [§ 8 zákona o pojistné smlouvě, ve spojení s § 3 písm. b) téhož zákona], tedy 21. 8. 2010 a uběhla za 3 roky dne 21. 8. 2013. Jelikož žaloba v projednávané věci byla podána dne 11. 9. 2014, je nárok žalobce na pojistné plnění dle soudu prvního stupně promlčen.

62. Odvolací soud toto právní posouzení přejal s tím, že vzhledem k právní úpravě počátku promlčecí doby není podstatná splatnost práva na pojistné plnění, k níž nedochází současně s počátkem běhu promlčecí doby jeden rok po pojistné události, nýbrž 15 dnů po skončení šetření nebo po doručení pravomocného rozhodnutí soudu pojistiteli o jeho povinnosti plnit (§ 9 odst. 2 zákona o pojištění odpovědnosti). Odvolací soud dále odkázal na ustálenou rozhodovací praxi dovolacího soudu v otázce aplikace § 8 zákona o pojistné smlouvě na promlčení práva na pojistné plnění proti pojistiteli z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

63. Dovolatel v této souvislosti namítá (byť s odkazem na zrušenou vyhlášku Ministerstva financí České republiky č. 492/1991 Sb.), že v případě náhrady nemajetkové újmy v penězích nastala pojistná událost teprve dnem, kdy rozhodnutí, podle něhož měla pojišťovna plnit, nabylo právní moci. K tomu dodává,

č. 6

že v opačném případě by vznesená námitka promlčení byla uplatněna v rozporu s dobrými mravy, neboť nárok žalobce by byl promlčen již v době, kdy o nemajetkové újmě a zejména o její výši nebylo pravomocně rozhodnuto, a to zejména s ohledem na povahu náhrady nemajetkové újmy a problematiku jejího vyčíslení v penězích, jež je s ohledem na okolnosti případu ponechána na úvaze soudu.

64. Právo na plnění z pojištění se podle § 8 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, promlčí nejpozději za 3 roky s tím, že promlčecí doba práva na pojistné plnění počíná běžet za 1 rok po vzniku pojistné události. To platí i v případě, kdy poškozenému vznikl přímý nárok na pojistné plnění vůči pojistiteli, nebo v případě, kdy pojištěný žádá na pojistiteli úhradu částky, kterou poskytl poškozenému jako náhradu škody, za kterou poškozenému odpovídá.

65. Zákon č. 168/1999 Sb. pojem pojistné události blíže nevymezuje, ponechává tuto otázku na konkrétní pojistné smlouvě, kterou mezi sebou pojistitel a pojištěný uzavřou, případně na pojistných podmínkách, které jsou ve smyslu § 4 odst. 4 zákona č. 37/2004 Sb. její součástí. Může jí být škodní událost [způsobení škody provozem vozidla podle § 2 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb.], okamžik vzniku povinnosti pojištěného nahradit škodu nebo může být stanoven i jiný způsob jejího určení. Pojistnou událost nelze bez dalšího ztotožňovat se škodnou událostí ani s dopravní nehodou samotnou. Pro stanovení, co je v konkrétním pojištění pojistnou událostí, se vychází z pojistných podmínek, popř. pojistné smlouvy, nebo ze zvláštního právního předpisu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. 25 Cdo 5175/2008, publikován pod C 7235 v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále též jen „Soubor“, popř. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 25 Cdo 346/2013).

66. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 24. 9. 2015, sp. zn. 25 Cdo 1463/2014, dále uvedl, že podle definice obsažené v zákoně o pojistné smlouvě je pojistnou událostí nahodilá událost, se kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele plnit, což však neznamená, že jde o okamžik dopravní nehody. Pokud je pojistná událost jen obecně vymezena jako skutečnost, s níž je spojena povinnost pojistitele plnit, zahrnuje pojistná událost nejen událost, která vedla ke vzniku škody, ale i vznik škody samotné (včetně škody na zdraví) a nemůže být zásadně totožná s dopravní nehodou.

67. Přiměřeně se uvedené závěry uplatní i v projednávané věci, kdy předmětem pojistného plnění je právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák. Nemohou proto obstát dovolatelovy námitky, že počátek promlčecí doby měl být dán až pravomocným rozhodnutím soudu o nemajetkové újmě.

68. Předmětem řízení v projednávané věci je uplatněný nárok na pojistné plnění, nikoliv samo právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Pro běh promlčecí doby práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 obč. zák. platí, že je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo

3161/2008, uveřejněný pod č. 73/2009 Sb. rozh. obč.). Oproti tomu právo na pojistné plnění podle zákona č. 168/1999 Sb., které odpovídá povinnosti náhrady nemajetkové újmy v penězích, se promlčuje dle § 8 zákona o pojistné smlouvě.

69. Vznik povinnosti pojistitele plnit poškozenému náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 11 a § 13 obč. zák. se přitom váže na zásah do osobnostních práv fyzické osoby, nikoliv až na pravomocné rozhodnutí soudu, které tuto povinnost deklaruje, jak namítá dovolatel. Ostatně již v rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 1 Co 63/2003, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/2008, byl odmítnut názor, že v době před rozhodnutím soudu o náhradě nemajetkové újmy v penězích existuje pouze nárok na tuto náhradu a teprve pravomocný soudní rozsudek konstituuje vznik pohledávky a nárok na neexistující pohledávku před rozhodnutím soudu se nemůže promlčet.

70. Odvolacímu soudu nelze proto ničeho vytknout, přijal-li právní závěr, že pro určení počátku běhu promlčecí doby v těchto případech je rozhodující okamžik, kdy došlo k neoprávněnému zásahu objektivně způsobitelnému poruší nebo ohrozit osobnostní práva fyzické osoby. V projednávané věci bylo touto dobou úmrtí poškozeného Z. B. dne 21. 8. 2009 a promlčecí doba počala běžet za 1 rok po této události. Byla-li žaloba ve věci podána až dne 11. 9. 2014, stalo se tak až po uplynutí promlčecí doby dle § 8 zákona o pojistné smlouvě.

71. Dovoláním napadený závěr odvolacího soudu, podle něhož vznesení námítky promlčení v projednávané věci nepředstavuje výkon práva, který je v rozporu s dobrými mravy, odpovídá závěrům formulovaným judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu (k tomu srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 309/95, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 7, ročníku 1997, části I., pod pořadovým číslem 6, ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 38, ročníku 2005, části I., pod pořadovým číslem 171, a ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 3/06, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 47, ročníku 2007, části I., pod pořadovým číslem 185, jakož i rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99, ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 11, ročník 2000, pod č. 126, či ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněný pod č. 59/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2005, sp. zn. 29 Odo 1361/2004, či ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. 29 Odo 427/2006).

72. Ze zjištění soudů nevyplývá, že by úmyslem uplatnění námítky promlčení žalovanou bylo toliko poškodit žalobce, že by tak šlo o výjimečný případ, kdy by uplatnění námítky promlčení bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor žalobce, který marné uplynutí promlčecí doby ničím nezavinil, a vůči němuž by zánik nároku v důsledku promlčení byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srov-

č. 6

nání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil (srov. např. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2593/2011). Odvolací soud řádně vyložil, proč v projednávané věci neshledává ani jiné okolnosti, které byly v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu uznány jako důvody pro odepření právních účinků námitky promlčení. O tom, že vznesení námitky promlčení v projednávané věci nepředstavuje výkon práva, který je v rozporu s dobrými mravy, svědčí i skutečnost, že proti žalobci bylo řízení o náhradu nemajetkové újmy vedeno poškozenými již před uplynutím promlčecí lhůty pro uplatnění práva proti pojistiteli. Podle zjištění odvolacího soudu již za trvání promlčecí doby věděl žalobce o nároku na náhradu nemajetkové újmy uplatněné dokonce v mnohem vyšší částce. Promlčecí doba práva na pojistné plnění trvala ještě více jak rok poté, kdy byl vyhlášen rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 8. 6. 2012, sp. zn. 50 C 93/2011-118, jímž bylo žalobci (tehdy v procesním postavení žalovaného) uloženo zaplatit Z. B. 120 000 Kč, H. B. 120 000 Kč a V. B. 87 500 Kč. Tento rozsudek nabyl právní moci částečně již po svém vyhlášení. Neboť odvolání směřovalo v případě vyhovujícího výroku jen nad částky 30 000 Kč pro každého z poškozených.

73. Dovolací soud dodává, že v projednávané věci samotná změna judikatorního přístupu nemůže být takovou okolností, která by odůvodňovala odepření účinků námitce promlčení. Ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů se nadto nepodávají žádné zvláštní okolnosti věci, které by nasvědčovaly neoprávněnému vznesení námitky promlčení žalovanou. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5079/2009, uplatnění námitky promlčení by mohlo být zcela výjimečně výkonem práva v rozporu s dobrými mravy pouze tehdy, jestliže by tato námitka byla pouze prostředkem umožňujícím značně poškodit účastníka právního vztahu. O jednání vykazujícím znaky přímého úmyslu poškodit druhého účastníka by ovšem nebylo možno uvažovat z okolností a důvodů, z nichž je vznik uplatněného nároku dovozován, nýbrž jen z konkrétních okolností, za nichž byla námitka promlčení tohoto nároku uplatněna.

74. Jelikož odvolací soud dospěl k závěru, který sám o sobě postačuje k zamítnutí žaloby, tj. že právo na předmětné pojistné plnění je již promlčeno, přičemž námitku promlčení neshledal rozpornou s dobrými mravy, je napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve výroku o věci samé správné. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

75. Na uvedeném nic nemůže změnit odvolacím soudem stručně zmíněný nesprávný právní závěr, že žalobce není legitimován k uplatnění předmětného práva proti žalovanému pojistiteli. Toto jeho možné právo přitom vyplývá z § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. 168/1999 Sb., podle kterého, nestanoví-li zákon jinak, má pojištěný právo, aby pojistitel za něj uhradil v rozsahu a ve výši podle obč. zák. poškozenému způsobenou újmu vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením.

Č. 7

č. 7

Nemajetková újma (o. z.), Duševní útrapy (o. z.) [Náhrada při újmě na přirozených právech člověka (o. z.)], Bolestné, Ztížení společenského uplatnění, Překážka věci rozsouzené (res iudicata)
§ 2958 o. z., § 159a odst. 4 o. s. ř.

Nárok na náhradu nemajetkové újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují.

Nárokem na odškodnění bolesti se rozumí odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání; běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti.

Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru, nýbrž jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou mírou.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.2245.2017.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 2016, sp. zn. 70 Co 481/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se domáhal zaplacení 75 000 Kč na náhradě další nemajetkové újmy, jež mu vznikla v důsledku dopravní nehody ze dne 20. 7. 2014, způsobené osobou pojištěnou pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravního prostředku u žalovaného. Tuto další nemajetkovou újmu žalobce spatřuje v okolnosti, že byl nucen 14 dní ležet v nemocnici v jedné poloze s vyvěšenou nohou se závažím, byl ponechán odhalen před ostatními pacienty

a byl nucen vylučovat a provádět intimní hygienu v přítomnosti dalších osob, což zasáhlo do jeho práv na čest a důstojnost, a žalobce má dodnes psychické následky.

2. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. 12. 2016, č. j. 70 Co 481/2016-98, bylo potvrzeno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 10. 2016, č. j. 17 C 71/2015-83, jímž soud zastavil řízení a uložil žalobci povinnost nahradit žalované náklady řízení. Shledal důvodnou námitku žalované, že řízení brání překážka věci rozsouzené (§ 159a odst. 4 o. s. ř.), neboť obtíže, jejichž odškodnění se žalobce dožadoval, byly již odškodněny v rámci tzv. širšího pojetí bolestného v řízení vedeném mezi týmiž účastníky u téhož soudu pod sp. zn. 22 C 305/2014. Ačkoli žalobce výslovně požadoval jen náhradu za bolest, dle znaleckého posudku, který sám předložil k prokázání nároku, znalec hodnotil fyzické i duševní strádání s hospitalizací žalobce spojené. Z předchozího rozsudku zřetelně vyplývá, že psychické strádání soud odškodnil v rámci bolestného, nelze tudíž nyní tytéž útrapy odškodnit v rámci další nemajetkové újmy.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto usnesení podal žalobce dovolání, neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky výkladu pojmů bolestné a další nemajetková újma ve smyslu § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), jež dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Dle dovolatele je třeba na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu pohlížet jako na tři odlišné kompenzační nároky, jež se odškodňují každý zvlášť, zvlášť vznikají i se samostatně promlčují. Nárok na odškodnění za omezení v době hospitalizace spočívající v narušení soukromé sféry dovolatele a strpění pro něj ponižujícího zacházení, je dle dovolatele další nemajetkovou újmou, jež dosud nebyla odškodněna a nelze ji podřadit pod pojem bolestné. Navrhuje proto, aby dovolací soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že dovolatel neuvádí žádné další skutečnosti, které by neuvedl již v řízení o žalobě na náhradu bolestného, jež obsahovalo i položku S 063 – ložiskové poranění mozku, ač úraz mozku dovolatel neutrpěl, avšak dle hodnocení znalce jde o odškodnění mj. rozvoje psychických problémů již v průběhu léčby, s dlouhodobou imobilizací na lůžku s pocity bezmocnosti a studu. Jedná se tedy o odškodnění psychického prožívání hospitalizace v rámci bolestného a stejné psychické obtíže již nelze odškodnit v rámci další nemajetkové újmy. Navrhla, aby dovolací soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti usnesení odvolacího soudu bylo podáno v zákonné lhůtě oprávněnou osobou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., dospěl k závěru, že dovolání je přípustné pro řešení otázky výkladu pojmu bolestného a další nemajetkové újmy dle § 2958 o. z., jež dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena. Dovolání však není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Podle § 2958 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdravotní překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

7. Soud prvního stupně uvedl, že další nemajetková újma není samostatným nárokem ve smyslu § 2958 o. z., nýbrž je jedním nárokem společně s bolestným, a tímto nárokem jsou odškodňovány bolesti jako tělesné a duševní strádání v souvislosti se zásahem do zdraví (tzv. bolestné v širším smyslu). Obvodní soud dále doplnil, že i pokud by byla další nemajetková újma samostatným nárokem na náhradu újmy na zdraví, tato újma již byla projednána a odškodněna v řízení vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014, neboť psychická újma tvrzená žalobcem byla zohledněna v jím předloženém znaleckém posudku.

8. V souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dosud nebyla zodpovězena otázka, zda při újmě na zdraví představují náhrada za bolest, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada další nemajetkové újmy samostatné nároky či jeden nárok na odškodnění nemajetkové újmy na zdraví, který obsahuje všechny složky odškodnění. V odborné literatuře se o pojetí tohoto nároku vede polemika a objevily se argumenty pro podporu obou koncepcí. Toto rozlišení má význam zejména procesní, neboť půjde-li o samostatné nároky, které (byť jsou odvozeny od stejné škodné události a mají shodnou nemateriální povahu) mohou vznikat v odlišný okamžik, mají svůj běh promlčecích lhůt a jsou samostatně uplatnitelné, a proto s nimi bude soud muset nakládat jak z hlediska požadavků na náležitosti žaloby, včetně specifikace a vyčíslení jednotlivých nároků, tak z hlediska vázanosti soudu návrhem, překážek litispendence a *rei iudicatae* apod. (srov. ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1106).

9. Při srovnání znění § 444 odst. 1 obč. zák. a § 2958 o. z. je zřejmé, že zákonodárce užil totožnou terminologii, tedy pojmy bolestné a ztížení společenského uplatnění, aniž tyto pojmy definuje či blíže rozvádí, a užívá je tedy patrně v již dlouhodobě ustáleném smyslu. Novým je pojem další nemajetková újma. I z jazykového výkladu zákona je zřejmá samostatnost nároků na odškodnění bolesti, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy. Je rovněž nepochybné, že tyto nároky vznikají nezávisle na sobě, zpravidla i v různou dobu a mohou být i samostatně uplatněny.

10. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanskému zákoníku, se v první řadě náhrada nemajetkové újmy přiznává při protiprávních zásazích do osobních práv člověka nebo do obdobných (restriktivněji vymezených) práv právnické osoby. V tom směru se zásadně přejímá koncept dosavadní zákonné úpravy. Pokud jde o nemajetkové újmy na zdraví nebo náhrady při usmrcení, opouští se pojetí § 444 odst. 2 a 3 občanského zákoníku z r. 1964 a vůbec myšlenka, že by sazebník výše náhrad měl *a priori* stanovit zákon, nebo dokonce podzákonný předpis, aby se tak zjednodušilo rozhodování soudů. Není důvod nivelizovat navýsost individuální vztahy jedinou položkou bez zohlednění všech konkrétních okolností. Více toho důvodová zpráva k odškodnění nemajetkové újmy na zdraví neuvádí.

11. Dovolací soud dospěl k závěru, že výkladem nové občanskoprávní úpravy nelze dospět k závěru, že úmyslem zákonodárce byl odklon od dosavadní koncepce samostatných nároků na náhradu nemajetkové újmy na zdraví. Není tedy důvod se od tohoto pojetí odchýlit, když navíc by takový odklon mohl ve svém důsledku omezit poškozeného při jejich uplatňování. Zejména v případě závažných a komplikovaných újem na zdraví, které vyžadují dlouhé léčení, rekonvalescence a stabilizace zdravotního stavu poškozeného může trvat i několik let, není důvod, aby poškozený nemohl uplatnit zvlášť nárok na bolestné, tedy náhradu za vytrpěné fyzické i duševní útrapy spojené se samotnou škodnou událostí a následnou léčbou, hned po jejich vzniku, zatímco při akceptaci koncepce jediného nároku by musel čekat na ustálení zdravotního stavu pro ohodnocení celkové nemajetkové újmy. Ve zvlášť závažných případech újmy na zdraví je totiž celkový proces ustálení zdravotního stavu, bylo-li zasaženo do řady oblastí osobního života jednotlivce, složený z ustálení zdravotního stavu v jednotlivých oblastech následků újmy na zdraví (např. případ jiné poškozené, jejíž zdravotní stav se po automobilové nehodě v květnu 2006 ustálil asi v polovině roku 2007, ve sféře trvalých psychických následků pak až na konci roku 2009; viz věc vedenou Nejvyšším soudem pod sp. zn. 25 Cdo 222/2015 a Ústavním soudem pod sp. zn. III. ÚS 1796/16). V případě jediného nároku by pak rozhodnutí o podané žalobě na bolestné představovalo překážku věci rozsouzené pro případné odškodnění ztížení společenského uplatnění. Rovněž není důvod udržovat škůdce po dlouhou dobu v nejistotě, zda bude vůči němu nárok uplatněn a v jaké výši. Vzhledem

k výše uvedenému lze proto přisvědčit dovolateli a uzavřít, že nárok na náhradu újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují.

12. Odvolací soud se nezabýval povahou nároku na náhradu tvrzené újmy a uvedl, že v řízení vedeném pod sp. zn. 22 C 405/2014 dovolatel sice požadoval výslovně náhradu za bolest, tj. strádání, které bylo následkem úrazu a souviselo s léčbou, avšak jím předložený znalecký posudek v souladu s Metodikou k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (uveřejněnou pod číslem 63/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „Metodika“) do hodnocení fyzického a duševního strádání zahrnul duševní útrapy doprovázející žalobcovo zranění a následnou léčbu (konkrétně znalec užil položku S063 části B Metodiky – ložiskové poranění mozku, která nejbližší odpovídá obtížím dovolatele). Podrobně znalec uvedl, že této položce podřadil odškodnění za akutní reakci na stres – dramatické okolnosti nehody s kolapsem, s rozvojem psychických problémů již v průběhu akutní léčby, s dlouhodobou imobilizací na lůžku, s bezmocností, závislostí na péči druhých osob, s pocity studu, méněcennosti, s následnou poruchou přizpůsobení. Trvalé obtíže spojené s dosud trvajícím pocitem bezmoci, bezvýchodnosti, s vyhýbavým chováním, s poruchami spánku, s nutností léčby antipsychotiky a anxiolytiky hodnotil znalec následně v rámci ztížení společenského uplatnění.

13. Smyslem náhrady za bolest je vedle samotného bolestivého stavu odškodnit i určitou míru nepohodlí, stresu či obtíží spojených s utrpěnou zdravotní újmou (srov. též obavu ze ztráty života či vážného poškození zdraví ve smyslu § 2957 věty třetí o. z.), a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí obvykle doprovázející stavy popsané v jednotlivých položkách (tzv. bolest v širším smyslu). Výkladem § 2958 o. z. nelze dovodit, že nyní má být pojem bolest chápán toliko jako fyzická bolest bez souvislosti s duševními aspekty bolestivých stavů. Dovolací soud proto uzavírá, že nárokem na odškodnění bolesti je myšleno odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání. Opačný výklad by znamenal, že za účinnosti původní úpravy zákonem č. 40/1964 Sb. a vyhláškou č. 440/2001 Sb., jež pojem další nemajetkové újmy neznaly, nebyly vůbec duševní obtíže spojené s léčením odškodnitelné. Tak tomu však prokazatelně nebylo, neboť duševní útrapy byly odškodňovány v rámci bolestného, a pokud překročily obvyklou zátěž a staly se trvalými, byly odškodňovány v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 25 Cdo 3228/2014, uveřejněný pod č. 7/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní).

14. Z uvedeného vyplývá, že další nemajetkové újmy jsou novou kategorií nároku náhrady za újmu na zdraví, kterou nelze jednoduše definovat, avšak jež má vystihovat nekonečnou variabilitu soukromého života a různých životních situací,

č. 7

kteřé dosud odškodňovány nebyly. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru; jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, tedy okolnosti, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpené újmy na zdraví nad obvyklou míru (např. nečekaně závažné komplikace spojené s léčením a z nich plynoucí omezení, jako je mnohatýdenní přišití končetiny v nepřírozené poloze za účelem tvorby a přenosu laloků při rekonstrukční chirurgii, nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, sportovního utkání nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity, potrat těhotné poškozené způsobený psychickým otřesem, nikoli škodnou událostí samotnou, atd.). Nepřiměřené rozšíření zbytkové kategorie další nemajetkové újmy by vedlo k vynětí standardních situací z rámce odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, a tím k nesystémovému stírání rozdílů mezi jednotlivými druhy nemajetkových újem na zdraví.

15. Ačkoli dovolací soud nezlehčuje útrapy, jimiž dovolatel procházel a prochází, neshledal (se zřetelem ke zjištěnému skutkovému stavu, jenž nepodléhá dovolacímu přezkumu) v jeho případě žádné obtíže, jež by excesivně vybočily z obvyklého způsobu léčby či omezení z ní plynoucí nadprůměrně zasáhly do života dovolatele. Dovolatel utrpěl komplikovanou zlomeninu pánve a byl hospitalizován v nemocničním zařízení, kde podstoupil obvyklou léčbu pro daný typ zranění. Nemožnost vykonávat práci a věnovat se svým zálibám, vedlejší účinky léků, strach z léčebných zákroků, obavy z dalšího vývoje zdravotního stavu, nesamostatnost či závislost na péči třetích osob, sdílení nemocničního pokoje s dalšími pacienty, odloučení od rodiny a přátel a obdobné nepříjemné a omezující okolnosti jsou pravidelně spojené s léčením, případně s hospitalizací ve zdravotnickém zařízení pro každého pacienta. Rovněž nelze oddělit vnímání fyzické bolesti poškozeným od negativního vnímání diskomfortu spojeného s léčením. Míru takových obtíží je třeba zohlednit při stanovení výše bolestného, neboť bodové hodnocení lékaře (znalce) je pouze východiskem, na jehož základě soud určuje konečnou výši náhrady s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu, jejichž demonstrativní (příkladný) výčet je obsažen v § 2957 o. z.

16. Není vyloučeno, že při takto náročných léčebných procedurách může dojít k vybočení (excesu), a tím i k zásahu do osobnostních práv pacienta, jestliže by v důsledku počinání zdravotnického personálu či jiných osob byl pacient vystaven zátěži vymykající se obvyklým omezením a nepohodlí. Pak by ovšem šlo o újmu, kterou nevyvolalo samo o sobě ublížení na zdraví, za něž odpovídá prvotní škůdce, nýbrž o újmu, za níž odpovídají jiné osoby. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti v širším smyslu.

17. Okolnosti, jež byly neoddělitelnou součástí hospitalizace žalobce, byly tedy odškodněny v řízení o úhradu bolestného vedeném pod sp. zn. 22 C 305/2014.

Případné excesivní zacházení s pacientem ze strany nemocničního personálu pak není v příčinné souvislosti s jednáním škůdce, a nelze tedy takto způsobenou újmu přičítat k tíži žalované.

18. Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že usnesení odvolacího soudu je z pohledu uplatněné námitky nesprávného právního posouzení správné, neboť nároku na náhradu další nemajetkové újmy nemohlo být vyhověno pro překážku věci rozhodnuté. Nejvyšší soud proto dovolání žalobce podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.

Č. 8

Č. 8

Náhrada škody, Hodnota věci (o. z.)

§ 492 odst. 1 o. z., § 2894 odst. 1 o. z., § 2951 odst. 1 o. z., § 2952 o. z., § 2969 odst. 1 o. z.

Jestliže byly poškozenému nahrazeny náklady na opravu vozidla po nehodě, avšak po provedené opravě se hodnota vozidla nedostala na úroveň původní obvyklé ceny, je zde stále majetková újma poškozeného, způsobená na vozidle, a to v rozsahu rozdílu mezi obvyklou cenou vozidla před poškozením a obvyklou cenou vozidla po opravě, k jejíž náhradě je škůdce povinen.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2782/2017, ECLI:CZ:NS:2017:25.CDO.2782.2017.1)

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 25 Co 636/2016, ve výrocích I a II ohledně povinnosti žalobce a) k náhradě nákladů řízení, v potvrzujícím výroku III o zamítnutí žaloby žalobce a) a ve výrocích IV a VI o povinnosti žalobce a) k náhradě nákladů odvolacího řízení, a rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 25. 8. 2016, sp. zn. 18 C 78/2016, ve výrocích I, II a III o zamítnutí žaloby žalobce a) na zaplacení 116 200 Kč s příslušenstvím a jeho povinnosti nahradit náklady řízení a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu Praha-západ k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud Praha-západ rozsudkem ze dne 25. 8. 2016, č. j. 29 C 78/2016-85, zamítl žalobu o zaplacení 116 200 Kč s příslušenstvím žalobci a) a 30 000 Kč – 70 000 Kč žalobkyni b) a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalovaný jako řidič a provozovatel vozidla poškodil při dopravní nehodě dne 12. 6. 2015 vozidlo žalobce a), které řídila žalobkyně b). Vedlejší účastník na straně žalovaného (pojistitel) vyplatil žalobci a) plnění z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla za škodu na vozidle v ceně opravy a nákladů na zapůjčené náhradní vozidlo. Žalobce a) požadoval náhradu škody spočívající ve snížení hodnoty vozidla, neboť ani po provedené opravě nedosahuje hodnota vozidla původní ceny obvyklé. Žalobkyně b) pak požadovala odčinění psychické újmy, která jí vznikla v souvislosti s dopravní nehodou. Soud dospěl k závěru,

že žalobce a) měl právo na náhradu škody odpovídající rozdílu mezi obvyklou (tržní) cenou vozidla před poškozením a cenou vozidla ve stavu poškozeném. Rozhodl se pro opravu vozidla a požadoval škodu vyčíslenou druhým možným způsobem, totiž hodnotou opravy. Kombinovat oba přístupy tak, že k ceně opravy se ještě přičte rozdíl mezi původní hodnotou vozu a jeho hodnotou po opravě, by již znamenalo přihlížet ke skutečnostem se škodní událostí nesouvisějícím. Jestliže totiž cena opravy odpovídá tomu, že vozidlo bylo uvedeno do předešlého stavu z hlediska jeho funkčních kvalit, nemohou se do výše náhrady nad rámec toho promítat specifika tvorby cen na trhu ojetých vozidel. Soud zde odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3118/2012, jehož závěry se uplatní i v režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014 (dále „o. z.“). Žalobkyně b) pak neprokázala příčinnou souvislost mezi porušením právní povinnosti žalovaného a vznikem své psychické újmy.

2. Krajský soud v Praze k odvolání žalobců rozsudkem ze dne 18. 1. 2017, č. j. 25 Co 636/2016-128, rozsudek soudu prvního stupně co do výroků o náhradě nákladů řízení mezi účastníky, včetně vedlejšího účastníka, změnil, jinak jej potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právním posouzením. Uzavřel, že nárok žalobce a) na úhradu tzv. obchodního znehodnocení vozidla není dán, neboť ten s dopravní nehodou způsobenou žalovaným přímo nesouvisí. Dosavadní judikaturu dovolacího soudu lze na daný případ aplikovat. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 25 Cdo 3118/2012, nezakládá nerovnost v soukromoprávních vztazích, jak tvrdí žalobce a). Zmíněné rozhodnutí pouze v obecné rovině uvádí, že výjimkou, kdy by bylo možno požadovat náhradu za obchodní znehodnocení, může být případ, je-li vozidlo jako zboží primárně určeno k dalšímu prodeji a kdy nedosažení předpokládané kupní ceny představuje újmu poškozeného obchodníka s vozidly; jedná se ovšem o ušlý zisk, nikoliv skutečnou škodu.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal žalobce a) dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 237 o. s. ř. s tím, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla v režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014, řešena. Na rozdíl od odvolacího soudu zastává názor, že pokud byly vynaloženy náklady na opravu a i poté je obvyklá cena opraveného vozu nižší než před nehodou, pak je nutno přiznat poškozenému náhradu škody (resp. pojistné plnění) i v rozsahu tzv. obchodního znehodnocení. Namítá, že nová právní úprava (oproti právní úpravě účinné do 31. 12. 2013) vychází z rozšířeného pojetí náhrady škody a nestanovuje žádné omezení, jež by předpokládalo pro poškozeného povinnost

č. 8

volby konkrétní části nároku, tedy buď náhradu nákladů za opravu, nebo náhradu snížené hodnoty věci. Ustanovení § 2969 odst. 1 o. z. přiznává poškozenému jak náhradu nákladů k obnovení nebo nahrazení funkce věci, které účelně vynaložil, tak nárok na náhradu snížené hodnoty věci. Dosavadní judikaturu k zákonu č. 40/19964, občanskému zákoníku, účinnému do 31. 12. 2013, již v této věci aplikovat nelze. Dále namítá, že škoda spočívající ve ztrátě hodnoty vozidla vznikla v příčinné souvislosti s dopravní nehodou, a poukazuje na nález ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 1902/13, v němž Ústavní soud potvrdil, že cena havarovaného vozidla bude vždy nižší než cena stejně technicky vybaveného vozidla dosud nehavarovaného. Dle dovolatele je nárok na náhradu škody spočívající ve snížení tržní hodnoty vozu na řešení následku škodní události nezávislý. Aspekt případného budoucího prodeje vozidla je zcela irelevantní. Pokles hodnoty vozu v důsledku dopravní nehody je obecně známý fakt a je v tomto smyslu objektivně předvídatelným důsledkem nehodové události. Ke snížení tržní hodnoty vozidla v důsledku dopravní nehody dojde vždy a jedná se o imanentní součást nároku na náhradu škody v podobě skutečné škody, a nikoli ušlého zisku. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v rozsahu výroků I až IV a VI, a rozsudek soudu prvního stupně v rozsahu zamítavého výroku I v části „aby bylo žalovanému uloženo zaplatit žalobci a) 116 200 Kč s příslušenstvím“ a výroků II a III zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

4. Žalovaný ve svém vyjádření k dovolání uvedl, že se s rozhodnutími odvolacího soudu i soudu prvního stupně ztotožňuje a považuje je za věcně správná. Dle něj dovolání neobsahuje řádné vymezení přípustnosti, především přesné vymezení otázky, kterou dovolací soud dosud neřešil. Dále namítl, že žalobce a) ve svém dovolání nesprávně vymezil účastníky řízení. Navrhl proto, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl a přiznal mu náhradu nákladů dovolacího řízení.

5. Vedlejší účastník na straně žalovaného ve svém vyjádření k dovolání uvedl, že žalobcem prezentovaný výklad § 2969 odst. 1 o. z. je jednou z možných interpretací tohoto ustanovení. Na straně druhé odborná komentářová literatura zastává i názor opačný. Dále namítl, že nález Ústavního soudu, na který je odkazováno v dovolání, nepotvrzuje názor, že poškozený má nárok na náhradu škody odpovídající rozdílu mezi obvyklou cenou vozidla před poškozením a obvyklou cenou vozidla po opravě. Současně poukázal na hypotetičnost a nepřezkoumatelnost znaleckého posudku, kterým žalobce a) prokazuje obchodní znehodnocení svého vozidla. Navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1

o. s. ř.), zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí závisí na řešení otázky, jež dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, a to zda v případě poškození automobilu má poškozený podle zákona č. 89/2012 Sb. kromě nároku na náhradu nákladů na opravu vozidla také nárok na náhradu poklesu obvyklé ceny opraveného vozu. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

7. Nesprávné právní posouzení může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 492 odst. 1 o. z. hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena. Cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem.

Podle § 495 o. z. souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.

Podle § 2894 odst. 1 o. z. povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody).

Podle § 2951 odst. 1 o. z. škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

Podle § 2952 o. z. hradí se skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk). Záleží-li skutečná škoda ve vzniku dluhu, má poškozený právo, aby ho škůdce dluhu zprostil nebo mu poskytl náhradu.

Podle § 2969 odst. 1 o. z. při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.

8. Škodou podle § 2894 o. z. je újma na jmění, tj. na souhrnu majetku a dluhů osoby ve smyslu § 495 o. z. Je-li pojem škody i nadále spjat s materiální sférou, lze využít v podstatné míře dosavadní judikatorní definici, podle níž se za škodu považuje újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi. Skutečnou škodou se ve smyslu § 2952 o. z. rozumí zmenšení existujícího majetku poškozeného (popřípadě zvětšení jeho dluhů) ve srovnání se stavem, jaký zde byl před způsobením škody. Skutečnou škodou na věci je pak újma, která znamená snížení hodnoty věci v důsledku jejího poškození oproti stavu před poškozením, a při určení její výše se zásadně vychází z obvyklé ceny věci v době poškození, přičemž zároveň se přihlíží k tomu, co musí poškozený účelně vynaložit k obnovení nebo nahrazení funkce věci (§ 2969 odst. 1 o. z.). Tím se potvrzuje význam

č. 8

uvedení v předešlý stav (naturální restituce), tedy v případě provedení opravy poškozené věci může poškozený požadovat náhradu škody ve výši ceny opravy. Náhrada škody v penězích (relutární kompenzace) představuje majetkové hodnoty, jež je třeba vynaložit na uvedení věci do původního stavu, avšak výše škody nemusí být určena jen vyúčtováním nákladů na její opravu. Lze vycházet z porovnání hodnoty věci, jakou měla v době poškození, oproti stavu po poškození s přihlédnutím k rozsahu, v jakém byla poškozena zásahem škůdce. Zásadně tedy přicházejí v úvahu dva způsoby určení výše peněžní náhrady za škodu způsobenou na věci, a to porovnání ceny obvyklé, jakou věc měla před poškozením, s obvyklou cenou po poškození, a náhrada nákladů potřebných k tomu, aby si poškozený uvedl věc do stavu před poškozením.

9. V posuzovaném případě bylo vozidlo žalovaného pojištěno pro případ vzniku škody způsobené provozem vozidla u vedlejšího účastníka, který dovolateli plně uhradil náklady, jež si vyžádala oprava vozidla v autorizovaném servisu a nájem náhradního vozidla. Neuhradil však částku představující dle znaleckého posudku rozdíl mezi obvyklou (tržní) hodnotou vozidla za předpokladu, že by vozidlo nebylo havarováno, a obvyklou hodnotou havarovaného vozidla po opravě, ani náklady na vypracování zmíněného znaleckého posudku a náklady právního zastoupení vzniklé v souvislosti s tím, že nedošlo k plné náhradě škody.

10. Je-li účelem náhrady majetkové újmy a z ní vyplývající povinnosti k náhradě způsobené škody vytvoření stavu, který zde existoval před vznikem škody, přičemž ho má být dosaženo reparací veškeré vzniklé škody, má poškozený zásadně nárok na nahrazení poškozené věci minimálně do výše její původní hodnoty. Výše náhrady škody na věci se proto odvozuje od ceny věci, což je podle § 492 odst. 1 o. z. hodnota věci vyjádřená v penězích; ta se zásadně určuje jako cena obvyklá. Cena obvyklá ve smyslu § 2969 odst. 1 o. z. pak představuje cenu, za kterou lze v daném místě a čase a za obvyklých obchodních podmínek pořídit náhradní věc stejných kvalit, přičemž takto stanovená cena je v prostředí státem neregulovaného hospodářství cenou tržní, ovlivněnou nabídkou a poptávkou na trhu, tedy zahrnuje i hledisko „prodejnosti“ věci.

11. V nálezu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. II. ÚS 795/16 (body 32 a 33), Ústavní soud konstatoval, že ekonomická hodnota vozidla (či obecně věci) není determinována pouze jeho „technickou“ či „funkční“ hodnotou, nýbrž obecně tím, jaký užitek je svému vlastníku způsobitelný přinést. Bez pojmu užitku nelze pojem hodnoty rozumně formulovat. Tento užitek samozřejmě může spočívat v tom, že vlastník bude vozidlo užívat v rámci běžného provozu, avšak například i v tom, že se může v kterémkoliv okamžiku v závislosti na svých aktuálních potřebách a preferencích rozhodnout, že vozidlo pronajme nebo prodá. Dojde-li v důsledku protiprávního jednání k poškození věci, je proto ve smyslu principu úplného odškodnění klíčové, aby byla hodnota věci obnovena či v penězích

nahrazena ve všech zmíněných ohledech. Nestačí tedy, pokud je obnovena její hodnota funkční či technická; tím by totiž *a priori* byla omezována možnost vlastníka nakládat s věcí právem chráněným a ekonomicky racionálním způsobem (tj. například ji prodat) ve stejném rozsahu a za stejných podmínek jako před poškozením věci. Jinými slovy, i pokud dojde v důsledku opravy k plné obnově funkční hodnoty věci, avšak zároveň není plně obnovena její hodnota tržní, věc nepřináší svému vlastníku stejný užitek, a škoda na věci tudíž není plně nahrazena. Přitom, jak podotkl Ústavní soud již v nálezu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 1902/13, je všeobecně známou skutečností, že cena havarovaného vozidla bude vždy nižší než cena stejně technicky vybaveného vozidla, které dosud havarováno nebylo. Pokud by poškozenému byly nahrazeny pouze náklady na opravu věci, a nikoli již rozdíl v její tržní hodnotě, nepřinášela by již věc svému vlastníku stejný užitek, a škoda způsobená protiprávním jednáním či škodnou událostí by mu tak nebyla nahrazena v plném rozsahu.

12. Uvedené závěry, ač byly Ústavním soudem vysloveny při přezkoumávání rozhodnutí aplikujících ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, se uplatní i při výkladu ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014, neboť jde o formulaci obecných ústavněprávních principů náhrady škody dovozených na základě ústavního práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a proto je Nejvyšší soud považuje za závazné ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy. Kromě toho jde o názor zastávaný významnou částí odborné literatury [srov. například VAŠÍČEK M., DVOŘÁČEK D. K pojmu skutečné škody na věci použité a opotřeбенé Právní rozhledy 11/2003, s. 569; BERKOVÁ, Z. Způsob a rozsah náhrady škody v návrhu občanského zákoníku. Právní fórum 11/2011, s. 497; HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1747, bod II/4; RÝDLOVÁ, H. Dva roky nového soukromého práva – zpráva z konference. Bulletin advokacie 12/2015, s. 4].

13. Lze dodat, že vždy musí být zachována příčinná souvislost mezi jednáním škůdce a stavem vozidla po opravě, tedy že znehodnocení vozidla je v celém rozsahu důsledkem poškození způsobeného škůdcem. I Ústavní soud uznává, že škůdce má být chráněn proti excesivním nákladům, které by v důsledku jednání poškozeného, bez souvislosti se škodnou událostí, a tudíž mimo vliv škůdce mohly vzniknout, avšak dovozuje, že případné excesy v jednání poškozeného (např. příliš drahá či neefektivní oprava) mohou být v řízeních o náhradu škody korigovány (srov. citovaný náleze ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. II. ÚS 795/16, bod 36).

14. Aniž by bylo zapotřebí zabývat se dalšími námitkami dovolatele, je z uvedeného zřejmé, že rozsudek odvolacího soudu není správný, neboť spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Jelikož dovolací soud neshle-

dal podmínky pro jeho změnu, napadený rozsudek v části uvedené ve výroku tohoto rozsudku bez jednání zrušil (§ 243a odst. 1 věta první, § 243e odst. 1 o. s. ř.); protože důvody, pro které bylo rozhodnutí odvolacího soudu zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil částečně i toto rozhodnutí a věc vrátil ve zrušeném rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

č. 8

Č. 9

č. 9

Prokura, Odporovatelnost

§ 14 obch. zák., § 15 odst. 1 obch. zák., § 42a obč. zák., § 16 ZKV

Tam, kde prokurista nezastupuje právnickou osobu (obchodní společnost) při právním úkonu, zpravidla nelze jeho vědomost o určité (právně významné) skutečnosti (jež může mít vliv na platnost tohoto právního úkonu nebo na zkoumání, zda nejde o neúčinný nebo odporovatelný právní úkon) přičítat (bez dalšího) dotčené právnické osobě (obchodní společnosti).

Vědomost ředitele právnické osoby (obchodní společnosti) o určité (právně významné) skutečnosti (jež může mít vliv na platnost právního úkonu nebo na zkoumání, zda nejde o neúčinný nebo odporovatelný právní úkon) lze přičítat jím zastupované právnické osobě nejen tehdy, kdy právnickou osobu zastupuje při tomto právním úkonu, ale zásadně i v případech, kdy tomu tak není (kdy je právnická osoba zastoupena jinými zástupci či jedná členy svého statutárního orgánu), jde-li o právní úkon, při němž by byl oprávněn právnickou osobu zastoupit.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4554/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.4554.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 5. 2015, sp. zn. 5 Co 1744/2014, s výjimkou té části, která se týká vzájemné žaloby žalovaného; věc ve zrušeném rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 22. 8. 2007, č. j. 2 C 28/2006-262, Okresní soud ve Strakonicih (dále jen „okresní soud“):

1. Zamítl žalobu, kterou se žalobce (Ing. I. S., jako správce konkursní podstaty úpadce K. a. s.) domáhal vůči žalovanému (Podniku živočišné výroby, a. s.) určení, že kupní smlouva uzavřená dne 30. 11. 2001 mezi pozdějším úpadcem jako prodávajícím a žalovaným jako kupujícím, jejíž vklad do katastru nemovitostí byl povolen k 7. 12. 2001, a jejímž předmětem byl prodej označených nemovitostí za

dohodnutou kupní cenu ve výši 25 milionů Kč (dále jen „kupní smlouva“), je vůči „žalobci“ neúčinná (bod I. výroku).

2. Rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

2. K odvolání žalobce Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 29. 2. 2008, č. j. 5 Co 2733/2007-284:

1. Potvrdil rozsudek okresního soudu ze dne 22. 8. 2007 „ve správném znění“ výroku o nákladech řízení (první výrok).

2. Rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

3. K dovolání žalobce Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 20. 5. 2010, č. j. 29 Cdo 5063/2008-318 [který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu], zrušil rozsudek odvolacího soudu ze dne 29. 2. 2008 a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

4. Usnesením ze dne 23. 2. 2011, č. j. 5 Co 2733/2007-359, zrušil odvolací soud rozsudek okresního soudu ze dne 22. 8. 2007 a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

5. Okresní soud [poté, co při jednání dne 12. 5. 2011 připustil změnu žalobního návrhu („petitu“)] rozsudkem ze dne 12. 5. 2011, č. j. 2 C 28/2006-374:

1. Zamítl žalobu o určení, že kupní smlouva je neúčinná vůči „žalobci“ a „konkursním věřitelům“ (bod I. výroku).

2. Rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

6. K odvolání žalobce odvolací soud rozsudkem ze dne 5. 10. 2011, č. j. 5 Co 1686/2011-395:

1. Potvrdil zamítavý výrok rozsudku okresního soudu ze dne 12. 5. 2011 v rozsahu, v němž měla být vyslovena neúčinnost kupní smlouvy vůči „žalobci“ (první výrok).

2. Ve zbývajícím rozsahu rozsudek okresního soudu zrušil a věc (potud) vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení (druhý výrok).

7. Rozsudkem ze dne 13. 9. 2012, č. j. 2 C 28/2006-579, okresní soud:

1. Určil, že kupní smlouva je vůči konkursním věřitelům neúčinná (bod I. výroku).

2. Rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku) a o nákladech státu (bod III. výroku).

8. K odvolání žalovaného odvolací soud usnesením ze dne 15. 5. 2013, č. j. 5 Co 3037/2012-672, zrušil rozsudek okresního soudu ze dne 13. 9. 2012 a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení.

9. Usnesením ze dne 28. 11. 2013, č. j. 29 Cdo 3710/2013-708, odmítl Nejvyšší soud dovolání žalovaného proti zrušujícímu usnesení odvolacího soudu ze dne 15. 5. 2013.

10. Rozsudkem ze dne 3. 7. 2014, č. j. 2 C 28/2006-772, okresní soud:

1. Zamítl žalobu o určení, že kupní smlouva je neúčinná vůči konkursním věřitelům (bod I. výroku).

2. Zamítl vzájemnou žalobu (datovanou 23. 6. 2014), kterou se žalovaný pro případ, že soud shledá kupní smlouvu neúčinnou, domáhal vůči žalobci určení, že má za úpadcem v konkursním řízení

– pohledávku druhé třídy ve výši 23,4 milionu Kč z titulu práva na vrácení části kupní ceny, kterou úpadci uhradil podle kupní smlouvy formou započtení (bod II. výroku),

– pohledávku druhé třídy ve výši 1,6 milionu Kč z titulu práva na vrácení části kupní ceny, kterou úpadci uhradil podle kupní smlouvy formou započtení (bod III. výroku),

– pohledávku druhé třídy ve výši 8,8 milionu Kč z titulu práva na úhradu zhodnocení nemovitostí, které byly předmětem kupní smlouvy (bod IV. výroku).

3. Rozhodl o nákladech řízení (bod V. výroku) a o nákladech státu (bod VI. a VII. výroku).

11. Okresní soud [vycházející z ustanovení 42a odst. 1 a 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“), a z § 13 odst. 1, 2, 4 a 5, § 14 odst. 1, 2 a 6, § 15 odst. 1 a 2, § 191 odst. 1 a 2 a § 192 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“)] dospěl po provedeném dokazování k závěru, že vědomost nabyvatele (právnícké osoby) o dlužích a úmyslu [dlužníka (úpadce)] zkrátit (právním úkonem) věřitele je dána, ví-li o tom statutární orgán nebo člen statutárního orgánu právnícké osoby. V akciových společnostech je obvyklé, že představenstvo pověří faktickým výkonem části své působnosti ředitele nebo jiného zaměstnance společnosti. Takový zaměstnanec se však nestává statutárním orgánem, pouze jedná za společnost jako její zástupce (§ 13 odst. 1, § 15 obch. zák.). Odpovědnost ve vztahu ke společnosti a jejím akcionářům za výkon činnosti, kterou svěřilo někomu jinému, nese představenstvo. Prokazování vědomosti o dlužích a o úmyslu dlužníka zkrátit právním úkonem věřitele u M. V., jenž nebyl členem představenstva žalovaného (dne 13. 7. 2001 byl zapsán do obchodního rejstříku jako prokurista žalovaného a šlo o ředitele výkrmny prasat žalovaného), tedy okresní soud nemá za podstatné, a žalobce tak neunesl důkazní břemeno (ohledně oné vědomosti žalovaného).

12. K odvolání žalobce (proti bodům I., V. a VI. výroku) i žalovaného (proti bodům II. až VII. výroku) odvolací soud rozsudkem ze dne 13. 5. 2015, č. j. 5 Co 1744/2014-871:

1. Potvrdil rozsudek okresního soudu ze dne 3. 7. 2014 (první výrok).

2. Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

13. Odvolací soud již jako se žalovaným jednal (v důsledku zániku původního žalovaného fúzí sloučením) se společností A. Ž., a. s. (na základě usnesení odvolacího soudu ze dne 11. 2. 2015, č. j. 5 Co 1744/2014-864). Odvolací soud (vycházející ze skutkového stavu zjištěného okresním soudem a odkazuje na § 42a odst. 1 a 2 obč. zák. a na § 13 a násl. a § 191 a § 192 obch. zák.) dospěl k následujícím závěrům:

č. 9

1. Okresnímu soudu nelze ničeho vytknout, přijal-li na základě provedeného dokazování závěr, že vědomost o dlužích a úmyslu zkrátit věřitele je u nabyvatele – právnické osoby dána, ví-li o tomto úmyslu a o dlužích jeho statutární orgán nebo člen statutárního orgánu.
2. Správný je i závěr okresního soudu, že statutárním orgánem právnické osoby je orgán oprávněný jednat jménem právnické osoby ve všech věcech a že u žalované je tímto statutárním orgánem představenstvo.
3. Okresní soud správně posoudil i skutečnost, že z kupní smlouvy plyne, že odpovědnost a právo k jejímu uzavření měla představenstva společnosti a vědomost o úmyslu zkrátit věřitele dopadá na členy představenstva, nikoli na jakoukoliv osobu, jež nemá příslušné oprávnění.
4. Žalobce by mohl uspět ve sporu, jen kdyby tvrdil a prokazoval, že o dlužích úpadce a o jeho úmyslu zkrátit další věřitele věděli při uzavírání kupní smlouvy členové představenstva žalovaného. To, zda o těchto skutečnostech věděl M. V., coby tehdejší prokurista a ředitel žalovaného, není rozhodné, jelikož nebyl členem představenstva žalovaného. Důkazy směřující k prokázání tvrzení, že M. V. nemluvil pravdu, popřel-li vědomost o dlužích a o úmyslu dlužníka zkrátit věřitele, by tudíž nemohly přispět k prokázání skutečností rozhodných pro posouzení předmětu řízení.
5. Okresní soud nepochybil ani v tom, že neposkytl žalobci dodatečnou lhůtu k opětovnému doplnění důkazů a tvrzení.
6. Právní názor okresního soudu vychází z premisy, že vůli obchodní společnosti (zde akciové společnosti) vytváří její statutární orgán (zde představenstvo), nikoli ředitel (byť i jmenovaný tímto představenstvem). Při posouzení, zda jsou splněny podmínky pro určení neúčinnosti kupní smlouvy podle § 42a obč. zák., je tak nutno posuzovat, zda představenstvo (alespoň někdo z jeho členů) měl povědomost o dalších dlužích úpadce, a tím o úmyslu zkrátit další věřitele. Takové skutečnosti žalobce v řízení netvrdil.
7. Nedůvodné je i odvolání žalovaného. Jednak proto, že vzájemná žaloba byla koncipována jen pro případ, že uspěje žaloba, jednak proto, že žalovaný by ani tak neměl naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť tvrdí-li, že takové pohledávky má, pak je mohl přihlásit do konkursního řízení vedeného na majetek úpadce.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

14. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), ve znění účinném od 1. 1. 2013, argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil

od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, jakož i právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

15. Dovolatel nesouhlasí s názorem, že vědomí společnosti má být ztotožněno s vědomím jejího představenstva. V obecné rovině lze souhlasit s tím (uvádí dovolatel), že vůli obchodní společnosti vytváří její statutární orgán (nikoli ředitel). Právě statutární orgán však jmenuje ředitele (jako nejvyšší výkonný orgán odpovědný představenstvu). Vztahy mezi ředitelem a statutárním orgánem jsou interními vztahy, jejichž nastavením se též vytváří vůle společnosti.

16. Ředitel společnosti je oprávněn činit veškeré úkony související s podnikatelskou činností. Za chybné jednání ředitele neodpovídá třetím osobám ředitel, nýbrž společnost. To platí i pro prokuristu. Dovolatel dále klade (řečnickou) otázku, kde vzalo představenstvo (žalovaného) podklady pro rozhodnutí o koupi areálu a kde tak rychle sehnalo započitatelnou pohledávku vůči (pozdějšímu) úpadci, jestliže je o finanční situaci (pozdějšího) úpadce neinformoval M. V.

17. S odkazem na § 14 obch. zák. dovolatel uzavírá, že dozvěděl-li se o dlužích ředitel nebo prokurista společnosti, pak platí, že se o nich dozvěděla společnost jako taková.

18. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nepřipustné, případně zamítnout jako nedůvodné. V této souvislosti především namítá, že dovolání nekonkretizuje právní otázku ve smyslu § 237 o. s. ř. (ve znění účinném od 1. 1. 2013). Míní dále, že oba soudy řádně posoudily všechny důkazní návrhy žalobce a že v řízení nebyla prokázána ani vědomost M. V. o dlužích pozdějšího úpadce. K vědomosti právnické osoby o určité skutečnosti žalovaný poukazuje na závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3526/2007 [jde o rozsudek uveřejněný pod č. 82/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 82/2010“)]. Odtud dovozuje, že právnickou osobu a její vědomí o určité skutečnosti nelze směšovat s vědomím kterékoliv fyzické osoby, jež pracuje pro právnickou osobu. Dále žalovaný ve vyjádření argumentuje ve prospěch závěru, že nebyly splněny ani další podmínky pro to, aby žalobě bylo vyhověno, když nedošlo k jakémukoli poškození věřitelů, a odpůřící nárok nebyl u žalovaného řádně a včas uplatněn.

III.

Připustnost dovolání

19. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci. K tomu budiž úvodem řečeno, že v této věci již v rozsudku sp. zn. 29 Cdo 5063/2008 zmínil a v usnesení sp. zn. 29 Cdo 3710/2013 vysvětlil (odkazuje na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne

13. 6. 2007, Opjn 8/2006, uveřejněné pod č. 74/2007 Sb. rozh. obč.), že předmětný spor je [coby spor z odpůřící žaloby dle § 16 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“)] sporem vyvolaným konkursem. Tamtéž ozřejmil, že pro spory vyvolané konkursem podle zákona o konkursu a vyrovnání se s přihlédnutím k § 432 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), použijí dosavadní (k poslednímu dni účinnosti zákona o konkursu a vyrovnání platné) právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007). Srov. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3375/2010, uveřejněného pod č. 41/2011 Sb. rozh. obč. Z tohoto závěru výslovně vycházel okresní soud a odpovídá mu i přílehlavé poučení o dovolání v písemném vyhotovení rozsudku odvolacího soudu. Právně bezcenné jsou tedy argumenty, jimiž dovolatel připíná závěr o přípustnosti dovolání k § 237 o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2013 i argumenty, jimiž ve vyjádření k dovolání oponuje závěru o přípustnosti dovolání žalovaný. Pro dovolací řízení v této věci je rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2007.

20. Dovolání v dané věci je přípustné dle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., když v posouzení otázky, zda vědomost prokuristy obchodní společnosti a jejího ředitele v jedné osobě o určitých skutečnostech lze přičítat této obchodní společnosti, jde o věc dovolacím soudem dosud neřešenou. S přihlédnutím k tomu, že dovoláním není uplatněn tzv. skutkový dovolací důvod dle § 241a odst. 3 o. s. ř., nebylo již zapotřebí zkoumat, zda dovolání je (případně) přípustné dle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

21. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy (poměřováno obsahem dovolání) správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem [dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.] co do závěru, že z vědomosti prokuristy obchodní společnosti (jenž je i ředitelem obchodní společnosti) o určité skutečnosti nelze usuzovat na vědomost obchodní společnosti o této skutečnosti.

22. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem.

23. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní nor-

mu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

24. Podle § 13 obch. zák., je-li podnikatelem fyzická osoba, jedná osobně nebo za ni jedná zástupce. Právnícká osoba jedná statutárním orgánem nebo za ni jedná zástupce (odstavec 1). Ustanovení tohoto zákona o jednotlivých obchodních společnostech a družstvu určuje statutární orgán, jehož jednání je jednáním podnikatele (odstavec 2). Vedoucí organizační složky podniku (§ 7 odst. 1 a 2), který je zapsán do obchodního rejstříku, je zmocněn za podnikatele činit veškeré právní úkony týkající se této složky (odstavec 3). Je-li podnikatelem právnícká osoba, je vázána vůči třetím osobám jednáním uskutečněným jejím statutárním orgánem nebo likvidátorem, i když překročil rozsah jejího předmětu podnikání, ledaže jde o jednání, které překračuje působnost, kterou tomuto orgánu svěřuje nebo dovoluje svěřit zákon (odstavec 4). Omezení jednatelského oprávnění statutárního orgánu právnícké osoby vyplývající ze stanov, společenské smlouvy či jiného obdobného dokumentu nebo z rozhodnutí orgánů právnícké osoby není možno uplatňovat vůči třetím osobám, i když byla zveřejněna (odstavec 5).

Dle § 14 obch. zák. prokurou zmocňuje podnikatel prokuristu ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Prokuru lze udělit jen fyzické osobě (odstavec 1). V prokurě není zahrnuto oprávnění zcizovat nemovitosti a zatěžovat je, ledaže je toto oprávnění výslovně v udělení prokury uvedeno (odstavec 2). Omezení prokury vnitřními pokyny nemá právní následky vůči třetím osobám (odstavec 3). Udělení prokury je účinné od zápisu do obchodního rejstříku. Byla-li prokura udělena více osobám, musí návrh obsahovat i určení, zda každý prokurista může jednat samostatně, popřípadě kolik prokuristů musí jednat společně (odstavec 6).

Ustanovení § 15 odst. 1 obch. zák. pak určuje, že kdo byl při provozování podniku pověřen určitou činností, je zmocněn ke všem úkonům, k nimž při této činnosti obvykle dochází.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení obchodního zákoníku v době uzavření kupní smlouvy (30. 11. 2001), což je i doba, ve které byl M. V. (dle zjištění soudů) zapsán v obchodním rejstříku (od 13. 7. 2001 do 12. 7. 2010) jako prokurista původního žalovaného a ve které působil též jako ředitel původního žalovaného.

Podle § 16 ZKV (ve znění účinném k 22. 8. 2003, kdy byl prohlášen konkurs na majetek úpadce) právo odporovat právním úkonům za podmínek stanovených v § 42a občanského zákoníku může uplatnit správce podstaty nebo konkursní věřitel (odstavec 1). Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit nejen proti osobám, které s úpadcem sjednaly odporovatelný právní úkon, nýbrž i proti jejich dědicům; proti třetím osobám jen tehdy, jestliže jim byly známy okolnosti odůvodňující odporovatelnost právním úkonům proti jejich právnímu předchůdci (odstavec 2). Odporovatelným právním úkonem nemůže být vyrovnána vzájem-

ná pohledávka odpůrce proti úpadci (odstavec 3). Vše, o co byl odporovatelným právním úkonem dlužníkův majetek zkrácen, musí být vráceno do podstaty, a není-li to možné, musí být poskytnuta peněžitá náhrada (odstavec 4).

Dle § 42a obč. zák. (ve znění, jež se od uzavření kupní smlouvy do 31. 12. 2013 nezměnilo) věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen (odstavec 1). Odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116, 117), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat (odstavec 2). Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch (odstavec 3). Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku; není-li to dobře možné, má právo na náhradu vůči tomu, kdo měl z tohoto úkonu prospěch (odstavec 4).

25. Se žalovaným lze souhlasit v tom, že v judikatuře Nejvyššího soudu je vědomost právnické osoby (obchodní společnosti) o určité (právně významné) skutečnosti zásadně spojována s vědomostí statutárního orgánu takové právnické osoby (obchodní společnosti) o takové skutečnosti (srov. R 82/2010). Nejde ovšem o jediný okruh osob, jejichž vědomost o určité skutečnosti se přičítá právnické osobě, kterou reprezentují. Tak např. v rozsudku ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. 29 Odo 788/2006, uveřejněném pod č. 114/2009 Sb. rozh. obč., Nejvyšší soud vysvětlil, že zakládaná akciová společnost má z hlediska oprávněnosti držby věci odvíjející se od vkladu těchto věcí do jejího majetku stejnou víru (dobrou či zlou) jako tu, kterou byli při vložení těchto věcí nadáni její jediní zakladatelé. V rozsudku ze dne 31. 3. 2014, sp. zn. 29 Cdo 758/2012, pak Nejvyšší soud uvedl, že je-li prokázáno, že ovládaná osoba měla (jako prodávající) v úmyslu zkrátit uzavřením kupní smlouvy své věřitele, pak platí, že stejný úmysl měl i kupující, jestliže šlo o osobu ovládající.

26. Pro výsledek dovolacího řízení v této věci je pak rozhodné posouzení, zda na vědomost právnické osoby (obchodní společnosti) o určité (právně významné) skutečnosti lze (bez dalšího) usuzovat z toho, že tuto vědomost má osoba, která je prokuristou a ředitelem právnické osoby (obchodní společnosti).

27. K charakteru prokury se Nejvyšší soud vyjádřil v rozsudku ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 23 Cdo 2713/2009, uveřejněném pod č. 103/2010 Sbírky soudních

rozhodnutí a stanovisek, uzavíraje tamtéž, že prokura je obchodněprávní plná moc propůjčující prokuristovi zákonem upravenou schopnost zastupovat podnikatele, a že neujednají-li si smluvní strany jinak, použijí se na smluvní vztah mezi prokuristou a podnikatelem ustanovení obchodního zákoníku o mandátní smlouvě.

28. V rozsudku ze dne 25. 5. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1862/2015, uveřejněném pod č. 53/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 53/2017“), Nejvyšší soud shrnul, že prokuristou je fyzická osoba, již byla udělena prokura. Prokurou zmocňuje podnikatel prokuristu ke všem právním úkonům (jednáním), k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc. V prokure není zahrnuto oprávnění zcizovat nemovitosti a zatěžovat je, ledaže je toto oprávnění výslovně v udělení prokury uvedeno (srov. § 14 odst. 1 a 2 obch. zák.). Prokura je tedy speciálním druhem smluvního zastoupení upraveným pouze ve vztahu k podnikatelům. Zároveň je prokurista ve svém jednání za podnikatele omezen jen na právní úkony (jednání), k nimž dochází při provozu podniku. Již z tohoto základního vymezení postavení prokuristy je zřejmé (uvedl tamtéž Nejvyšší soud), že prokurista neutváří (nemůže utvářet) vůli právnické osoby navenek – není statutárním orgánem právnické osoby. Je pouze zástupcem právnické osoby, navíc ve svém jednání omezeným jen na úkony (jednání), k nimž dochází při provozu podniku (srov. i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016). Tato argumentace pak v R 53/2017 vyústila v závěr, že zvláštní režim vyhrazený § 126 odst. 4 o. s. ř. a § 126a o. s. ř. pro výslech fyzických osob, které jsou (nebo v době rozhodné pro zkoumání určité okolnosti byly) statutárním orgánem právnické osoby (členem tohoto orgánu), se neuplatní pro prokuristu, jehož postavení v právnické osobě je od statutárního orgánu zcela odlišné.

29. Jen z toho, že prokurista není statutárním orgánem právnické osoby (nebo jeho členem), když jedná za právnickou osobu jako její „zmocněnec“ (kdežto statutární orgán v rozhodné době jednal „jménem“ právnické osoby), však nplyne, že by vědomost, kterou jako prokurista získá o určité (právně významné) skutečnosti, nemohla být přičítána v určitých situacích právnické osobě. Především nebude pochyb o tom, že tam, kde právní úkon činí (smlouvu podepisuje) za právnickou osobu (jako její „zmocněnec“) přímo prokurista, bude vědomost prokuristy o určité (právně významné) skutečnosti týkající se druhé strany smlouvy, jež může mít vliv na platnost právního úkonu nebo na zkoumání, zda nejde o neúčinný nebo odporovatelný právní úkon, přičitatelná právnické osobě (obchodní společnosti), kterou prokurista zastupuje.

30. Tam, kde prokurista nezastupuje právnickou osobu (obchodní společnost) při právním úkonu, však zpravidla nelze jeho vědomost o určité (právně významné) skutečnosti (jež může mít vliv na platnost tohoto právního úkonu nebo na zkoumání, zda nejde o neúčinný nebo odporovatelný právní úkon) přičítat (bez dalšího) dotčené právnické osobě (obchodní společnosti). Nelze totiž přehlížet, že

prokurista je (jak zdůrazněno výše) toliko smluvním zástupcem (zmocněncem) této právnické osoby, aniž by byl (z titulu prokury) oprávněn činit rozhodnutí o jejím obchodním vedení (či o jejích jiných záležitostech); jinak řečeno, prokurista (pouze z titulu prokury) nepůsobí svou vůlí „dovnitř“ právnické osoby (neutváří „vůli“ právnické osoby).

č. 9

31. Oproti tomu „ředitel“ právnické osoby – podnikatele (obchodní společnost) zpravidla má (jako osoba pověřená určitou činností při provozu podniku) relativně významnou rozhodovací (řídící) působnost a svým rozhodováním se podílí na utváření „vůle“ této právnické osoby. Z tohoto titulu je také *ex lege* oprávněn právnickou osobu – podnikatele (obchodní společnost) zastoupit při všech právních úkonech, k nimž při této činnosti obvykle dochází (srov. § 15 obch. zák. a např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2074/2000, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 4, ročník 2002, pod č. 68). Jeho vědomost o určité (právně významné) skutečnosti (jež může mít vliv na platnost právního úkonu nebo na zkoumání, zda nejde o neúčinný nebo odporovatelný právní úkon) proto lze přičítat jím zastupované právnické osobě nejen tehdy, kdy právnickou osobu zastupuje při tomto právním úkonu, ale zásadně i v případech, kdy tomu tak není (kdy je právnická osoba zastoupena jinými zástupci či jedná členy svého statutárního orgánu), jde-li o právní úkon, při němž by byl oprávněn právnickou osobu zastoupit.

32. Z řečeného se podává, že dobrá víra právnické osoby či její vědomost o určité (právně významné) skutečnosti (jež může mít vliv na platnost právního úkonu nebo na zkoumání, zda nejde o neúčinný nebo odporovatelný právní úkon) se odvíjí nejen od dobré víry (vědomosti) členů statutárního orgánu (a to bez ohledu na to, zda v daném případě jednali jménem právnické osoby), ale také od dobré víry (vědomosti) jejich zástupců, jde-li o zástupce, kteří právnickou osobu při dotčeném právním úkonu zastupovali. Jde-li o osoby pověřené řízením právnické osoby – podnikatele ve smyslu § 15 obch. zák., jimž svědčí jak široké rozhodovací pravomoci (jejichž prostřednictvím se spoluutváří vůle právnické osoby), tak i široké zástupčí oprávnění, lze zásadně přičíst jejich vědomost o určité právně významné skutečnosti této právnické osobě i tehdy, jestliže ji při posuzování právního úkonu nezastupovaly, ač by tak mohly (v souladu s § 15 obch. zák.) učinit. Tím není vyloučeno, aby právnické osobě byla přičtena vědomost o určité (právně významné) skutečnosti i v jiných případech (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2426/2015).

33. V poměrech dané věci působil M. V. v rozhodné době jednak jako prokurista, jednak jako ředitel výkrmny prasat původního žalovaného. Právě ve spojení obou těchto funkcí (ve spojení s prověřením rozsahu působnosti M. V. v roli takového ředitele) pak lze spatřovat skutečnost, jež může vést k závěru, že vědomost M. V. o dlužích pozdějšího úpadce a o jeho úmyslu zkrátit uzavřením kupní smlouvy věřitele lze přičíst původnímu žalovanému (právnické osobě).

34. Z řečeného vyplývá, že odvolací soud pochybil, neměl-li důkazní návrhy dovolatele k prokázání nevěrohodnosti výpovědi M. V. (prokuristy původního žalovaného a ředitele výkrmny prasat původního žalovaného v době uzavření kupní smlouvy) co do tvrzení, že nevěděl o dluzích pozdějšího úpadce a o jeho úmyslu zkrátit uzavřením kupní smlouvy věřitele, za podstatné (maje nesprávně za to, že vědomost M. V. o těchto skutečnostech nelze přičíst původnímu žalovanému).

35. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (s výjimkou té části, která se týká vzájemné žaloby žalovaného) a věc vrátil ve zrušeném rozsahu odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.). Pro nové posouzení výše řešené otázky odvolacím soudem bude významné i to, jak velké (silné) rozhodovací pravomoci co do působení uvnitř původního žalovaného (právnícké osoby) se u M. V. odvíjely od jeho funkce ředitele výkrmny prasat původního žalovaného (včetně zjištění, zda šlo o jedinou osobu v působnosti ředitele původního žalovaného).

Č. 10

Č. 10

Neplatnost právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)], Jednání za právnickou osobu (o. z.), Zastoupení, Prokura, Jednatel
§ 1 odst. 2 o. z., § 164 o. z., § 580 o. z., § 588 o. z.

Výslovný zákaz určitého ujednání stran ve smyslu § 1 odst. 2 části věty před středníkem o. z. může být přímý i nepřímý. V případě přímého zákazu zákon výslovně určuje, že se určité jednání zakazuje (srov. např. § 1 odst. 2 části věty za středníkem o. z.). O nepřímý výslovný zákaz jde zpravidla tehdy, zakazuje-li zákon odchylně ujednání stran tím, že je prohlašuje za neplatné, případně za zdánlivé, či určuje, že se k němu nepřihlíží (srov. např. § 580 o. z.).

Právní úprava statutárního orgánu (tj. určení, který z orgánů právnické osoby je statutárním a jak se vytváří), stejně jako úprava způsobu, jakým členové statutárního orgánu právně jednají za právnickou osobu (jak ji zastupují), spadá do kategorie práva týkajícího se postavení osob ve smyslu § 1 odst. 2 o. z.

Právní normy upravující osobní status (fyzických i právnických osob) spadají mezi normy chránící veřejný pořádek.

Společné jednání prokuristy a člena statutárního orgánu není přípustným způsobem zastupování obchodní korporace podle § 164 odst. 2 o. z. a nemůže být zapsáno jako způsob, jakým členové statutárního orgánu jednají za obchodní korporaci, do obchodního rejstříku podle § 25 odst. 1 písm. g) z. v. r.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016, ECLI:CZ:NS:2017:29.CDO.387.2016.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání navrhovatelky proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 8. 2015, sp. zn. 14 Cmo 184/2014.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Společnost C. s. r. o. (dále též jen „společnost“) se návrhem ze dne 19. 2. 2014 domáhala zápisu Ing. J. K., jako jednatele se dnem vzniku funkce 13. 2.

2014, zápisu údaje o podřízení společnosti zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále též jen „z. o. k.“], jako celku postupem dle § 777 odst. 5 z. o. k. a dále zápisu změny způsobu jednání statutárního orgánu do obchodního rejstříku, a to v tomto znění: „Za společnost jednají vždy alespoň dva jednatele společně, anebo jeden jednatel společně s jedním prokuristou. Pokud má společnost pouze jednoho jednatele, je společné jednání jednatele a prokuristy vyloučeno.“

2. Městský soud v Praze (dále též jen „rejstříkový soud“) usnesením ze dne 25. 2. 2014, č. j. C 41857-RD39/MSPH, Fj 34104/2014, návrhu v prvních dvou bodech vyhověl (výrok I.) a v části zápisu změny způsobu jednání statutárního orgánu jej zamítl (výrok II.).

3. Rejstříkový soud, cituje § 194 odst. 1 z. o. k. a § 450 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), dovodil, že navrhovaný „způsob jednání statutárního orgánu“ není přípustný, neboť „by znamenal, že prokurista je postaven na roveň jednatele, tedy že je také statutárním orgánem společnosti“. Ujednání společenské smlouvy upravující navrhovaný způsob zastupování odporuje zákonu a je neplatné dle § 580 odst. 1 o. z., neboť „smysl a účel zákona jednoznačně odlišují jednatele jakožto statutární orgán společnosti a prokuristu jakožto druh smluvního zastoupení“.

4. V záhlaví označeným usnesením Vrchní soud v Praze k odvolání společnosti do výroku II. rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

5. Odvolací soud – cituje § 164, § 450, § 451, § 452 a § 453 o. z. a dále § 44 odst. 5 a § 47 z. o. k. – přisvědčil rejstříkovému soudu v závěru, že právní úprava způsobu jednání členů statutárního orgánu za právnickou osobu neumožňuje libovolně kombinovat jednání členů statutárních orgánů s jednáním smluvních či zákonných zástupců právnické osoby. Společenská smlouva společnosti je v odpovídající části bez dalšího neplatná dle § 588 věty první o. z.; proto nelze návrhu v této části vyhovět.

6. „Prolnutí jednání člena statutárního orgánu s jednáním prokuristy brání“ podle odvolacího soudu „též limity jednání prokuristy, jak vyplývají z § 450 o. z., kdy prokura je koncipována jako zvláštní druh smluvního zastoupení v rozsahu právních jednání, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky (s výjimkami uvedenými v § 450 odst. 1 věť druhé o. z.), zatímco jednatelské oprávnění statutárního orgánu je podle § 164 odst. 1 o. z. neomezené“. Názor společnosti, že v případě, kdy prokurista jedná spolu s jednatelem, se neuplatní omezení prokury dle § 450 odst. 1 o. z., nemá dle odvolacího soudu oporu v platné právní úpravě.

7. Společností navržený zápis způsobu jednání za společnost odporuje taktéž § 25 odst. 1 písm. g) a i) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (dále též jen „z. v. r.“), které předpokládají samostatný zápis statutárního orgánu a způsobu, jak za právnickou osobu jedná, a samostatný zápis prokury a prokuristy, včetně způsobu, jakým (prokurista) jedná.

8. Podle přesvědčení odvolacího soudu by opačný názor, prosazovaný společností, vedl „k absurdnímu závěru, že lze zrovna tak přiznat oprávnění jednat společně se členem statutárního orgánu i dalším osobám, jež jsou ve vztahu smluvního či zákonného zastoupení k dané právnické osobě. To by ve svém důsledku vedlo k úplnému popření významu existence statutárního orgánu u právnických osob“. Skutečnost, že je rakouská či německá právní úprava odlišná, není pro výklad českých právních předpisů relevantní. Německá ani rakouská právní úprava na poměry obchodních korporací založených podle českého právního řádu nedopadá; lze k ní přihlídnout pouze podpůrně, typicky v případech pochybností o výkladu konkrétní právní normy, tak tomu ale v daném případě není.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala společnost dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), majíc za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva (která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena), zda a případně v jakém rozsahu je dle právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 možné společné jednání jednatele a prokuristy za společnost s ručením omezeným. Navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil a návrhu i v části zápisu způsobu jednání za společnost vyhověl.

10. Poukazujíc na závěry části literatury, jakož i na německou a rakouskou právní úpravu, dovolatelka dovozuje, že právní úprava účinná od 1. 1. 2014 společné jednání jednatele a prokuristy za společnost s ručením omezeným nevylučuje.

11. Dovolatelka zdůrazňuje, že společné jednání jednatele a prokuristy není výslovně v českém právním řádu zakázáno, nepříčí se dobrým mravům ani veřejnému pořádku a „ve vztahu k prokuristům současně nemůže jít ani o úpravu, která by se týkala statusových věcí, neboť prokuristé jsou pouze smluvními zástupci, kteří v organizačním uspořádání společnosti nejsou nijak zakotveni“.

12. Za nesprávný, resp. nedostatečně odůvodněný považuje dovolatelka i závěr odvolacího soudu o neplatnosti ujednání společenské smlouvy, upravujícího společné zastupování společnosti jednatelem a prokuristou. Dovolatelka dovozuje, že smysl a účel zákona nevyžadují, aby tato část společenské smlouvy byla neplatná, majíc za to, že zde nejde ani o porušení dobrých mravů, ani o narušení veřejného pořádku.

13. Dovolatelkou zvolený způsob zastupování má jednatelům sloužit k ulehčení způsobu jednání za společnost a umožnit, aby v případech, kdy není druhý z jednatelů bezprostředně k dosažení, mohl jeden z jednatelů jednat společně s prokuristou.

14. Jde-li o omezení jednatelského oprávnění obsažené v § 450 odst. 1 o. z., má dovolatelka za to, že se (obdobně jako je tomu ve Spolkové republice Německo či

v Rakouské republice) v případech, kdy prokurista zastupuje společnost společně s jednatelem, neuplatní.

15. Dovolatelka dále poukazuje na sblížení právní úpravy prokury s postavením členů statutárního orgánu; i prokurista je povinen jednat s péčí řádného hospodáře, uplatní se na něj i pravidla o střetu zájmů.

16. Česká právní úprava společnosti s ručením omezeným a prokury se podle přesvědčení dovolatelky ve všech podstatných aspektech shoduje s německou a rakouskou právní úpravou; dospěl-li odvolací soud k odlišným závěrům, než které jsou přijímány v uvedených jurisdikcích, rozhodl v rozporu s principem předvídatelnosti soudního rozhodování.

č. 10

III.

Přípustnost dovolání

17. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. k vyřešení dovolatelkou předestřené otázky, v judikatuře Nejvyššího soudu dosud neřešené.

IV.

Důvodnost dovolání

18. Odborná literatura není v řešení dovoláním otevřené otázky jednotná. Někteří autoři dovozují, že společné jednání prokuristy a člena statutárního orgánu představuje přípustný způsob zastupování obchodní korporace [srov. např. POKORNÁ, J. in: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 až 654), Wolters Kluwer, Praha, 2014, s. 1089, JOSKOVÁ, L. Je podle NOZ možná kombinace jednání jednatele (člena představenstva) a prokuristy? Rekodifikace & praxe, 4/2013, s. 7 a násl., či EICHLEROVÁ, K. Společné jednání jednatele a prokuristy. Rekodifikace & Praxe, číslo 4, ročník 2015, s. 22], jiní se kloní k závěru opačnému [srov. např. DÁVID, R. in: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1685, HURYCHOVÁ, K. Prokura v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie, číslo 9, 2014, s. 35].

19. Nejvyšší soud se již přiklonil k druhému z publikovaných názorů a soudní praxi – jde-li o řešení dovoláním otevřené otázky hmotného práva – sjednotil tím, že občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu dne 10. 2. 2016 schválilo usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 8. 2015, č. j. 14 Cmo 184/2014-RD131, k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek s právní větou: „Společné jednání prokuristy a člena statutárního orgánu není přípustným způsobem zastupování obchodní korporace podle § 164 odst. 2 o. z. a nemůže být zapsáno jako způsob, jakým členové statutárního orgánu jednají za obchodní korporaci, do obchodního rejstříku podle § 25 odst. 1 písm. g) z. v. r.“ Toto roz-

hodnutí bylo následně uveřejněno pod č. 42/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní.

20. Důvod přehodnotit závěr vyjádřený v citované právní větě pak Nejvyšší soud neshledal ani na základě argumentace předestřené v dovolání.

č. 10

21. Způsob, jakým členové statutárního orgánu zastupují (jednají za) právnickou osobu, upravuje (obecně, pro všechny právnické osoby, tj. i pro obchodní korporace) § 164 o. z., jež stanoví:

22. Člen statutárního orgánu může zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech (odstavec první). Náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní statutární orgán. Neurčí-li zakladatelské právní jednání, jak jeho členové právnickou osobu zastupují, činí tak každý člen samostatně. Vyžaduje-li zakladatelské právní jednání, aby členové statutárního orgánu jednali společně, může člen právnickou osobu zastoupit jako zmocněnec samostatně, jen byl-li zmocněn k určitému právnímu jednání (odstavec druhý).

23. Právní úprava statutárního orgánu (tj. určení, který z orgánů právnické osoby je statutární a jak se vytváří), stejně jako úprava způsobu, jakým členové statutárního orgánu právně jednají za právnickou osobu (jak ji zastupují) spadá do kategorie práva týkajícího se postavení osob ve smyslu § 1 odst. 2 o. z. (tzv. statusová úprava); v právní teorii srov. shodně např. ELIÁŠ, K. K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: Sborník mezinárodní konference XXIII. Karlovarské právnické dny. Praha. Leges, 2015, s. 79, nebo MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář, Svazek I, § 1–117, Praha: Leges, 2013, s. 61. Ujednání porušující tuto úpravu jsou výslovně zakázána (§ 1 odst. 2 o. z.).

24. Poukazuje-li dovolatelka na skutečnost, že právní úprava prokury nepatří mezi tzv. statusové otázky právnických osob (s čímž Nejvyšší soud souhlasí), přehlíží, že v projednávané věci jde o posouzení přípustnosti (platnosti) ujednání společenské smlouvy upravujícího způsob zastupování společnosti členy statutárních orgánů (jednateli).

25. Tvoří-li statutární orgán více osob, vychází občanský zákoník z toho, že jde o kolektivní (statutární) orgán (§ 164 odst. 2 věta první o. z.). Od této (obecné) koncepce se odchyľují (mimo jiné) § 44 odst. 5 a § 194 z. o. k., podle nichž má-li společnost více jednatelů, tvoří každý z nich (samostatný) unipersonální statutární orgán, neurčí-li společenská smlouva, že jednatelé tvoří (jeden) kolektivní orgán. Jinými slovy, má-li společnost s ručením omezeným dva jednatele, má dva jednoosobní statutární orgány, ledaže společenská smlouva určí, že jednatelé tvoří kolektivní orgán; v tom případě má společnost jeden dvoučlenný statutární orgán.

26. Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 880/2015, uveřejněném pod č. 20/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní (dále jen „R 20/2016“), vysvětlil, že § 164 odst. 2 o. z.

dopadá i na právnické osoby s více unipersonálními statutárními orgány; opačný závěr by znamenal, že členové jejich (unipersonálních) statutárních orgánů je zastupují bez dalšího ve všech záležitostech samostatně (§ 164 odst. 1 o. z.) a zakladatelské právní jednání nemůže určit (s využitím pravidla vyjádřeného v § 164 odst. 2 větě druhé o. z.) jinak.

27. I pro společnost s ručením omezeným, mající více jednatelů, kteří netvoří kolektivní orgán, tudíž platí, že každý z jednatelů zastupuje společnost ve všech věcech samostatně, neurčí-li společenská smlouva jiný způsob zastupování. Společenská smlouva tak může např. určit, že společnost musí zastupovat vždy více jednatelů společně (tzv. „pravidlo čtyř či více očí“), může svěřit zástupčí oprávnění pouze některým jednatelům apod. (srov. důvody R 20/2016).

28. Jakkoliv § 164 odst. 2 věta druhá o. z. otevírá široké možnosti odchýlné úpravy způsobu zastupování právnické osoby členy jejího statutárního orgánu v zakladatelském právním jednání, stanoví i určité limity pro taková ujednání. Odchýlení od základního pravidla (samostatného zástupčího oprávnění každého z členů statutárního orgánu) je totiž možné pouze „uvnitř“ kolektivního statutárního orgánu či více jednoosobních statutárních orgánů (srov. shodně DÁVID, R. i HURYCHOVÁ, K. op. cit. výše).

29. Zastupování právnické osoby navenek je jednou ze základních působností statutárního orgánu, již zásadně nelze statutárnímu orgánu odebrat (ani ujednáním v zakladatelském právním jednání). Jak již bylo řečeno, základní pravidlo (samostatné zástupčí oprávnění každého člena statutárního orgánu) sice může být (zakladatelským právním jednáním) modifikováno, ale pouze způsobem, který § 164 odst. 2 o. z. připouští, tedy nastavením „uvnitř“ tohoto orgánu. Zástupčí oprávnění členů statutárního orgánu nelze vázat na společné jednání dalších osob, které nejsou členy statutárního orgánu. Taková ujednání by porušovala právní úpravu statutárních orgánů a způsobu, jakým jejich členové zastupují právnickou osobu, spadající do kategorie práva týkajícího se postavení osob ve smyslu § 1 odst. 2 o. z.

30. Jakkoliv Nejvyšší soud považuje argumentaci závěry přijímanými právní doktrínou a judikaturou v zemích s právními řády blízkými České republice za relevantní i pro výklad českých právních předpisů, je při takové argumentaci nutné (mimo jiné) pečlivě zkoumat znění dotčených zahraničních právních předpisů. Poukazuje-li dovolatelka na závěry akceptované ve Spolkové republice Německo a v Rakouské republice, přehlíží, že – jde-li o přípustnost společného jednání člena statutárního orgánu a prokuristy – je právní úprava v těchto zemích odlišná. Na rozdíl od České republiky připouští tuto možnost v Rakouské republice výslovně § 18 odst. 3 zákona z 6. března 1906 o společnostech s ručením omezeným (zákon o GmbH, GmbHG), říšská sbírka zákonů č. 58/1906, a obdobná úprava zde je i pro akciovou společnost [§ 71 odst. 3 spolkového zákona z 31. března 1965 o akciových společnostech (akciový zákon 1965), spolková sbírka zákonů

č. 10

č. 98/1965]. Ve Spolkové republice Německo je tato možnost sice výslovně zakotvena pouze pro akciové společnosti [§ 78 odst. 3 akciového zákona ze 6. září 1965 (spolková sbírka zákonů I, s. 1089), který byl naposledy změněn čl. 9 zákona ze 17. 7. 2017 (spolková sbírka zákonů I, s. 2446)], přípustnost tohoto způsobu zastupování i pro společnost s ručením omezeným je nicméně dovozována na základě analogie k úpravě akciové společnosti.

31. V České republice taková úprava zcela absentuje (na rozdíl od situace do roku 1950, kdy i na území dnešní České republiky platil rakouský zákon o společnosti s ručením omezeným), a český právní řád tuto odchylku od základního (statusového) pravidla způsobu zastupování právnické osoby členy jejího statutárního orgánu neumožňuje.

32. Ostatně – jak přiléhavě konstatoval odvolací soud – nelze přehlížet, že zástupčí oprávnění prokuristy je, na rozdíl od zástupčího oprávnění členů statutárního orgánu, omezené na právní jednání vypočtená v § 450 odst. 1 o. z. Pro rozšíření zástupčího oprávnění v případě společného jednání s členem statutárního orgánu (i na jednání nespádající jinak do rozsahu prokury), pro něž pléduje dovolatelka, přitom nelze nalézt žádnou zákonnou oporu (shodně HURYCHOVÁ, K., op. cit. výše).

33. Nelze přehlížet, že prokura je toliko plnou mocí a prokurista je „pouhým“ zmocněncem podnikatele. Připuštěním úpravy jednání členů statutárního orgánu za právnickou osobu společně s prokuristou, tedy s jedním z mnoha v úvahu připadajících „nestatutárních“ zástupců, bez jakékoliv zákonné opory, by nutně znamenalo, že obdobně lze vázat zástupčí oprávnění členů statutárního orgánu na společné jednání jakéhokoliv jiného zástupce právnické osoby (např. jiného zmocněnce, zákonného zástupce dle § 430 odst. 1 o. z. apod.). To by však vedlo k rozmělnění jedné ze základních působností statutárního orgánu a ve svých důsledcích by to mohlo znamenat (k újmě třetích osob) znepřehlednění způsobu, jakým členové statutárního orgánu právnickou osobu zastupují.

34. Správným pak Nejvyšší soud shledává i závěr odvolacího soudu o tom, že ujednání společenské smlouvy dovolatelky porušující statusovou úpravu způsobu zastupování právnické osoby členy jejího statutárního orgánu je neplatné a že k této neplatnosti soud přihlédne i bez návrhu.

35. Podle § 580 odst. 1 o. z. neplatné je právní jednání, které se přiči dobrým mravům, jakož i právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje.

Podle § 588 o. z. soud přihlédne i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přiči dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

Podle § 1 odst. 2 o. z., nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré

mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

36. Obecně platí, že právní normy soukromého práva jsou zásadně dispozitivní. Jinak řečeno, strany se mohou při úpravě svých práv a povinností od právních norem soukromého práva odchýlit, jestliže to zákon nezakazuje [viz § 1 odst. 2 část věty před středníkem o. z., důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku (sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010–2013; dále jen „důvodová zpráva“), s. 583, a v právní teorii např. ELIÁŠ, K., op. cit. výše, s. 60, nebo MELZER, F., TÉGL, P., op. cit. výše, s. 51 a 52].

37. Ustanovení § 1 odst. 2 části věty před středníkem o. z. pak vychází z toho, že takový zákaz bude výslovný. Výslovný zákaz určitého ujednání stran může být přímý i nepřímý.

38. V případě přímého zákazu zákon výslovně určuje, že se určité jednání zakazuje. Příkladem přímých výslovných zákazů je právě § 1 odst. 2 část věty za středníkem o. z., jež zakazuje ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob. Povahy právní normy, od níž se taková ujednání odchylují (tj. zda jde o právní normu absolutně či relativně kogentní anebo o právní normu dispozitivní), přitom není významná. Jinak řečeno, ani od dispozitivní právní normy se strany nemohou odchýlit způsobem popsaným v § 1 odst. 2 části věty za středníkem o. z. Je-li však možno jakoukoliv odchylku od určité právní normy považovat (*per se*) za porušující dobré mravy, veřejný pořádek či právo upravující postavení osob, lze takovou právní normu kvalifikovat jako (absolutně) kogentní.

39. V případě nepřímého zákazu zákon odchýlné ujednání stran reprobuje tím, že je prohlašuje za neplatné, případně za zdánlivé, či určuje, že se k němu nepřihlíží. Příkladem nepřímého výslovného zákazu je § 580 o. z., podle něhož je neplatné (mimo jiné) právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje (srov. důvodovou zprávu, s. 584, a v právní teorii např. MELZER, F., TÉGL, P., op. cit. výše, s. 55). I v tomto případě platí, že zákon zakazuje každou odchylku od určité právní normy, která odporuje jejímu smyslu a účelu, byť by obecně nešlo o právní normu (absolutně) kogentní (tedy byť by jiné odchylky od právní normy byly možné). Brání-li však smysl a účel určité právní normy jakémukoliv odchýlnému ujednání, půjde o právní normu (absolutně) kogentní.

40. Ujednání porušující právo týkající se postavení (fyzických i právnických) osob, tedy i úpravu způsobu, jakým členové statutárního orgánu jednají za právnickou osobu, zakazuje výslovně a přímo § 1 odst. 2 část věty za středníkem o. z.

41. Jakkoliv zákonodárce v posledně označeném ustanovení zakazuje ujednání porušující právo týkající se postavení osob vedle ujednání porušujících veřejný pořádek, nelze přehlížet, že právní normy upravující osobní status (fyzických

č. 10

i právnických osob) spadají mezi normy chránící veřejný pořádek (v právní teorii srov. např. ELIÁŠ, K., op. cit. výše, s. 60 a 77, nebo MELZER, F., TÉGL, P., op. cit. výše, s. 61). Sankcionuje-li tedy § 588 o. z. absolutní neplatností (mimo jiné) právní jednání odporující zákonu a zjevně narušující veřejný pořádek, postihuje tak i právní jednání zjevně porušující právo týkající se postavení osob (jež představuje „podmnožinu“ právních norem chránících veřejný pořádek).

42. Jak Nejvyšší soud vysvětlil výše, ujednání o společném jednání jednatele a prokuristy jakožto způsobu zastupování společnosti členy jejího statutárního orgánu odporuje zákonu (§ 1 odst. 2, § 164 odst. 2 o. z.) a zjevně porušuje právo týkající se postavení osob, tedy i veřejný pořádek. Není pochyb o tom, že smysl a účel právních norem chránících veřejný pořádek vyžaduje, aby právní jednání je porušující byla neplatná (srov. i důvodovou zprávu, s. 690). Nejvyšší soud tak ve shodě se soudem odvolacím uzavírá, že posuzované ujednání společenské smlouvy dovolatelky je neplatné a že k této neplatnosti soud přihlédne v souladu s § 588 o. z. i bez návrhu.

43. Jelikož se dovolatelce prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu a jeho obsahového vymezení správnost rozhodnutí odvolacího soudu zpochybnit nepodařilo, Nejvyšší soud, který neshledal ani vady řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání zamítl podle § 243d písm. a) o. s. ř.

44. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z části první čl. II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Č. 11

č. 11

Insolvenční řízení, Daň z přidané hodnoty

§ 168 odst. 2 písm. e) IZ ve znění od 1. 1. 2014, § 44 zákona č. 235/2004 Sb.

Pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona o dani z přidané hodnoty, není ani po novele insolvenčního zákona provedené s účinností od 1. 1. 2014 zákonem č. 294/2013 Sb. pohledávkou za majetkovou podstatou. Tato pohledávka se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. 29 ICdo 98/2015, ECLI:CZ:NS:2017:29.ICDO.98.2015.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného změnil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 9. 2015, sp. zn. 41 ICm 2060/2014, 101 VSPH 343/2015 (KSHK 41 INS 626/2011), tak, že se rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 2. 2015, sp. zn. 41 ICm 2060/2014, mění tak, že se zamítá žaloba, kterou se žalobce domáhal určení, že jeho pohledávka vůči dlužníku z titulu daně z přidané hodnoty ve výši 1 560 172 Kč, vyplývající z platebních výměrů ze dne 4. 11. 2011, č. j. 419172/11/228912601312 (1 482 200 Kč) a č. j. 419235/11/228912601312 (33 407 Kč), z platebního výměru ze dne 16. 11. 2011, č. j. 425889/11/228912601312 (40 147 Kč), a z platebního výměru ze dne 9. 1. 2012, č. j. 4292/12/228912601312 (4 418 Kč), je pohledávkou za majetkovou podstatou dlužníka a žalovaný je povinen ji uspokojit v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 13. 2. 2015, č. j. 41 ICm 2060/2014-27, Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“):

1. Určil, že pohledávka žalobce (Finančního úřadu pro Královéhradecký kraj, Územního pracoviště v XY) vůči (insolvenčnímu) dlužníku (H. a. s.) z titulu daně z přidané hodnoty ve výši 1 560 172 Kč, vyplývající:

– z platebního výměru ze dne 4. 11. 2011, č. j. 419172/11/228912601312 (1 482 200 Kč) [dále jen „platební výměr č. 1“],

č. 11

- z platebního výměru ze dne 4. 11. 2011, č. j. 419235/11/228912601312 (33 407 Kč) [dále jen „platební výměr č. 2“],
- z platebního výměru ze dne 16. 11. 2011, č. j. 425889/11/228912601312 (40 147 Kč) [dále jen „platební výměr č. 3“], a
- z platebního výměru ze dne 9. 1. 2012, č. j. 4292/12/228912601312 (4 418 Kč) [dále jen „platební výměr č. 4“],

je pohledávkou za majetkovou podstatou dlužníka a žalovaný (D. J., jako insolvenční správce dlužníka) je povinen ji uspokojit v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka (bod I. výroku).

2. Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud vyšel při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku zejména z toho, že:

1. Usnesením ze dne 14. 2. 2011, č. j. KSHK 41 INS 626/2011-A-13, insolvenční soud zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na majetek dlužníka, ustanovil žalovaného insolvenčním správcem dlužníka a vyzval věřitele k podání přihlášek pohledávek ve lhůtě 30 dnů.

2. Podáním datovaným 16. 5. 2014 formuloval žalovaný [odkazuje na § 203a zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona)], pochybnosti o tom, zda pohledávka uplatněná žalobcem ve výši 1 560 172 Kč je pohledávkou za majetkovou podstatou (jak tvrdí žalobce).

3. Usnesením ze dne 26. 5. 2014, č. j. KSHK 41 INS 626/2011-B-99, vyzval insolvenční soud žalobce k podání určovací žaloby ohledně povahy pohledávky ve smyslu § 203a insolvenčního zákona.

4. Platebním výměrem č. 1 vyměřil žalobce dlužníku daň z přidané hodnoty za květen 2011 ve výši 1 482 200 Kč.

5. Platebním výměrem č. 2 vyměřil žalobce dlužníku daň z přidané hodnoty za červen 2011 ve výši 33 407 Kč.

6. Platebním výměrem č. 3 vyměřil žalobce dlužníku daň z přidané hodnoty za červenec 2011 ve výši 40 147 Kč.

7. Platebním výměrem č. 4 vyměřil žalobce dlužníku daň z přidané hodnoty za září 2011 ve výši 4 418 Kč.

8. Všechny platební výměry označují jako daňové subjekty dlužníka a žalovaného a jsou opatřeny doložkou právní moci a doložkou vykonatelnosti.

3. Na výše uvedeném skutkovém základě insolvenční soud uzavřel, že jde o opravu výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle § 44 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Tuto situaci přímo předpokládá § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014, přičemž podle čl. II zákona č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších

předpisů je tato úprava [která zařazuje (takovou) daňovou pohledávku mezi pohledávky za majetkovou podstatou] platná i pro řízení zahájená před 1. lednem 2014. Proto má insolvenční soud Výkladové stanovisko č. 6 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 4. 10. 2011, dostupné na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti (dále jen „výkladové stanovisko“), jež se dovolává žalovaný, po 1. lednu 2014 za neaplikovatelné.

4. Při právním posouzení věci přihlédl insolvenční soud k tomu, že žalobce provedl „opravu daně“ způsobem odpovídajícím § 44 zákona o dani z přidané hodnoty, aniž žalovaný podal proti platebním výměrům opravný prostředek.

5. Daňové období, na něž se vztahují platební výměry, je obdobím po uplynutí lhůty k přihláškám pohledávek. Insolvenční soud má též za to, že postup správce daně je v souladu se zásadami insolvenčního řízení (§ 5 insolvenčního zákona). V situaci, kdy lze uplatnit pohledávku plynoucí z opravy daně z přidané hodnoty až poté, co byla uhrazena „daňovému věřiteli“, ji totiž nelze uplatnit ve lhůtě stanovené v rozhodnutí o úpadku. V opačném případě by postup přihlašování pohledávek správce daně byl nespravedlivý či protiústavní, jelikož by vyloučil takovou pohledávku z možnosti uspokojení v insolvenčním řízení.

6. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 9. 2015, č. j. 41 ICm 2060/2014, 101 VSPH 343/2015-49 (KSHK 41 INS 626/2011):

1. Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

2. Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

7. Odvolací soud dospěl po přezkoumání rozsudku insolvenčního soudu k závěru, že je správný jak co do skutkových zjištění, tak co do právní argumentace.

8. Kdyby odvolací soud přisvědčil argumentaci odvolatele, pak by nutně musel dospět k závěru o nutnosti podat návrh na zrušení § 168 a 169 insolvenčního zákona s argumentem, že jsou neústavní, jelikož zvýhodňují jen některé věřitele na úkor ostatních. Takový výklad však nelze připustit jen proto, že novela insolvenčního zákona provedená zákonem č. 294/2013 Sb. rozšířila v § 168 odst. 1 „písm. a)“ [správně „písm. e)“] tam uvedené pohledávky za majetkovou podstatou o pohledávku vzniklou opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty.

9. Tato pohledávka je v insolvenčním zákonu specifikována zcela jednoznačně, a neumožňuje tak žádný výklad znění předmětného ustanovení insolvenčního zákona ve smyslu § 555 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Při aplikaci předmětného ustanovení též nelze vycházet z názorů pracovní skupiny, jejíž výkladové stanovisko bylo vypracováno před přijetím novely insolvenčního zákona „platné“ (správně účinné) od 1. 1. 2014; předmětné ustanovení se vztahuje i na insolvenční řízení zahájená před účinností novely. Za této situace je nerozhodné (podle odvolacího soudu), že „novela zákona o dani z přidané hodnoty účinná od 1. 1. 2014“ nemá zpětnou účinnost.

10. Odvolací soud se ztotožnil s insolvenčním soudem v závěru, že sporné daňové pohledávky vznikly až po rozhodnutí o úpadku dlužníka (z platebních výměrů vyplývá, že daňová povinnost se vztahuje k období spadajícímu do doby po rozhodnutí o úpadku). Odvolací soud nadto míní, že daňová povinnost podle platebních výměrů dlužníku nově vznikla až dnem právní moci a vykonatelnosti platebních výměrů.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

11. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky, zda pohledávka finančního úřadu vzniklá opravou výše daně z přidané hodnoty za dlužníky v insolvenčním řízení dle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty je pohledávkou za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014. Míní rovněž, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od (dále označené) ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

12. Dovolatel uvádí, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

13. Konkrétně dovolatel vytýká odvolacímu soudu nesprávnost názoru, že pohledávka vzniklá opravou daně z přidané hodnoty za dlužníkem v insolvenčním řízení je pohledávkou za majetkovou podstatou, máje tento názor za rozporný s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, [jde o usnesení uveřejněné pod č. 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012“), které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu], jež takovou pohledávku označilo jako příklad pohledávky, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje vůbec a které odkazovalo též na výkladové stanovisko.

14. Odtud dovozuje (ve shodě se závěry výkladového stanoviska), že taková pohledávka (jakkoli nebylo zpochybněno, že jde o daňovou pohledávku) nebyla považována za pohledávku vzniklou po rozhodnutí o úpadku, na čemž ničeho nezměnila ani novela insolvenčního zákona účinná od 1. 1. 2014.

15. Dovolatel vytýká oběma soudům, že své závěry opřely o doslovnou interpretaci § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, nesprávně vycházejíce z toho, že oprava výše daně představuje „novou“ pohledávku, která vzniká až právní moci platebních výměrů, tedy (v dané věci) po rozhodnutí o úpadku.

16. Dovolatel poukazuje na to, že změna, která v § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona označuje (s účinností od 1. 1. 2014) předmětnou pohledávku za pohledávku za majetkovou podstatou, byla provedena nesystematicky, neodůvodněně a v rozporu s dosavadní judikatorní praxí (vedle R 54/2012 poukazuje i na usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 3. 2013, č. j. KSOS 31 INS 4195/2008, 3 VSOL 19/2013-B-113). K tomu dále uvádí, že z důvodové zprávy ke změně dikce § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona nelze vysledovat pohnutky zákonodárce, s tím, že zákonodárcem přijaté řešení nelze považovat za ústavně konformní, jelikož „zcela neobhajitelně“ zvýhodňuje jediného věřitele na úkor ostatních.

17. Dovolatel následně poukazuje na dikci § 5 insolvenčního zákona [a v jeho rámci na základní zásady insolvenčního řízení vyjádřené pod písmeny a) a b)], máje za to, že zařazení předmětných pohledávek mezi pohledávky za majetkovou podstatou tyto vůdčí ideje insolvenčního řízení destruuje. K tomu dále míní, že ve shodě se závěry obsaženými v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 495/2006, uveřejněném pod č. 45/2009 Sb. rozh. obč., a ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod č. 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále jen „stanovisko pléna“) [stanovisko pléna je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Ústavního soudu] je třeba upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým.

18. Dovolatel rovněž nesouhlasí s názorem, že pohledávky vznikly „po“ rozhodnutí o úpadku, zdůrazňuje, že oprava výše daně dle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty vykazuje znaky transformace původní pohledávky přihlášeného věřitele, což byl také jeden ze stěžejních argumentů výkladového stanoviska. Tomuto názoru pak přisvědčuje i litera zákona o dani z přidané hodnoty, když taxativní výčet obsažený v § 2 odst. 2 zákona o dani z přidané hodnoty neobsahuje jako speciální předmět daně opravu výše daně za dlužníky v insolvenčním řízení. Podle jazykového výkladu § 44 odst. 9 zákona o dani z přidané hodnoty se tato oprava pouze „považuje“ za samostatné zdanitelné plnění (jde o fikci zdanitelného plnění), čemuž odpovídá (tamtéž *in fine*), že z hlediska sazby daně i kurzových přepočtů je rozhodující datum uskutečnění původního plnění. Oproti mínění odvolacího soudu tedy opravou daně nevzniká dlužníku nový dluh (daňová povinnost) ve zdaňovacím období, za které je oprava provedena.

19. Oprava výše daně dle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty není ničím jiným než právem věřitele. Původně uskutečněné zdanitelné plnění nedoznává v důsledku opravy žádných změn, stejně tak nedochází k žádnému novému dodání zboží či poskytnutí služby; srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 9 Afs 69/2012 [rozhodnutí je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího správního soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách

Nejvyššího správního soudu]. Oprava výše daně dle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty nemá stejnou povahu jako povinnost odvést daň na výstupu z dodání zboží či poskytnutí služby. Oprávnění plátce provést opravu daně na výstupu již uskutečněného zdanitelného plnění je tak právem nutně souvisejícím s již uplatněnou daní bez ohledu na to, že samotné provedení opravy je zákonem o dani z přidané hodnoty formálně považováno za samostatné zdanitelné plnění. Dovolatel upozorňuje i na to, že výčet obsažený v § 44 odst. 9 zákona o dani z přidané hodnoty nezahrnuje odstavce 5 téhož ustanovení, ukládající dlužníku povinnost snížit svou daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění. Tato povinnost dlužníka se tedy bez ohledu na vše shora uvedené ani nepovažuje za samostatné zdanitelné plnění. Pohledávka tak nevzniká po úpadku, ale již před ním.

20. Žalobce ve vyjádření má napadené rozhodnutí za správné, uváděje, že jeho závěry odpovídají dikci § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014, použitelném i v insolvenčním řízení zahájeném před tímto datem. Tvzení dovolatele o porušení zásady vyjádřené v § 5 písm. b) insolvenčního zákona má žalobce za účelové, s tím, že § 168 a § 169 insolvenčního zákona ve své podstatě zvýhodňují některé věřitele na úkor jiných, což ale neznamená, že jsou protiústavní. Výkladové stanovisko, na které odkazuje dovolatel, je podle žalobce neaktuální. Skutečnosti podle žalobce zůstává, že dotčenou pohledávku uhradil ve prospěch věřitelů (kteří provedli opravu výše daně na výstupu u svých daňových přiznání), takže požadavek na úhradu „takto vyplacené“ pohledávky žalovaným „nemůže mít povahu nedovoleného zvýhodnění a nespravedlivého poškození“. Stát (žalobce) tedy primárně netěží z majetkové podstaty na úkor ostatních věřitelů. Opravy daně pak žalobce provedl v souladu s § 44 zákona o dani z přidané hodnoty.

III.

Přípustnost dovolání

21. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

22. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení, zda pohledávka finančního úřadu vzniklá opravou výše daně z přidané hodnoty za dlužníky v insolvenčním řízení dle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty je pohledávkou za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014, jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV. Důvodnost dovolání

č. 11

23. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

24. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona o dani z přidané hodnoty:

§ 5 (insolvenčního zákona)

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

...

§ 168 (insolvenčního zákona)

Pohledávky za majetkovou podstatou

...

(2) Pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po rozhodnutí o úpadku, jsou

...

e) daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na veřejné zdravotní pojištění a pojistné na důchodové spoření, pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty,

...

(3) Není-li dále stanoveno jinak, pohledávky za majetkovou podstatou se uspokojí v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku.

§ 203a (insolvenčního zákona)

(1) V pochybnostech o tom, zda pohledávka uplatněná věřitelem podle § 203 je pohledávkou za majetkovou podstatou nebo pohledávkou postavenou jí na roveň anebo pohledávkou, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje (§ 170), uloží insolvenční soud i bez návrhu věřiteli, který ji uplatnil, aby do 30 dnů podal u insolvenčního soudu žalobu na určení pořadí uplatněné pohledávky; na návrh

č. 11

insolvenčního správce tak učiní vždy. Žaloba musí být vždy podána proti insolvenčnímu správci. Nedojde-li žaloba o určení pořadí pohledávky uplatněné jako pohledávka za majetkovou podstatou nebo jako pohledávka postavená na roveň pohledávce za majetkovou podstatou ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu nebo není-li žalobě vyhověno, považuje se podání, jímž věřitel takovou pohledávku uplatnil, za přihlášku pohledávky a uspokojení pohledávky jako pohledávky za majetkovou podstatou nebo pohledávky postavené jí na roveň je v insolvenčním řízení vyloučeno. Nedojde-li žaloba o určení pořadí pohledávky, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje, ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu nebo není-li žalobě vyhověno, je uspokojení takové pohledávky v insolvenčním řízení vyloučeno.

(2) Řízení o žalobě podle odstavce 1 je incidenčním sporem podle § 159 odst. 1 písm. a); ustanovení o popření pořadí přihlášené pohledávky platí obdobně.

§ 44 (zákona o dani z přidané hodnoty)

Oprava výše daně u pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení

(1) Plátce, kterému při uskutečnění zdanitelného plnění vůči jinému plátcí vznikla povinnost přiznat a zaplatit daň a jehož pohledávka, která vznikla nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku z tohoto plnění, doposud nezanikla (dále jen „věřitel“), je oprávněn provést opravu výše daně na výstupu z hodnoty zjištěné pohledávky v případě, že

a) plátce, vůči kterému má věřitel tuto pohledávku (dále jen „dlužník“), se nachází v insolvenčním řízení a insolvenční soud rozhodl o způsobu řešení úpadku, b) věřitel přihlásil tuto svoji pohledávku nejpozději ve lhůtě stanovené rozhodnutím soudu o úpadku, tato pohledávka byla zjištěna a v insolvenčním řízení se k ní přihlíží,

c) věřitel a dlužník nejsou osobami, které jsou

1. kapitálově spojenými osobami podle § 5a odst. 3 s tím, že výše podílu představuje alespoň 25 % základního kapitálu nebo 25 % hlasovacích práv těchto osob,

2. osobami blízkými, nebo

3. osobami, které podnikají s plátcem společně na základě smlouvy o sdružení nebo jiné obdobné smlouvy,

d) věřitel doručil dlužníkovi daňový doklad podle § 46 odst. 1.

(2) Pokud pohledávka nebyla v přezkumném jednání podle zákona upravujícího insolvenční řízení zjištěna v hodnotě, kterou měla v době vzniku, daň se vypočte podle § 37 odst. 2. Pokud dojde k opravě základu daně a výše daně podle § 42, výše opravované daně podle tohoto ustanovení se sníží či zvýší o takto provedené opravy.

(3) Opravu výše daně na výstupu je věřitel oprávněn provést nejdříve ve zdaňovacím období, v němž byly splněny podmínky podle odstavce 1. Opravu nelze

provést po uplynutí 3 let od konce zdaňovacího období, ve kterém se uskutečnilo původní zdanitelné plnění a v případě, že dlužník přestal být plátcem.

(4) Věřitel, který provedl opravu výše daně podle odstavce 1, je povinen předložit jako přílohu k daňovému přiznání

a) kopie všech vystavených daňových dokladů, u kterých provedl opravu výše daně v tomto daňovém přiznání, a

b) výpis z evidence oprav pro daňové účely provedených v tomto daňovém přiznání.

(5) Pokud provede věřitel opravu výše daně podle odstavce 1, je dlužník povinen snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění o částku daně opravenou věřitelem, a to ve výši, v jaké uplatnil odpočet daně z přijatého zdanitelného plnění. Tuto opravu výše daně na vstupu u přijatého zdanitelného plnění je dlužník povinen provést ve zdaňovacím období, v němž byly splněny podmínky podle odstavce 1.

(6) Je-li pohledávka, u níž věřitel provedl opravu výše daně podle odstavce 1, následně plně či částečně uspokojena, vzniká věřiteli povinnost přiznat a zaplatit z přijaté úplaty daň, a to ke dni, v němž k plnému nebo částečnému uspokojení pohledávky došlo, a doručit dlužníkovi daňový doklad, který je věřitel povinen vystavit podle § 46 odst. 2 do 15 dnů ode dne přijetí úplaty. V případě uspokojení pohledávky se daň vypočte podle § 37 odst. 2. Dlužník je oprávněn uplatnit odpočet daně zaplacené věřitelem podle tohoto odstavce nejdříve ve zdaňovacím období, v němž mu byl doručen doklad podle § 46 odst. 2.

(7) Postoupí-li věřitel pohledávku, u níž provedl opravu výše daně podle odstavce 1, je povinen zvýšit daň na výstupu o částku ve výši provedené opravy, případně sníženou o daň zaplacenou podle odstavce 6, a to ke dni, v němž k postoupení pohledávky došlo. Věřitel je povinen doručit dlužníkovi písemné oznámení, že k postoupení pohledávky došlo; v oznámení je povinen uvést i číslo daňového dokladu vystaveného podle § 46 odst. 1. Dlužník je oprávněn uplatnit odpočet daně zaplacené věřitelem podle tohoto odstavce nejdříve ve zdaňovacím období, v němž mu bylo doručeno oznámení o postoupení pohledávky.

(8) Při zrušení registrace je věřitel, který provedl opravu podle odstavce 1, povinen zvýšit daň na výstupu o částku ve výši provedené opravy, případně sníženou o daň zaplacenou podle odstavce 6, a to v daňovém přiznání za poslední zdaňovací období před zrušením registrace. Věřitel je povinen doručit písemné oznámení o zrušení registrace všem dlužníkům, kterým doručil daňový doklad podle § 46 odst. 1; v oznámení je povinen uvést i číslo daňového dokladu vystaveného podle § 46 odst. 1. Dlužník je oprávněn uplatnit odpočet daně zaplacené věřitelem podle tohoto odstavce nejdříve ve zdaňovacím období, v němž mu bylo doručeno oznámení o zrušení registrace věřitele.

(9) Opravy výše daně podle odstavců 1, 6, 7 nebo 8 se považují za samostatná zdanitelná plnění uskutečněná nejpozději k poslednímu dni zdaňovacího období,

ve kterém byly opravný daňový doklad podle § 46 nebo písemné oznámení doručeny dlužníkovi. U opravy výše daně se uplatní sazba daně platná ke dni uskutečnění původního zdanitelného plnění. Pro přepočtení cizí měny na českou měnu se v tomto případě použije kurz devizového trhu vyhlášený Českou národní bankou a platný pro osobu provádějící přepočtení ke dni uskutečnění původního plnění.

(10) Zanikne-li věřitel s právním nástupcem, je opravu výše daně oprávněn provést i jeho právní nástupce; ustanovení odstavců 1 až 9 se použijí obdobně.

25. Ve výše citované podobě, pro věc rozhodné, platilo ustanovení § 5 insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (17. 1. 2011). Ustanovení § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona bylo doplněno o „pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty“, s účinností od 1. ledna 2014, zákonem č. 294/2013 Sb. Také § 203a insolvenčního zákona bylo vtčleno do insolvenčního zákona s účinností od 1. 1. 2014, zákonem č. 294/2013 Sb. Do vydání napadeného rozhodnutí tato ustanovení nedoznala změn.

26. Ustanovení § 44 zákona o dani z přidané hodnoty (opět ve výše citované podobě) bylo vtčleno do zákona o dani z přidané hodnoty s účinností od 1. 4. 2011 novelou provedenou zákonem č. 47/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů. Vládní návrh zákona č. 47/2011 Sb. projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém šestém volebním období (2010–2013) jako tisk č. 129, přičemž text tohoto ustanovení tvořil (v podobě, v níž byl následně přijat jako součást čl. I bodu 44 zákona č. 47/2011 Sb.) obsah čl. I bodu 43. vládního návrhu zákona.

27. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona odůvodňuje § 44 zákona o dani z přidané hodnoty následovně:

„Jedná se o zavedení nové možnosti opravy výše daně na výstupu u pohledávek za dlužníky (odběrateli) v insolvenčním řízení, a to v souvislosti s negativním vývojem ekonomické situace. Tento návrh aktivně reaguje na současnou ekonomickou situaci a je protikrizovým opatřením s cílem pomoci firmám, jejichž cash-flow snižují nedobytné pohledávky za podniky v platební neschopnosti.

V souvislosti s dopady světové finanční krize stále více přibývá firem, které se nachází v konkursním řízení, a tudíž nejsou schopny dostát svým závazkům vůči věřitelům (dodavatelům). Vzniklé pohledávky za odběrateli (dlužníky) řada dodavatelů (věřitelů) není schopna vymoci v plné výši. Tento fakt se negativně projevuje v ekonomické situaci dosud „životaschopných“ podniků.

Na základě tohoto ustanovení bude mít věřitel (dodavatel) takto nárok na opravu výše daně na výstupu, pokud mu jeho odběratel (dlužník) nezaplatil za dodané zboží nebo poskytnutou službu a insolvenční soud proti odběrateli zahájil insolvenční řízení.

V předloženém návrhu se jedná o pohledávky, které vznikly nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku.

Návrh prozatím upravuje pouze problematiku konkursního řízení.

Navrhnuté opatření bude po určité časové době jeho „fungování“ vyhodnoceno a dojde k případnému rozšíření.

Návrh je plně v souladu se směrnicí Rady 2006/112/ES čl. 90 a 185. Obdobná úprava platí nejméně ve 12 členských státech EU, tento režim je v různých formách implementován v následujících členských státech: Belgie, Lucembursko, Dánsko, Německo, Francie, Portugalsko, Irsko, Rakousko, Itálie, Řecko, Lotyšsko a Velká Británie.

Toto opatření bude mít sice bezprostředně negativní dopad na státní rozpočet, ale je potřeba vzít v úvahu i doprovodné (nepřímé) efekty, mimo jiné zachování životaschopnosti firem, umožnění překonání současné negativní ekonomické situace a zachování pracovních míst.

Za podstatné je třeba upozornit, že každé plnění se považuje za samostatné zdanitelné plnění. Návrh dále upřesňuje přesný postup nejen v okamžiku „prvního“ provedení opravy výše daně, ale i následné případy, jako je částečné či plné uspokojení pohledávky, postoupení pohledávky či řešení situace při zrušení registrace věřitele.“

28. Podstata problému, který se pokouší řešit § 44 zákona o dani z přidané hodnoty, tkví v tom, že věřitel, který je plátcem daně z přidané hodnoty, odvádí daň ze zboží a služeb, které prodal svému dlužníkovi (daň na výstupu), dříve, než jsou mu dodané zboží nebo služby uhrazeny. Dlužník, který je rovněž plátcem daně z přidané hodnoty, je přitom oprávněn uplatnit (u správce daně) odpočet daně při nákupu (daň na vstupu), bez zřetele k tomu, zda nakoupené zboží a služby věřiteli již uhradil. Situaci vzniklou tím, že dlužník, jehož úpadek byl osvědčen (rozhodnutím o úpadku), již od správce daně získal částku odpovídající uplatněnému odpočtu daně při nákupu, ačkoli věřiteli, který daň z přidané hodnoty odvedl, nezaplatil za zboží ničeho, řeší § 44 zákona o dani z přidané hodnoty tak, že věřitel je oprávněn provést opravu výše daně na výstupu (což povede k vrácení zaplacené daně věřiteli) a dlužník (jenž je v úpadku) je povinen snížit svou daň na vstupu v rozsahu, v jakém uplatnil odpočet daně, což má vést ke vzniku daňové povinnosti dlužníka zaplatit správci daně rozdíl mezi tím, co dlužník původně obdržel od plátce daně na základě odpočtu daně, a tím, co měl (správně) obdržet podle provedeného snížení daně na vstupu.

29. Přitom jde o úpravu selektivní, která dovoluje provést opravu jen tehdy:

1. Rozhodl-li soud již o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, tedy vydal-li ve smyslu § 4 odst. 2 insolvenčního zákona rozhodnutí o prohlášení konkursu [písmeno a)], rozhodnutí o povolení reorganizace [písmeno b)], nebo rozhodnutí o povolení oddlužení [písmeno c)].

2. Jde-li o pohledávky vzniklé nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku a jen v rozsahu, v jakém byly zjištěny v insolvenčním řízení.

3. Jde-li o věřitele, kteří nejsou osobami s dlužníkem kapitálově spojenými, dlužníku blízkými nebo s dlužníkem společně podnikajícími.

30. Nadto jde o úpravu, která nemá žádný vliv na výši věřitelovy pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení, což dokládá § 44 odst. 6 zákona o dani z přidané hodnoty.

č. 11

31. Ustanovení § 44 zákona o dani z přidané hodnoty bylo dále dílčím způsobem měněno novelami provedenými:

1. s účinností od 1. 1. 2013 zákonem č. 502/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (srov. část první čl. I body 76. až 78. tohoto zákona),

2. s účinností od 1. 1. 2014 zákonem o opatření Senátu č. 344/2013 Sb., o změně daňových zákonů v souvislosti s rekodifikací soukromého práva a o změně některých zákonů (srov. část pátá čl. IX body 154. až 159. tohoto zákona),

3. s účinností od 29. 7. 2016 zákonem č. 243/2016 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím celního zákona (srov. část třicátá třetí čl. XXXIII body 19. a 20.).

32. K novelizacím zmíněným v předchozím odstavci budiž uvedeno, že z povahy věci je vyloučeno se zabývat poslední označenou změnou § 44 zákona o dani z přidané hodnoty, k níž došlo až po vydání napadeného rozhodnutí (ta ostatně nemá žádný „insolvenční“ dopad do sporné problematiky). Z dalších dvou novel má „insolvenční“ přesah první z nich, která předpokládá změny v odstavci [29] bodu 1. omezila [tím, že v § 44 odst. 1 písm. a) zákona o dani z přidané hodnoty nahradila slova „způsobu řešení úpadku“ slovy „prohlášení konkursu na majetek dlužníka“] pouze na způsob řešení úpadku dlužníka konkursem. S přihlédnutím k době vydání platebních výměrů č. 1 až 4 (nejstarší je ze 4. 11. 2011 a poslední byl vydán 9. 1. 2012) však žádná z těchto změn není pro danou věc podstatná; rozhodným je výše citované (původní, s účinností od 1. 4. 2011 zavedené) znění § 44 zákona o dani z přidané hodnoty.

33. Vzhledem k tomu, že obsah § 44 zákona o dani z přidané hodnoty neměl v době od 1. 4. 2011 do 31. 12. 2013 přímý průmět v textu insolvenčního zákona, vyvstala již pro uvedené období v praxi otázka, zda povinnost dlužníka snížit podle § 44 odst. 5 zákona o dani z přidané hodnoty daň na vstupu zakládá v rozsahu, ve kterém toto snížení založí povinnost dlužníka zaplatit správci daně rozdíl mezi tím, co na základě odpočtu daně původně obdržel, a tím, co měl obdržet podle provedeného snížení daně na vstupu, správci daně pohledávku za majetkovou podstatou ve smyslu § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013), případně zda má taková pohledávka jiné pořadí a jaké. Výkladové stanovisko (jež je v daném kontextu nutno vnímat pouze jako literární pramen) pak dospělo k závěru, že pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona o dani z přidané

hodnoty, není pohledávkou za majetkovou podstatou. Tamtéž se uvádí, že tato pohledávka se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje; oprava výše daně na výstupu provedená věřitelem podle § 44 odst. 3 zákona o dani z přidané hodnoty totiž nemá za následek zánik byť jen části pohledávky, kterou tento věřitel přihlásil do insolvenčního řízení ani vstup státu (správce daně) do insolvenčního řízení namísto tohoto věřitele v rozsahu provedené opravy výše daně.

34. V R 54/2012 (z něž ve své rozhodovací praxi ustáleně vychází) Nejvyšší soud vysvětlil základní kategorizaci pohledávek, jež mohou být uplatňovány v insolvenčním řízení (včetně vymezení těch, jež uspokojit nelze, byť objektivně vzato nemohly být přihlášeny do insolvenčního řízení). Tamtéž jako příklad pohledávky, vzniklé v průběhu insolvenčního řízení, která se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje vůbec, označil pohledávku vzniklou státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona o dani z přidané hodnoty, a to právě s poukazem na závěry výkladového stanoviska.

35. Nosná argumentace výkladového stanoviska, na něž Nejvyšší soud odkázal v R 54/2012, spočívala na těchto závěrech (s nimiž se Nejvyšší soud ztotožňuje): 1. Názor, podle kterého státu (správci daně) vzniká vůči dlužníku povinnému provést snížení daně na vstupu podle § 44 odst. 5 zákona o dani z přidané hodnoty pohledávka za majetkovou podstatou ve smyslu § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona (tehdy ve významu „daně, poplatky a jiná obdobná peněžitá plnění“), by nutně měl (mohl mít) tyto účinky na probíhající insolvenční řízení:

a) Souhrn pohledávek, které mají být uspokojeny z majetkové podstaty dlužníka, by bez dalšího vzrostl o pohledávky státu (správce daně) vzešlé z opravy výše daně, aniž by se tím snížila míra uspokojení dlužníkova věřitele (z jehož popudu k opravě výše daně došlo a jemuž vznikl nárok na vrácení odpovídající části daně).

b) Vzhledem k tomu, že míru zatížení majetkové podstaty takovými pohledávkami nelze dopředu odhadnout, zvýšilo by se riziko, že nebudou plně uspokojeny jiné pohledávky za majetkovou podstatou (třeba i ty, za něž insolvenční správce nese osobní majetkovou odpovědnost ve smyslu § 37 odst. 3 insolvenčního zákona). Tím by klesla i ochota věřitelů financovat další provoz dlužníkova podniku a snížila by se šance na sanační způsob řešení dlužníkova úpadku [postup podle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty je dovolen až po rozhodnutí o „způsobu řešení úpadku“ a míra nejistoty věřitelů v tom, zda je stát (správce daně) nepředběhne při uspokojení jejich nepřednostních pohledávek, by se zákonitě projevila již při rozhodování, zda svolí k reorganizaci dlužníka].

c) Věřitelé, kteří nemají pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) ani pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou a kteří nejsou plátcí daně z přidané hodnoty, by na základě této úpravy předběhl stát (správce daně) „ve frontě“ s daňovou pohledávkou „vyrobenou na

míru“ jen pro insolvenční řízení, ačkoli věřitelé, jimž stát vrátil část daně, budou i nadále poměrně uspokojováni v nezměněné výši zjištěné pohledávky stejnou měrou jako věřitelé, kteří nejsou plátcí daně z přidané hodnoty.

d) Tam, kde by majetková podstata nepostačovala ani k uspokojení všech pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, by stát (správce daně) tímto způsobem významně snížil míru uspokojení přednostních věřitelů jen proto, že daňovou povinnost přenesl z nepřednostního věřitele na dlužníka svým prostřednictvím.

e) Po splnění rozvrhového usnesení (při konkursu) nebo po splnění reorganizačního plánu (při reorganizaci), tedy po ukončení těch fází insolvenčního řízení, jež bezprostředně předcházejí jeho ukončení, by dlužníku opět vznikl nárok na uplatnění odpočtu daně (srov. § 44 odst. 6 zákona o dani z přidané hodnoty); dělo by se tak ale zpravidla v době, kdy již věřitelé nebudou moci na této dlužníkově pohledávce participovat.

2. Z pohledu závěrů, jež přijal Ústavní soud k výkladu právních norem ve stanovisku pléna, lze k věci dále uvést, že:

a) Výše popsané účinky zkoumané úpravy na insolvenční řízení novelizovaná úprava odpovídajícím způsobem neřeší (důvodová zpráva příslušná rizika nepojmenovává ani k nim nenabízí žádné vysvětlení). Zkoumaná zákonná úprava vybočuje z pravidel poměrného uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení nastavených insolvenčním zákonem. Přitom tak činí jen pro vybraný okruh věřitelů (určených kritérií, jež nijak nesouvisí s úpravou skupin věřitelů v insolvenčním řízení).

b) Zvláštní daňový režim se tu zavádí s tím důsledkem, že z neuspokojené pohledávky dlužníkových věřitelů (plátců daně) se v části, jež odpovídá dani z přidané hodnoty, stane (jen je-li dlužník v úpadku) „nová“ daňová povinnost dlužníka, vzniklá „po“ rozhodnutí o úpadku. Děje se tak ovšem, aniž by současně došlo k jakémukoli snížení zjištěné pohledávky věřitele. Takto konstruované právo přednostního uspokojení státu (správce daně), by však bylo ve zjevném rozporu se zásadou, podle níž věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti [§ 5 písm. b) insolvenčního zákona].

c) Zkoumaná úprava má všechny znaky transformace původní pohledávky přihlášeného věřitele. V rozsahu, v němž takovému věřiteli vrátí daň (nebo její část) po opravě její výše, nemůže mít stát (správce daně) i proto v insolvenčním řízení lepší postavení, než ve kterém se před opravou výše daně nacházel tento věřitel. To platí bez zřetele k tomu, že v důsledku snahy o jiné (lepší) pořadí při uspokojení pohledávky pro stát (správce daně) nekonstruuje § 44 zákona o dani z přidané hodnoty zákonnou cesi státu (správce daně) do postavení věřitele (v rozsahu, v jakém věřiteli vzniklo právo na vrácení daně) a že se věřiteli ponechává právo uplatňovat pohledávku v insolvenčním řízení v nezměněné výši.

d) Ostatně k tomu, že změny týkající se daně z přidané hodnoty neovlivňují obsah dříve sjednaných závazkových právních vztahů, se vyslovil Nejvyšší soud např. v rozsudku ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. 32 Odo 270/2004, nebo v rozsudku ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. 33 Cdo 5117/2008, uveřejněném pod č. 90/2011 Sb. rozh. obč.

3. Ústavní soud v minulosti opakovaně judikoval, že v situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje různé interpretace, z nichž jedna je v souladu s ústavními zákony České republiky, kdežto jiné jsou s nimi v rozporu, je úkolem státního orgánu interpretovat dotyčné ustanovení ústavně konformním způsobem (srov. např. nález pléna Ústavního soudu ze dne 8. 10. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 5/96, vyhlášený pod č. 286/1996 Sb.). Jak dále uvedl Ústavní soud např. již v nálezu ze dne 7. 4. 2005, sp. zn. I. ÚS 544/2002, uveřejněném pod č. 76/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (ve vazbě na tehdejší konkursní řízení), „pokud by mělo být přijato výhodnější postavení finančních úřadů jako správců daně v uspokojování jejich pohledávek (reprezentujících určitý veřejný zájem), takové zvýhodnění by musel zákonodárce formulovat explicitně, ústavně konformně a mělo by být i obhajitelné“.

4. Výklad § 44 zákona o dani z přidané hodnoty (ve spojení s § 242 odst. 1 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, ve znění pozdějších předpisů) způsobem vedoucím k závěru, že státu (správci daně) vzniká vůči dlužníku pohledávka za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, by vedl k přímému střetu s úpravou obsaženou v § 5 písm. b) insolvenčního zákona (k pošlapání principu rovných možností věřitelů) a požadavku ústavní konformnosti by nedostál.

36. Lze doplnit – jakkoli to nemá (s přihlédnutím k tomu, co bylo řečeno výše v odstavci [32]) přímý vliv na dovolací řízení v této věci – že novela zákona o dani z přidané hodnoty provedená s účinností od 1. ledna 2013 zákonem č. 502/2012 Sb. (pouze) posunula míru rizika, které jsou takovou úpravou vystaveni další věřitelé (tím, že aplikaci § 44 zákona o dani z přidané hodnoty omezila pouze na případy, kdy je dlužníkův úpadek řešen konkursem). Při rozhodování, zda budou financovat další provoz dlužníkovu podniku při sanačním způsobu řešení dlužníkovu úpadku (při reorganizaci), totiž musí věřitelé (i tak) zohlednit i možnost, že je stát prostřednictvím úpravy obsažené v § 44 zákona o dani z přidané hodnoty předběhne při uspokojení jejich nepřednostních pohledávek, případně zkrátí při uspokojení jejich pohledávek za majetkovou podstatou při „překlopení“ nepovedené reorganizace do konkursu.

37. S účinností od 1. 1. 2014 (novelou insolvenčního zákona provedenou zákonem č. 294/2013 Sb.) byl insolvenční zákon změněn i tak, že výčet pohledávek za majetkovou podstatou uvedených v § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona byl doplněn (srov. část první čl. I bod 90. novely) o „pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty“.

38. Vládní návrh pozdějšího zákona č. 294/2013 Sb. projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období (2010–2013) jako tisk č. 929/0, přičemž „nový“ text § 168 odst. 2 insolvenčního zákona [jehož součástí bylo i předmětné doplnění písmene e)], v něm byl obsažen (v posléze přijaté podobě) pod bodem 89. Zvláštní část důvodové zprávy k bodům 84 až 89 (§ 165, § 167, § 168) se k předmětné změně vyslovuje jen potud, že:

„Na základě rozhodnutí vlády ze dne 27. 2. 2013 byla do § 168 odst. 2 písm. e) návrhu zákona doplněna jako zapodstatová pohledávka i oprava výše daně v případech předpokládaných § 44 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.“

39. Budiž dodáno, že k problematice „prioritních“ pohledávek některých věřitelů v insolvenčním řízení se předmětná důvodová zpráva vyslovuje i ve své obecné části (v oddílu 1.3 Popis existujícího právního stavu v dané oblasti, pododdíl iv. Uplatňování nároků v insolvenčním řízení včetně úpravy postavení zajištěného věřitele), a to následujícím způsobem:

„Účelem úpadkového práva je uspořádání majetkových vztahů vyplývajících zejména z podnikatelského nezdaru (vyjma oddlužení). Jednou z hlavních zásad insolvenčního řízení podle insolvenčního zákona (a obecně úpadkového práva) je, že nároky obecných věřitelů (nezajištěných věřitelů) jsou uspokojovány podle principu *par conditio creditorum* (*pari passu*), který je ve své podstatě vyjádřen v § 1 písm. a) a § 5 písm. b) insolvenčního zákona. Pravidlo, podle kterého se obecní věřitelé uspokojují na zásadně poměrném principu, je založeno na předpokladu, že takto by se nezajištění věřitelé shodli, kdyby se předem domluvili na způsobu uspokojení jejich pohledávek pro případ dlužníkovy úpadku za současného předpokladu, že žádný z nich neví, jak (a zda vůbec) bude jeho pohledávka uspokojena v individuálně vedených vykonávacích (exekučních) řízeních. Insolvenční právo se nejen u nás, ale i v zahraničí od této zásady (*pari passu*) odchyluje a umožňuje preferovat některé z nezajištěných ‚předinsolvenčních‘ pohledávek (§ 169 insolvenčního zákona). Zpravidla jde o pracovněprávní pohledávky dlužníkových bývalých nebo současných zaměstnanců a o pohledávky na výživném [§ 169 odst. 1 písm. a) až c) insolvenčního zákona], u kterých je takový postup omluvitelný ze sociálních důvodů. Preference jiných pohledávek je zdůvodněna snahou zajistit co nejvyšší uspokojení věřitelů nebo snahou předejít úpadku dlužníka vůbec [§ 169 odst. 1 písm. f) a g) insolvenčního zákona].

Samostatnou kategorií ‚preferencí‘ představují pohledávky státu. V odborných kruzích není sporu o tom, že čím rozsáhlejší je výčet prioritních pohledávek, které sledují spíše politické nebo sociální cíle, tím větší újma je způsobena ostatním věřitelům. Nižší míra uspokojení věřitelů v případě insolvence dlužníka odrazuje potenciální subjekty od vstupu na český trh. V souvislosti s prioritními pohledávkami jsou jako problematické zmiňovány nejčastěji právě pohledávky státu, které jsou prioritními spíše z politických než z racionálních důvodů [§ 168 ,odst. 1‘

(správně odst. 2) písm. e) insolvenčního zákona]. I v tomto případě platí, že jde zásadně o mimosmluvní pohledávky; stejně je tomu u pohledávek na náhradu škody, u kterých však veřejný zájem odůvodňuje prioritní postavení pouze ve vztahu k pohledávkám věřitelů na náhradu škody způsobené na zdraví.

Připouští-li úpadkové právo prioritní postavení některých pohledávek, je nevyhnutelné, aby byl jejich výčet taxativní a aby právní úprava neumožňovala rozšiřování toho výčtu jinými zákony. Opačný postup by odporoval zásadě transparentnosti a předvídatelnosti úpadkového práva a způsoboval by značnou nestabilitu tržního prostředí (na úkor ekonomické stability a růstu). Všeobecně se proto doporučuje tuto otázku jasně vymezit, a ujistit tak věřitele o jejich právech v čase vstupu do závazkových vztahů s dlužníkem. Tímto směrem jde i předkládaný návrh, který je motivován snahou vyloučit přednostní uspokojování pohledávek zaváděním zvláštních norem mimo insolvenční rámec. Ministerstvo spravedlnosti se staví negativně ke snahám o rozšíření taxativního výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim na roveň postaveným vyjmenovaných v § 168 a § 169 insolvenčního zákona. Tento výčet byl předmětem důkladných diskusí již při samotné přípravě insolvenčního zákona. Poslední vývoj v otázce prioritního postavení pohledávek v zahraničí má spíše tendenci obecně omezovat jejich počet nebo od úpravy prioritních pohledávek, až na nepatrné výjimky, zcela upustit. V tomto ohledu je nejdále Německo, které již v roce 1999 provedlo reformu úpadkového práva, kterou absolutně opustilo institut prioritních pohledávek a všechny pohledávky nezajištěných věřitelů jsou uspokojovány na principu *pari passu* (prioritu pozbyly i pohledávky státu, a to zásadně s cílem zajistit co nejvyšší uspokojení nezajištěných věřitelů v souladu s uvedeným principem).“

40. Má-li být důvodová zpráva (ve shodě se stanoviskem pléna Ústavního soudu) jedním z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, pak lze jen konstatovat, že doplnění textu § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona odůvodněné „rozhodnutím vlády“ (o němž se v důvodové zprávě dále neuvádí ničeho) bylo v přímém rozporu se záměrem zákonodárce deklarovaným obecnou částí důvodové zprávy. Na smysl a účel doplnění § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona nelze usuzovat ani z průběhu (padesáté čtvrté) schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konané dne 12. 6. 2013 (druhé čtení) a (padesáté sedmé) schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konané dne 8. 8. 2013 (třetí čtení), jelikož v rozpravě při přijímání návrhu tohoto zákona nebylo na dané téma řečeno ničeho.

41. Odvolacímu soudu lze přisvědčit v tom, že přechodná ustanovení obsažená v zákoně č. 294/2013 Sb. dovolují uzavřít, že aplikace § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona, ve znění účinném od 1. 1. 2014, je (obecně vzato) možná i v insolvenčních řízeních zahájených před uvedeným datem. Totéž platí i pro aplikaci pravidla vyjádřeného (od 1. 1. 2014) v § 203a insolvenčního zákona (srov. k tomu shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn.

č. 11

29 Cdo 2805/2015). Oba soudy nicméně přehlédly, že argumentace, z níž vychází závěr obsažený ve výkladovém stanovisku (aprobovaný v R 54/2012), ani pro dobu před 1. lednem 2014 neupírala pohledávce (státu) vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty, povahu „daňové“ pohledávky (nebylo pochyb o tom, že jde o „daň“ ve smyslu § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013).

42. Tím, že od 1. 1. 2014 jsou „pohledávky vzniklé opravou výše daně u pohledávek za dlužníkem v insolvenčním řízení podle zákona upravujícího daň z přidané hodnoty“ v § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona zmíněny výslovně, tedy k žádnému rozšíření výčtu pohledávek, jež mohou být pohledávkami za majetkovou podstatou, nedošlo.

43. Podstatné naopak je, že výkladové stanovisko (s jehož nosnou argumentací se Nejvyšší soud již výše ztotožnil) nepokládalo takové pohledávky za pohledávky vzniklé „po rozhodnutí o úpadku“ [srov. odstavec [35] výše, zejména pak bod 2 písm. b) a c) tamtéž]. Jinak řečeno, doplněním textu § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona provedeným s účinností od 1. 1. 2014 zákonem č. 294/2013 Sb. neztratila úprava obsažená v § 44 zákona o dani z přidané hodnoty znaky transformace původní pohledávky přihlášeného věřitele. Nadále proto platí, že v rozsahu, v němž takovému věřiteli vrátí daň (nebo její část) po opravě její výše, nemůže mít stát (správce daně) i proto v insolvenčním řízení lepší postavení, než ve kterém se před opravou výše daně nacházel tento věřitel. To platí bez zřetele k tomu, že v důsledku snahy o jiné (lepší) pořadí při uspokojení pohledávky pro stát (správce daně) nekonstruuje § 44 zákona o dani z přidané hodnoty zákonnou cesí státu (správce daně) do postavení věřitele (v rozsahu, v jakém věřiteli vzniklo právo na vrácení daně) a že se věřiteli ponechává právo uplatňovat pohledávku v insolvenčním řízení v nezměněné výši.

44. Nezměnil-li se (jak vysvětleno výše) charakter zkoumaných pohledávek tím, že od 1. 1. 2014 jsou v textu § 168 odst. 2 písm. e) insolvenčního zákona zmíněny výslovně, pak není ani důvod ke změně závěru, k němuž se Nejvyšší soud přihlásil již v důvodech R 54/2012.

45. Na tomto základě lze proto shrnout, že:

Pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona o dani z přidané hodnoty, není ani po novele insolvenčního zákona provedené s účinností od 1. 1. 2014 zákonem č. 294/2013 Sb. pohledávkou za majetkovou podstatou. Tato pohledávka se v průběhu insolvenčního řízení neuspokojuje.

46. Zbývá dodat, že konstrukce insolvenčního soudu, že v opačném případě (než tom, že jde o pohledávku za majetkovou podstatou) by postup přihlašování pohledávek správce daně byl nespravedlivý či protiústavní, jelikož by vyloučil takovou

pohledávku z možnosti uspokojení v insolvenčním řízení (srov. odstavec [5] výše), je nepřipadná již proto, že opomíjí ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu publikovanou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, především již zmiňované R 54/2012. V něm Nejvyšší soud připomenul nejen to, že výčet pohledávek za majetkovou podstatou v § 168 insolvenčního zákona je výčtem taxativním, ale i to, že úpadkové právo počítá (a podle předchozí právní úpravy též počítalo) s tím, že některé z pohledávek věřitelů vůči dlužníku, jež vznikly až po rozhodnutí o úpadku, respektive po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek, nebudou v insolvenčním řízení uspokojeny právě proto, že nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.

47. Na přehlížení závěrů obsažených v R 54/2012 je postavena též argumentace odvolacího soudu, že kdyby přisvědčil argumentaci odvolatele, pak by nutně musel dospět k závěru o nutnosti podat návrh na zrušení § 168 a 169 insolvenčního zákona s argumentem, že jsou neústavní, jelikož zvyhodňují jen některé věřitele na úkor ostatních (srov. odstavec [8] výše). Jde o názor, jenž (jak patrně z jeho vyjádření k dovolání, srov. odstavec [20]) nesdílí ani žalobce.

48. Co do nesprávné představy obou soudů o smyslu úpravy přednostních pohledávek v úpadkovém právu lze co do „přednostních“ pohledávek vypočtených v § 169 insolvenčního zákona (postavených „na roveň“ pohledávkám za majetkovou podstatou) odkázat na přílehlavou argumentaci obsaženou v důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona č. 294/2013 Sb., jak je citována výše v odstavci [39]. K pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) lze doplnit, že má jít o ty pohledávky, jež zjednodušeně řečeno doprovázejí správu a udržování majetkové podstaty dlužníka, a jde tedy o pohledávky, s nimiž je nutno počítat právě proto, že vznikají za trvání insolvenčního řízení pravidelně (včetně daňových pohledávek tvořených daní z přidané hodnoty tam, kde je dlužník plátcem této daně i v průběhu insolvenčního řízení) a jejich přednostní hrazení je svým způsobem nutné (nezbytné) k naplnění účelu a cíle insolvenčního řízení. K tomu lze dodat, že daňová pohledávka vzešlá z režimu § 44 zákona o dani z přidané hodnoty nevyhovuje ani tomuto pojetí pohledávek za majetkovou podstatou.

49. Oba soudy rovněž přehlédly, že v rovině časové působnosti novely zákona o dani z přidané hodnoty provedené (s účinností od 1. 4. 2011) zákonem č. 47/2011 Sb. se aplikací § 44 zákona o dani z přidané hodnoty na insolvenční řízení zahájena před 1. dubnem 2011 již zabýval Nejvyšší správní soud.

50. Článek II bodu 1. zákona č. 47/2011 Sb. stanoví, že pro uplatnění daně z přidané hodnoty za zdaňovací období přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i pro uplatnění práv a povinností s tím souvisejících, se použijí dosavadní právní předpisy, není-li dále stanoveno jinak.

51. Již ve shora zmíněném (srov. odstavec [19]) rozsudku sp. zn. 9 Afs 69/2012 (uveřejněném pod č. 2856/2013 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu),

č. 11

dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že oprávnění věřitelů snížit daň z přidané hodnoty na výstupu o částky odpovídající neuhrazeným pohledávkám za dlužníky v úpadku lze uplatnit za splnění dalších zákonem stanovených podmínek pouze u zdanitelných plnění poskytnutých nejdříve ke dni 1. 4. 2011. Závěr, že nebylo možné provádět opravy výše daně postupem podle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty u zdanitelných plnění uskutečněných před 1. dubnem 2011, potvrzuje i rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 47 Af 17/2012, uveřejněný pod č. 3037/2014 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. K těmto závěrům se přihlašuje i judikatura Nejvyššího správního soudu přijatá po vydání napadeného rozhodnutí v této věci. Srov. např. rozsudek ze dne 17. 6. 2016, sp. zn. 4 Afs 31/2016, rozsudek ze dne 15. 11. 2016, sp. zn. 6 Afs 117/2016, nebo rozsudek ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. 4 Afs 224/2016. Pro úplnost budiž dodáno, že v posledně označeném rozsudku Nejvyšší správní soud též uzavřel, že pohledávka státu vzniklá (postupem dle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty) opravou výše daně u pohledávky za dlužníkem v insolvenčním řízení nepatřila podle insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013 mezi pohledávky za majetkovou podstatou.

52. V rozsudku ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. 9 Afs 170/2014, Nejvyšší správní soud dodal, že předpoklad shrnutý výše v odstavci [29] pod bodem 2. (aby šlo ve smyslu § 44 odst. 1 zákona o dani z přidané hodnoty o věřitele, jehož pohledávka vznikla nejpozději 6 měsíců před rozhodnutím soudu o úpadku) je naplněn a opravu výše daně lze provést jen u pohledávek, které vznikly nejvýše 6 měsíců přede dnem rozhodnutí o úpadku.

53. S přihlédnutím k judikatuře Nejvyššího správního soudu shrnuté v odstavcích [51] a [52] lze pro poměry dané věci uvést, že v situaci, kdy rozhodnutí o úpadku dlužníka bylo vydáno 14. 2. 2011, a postup podle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty se tak mohl týkat jen věřitele, jehož pohledávka vznikla nejvýše 6 měsíců před 14. únorem 2011 (přede dnem rozhodnutí o úpadku), byl celý žalobcův postup (ústící ve vydání platebních výměrů) nezákonný, neboť žalobce takto nepřipustně (v rozporu s čl. II bodu 1. zákona č. 47/2011 Sb., jak byl následně vyložen judikaturou Nejvyššího správního soudu) provedl (postupem podle § 44 zákona o dani z přidané hodnoty) opravu výše daně u zdanitelných plnění uskutečněných před 1. dubnem 2011.

54. Dovolání je tudíž důvodné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí změnil [ve shodě s § 243d písm. b) o. s. ř., když dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout] v tom duchu, že žaloba o určení, že předmětné daňové pohledávky jsou pohledávkami za majetkovou podstatou, se zamítá.

Č. 12

č. 12

Insolvence, Zajištění závazku, Správa cizího majetku (o. z.), Byt
§ 230 IZ ve znění do 31. 12. 2013, § 298 IZ ve znění do 31. 12. 2013

Je-li předmětem zajištění neužívaná bytová jednotka, patří mezi náklady spojené s její správou, jež se ve smyslu ustanovení § 298 odst. 2 insolvenčního zákona odečítají od výtěžku zpeněžení, i náklady vynaložené na spotřebované energie a služby související s chodem a provozem (společných částí) domu, v němž se bytová jednotka nachází.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2017, sen. zn. 29 NSČR 94/2014)
ECLI:CZ:NS:2017:29.NSCR.94.2014.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání zajištěného věřitele České spořitelny, a. s., proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 1. 2014, sp. zn. KSPH 39 INS 6776/2010, 1 VSPH 2234/2013-B.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 6. 11. 2013, č. j. KSPH 39 INS 6776/2010-B-52, Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“):

1. Souhlasil s tím, aby insolvenční správce dlužníka (JUDr. Ing. H. H., LL. M.) vydala zajištěnému věřiteli České spořitelně, a. s. (dále jen „zajištěný věřitel Č“), výtěžek zpeněžení označených nemovitostí ve výši 42 932 731,73 Kč (bod I. výroku).

2. Uložil insolvenční správce:

a) provést vydání výtěžku podle seznamu přihlášek pouze u zajištěných pohledávek zjištěných nebo pravomocně určených do 15 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí,
b) zapsat do upraveného seznamu přihlášek ke každé zjištěné pohledávce zajištěného věřitele Č, jaká částka na ni byla vyplacena nebo jaká zbývajíc částka se vypořádá při rozvrhu,
c) podat insolvenčnímu soudu písemnou zprávu o vydání výtěžku do 30 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí (bod II. výroku).

2. Insolvenční soud – cituje § 298 odst. 1 až 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – vyšel z toho, že:

1. Podle nového (znovu předloženého) rozdělovacího návrhu insolvenční správce z 15. 10. 2013 (B-50):

a) Insolvenční správce zpeněžila nemovitosti náležející do majetkové podstaty dlužníka se souhlasem insolvenčního soudu prodejem mimo dražbu za částku 52 milionů Kč.

b) Podle kupní smlouvy činila kupní cena těch nemovitostí, které nejsou předmětem zajištění, 6 milionů Kč. Výtěžek zpeněžení nemovitostí, které jsou předmětem zajištění (zajišťují pohledávku zajištěného věřitele Č zjištěnou při přezkumném jednání ve výši 220 371 322,69 Kč), tak činí 46 milionů Kč.

c) Náklady spojené se zpeněžením, připadající na nemovitosti, které jsou předmětem zajištění, činí celkem 1 292 678 Kč (2,810 % výtěžku zpeněžení).

d) Náklady spojené se správou nemovitostí, které jsou předmětem zajištění, činí celkem 1 135 497,59 Kč (2,468 % výtěžku zpeněžení).

e) Odměna insolvenčního správce podle vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále jen „vyhláška“), činí 854 349,49 Kč. Spolu s částkou 179 413,40 Kč, odpovídající 21 % dani z přidané hodnoty, jde celkem o částku 1 033 762,89 Kč.

f) K uspokojení pohledávky zajištěného věřitele Č tedy zbývá částka 42 538 061,52 Kč.

2. V novém rozdělovacím návrhu se ani přes snížení částky získané zpeněžením nemovitostí, které byly předmětem zajištění ve prospěch zajištěného věřitele Č, nezměnila výše nákladů spojených se zpeněžením a správou nemovitostí; nebyly zohledněny náklady vztahující se k nemovitostem, které nebyly předmětem zajištění [jejich výše zůstala stejná jako v původním rozdělovacím návrhu (B-40)].

3. Z vyúčtování nákladů za bytové a nebytové jednotky za roky 2011 a 2012 (B-42) vyplývá, že ty se u tří bytových jednotek, konkrétně A 102 [položka č. 2 soupisu majetkové podstaty (dále jen „soupis“)], C 303 (položka č. 6 soupisu) a C 403 (položka č. 7 soupisu) [dále jen „byty“] výrazně liší od jiných bytů podobných rozměrů co do nákladů za spotřebovanou vodu a teplo.

4. Podle vyjádření insolvenční správce byly byty neoprávněně užívány.

3. Na tomto základě dospěl insolvenční soud k následujícím závěrům:

4. U nákladů spojených se správou nemovitostí je třeba snížit položku „služby spojené s nájemným 2011“ (34 323,32 Kč) a „služby spojené s nájemným 2012“ (815 142,58 Kč):

a) O částku 137 334,99 Kč [součet částek uvedených ve vyúčtování (B-42) týkajících se garážových stání] představující náklady spojené s nebytovou jednotkou č. 326/701 – garáž (položka č. 25 soupisu), která nebyla předmětem zajištění ve prospěch zajištěného věřitele Č.

b) O částku 84 775 Kč za neoprávněný odběr tepla a vody v bytech (výše částky byla určena podle spotřeby vykazované u jiných bytů podobných rozměrů, tj. za vodu 0 Kč a za teplo podle velikosti bytu 8 300 Kč až 10 000 Kč).

5. Ostatní položky nákladů spojených se správou nemovitostí je nutno snížit v poměru kupní ceny připadající na zajištěný a nezajištěný majetek, tedy o 11,538 %, tj. o částku 33 002,33 Kč.
6. Celková výše nákladů spojených se správou nemovitostí tedy činí 880 385,27 Kč.
7. Náklady spojené se zpeněžením nemovitostí je rovněž nutno snížit ve stejném poměru (o 11,538 %, tj. o částku 149 149,19 Kč).
8. Celková výše nákladů spojených se zpeněžením nemovitostí tedy činí 1 143 528,81 Kč.
9. Odměna insolvenčního správce pak činí 862 276,19 Kč (2 % z částky 43 976 085,92 Kč). Spolu s částkou 181 078 Kč, odpovídající 21% dani z přidané hodnoty, jde celkem o částku 1 043,354,19 Kč.
10. K uspokojení pohledávky zajištěného věřitele Č tedy zbývá částka 42 932 731,73 Kč, což je částka o 394 670,21 Kč vyšší v porovnání s rozdělovacím návrhem insolvenční správkyně.
11. K odvolání zajištěného věřitele Č Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 30. 1. 2014, č. j. KSPH 39 INS 6776/2010, 1 VSPH 2234/2013-B-57, potvrdil usnesení insolvenčního soudu.
12. Odvolací soud vyšel při přezkoumání usnesení insolvenčního soudu z jeho skutkových zjištění a z § 230 a § 298 insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013, přičemž dospěl k následujícím závěrům:
13. Pro poměry insolvenčního řízení jsou použitelné závěry formulované Nejvyšším soudem již k pojmu správa (konkursní) podstaty v „rozhodnutí“ ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 197/2003 [šlo o usnesení uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 8, ročník 2004, pod č. 160, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu]; podle těchto závěrů se touto správou rozumí zejména činnost (včetně právních úkonů a opatření z ní vyplývajících), která směřuje k tomu, aby nedocházelo ke znehodnocení konkursní podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní patří, aby majetek patřící do konkursní podstaty byl využíván v souladu se svým určením, jestliže tomu nebrání jiné okolnosti, a aby se konkursní podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem k jejímu stavu a k obvyklým obchodním příležitostem. K tomuto závěru se Nejvyšší soud přihlásil též v „rozhodnutí“ ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2177/2008 (šlo o usnesení uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2011, pod č. 74). V něm vyložil, které konkrétní výdajové položky lze podřadit pojmu správa konkursní podstaty [dle § 28 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“)], a uzavřel, že daň z příjmu, k jejíž úhradě je úpadce povinen v souvislosti se zrušením konkursu, není nákladem spojeným s udržováním, správou a prodejem zpeněžené věci, práva nebo pohledávky, který by bylo možné poměrně odečíst od výtěžku zpeněžení vydávaného oddělenému věřiteli.

č. 12

14. V usnesení ze dne 26. 5. 2010, č. j. KSUL 45 INS 2152/2009, 1 VSPH 404/2010-B-40, dospěl odvolací soud k závěru, že vodné není nákladem spojeným se správou nemovitostí, jež by bylo lze přičíst na vrub zajištěného věřitele; tento výdaj spojený s užíváním nemovitosti jde na vrub jedině jejímu uživateli; daň z nemovitosti je naopak typickým výdajem spojeným se správou nemovitosti, jenž lze jistě přičíst na vrub zajištěného věřitele, nejvýše však do výše 4 % výtěžku zpeněžení (§ 298 odst. 3 insolvenčního zákona).

15. V usnesení ze dne 9. 1. 2013, č. j. KSPH 38 INS 6474/2010, 1 VSPH 1541/2012-B-44, pak odvolací soud rozvedl, že za náklady spojené se správou (zpeněžené) zajištěné věci lze považovat jen takové výdaje, které se přímo pojí s udržením hodnoty takové věci (jako jsou náklady na údržbu nebo zabezpečení věci). Jiné závazky vznikající dlužníku (byť by šlo o závazky vůči věřitelům s pohledávkami za majetkovou podstatou či věřitelům jim na roveň postaveným) do těchto nákladů bez dalšího nelze zahrnout. Mezi náklady spojené se správou zajištěné nemovitosti tedy nepatří ani mzdy zaměstnanců dlužníka, kteří v takové nemovitosti (výrobním areálu) vykonávají práci.

16. V usnesení ze dne 3. 10. 2012, č. j. MSPH 76 INS 3732/2008, 3 VSPH 142/2012-B-338, odvolací soud doplnil, že zástavní věřitel má právo, aby jeho zajištěná pohledávka s příslušenstvím byla v insolvenčním řízení uspokojena též z užitků zástavy (z nájemného) jen tehdy, jestliže mu zástavce zřídil právo brát užitky ze zástavy, popřípadě jestliže zástavce pohledávky nájemného zastavil.

17. Insolvenční správkyní vyúčtované náklady spojené se zpeněžením nemovitostí a s jejich správou se vztahovaly ke zpeněžení všech (tedy i nezastavených) nemovitostí. Insolvenční správkyně proto pochybila, když tyto náklady nerozdělila v poměru odpovídajícím kupní ceně utržené za nezastavené nemovitosti (6 milionů Kč) a za zastavené nemovitosti (46 milionů Kč). Na vrub zajištěného věřitele nelze přenášet náklady spojené se zpeněžením nezastavených nemovitostí.

18. Věcně správnou (a doloženou) shledal odvolací soud i strukturu nákladů spojených se zpeněžením nemovitostí. Proto lze z jejich celkové výše (1 292 678 Kč) přenést na zajištěného věřitele jen 88,462 %, což je podíl ceny zastavených nemovitostí (46 milionů Kč) na celkové kupní ceně všech zpeněžených nemovitostí (52 milionů Kč). Lze tedy takto „přenést“ jen částku 1 143 528,81 Kč, jež je v limitu 5 % výtěžku zpeněžení (46 milionů Kč).

19. Za věcně správnou (a doloženou) má odvolací soud i strukturu nákladů spojených se správou nemovitostí, jež spočívají výlučně v platbách za provoz celého objektu [elektřina společných částí domu, odvoz odpadu, pojištění domu, provoz recepce a kamerový systém, provoz a údržba domu, zahradní práce, správní poplatky, STA (společná televizní anténa), teplo, úklid, vodné, výtahy]. Zpeněžované nemovitosti byly prázdné (vyjma tří neoprávněně užívaných bytů) a do majetkové podstaty z nich neplynul žádný příjem ve formě nájemného. Tyto ná-

klady (byť insolvenční správkyň nesprávně nadepsané jako „služby spojené s nájemným“) se nevážou k užívání nemovitostí nájemníky, ale výlučně k existenci (k vlastnictví) nemovitostí.

20. Kdyby nemovitosti byly pronajaty (což se nestalo), nesl by náklady spojené s provozem celého objektu (podle nájemní smlouvy) zřejmě jejich nájemce. V takovém případě by tyto náklady zásadně nesla majetková podstata (nikoliv zajištěný věřitel Č) a náklady spojené bezprostředně s užíváním bytových a nebytových jednotek nájemníky nemovitostí by nebylo lze bez jeho souhlasu přenášet na zástavního věřitele, jenž by neměl právo na uspokojení své zajištěné pohledávky z užitků zástavy – nájemného.

21. Jinak řečeno, kdyby majetková podstata dlužníka (a tím i nezajištění věřitelé) měla profit z nájemného plynoucího ze zastavených nemovitostí, podílela by se zásadně též na nákladech s tím spojených. Odlišný výklad, dle něhož by šlo nájemné výlučně ve prospěch nezajištěných věřitelů a náklady s tím spojené jen na vrub zajištěného věřitele, by byl v rozporu se zásadami insolvenčního řízení, jež musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů [§ 5 písm. a) insolvenčního zákona].

22. Jelikož v dané věci je nesporné, že nemovitosti nebyly nikomu pronajaty, nelze než náklady na provoz celého domu (jež se pojí výlučně k vlastnictví zpeněžovaných bytových a nebytových jednotek) považovat za náklady spojené se správou zastavených nemovitostí.

23. Co do výše nákladů spojených jen se správou zastavených nemovitostí se odvolací soud ztotožňuje s postupem insolvenčního soudu, jenž správně redukoval jejich výši a z celkové částky 1 135 497,59 Kč odečetl částky 137 334,99 Kč a 84 775 Kč a částku 33 002,33 Kč (odpovídající snížení všech ostatních nákladových položek spojených jen se správou zastavených nemovitostí v poměru kupní ceny na ně připadající). Je tedy správná výše nákladů spojená se správou zastavených nemovitostí (880 385,27 Kč), jakož i částka 43 976 085,92 Kč představující rozdíl mezi výnosy (46 milionů Kč) a náklady spojenými se správou a zpeněžením zastavených nemovitostí (880 385,27 Kč + 1 143 528,81 Kč).

24. Správným shledal odvolací soud též určení odměny správkyňě podle § 1 odst. 2 vyhlášky (1 043 354,19 Kč). K uspokojení pohledávky zajištěného věřitele Č tak správně zbývá 42 932 731,73 Kč.

25. O nákladech spojených se správou nemovitostí uvedených pod položkou: „pohledávka S. D., s. r. o., ve výši 207 128 Kč“ platí vše, co bylo uvedeno výše pro položky „služby spojené s nájemným 2011“ a „služby spojené s nájemným 2012“. Jde o stejné náklady (mají stejnou strukturu) vzniklé jen v období od nabytí vlastnického práva k nemovitostem do doby jejich předání. Je jen logické, že po nabyvateli nemovitostí (S. D., s. r. o.) nelze spravedlivě požadovat, aby nesl náklady nemovitostí, které mu insolvenční správkyňě dosud nepředala.

26. Dlužno dodat, že zajištěnému věřiteli Č nic nebránilo v tom, aby podle § 230 odst. 2 insolvenčního zákona dal insolvenční správce příslušné pokyny směřující k řádné správě zastavených nemovitostí (např. takové, aby nemovitosti pronajala, a tím snížila náklady na jejich správu). Jestliže tak včas neučinil, nelze akceptovat jeho výtky k výši nákladů spojených se správou zastavených nemovitostí.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

27. Proti usnesení odvolacího soudu podal zajištěný věřitel Č dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázek:

1. Co jsou náklady spojené se správou předmětu zajištění ve smyslu § 298 odst. 2 a 4 insolvenčního zákona?
2. Jaké náklady spojené se správou předmětu zajištění mohou být odečteny z výtěžku zpeněžení?
3. Jaký je obsah pojmu „správa předmětu zajištění“, který insolvenční zákon používá v § 298?
4. Lze považovat nárok na úhradu záloh do fondu oprav společenství vlastníků jednotek za pohledávku za majetkovou podstatou, aniž by bylo doloženo konkrétní použití finančních prostředků (za předpokladu, že v majetkové podstatě jsou zapsány nevyužívané bytové jednotky)?
5. Lze zahrnout mezi náklady spojené se správou předmětu zajištění (neužívaných bytových jednotek tvořících předmět zajištění) odečítané z výtěžku zpeněžení předmětu zajištění náklady vynaložené na spotřebované energie a služby související s chodem a provozem celého bytového komplexu (tedy položky elektřina společných prostor domu, elektřina společných prostor garáží, odvoz odpadu, pojištění domu, recepce a kamerový systém, provoz a údržba domu, zahradní práce kolem domu, správní poplatky, společná televizní anténa, teplo, úklid domu, úklid garáží, vodné a údržba výtahů)?
6. Kdyby předmět zajištění (bytové jednotky) byl pronajat, nesl by náklady spojené s provozem celého objektu (a náklady spojené bezprostředně s užíváním bytových a nebytových jednotek) zajištěný věřitel, který dal k pronájmu pokyn, nebo majetková podstata?

28. Dovolatel namítá, že v řešení uvedených otázek napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

29. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel následovně:

30. Definice pojmu „správa majetkové podstaty“ uvedená v § 230 insolvenčního zákona vychází z výkladu pojmu „správa konkursní podstaty“, jak jej k zákonu o konkursu a vyrovnání podal Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 29 Odo 197/2003 (výše citovaném). Cílem správy majetkové podstaty tedy je především udržování dané věci, uchování její hodnoty a zamezení jejímu znehodnocení. Tento výklad lze přijmout rovněž pro pojem „správa předmětu zajištění“ (jelikož předmět zajištění je součástí majetkové podstaty a insolvenční správce musí při správě předmětu zajištění respektovat pokyny zajištěného věřitele).

31. K pojmu „náklady spojené se správou předmětu zajištění“ se uvádí v judikatuře Nejvyššího soudu k zákonu o konkursu a vyrovnání (ve výše zmíněném usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2177/2008), že jde o náklad, který se přímo pojí s udržováním předmětu zajištění a s jeho správou v majetkové podstatě. Nákladem spojeným se správou předmětu zajištění je proto jen takový náklad, který musí být vynaložen za účelem udržování předmětu zajištění v majetkové podstatě a uchování jeho hodnoty. Náklady sledující jiné cíle nelze zařadit mezi náklady spojené se správou předmětu zajištění. Z tohoto výkladu pak vychází interpretace nákladů spojených se správou předmětu zajištění v usnesení odvolacího soudu č. j. KSPH 38 INS 6474/2010, 1 VSPH 1541/2012-B-44 (citovaném napadeným rozhodnutím).

32. Odvolacímu soudu dovolatel vytýká nesprávnost závěru, že náklady na správu předmětu zajištění ve výši 880 385,27 Kč byly odečteny od výtěžku zpeněžení předmětu zajištění (za „služby spojené s nájemným 2011“ částkou 34 323,32 Kč a za „služby spojené s nájemným 2012“ částkou 815 142,58 Kč) po právu.

33. „Služby spojené s nájemným za rok 2011 a 2012“ zahrnovaly náklady společných částí domu (ve kterých byly umístěny bytové i nebytové jednotky tvořící předmět zajištění) na elektřinu, odvoz odpadu, pojištění domu, provoz recepce a kamerového systému, provoz a údržbu domu, zahradní práce, správní poplatky, STA (společnou televizní anténu), teplo, úklid, vodné, výtahy. Součástí těchto nákladů byly dále náklady na vytápění jednotlivých jednotek tvořících předmět zajištění (neobydlených, s výjimkou tří neoprávněně užívaných bytových jednotek). Dovolatel míní, že odvolací soud na něj přenesl povinnost tyto náklady hradit bez zákonného důvodu. Nejde (totiž) o náklady na „správu předmětu zajištění“, nýbrž o „náklady spojené s užíváním budovy, v níž se nachází předmět zajištění“ jinými osobami (uživateli těch bytových jednotek, které již byly prodány konečným vlastníkům).

34. Dovolatel má za to, že cílem správy předmětu zajištění je uchování jeho hodnoty, případně zamezení podstatnému znehodnocení předmětu zajištění. Náklady na dosažení tohoto cíle by měly být vynaloženy hospodárně a neměly by přesahovat to, oč by se případně snížila hodnota předmětu zajištění, kdyby dané náklady nebyly vynaloženy. Pro udržení hodnoty či předcházení podstatnému

č. 12

zhodnocení bytových či nebytových jednotek tvořících předmět zajištění ani společných prostor budovy k těmto jednotkám náležejícím nebylo nezbytné, aby byly společné prostory osvětleny, vytápěny atd. Rovněž provoz recepce, výtažů či poplatky za vodné nemohly nijak přispět k udržení hodnoty nemovitostí. Kdyby žádná z jednotek v budově, v níž se nachází předmět zajištění, nebyla obydlena, náklady na služby by nebyly vynaloženy. Na hodnotu a stav předmětu zajištění by tato skutečnost neměla vliv. „Služby spojené s nájemným za rok 2011 a 2012“ proto nelze považovat za náklady spojené se správou předmětu zajištění a tyto náklady neměly být odečteny od výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, uzavírá dovolatel.

35. K povaze pohledávky z titulu úhrady záloh do fondu oprav dovolatel především uvádí, že fondem oprav se rozumí souhrn příspěvků na správu domu a pozemku, které jsou povinni platit vlastníci jednotek nacházejících se v domě. Tuto povinnost ukládá vlastníkům jednotek § 15 zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), který zároveň určuje, že vlastníci jednotek hradí příspěvky na správu domu a pozemku formou záloh placených dopředu tak, aby byly kryty předpokládané náklady, které bude nutné vynaložit v následujících měsících i v dalších letech.

36. Platby do fondu oprav lze tedy charakterizovat jako paušální platby určené ke krytí předpokládaných nákladů v horizontu měsíců i let, tedy pravděpodobných nákladů, o kterých není zcela jisté, zda v budoucnosti vzniknou. Odlišný charakter záloh hrazených do fondu oprav je patrný též z komentáře k § 15 odst. 4 zákona o vlastnictví bytů [FIALA, J. a kol. Zákon o vlastnictví bytů, 4. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011 (dále jen „FIALA“), s. 213], který stanoví, že při převodu vlastnictví jednotky přichází v úvahu vypořádání poskytnutých záloh mezi převodcem a nabyvatelem jednotky, z čehož lze usuzovat, že nerealizované zálohy nepředstavují „vynaložené“ náklady na správu domu či pozemku, nýbrž představují částku, o jejíž výši se v budoucnu snižuje povinnost nového nabyvatele poskytnout zálohy.

37. Poskytování záloh do fondu oprav tedy nesměřuje k zamezení zhodnocení předmětu zajištění a není ani další činností, s níž je spojován pojem „správa předmětu zajištění“; zálohy se totiž užijí na správu domu či pozemku, až když nějaký náklad vznikne. Těmito úvahami se odvolací soud v napadeném rozhodnutí nezabýval.

38. Z charakteru některých položek, které odvolací soud odečetl od výtěžku zpeněžení předmětu zajištění, je podle dovolatele zřejmé na první pohled, že nejde o náklady související se správou předmětu zajištění, nýbrž o náklady nezbytné pro užívání bytových jednotek, zejména pro jejich současné uživatele (majitele bytových jednotek), k čemuž dovolatel opětovně připomíná, že s výjimkou tří neoprávněně užívaných bytových jednotek předmět zajištění nebyl

obydlen. Pro posouzení, zda jde o náklady související se správou předmětu zajištění, je podle dovolatele podstatná odpověď na otázku, jaký je hlavní důvod vzniku každého jednotlivého nákladu (pohledávky). Do první skupiny nákladů (těch, které jednoznačně souvisejí se správou předmětu zajištění) patří podle dovolatele náklady na pojištění domu a správní poplatky za jednotlivé bytové jednotky a garáže. Do druhé skupiny nákladů [těch, u kterých důvodem jejich vzniku není správa předmětu zajištění, neboť jsou úzce spjaty s užíváním „bytového komplexu“ jeho obyvateli (vlastníky ostatních bytových jednotek, kteří v domě aktivně bydlí)], bez nichž by nebylo možné obývat „bytový komplex“, respektive jejichž (ne)hrazení má zásadní vliv na užívání objektu, patří podle dovolatele elektřina společných prostor domu a garáží, odvoz odpadu, recepce a kamerový systém, provoz a údržbu domu, STA (společná televizní anténa), úklid domu, úklid garáží, vodné a náklady na teplo a výtahy. Bytové jednotky tvořící předmět zajištění nebyly obývány, takže tyto náklady nelze přičíst na vrub zajištěnému věřiteli Č (dovolateli). Jako příklad uvádí dovolatel náklady na odvoz odpadu, argumentuje tím, že neužívané bytové jednotky odpad neprodukovaly, a tím že kdyby „bytový komplex“ neužíval nikdo, takový typ nákladu by vůbec nevznikl.

39. Odvolacímu soudu dovolatel rovněž vytýká, že řádně neodůvodnil závěr, že náklady na „služby spojené s nájemným“ jsou součástí nákladů na „správu předmětu zajištění“. K tomu poukazuje i na to, že mezi takové náklady zařadil odvolací soud i „vodné“, ačkoliv v usnesení citovaném v odstavci [14] dospěl odvolací soud k závěru, že vodné není nákladem spojeným se správou nemovitostí. Uvádí rovněž, že v odvolacím řízení poukázal na názor odvolacího soudu vyjádřený v „rozhodnutí“ (jde o usnesení“) ze dne 3. 10. 2012, č. j. MSPH 76 INS 3732/2008, 3 VSPH 142/2012-B-338, podle kterého zajištěnému věřiteli nenáleží nájemné ze zástavy (a tento výnos patří do majetkové podstaty). Podle dovolatele je logické, aby zajištěný věřitel nehradil ani náklady spojené s užíváním zástavy. V opačném případě by mohla nastat situace, kdy věřitel bude hradit náklady spojené s užíváním nemovitostí na základě nájemního vztahu, zatímco příjmy z tohoto nájemního vztahu budou součástí majetkové podstaty.

40. Odvolací soud v napadeném usnesení pouze uvedl, že kdyby byl předmět zajištění pronajat a majetková podstata by měla příjmy z nájemného, musela by nést i náklady na služby spojené s nájemným (jestliže by je podle nájemní smlouvy nesl nájemce). S tím dovolatel nesouhlasí, máje za to, že takové náklady nelze přenášet na zajištěného věřitele podle toho, zda předmět zajištění je pronajat.

41. Insolvenční správce ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, máje rozlišování nákladů do oněch dvou skupin (podle vazby na užívání předmětu zajištění) za účelové.

III. Přípustnost dovolání

42. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. čl. II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že insolvenční řízení bylo zahájeno před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sen. zn. 29 NSČR 45/2014, uveřejněné pod č. 80/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek [které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

43. Dovolání v dané věci je přípustné, když v posouzení otázek dovoláním otevřených jde o věc dovolacím soudem z větší části neřešenou.

IV. Důvodnost dovolání

44. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

45. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

46. Skutkový stav věci, z něž vyšly soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

47. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona o vlastnictví bytů: § 230 (insolvenčního zákona)

(1) Správou majetkové podstaty se rozumí zejména činnost, jakož i právní úkony a opatření z ní vyplývající, pokud směřuje k tomu, aby

a) nedocházelo ke znehodnocení majetkové podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní náleží,

b) majetek náležející do majetkové podstaty byl využíván v souladu se svým určením, pokud tomu nebrání jiné okolnosti,

c) se majetková podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem ke stavu majetkové podstaty a obvyklým obchodním příležitostem,

d) byly vymoženy pohledávky dlužníka včetně plnění z neplatných a neúčinných právních úkonů.

(2) Jde-li o správu věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, která slouží k zajištění pohledávky, je insolvenční správce vázán pokyny zajištěného věřitele směřujícími k řádné správě; je-li zajištěných věřitelů více, mohou tyto pokyny udělit insolvenčnímu správci pouze společně. Insolvenční správce může tyto pokyny odmítnout, má-li za to, že nesměřují k řádné správě; v takovém případě požádá insolvenční soud o jejich přezkoumání v rámci dohlédací činnosti.

(3) Náklady spojené s provedením jeho pokynu podle odstavce 2 nese zajištěný věřitel ze svého.

§ 298 (insolvenčního zákona)

(1) Zajištění věřitelé mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku zpeněžení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, jimiž byla zajištěna.

(2) Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou a zpeněžením a po odečtení částky připadající na odměnu insolvenčního správce vydá insolvenční správce se souhlasem insolvenčního soudu zajištěnému věřiteli.

(3) Náklady spojené se zpeněžením lze odečíst nejvýše v rozsahu 5 % výtěžku zpeněžení; náklady spojené se správou nejvýše v rozsahu 4 % výtěžku zpeněžení. Se souhlasem zajištěného věřitele lze odečíst náklady i ve větším rozsahu.

(4) Zajištěnému věřiteli, který dosud nesplnil povinnost podle § 157 odst. 1, se vydá výtěžek zpeněžení po odečtení částky připadající na splnění této povinnosti.

(5) Pro zpeněžení podle § 293 se odstavec 2 použije jen tehdy, jestliže zajištěný věřitel dosud nesplnil povinnost podle § 230 odst. 3.

§ 15 (zákon o vlastnictví bytů)

(1) Vlastníci jednotek jsou povinni přispívat na náklady spojené se správou domu a pozemku. Pokud dohoda neurčuje jinak, nesou náklady poměrně podle velikosti spoluvlastnického podílu (§ 8 odst. 2).

(2) K účelu uvedenému v odstavci 1 skládají vlastníci jednotek předem určené finanční prostředky jako zálohu. Výši záloh si určí vlastníci jednotek usnesením shromáždění dopředu tak, aby byly kryty předpokládané náklady, které bude nutné vynaložit v následujících měsících i v dalších letech. Výši částky a den její splatnosti sděluje vlastníkům jednotek výbor nebo pověřený vlastník. Není-li výbor nebo pověřený vlastník zvolen, rozhoduje se o výši částek podle odstavce 1 nadpoloviční většinou všech vlastníků jednotek v domě. Ustanovení § 11 odst. 6 platí obdobně.

(3) K zajištění pravomocně přisouzených pohledávek vlastníků jednotek z povinností uvedených v odstavci 1 vzniká dnem právní moci rozhodnutí soudu vlastníkům jednotek zástavní právo k jednotce povinného vlastníka.

(4) Pokud vznikla právnická osoba (§ 9), jsou finanční prostředky zálohově poskytnuté vlastníky závazkem právnické osoby vůči vlastníkům jednotek. Při vy-

pořádání závazku právnické osoby vůči bývalému vlastníku jednotky se nepřihlíží k zálohám, které uhradil jako zálohy podle odstavce 2.

Ve výše uvedené podobě platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2013, pro věc rozhodném (i podle odvolacího soudu) s přihlédnutím k době, kdy vznikly (měly vzniknout) náklady odečitatelné od výtežku zpeněžení zajištění. Z těchto příčin je znění účinné do 31. 12. 2013 rozhodné i pro citované ustanovení zákona o vlastnictví bytů.

č. 12

48. Judikatura Nejvyššího soudu k otázce „správy cizího majetku“, konkrétně k otázce „správy konkursní podstaty“ v konkursních řízeních vedených podle zákona o konkursu a vyrovnání, se ustálila v závěru (z nějž vychází napadené rozhodnutí i dovolatel), že správou konkursní podstaty se rozumí zejména činnost (včetně právních úkonů a opatření z ní vyplývajících), která směřuje k tomu, aby nedocházelo ke znehodnocení konkursní podstaty, zejména aby nedošlo k odstranění, zničení, poškození nebo odcizení majetku, který do ní patří, aby majetek patřící do konkursní podstaty byl využíván v souladu se svým určením, jestliže tomu nebrání jiné okolnosti a aby se konkursní podstata rozmnožila, lze-li takovou činnost rozumně očekávat se zřetelem k jejímu stavu a k obvyklým obchodním příležitostem [srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1400/2010, uveřejněný pod č. 110/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 110/2012“) nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2865/2011, uveřejněný pod č. 22/2014 Sb. rozh. obč.]. Pro poměry insolvenční správy majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka se totéž podává přímo z dílce § 230 odst. 1 insolvenčního zákona.

49. Budiž dále uvedeno, že k omezení, které klade rozsahu nákladů na tu část majetku náležejícího do majetkové podstaty dlužníka, jenž je předmětem zajištění (z nějž mají být uspokojeni zajištění věřitelé), § 298 odst. 3 insolvenčního zákona, se Nejvyšší soud vyjádřil v usnesení ze dne 30. 7. 2015, sen. zn. 29 NSČR 37/2013, uveřejněném pod č. 34/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 34/2016“), v tom směru, že postupuje-li insolvenční správce při správě majetku, který zajišťuje pohledávku zajištěného věřitele za dlužníkem, podle pokynu zajištěného věřitele, nese náklady vzniklé v souvislosti s plněním tohoto pokynu zajištěný věřitel, aniž by se uplatnilo omezení výše nákladů dle § 298 odst. 3 věty první insolvenčního zákona. O situaci uvedenou v R 34/2016 však v dané věci nejde (pokyn, jehož náklady by byly zvažovány v poměrech dané věci, zajištěný věřitel Č nevydal).

50. V rozsudku ze dne 16. 1. 2014, sp. zn. 26 Cdo 3100/2013, Nejvyšší soud rovněž shrnul, že členství ve společenství vlastníků jednotek podle zákona o vlastnictví bytů je spojeno s vlastnictvím jednotky [§ 9 odst. 5, § 2 písm. h) zákona o vlastnictví bytů] v daném domě [§ 2 písm. a) a d) zákona o vlastnictví bytů], vlastníci jednotek mají právo i povinnost podílet se na správě domu, v němž je

jednotka umístěna (§ 13 odst. 1 zákona o vlastnictví bytů), a mají i povinnost přispívat na náklady spojené se správou (tohoto) domu a pozemku (§ 15 odst. 1 zákona o vlastnictví bytů).

51. Na výše uvedeném základě činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřeným otázkám následující závěry.

52. Prohlášením konkursu na majetek dlužníka přešlo na insolvenčního správce dlužníka (v souladu s § 246 odst. 1 insolvenčního zákona) právo nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Je-li (byla-li) majetkem náležejícím do majetkové podstaty dlužníka bytová nebo nebytová jednotka podle zákona o vlastnictví bytů, je součástí řádné insolvenční správy takového majetku v době, kdy se nachází v majetkové podstatě dlužníka, i plnění povinností, které ve vztahu k bytové či nebytové jednotce příslušelo dříve dlužníku (coby vlastníku jednotky), včetně povinnosti podílet se na správě domu, v němž je jednotka umístěna, a přispívat na náklady spojené se správou (tohoto) domu a pozemku (srov. opět § 13 odst. 1 a § 15 odst. 1 zákona o vlastnictví bytů). Ve stejném rozsahu, v němž má insolvenční správce plnit tyto povinnosti u jednotky, která není předmětem zajištění, je plní (má plnit) i tam, kde je jednotka předmětem zajištění.

53. U nákladů spojených se správou předmětu zajištění, jímž je neužívaná (bytová či nebytová) jednotka ve smyslu § 2 písm. h) zákona o vlastnictví bytů, pak postrádá smyslu dovolatelem prosazované členění nákladů na ty, jež „přímo“ souvisejí se správou předmětu zajištění (jednotky), a ty, jež jsou „nezbytné pro užívání bytových jednotek“, zejména pro jejich současné uživatele. Podstatné je, zda tam, kde takovou jednotku nikdo neužívá, má vlastník jednotky (dlužník, s jehož majetkem disponuje insolvenční správce) i tak povinnost příslušné náklady hradit.

54. Odvolací soud přiléhavě vystihl, že v dotčeném ohledu se struktura odečitatelných nákladů na správu předmětu zajištění ve smyslu § 298 odst. 3 insolvenčního zákona, jímž je bytová či nebytová jednotka, bude lišit podle toho, zda takový předmět zajištění je užíván, takže část těchto nákladů může být (podle jejich povahy) přičtena takovému „uživateli“.

55. Odvolací soud v napadeném rozhodnutí správně uzavřel, že označení „služby spojené s nájemným 2011“ a „služby spojené s nájemným 2012“, užitě pro ony jednotlivé náklady insolvenční správkyní, je nepřesné (srov. odstavce [19] výše), takže Nejvyšší soud se k jednotlivým položkám nákladů dále vyjádří bez onoho „souhrnného“ názvu.

56. V napadeném rozhodnutí (srov. opět jeho reprodukci v odstavci [19] výše) odvolací soud předznamenal, že odečítané náklady spočívají výlučně v platbách za provoz celého objektu (domu, v němž se předmětné jednotky nacházejí, i pozemku, na kterém dům stojí). K dovolatelem zpochybňovaným položkám („druhé skupiny“) Nejvyšší soud explicitně uvádí, že není-li zde nikdo, kdo by se jako

oprávněný uživatel jednotky mohl (měl) podílet na tomto nákladu (k jehož úhradě je jinak povolán vlastník jednotky), je platba odpovídající části nákladů vynaložených na 1. úhradu elektrické energie spotřebované ve společných prostorách domu a garáží, 2. úklid společných prostor domu a garáží, 3. provoz a údržbu domu, 4. úhradu tepelné energie, 5. údržbu výtahů v domě, 6. provoz recepce a kamerového systému, 7. provoz společné televizní antény, 8. správní poplatky, 9. pojištění domu, 10. zahradní práce kolem domu, 11. vodné a 12. odvoz odpadu, nákladem spojeným se správou jednotky, a tudíž i nákladem spojeným se správou jednotky coby předmětu zajištění.

57. Jako nepřiléhavou odmítá Nejvyšší soud v dotčených souvislostech dovolatelovu argumentaci (srov. reprodukce dovolání v odstavci [34]), že pro udržení hodnoty či předcházení podstatnému znehodnocení bytových či nebytových jednotek tvořících předmět zajištění ani společných prostor domy k těmto jednotkám náležejícím nebylo nezbytné, aby byly společné prostory osvětleny, vytápěny atd. a že rovněž provoz recepce, výtahů, či poplatky za vodné nemohly nijak přispět k udržení hodnoty nemovitostí. Obecná lidská zkušenost tento úsudek vyvrací, když v hodnotě zpeněžované jednotky se obvykle promítá i komfort, který jejímu uživateli přinášejí osvětlené a vytápěné společné prostory domu, v němž se jednotka nachází, s provozuschopnými výtahy, jakož i pocit bezpečí, jež s sebou nese provoz recepce v domě. Obdobně to platí pro provoz kamerového systému (co do pocitu bezpečí, jež přináší, ale i úlev na pojistném při obvyklém pojištění domu a domácností v něm vedených), pro provoz společné televizní antény i pro pojištění domu. Svou hodnotu ostatně přináší (v hodnotě jednotky se promítá) i udržované okolí domu (srov. náklad označený jako „zahradní práce kolem domu“).

58. K argumentaci týkající se odvozu odpadu budiž řečeno, že pro poměry dané věci nebylo namístě spekulovat o tom, zda by se takový náklad vůbec vyskytl ve struktuře nákladů, kdyby zde nebylo žádného uživatele jednotky v domě. Podstatné je, že zde takoví uživatelé v rozhodné době byli, a že vlastník předmětných jednotek měl povinnost se poměrně podílet na úhradě tohoto nákladu, i když jeho jednotky užívány (obydleny) nebyly.

59. Nejvyšší soud neshledává (dovolatelem udávaný) rozpor ani v tom, že odvolací soud měl v usnesení citovaném v odstavci [14] dospět k závěru, že vodné není nákladem spojeným se správou nemovitostí, načež je mezi ně zahrnul. V závěrech obsažených v napadeném usnesení je kladen akcent právě na skutečnost, že většinu rozebraných nákladů nelze přičíst na vrub „uživatele“ jednotky (jenž by je obvykle, zpravidla v rámci nájemního vztahu, platil) právě proto, že žádný takový uživatel zde nebyl (předmětné jednotky nebyly užívány). Nejvyšší soud nemá pochyb o tom, že v takové situaci se závěry obsažené v usnesení odvolacího soudu citovaném v odstavci [14] neprosadí a že vodné lze přičíst na vrub správy jednotky.

60. Vše, co bylo řečeno výše k dovolatelem zpochybňovaným položkám nákladů „druhé skupiny“ (srov. odstavce [56]), platí i pro platby do fondu oprav.

S dovolatelem lze souhlasit v tom, že jde o paušální platby určené ke krytí předpokládaných nákladů v horizontu měsíců i let, tedy pravděpodobných nákladů, o kterých není zcela jisté, zda v budoucnosti vzniknou (srov. i § 15 odst. 2 zákona o vlastnictví bytů). To však nic nemění na tom, že povinnost k hrazení těchto paušálních plateb je součástí těch povinností, jež má vlastník jednotky coby součást řádné správy jednotky (jež ve smyslu § 15 odst. 1 zákona o vlastnictví bytů zahrnuje i povinnost přispívat na náklady spojené se správou domu a pozemku). Dovolatelem citované dílo (FIALA, str. 213) připouští, že zálohy na náklady spojené se správou domu a pozemku „mohou být součástí majetkového vypořádání mezi převodcem a nabyvatelem“ (jednotky), což však nemá žádný vliv na skutečnost, že šlo o náklady, jež musely být vynaloženy vlastníkem jednotky v souvislosti s její správou. Dovolatelův úsudek, že tyto náklady (tedy) představují částku, o jejíž výši se v budoucnu snižuje povinnost nového nabyvatele poskytnout zálohy, potvrzuje jen to, že paušální platby vynaložené dosavadním vlastníkem jednotky se mohou promítnout v hodnotě jejího zpeněžení.

61. Zbývá dodat, že na výše uvedené závěry nemá vliv dovolatelova argumentace k „nájemnému ze zástavy“ (srov. reprodukci dovolání v odstavci [39]). Tam zmíněné usnesení odvolacího soudu bylo podrobena dovolacímu přezkumu a usnesením ze dne 30. 4. 2015, sen. zn. 29 NSČR 31/2013, uveřejněným pod č. 95/2015 Sb. rozh. obč., Nejvyšší soud dovolání proti němu podané zamítl. Argumentace, kterou dovolatel připíná k odkazu na ono usnesení odvolacího soudu, však není přílehavá. K odečtení nákladů spojených s užíváním jednotek totiž dojde vždy, když užívány budou.

62. Tento závěr s sebou nese konečné posouzení dovolání jako nedůvodného. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].

INHALT

Entscheidungen in Strafsachens

- Nr. 1 I.** Die Bestimmung des § 256 des StGB über die Straftat der Vorteilsverschaffung bei der Vergabe öffentlicher Aufträge, bei öffentlichen Aufträgen und öffentlichen Versteigerungen ist keine Norm mit Blankett-, noch mit verweisendem Tatbestand, da sie sich weder allgemein, noch konkret auf eine nichtstrafrechtliche Vorschrift beruft, die angewendet werden sollte oder deren Verletzung Grund für die Strafverantwortlichkeit wäre. Diese Straftat kann auch in Zusammenhang mit der Vergabe öffentlicher Aufträge geringen Umfangs begangen werden, bei denen keine Ausschreibungsverfahren laut Gesetz über öffentliche Aufträge erforderlich sind.
- II.** Die Bestimmung des § 256, Abs. 2, Buchst. a) des StGB enthält alternativ mehrere Merkmale, in welchen die besondere Stellung des Straftäters zum Ausdruck kommt, welche die Anwendung eines höheren Strafmaßes begründen und darin bestehen, dass der Straftäter die in § 256, Abs. 1 des StGB zitierte Tat als Mitglied der Bewertungskommission, Verkünder oder Veranstalter einer öffentlichen Ausschreibung oder öffentlichen Versteigerung, Versteigerer oder Mitglied einer organisierten Gruppe verübt hat. Auch wenn dieser nicht wortwörtlich als „Auftraggeber/Vergeber eines öffentlichen Auftrags“ angeführt ist, darf er als spezieller Fall des „Verkünders einer Ausschreibung“ angesehen werden.
- Wenn der Verkünder einer Ausschreibung eine juristische Person ist (beispielsweise eine Gebietskörperschaft), kommt das Institut einer „Handlung im Namen eines anderen“ im Sinne des § 114, Abs. 2 StGB zur Anwendung, d.h. es reicht aus, dass diese Position eine juristische Person inne hat, in deren Namen der Täter handelt.
- III.** Die Straftat der Vorteilsverschaffung bei der Vergabe eines öffentlichen Auftrags und einer öffentlichen Versteigerung gemäß § 256 StGB ist ein sog. unechter Sonderdelikt im Sinne der Klassifizierung von Straftaten anhand der Person des Straftäters. Es geht nämlich um solch ein Delikt, bei dem das Strafgesetzbuch eine besondere Eigenschaft, Stellung oder Fähigkeit des Täters laut der Bestimmung des § 256, Abs. 2, Buchst. a) des StGB lediglich als sog. Tatsache zur Anwendung eines höheren Strafmaßes, also als besonders erschwerenden Umstand festlegt, den grundlegende Tatbestand gemäß § 256, Abs. 1 des StGB kann jedoch jeder erfüllen. Bei unechten Sonderdelikten ist die Mittäterschaft zulässig, wobei allein derjenige Mittäter strenger bestraft wird, der den zitierten „besonders erschwerenden“ Umstand erfüllt hat und bei dem die betreffende besondere Eigenschaft, Stellung oder Fähigkeit vorhanden ist, sodass er zum speziellen Subjekt im Sinne des § 114 des StGB wird.
- Die strengere strafrechtliche Sanktionierung gemäß § 256, Abs. 1, Abs. 2, Buchst. a) des StGB kommt nur bei demjenigen Mittäter zur Anwendung, der beispielsweise Verkünder der öffentlichen Ausschreibung war. Dies schließt allerdings nicht aus, dass auch ein weiterer Täter, der nicht Verkünder der öffentlichen Ausschreibung war, (zusammen mit weiteren Mittätern) als Mittäter eine Vorteilsverschaffung bei der Vergabe eines öffentlichen Auftrags aushandeln konnte. Das Gesetz verlangt in § 256, Abs. 1 des StGB keine weitere besondere Eigenschaft, Stellung oder Fähigkeit

des Täters, er kann diese Straftat daher als Mittäter auch als sog. *Extraneus* begehen, der kein Vergeber oder Verkünder einer öffentlichen Ausschreibung ist, bzw. sich auf keine andere Weise (beispielsweise als Mitglied der Bewertungskommission) an der Auswahl eines Bieters oder Wettbewerbers im öffentlichen Auftrag, noch an der anschließenden Vergabe des öffentlichen Auftrags beteiligt hat. Deshalb ist auch die Vorteilsverschaffung im Zusammenwirken mit dem Auftraggeber/Vergeber des öffentlichen Auftrags als Mittäterschaft (§ 23 StGB) an der diesbezüglichen Straftat anzusehen, da solch ein Mittäter durch seine Handlung die Merkmale der angeführten Straftat erfüllt.

- Nr. 2** Der bei der Formulierung der Gefährdungsfolgen in § 254, Abs. 1 des StGB über die Straftat der Falschdarstellung von Daten über die Wirtschafts- und Vermögenslage verwendete Begriff „anders“ kennzeichnet das Subjekt als „anders bzw. unterschiedlich“ in Beziehung zum Täter dieser Straftat, mitnichten jedoch in Beziehung zur Bilanzeinheit – der juristischen Person, die infolge dessen ein vom Straftäter – der physischen Person abweichendes Subjekt ist, deren Rechnungswesen solch ein Täter nicht ordentlich geführt hat. Deshalb kann auch eine solche juristische Person von der Handlung des Täters betroffen sein, sofern durch solch eine Tat ihre Vermögensrechte gefährdet waren (siehe die analoge Entscheidung unter Nr. 37/2009 Sbd. für Strafentsch.).
- Nr. 3** Die Auferlegung der Sicherheitsverwahrung für einen Täter gemäß § 100 StGB stellt kein Hindernis dar, ihm gleichzeitig auch die Höchststrafe des lebenslangen Freiheitsentzugs gemäß § 54 des StGB aufzuerlegen.
- Nr. 4** Das separate gesetzliche Merkmal der Straftat der Erpressung gemäß § 175, Abs. 1 des StGB umfasst neben dem Merkmal der Gewalt oder Gewaltandrohung oder Androhung einer sonstigen schweren Körperverletzung auch die Nötigung einer anderen Person, etwas zu tun, zu unterlassen oder zu erdulden. Dieses unterschiedliche Merkmal muss auch durch einen abweichenden Tatbestand erfüllt sein, in dem zum Ausdruck kommt, wozu der Geschädigte durch die Handlung des Täters gezwungen wurde.
- Nr. 5** Grund für die Aufhebung eines per Berufung angefochtenen Urteils kann in einer Situation, in der die rechtliche Beurteilung der Tat die Folge der Anwendungen der aus § 259, Abs. 4 der StPO, sowie § 264, Abs. 2 oder § 265s, Abs. 2 der StPO hervorgehenden Grundsätze ist, nicht der alleinige Einwand der sich berufenden Person sein, die angewendete juristische Qualifikation entspreche nicht der festgestellten Tat.
- Solch eine Vorgehensweise wäre dann möglich, wenn die Berufung einlegende Partei begründeterweise eingewendet hat, die Tat hätte auch gemäß einer anderen, dem Gesetz entsprechenden Bestimmung sowie unter Einhaltung der Bedingungen des Verbots *reformationis in peius* klassifiziert werden können.
- Für den Fall, dass das Berufungsgericht feststellt, dass die unrichtige juristische Qualifikation ausschließlich die Folge des anzuwendenden Verbots *reformationis in peius* ist, kommt in Frage, die Berufung als offensichtlich unbegründet gemäß § 265i, Abs. 1, Buchst. e) der StPO abzulehnen, denn am angefochtenen Urteil haftet in diesem Fall kein Mangel, der in einer unrichtigen juristischen Beurteilung der Tat bestände. Ein Vorgehen gemäß § 265i, Abs. 1, Buchst. f) StPO ist daher nicht statthaft.

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 1** Wenn im Liegenschaftskataster nur einer der beiden ehemaligen Ehepartner als Eigentümer der Immobilie eingetragen ist und der andere ehemalige Ehepartner behauptet, die Sache sei Gegenstand einer erloschenen, bisher jedoch nicht auseinandergesetzten Eigentümergemeinschaft von Ehepartner, kann er die Bestimmung erwirken, dass sich die Immobilie in einer erloschenen, jedoch bisher nicht auseinandergesetzten Eigentümergemeinschaft von Ehepartner befindet. Wenn im Laufe des Verfahrens die Wirkungen der gesetzlichen Vermutung der Auseinandersetzung (§ 741 BGB und § 150 Abs. 4 BGB) eintreten, muss die Klage zur Bestimmung umformuliert werden, die Sache sei Teil einer Eigentümergemeinschaft.
- Nr. 2** Wenn das rechtliche Interesse des Antragstellers gemäß § 11, Abs. 3 des Ges. über öffentliche Register auf die Registrierung im Handelsregister nicht aus dem Eintragungsantrag oder den beigelegten Urkunden hervorgeht, fordert das Registergericht den Antragsteller in der Vorgehensweise gemäß § 88 des Ges. über öffentliche Register dazu auf, den sein Rechtsinteresse bezeugenden Antrag oder die fehlenden zu ergänzen.
- Der Gesellschafter hat rechtliches Interesse an der Löschung eines eingetragenen Geschäftsführers aus dem Handelsregister, dessen Funktion erloschen ist. Wenn eine Gesellschaft mit beschränkter Haftung nach Erlöschen der Funktion des Geschäftsführers, im Widerspruch mit § 11, Abs. 1 und 2 des Ges. über öffentliche Register, keinen Antrag auf die Löschung des Geschäftsführers aus dem Handelsregister und auf den Eintrag bezüglich des Erlöschens seiner Funktion binnen der in der Bestimmung des § 11, Abs. 3 des Ges. über öffentliche Register, eingeräumten Frist zu stellen, entsteht dem Gesellschafter das Recht, diesen Antrag auf die Registrierung der angeführten Tatsachen laut zuletzt zitierter Bestimmung zu stellen.
- Nr. 3** In Verfahren über die Feststellung der Vaterschaft laut der Bestimmung des § 783, Abs. 2 des BGB ermittelt das Gericht nicht die Meinung des Kindes auf die in der Bestimmung des § 100, Abs. 3 der ZPO angeführte Weise.
- Das Verwandtschaftsverhältnis in Form der Elternschaft verfolgt den natürlichen Stand der Dinge, also wer der tatsächliche Elternteil des Kindes ist, als feststehenden und unabänderlichen Wert, der objektiv, aufgrund wissenschaftlicher Erkenntnisse feststellbar ist.
- Nr. 4** Bei der Auslegung einer adressierten Rechtshandlung ist der tatsächliche Wille der handelnden Person, der dem Adressaten bekannt war oder bekannt sein musste, entscheidend, dieser hat Vorzug vor ihrem äußerlichen Ausdruck (beispielsweise vor der objektiven Bedeutung mancher Worte).
- Der tatsächliche Wille der handelnden Person ist in dem Augenblick zu beurteilen, als es zur Willensäußerung kam (bzw. perfekt wurde). Erst wenn der tatsächliche Wille der handelnden Person nicht festgestellt werden kann (§ 556, Abs. 1, Satz eins des BGB), geht das Gericht entsprechend der in § 556, Abs. 1, Satz zwei des BGB vor.
- Nr. 5** Die Bestimmung des § 1130, BGB bietet dem überstimmten oder übergangenen Minderheits Eigentümer vor der Entscheidung des Mehrheitseigentümers gewöhnlich dann gerichtlichen Schutz, wenn es um Beschlüsse betreffs bedeutender, eine gemeinsame Sache betreffender Angelegenheiten geht (über die Angelegenheit einer außerordentlichen Verwaltung). Es ist nicht auszuschließen, in konkreten Fallumständen, namentlich dort, wo der Umstand eines drohenden schweren Schadens offensichtlich ist, gerichtlichen Schutz ausnahmsweise auch dann zu gewähren, wenn es um Beschlüsse in gewöhnlichen Verwaltungsangelegenheiten geht.

- Nr. 6** Dem Begriff Schadenersatz für Gesundheitsschäden oder Tötung laut § 6, Abs. 2 Buchst. a) von Gesetz Nr. 168/1999 Slg., im Wortlaut späterer Vorschriften, kann auch der Ersatz monetärer Vermögensschäden gemäß § 11 und § 13 des BGB untergeordnet werden.
- Nr. 7** Den Anspruch auf einen immateriellen Schaden gemäß § 2958 des BGB bilden einzelne, Teil- und selbstständige Ansprüche wie Schmerzensgeld, Entschädigung wegen sozialer Beeinträchtigung und weiterer immaterieller Schäden, die sowie selbstständig entstehen, als auch erlöschen und daher auch unterschiedlich verjähren. Unter dem Anspruch auf Schmerzensgeld ist die Entschädigung für Schmerzen im sog. erweiterten Sinne, also sowohl wegen physischer Schmerzen, als auch seelischer Leiden zu verstehen; allgemeine Schwierigkeiten, die mit Körperverletzungen eines bestimmten Typs verbunden sind, sind bereits in der Schmerzbewertung inbegriffen. Weitere immaterielle Schäden bei der Körperverletzung im Sinne des § 2958 BGB sind mit Einschnitten in die Gesundheit verbunden, die weder in vorübergehenden Schmerzen, noch in einem physischen oder seelischen Schaden langandauernden (bleibenden) Charakters bestehen, denn hierbei geht es um spezifische Umstände, die über den üblichen Verlauf der Heilung und Stabilisierung des Gesundheitszustands hinausgehen, die zwar nicht regelmäßig auftreten, jedoch die Intensität des erlittenen Gesundheitsschadens über das übliche Maß hinaus erhöhen.
- Nr. 8** Wenn einem Geschädigten die unfallbedingten Reparaturkosten für sein Fahrzeug ersetzt worden sind, der Wert des Fahrzeugs nach durchgeführter Reparatur jedoch unter das ursprüngliche übliche Preisniveau gesunken ist, besteht auch weiterhin ein an diesem Fahrzeug verursachter Vermögensschaden des Geschädigten und dies im Umfang der Differenz des handelsüblichen Preises für das Fahrzeug vor seiner Beschädigung und dem handelsüblichen Preis des Fahrzeugs nach der Reparatur, zu dessen Ersatz der Schadensverursacher verpflichtet ist.
- Nr. 9** Dort, wo ein Prokurist eine juristische Person (Handelsgesellschaft) bei einem Rechtsakt nicht vertritt, kann in der Regel sein Wissen von einem gewissen (rechtlich relevanten) Umstand (der Auswirkungen auf die Gültigkeit dieses Rechtsaktes oder auf die Prüfung hat, ob es um einen unwirksamen oder anfechtbaren Rechtsakt geht) nicht (ohne Weiteres) der betroffenen juristischen Person (Handelsgesellschaft) zur Last gelegt werden. Das Wissen des Direktors einer juristischen Person (Handelsgesellschaft) von einem gewissen (rechtlich relevanten) Umstand (der Auswirkungen auf die Gültigkeit dieses Rechtsaktes oder auf die oder auf die Prüfung hat, ob es um einen unwirksamen oder anfechtbaren Rechtsakt geht), kann der von ihm vertretenen juristischen Person nicht nur dann zur Last gelegt werden, wenn er die juristische Person bei diesem Rechtsakt vertritt, sondern prinzipiell auch in Fällen, in denen dies nicht der Fall ist (wenn die juristische Person von einem anderen Vertreter vertreten wird oder durch die Mitglieder seines satzungsmäßigen Organs handelt), wenn es um einen juristischen Akt geht, bei dem er zur Vertretung der juristischen Person berechtigt gewesen wäre.
- Nr. 10** Das ausdrückliche Verbot bestimmter Vereinbarungen unter Parteien im Sinne des §, 1 Abs. 2, Satzteil nach dem Semikolon, des BGB, kann direkt oder indirekt sein. Im Falle eines direkten Verbots legt das Gesetz ausdrücklich fest, dass gewisse Handlungen verboten sind (vergl. beispielsweise § 1, Abs. 2 Satzteile nach dem Semikolon, des BGB). Über ein indirektes, ausdrückliches Verbot geht es dann, wenn das Gesetz abweichende Vereinbarungen der Parteien untersagt, indem es diese für

ungültig, oder ggf. für Scheinvereinbarungen erklärt, oder bestimmt, dass diese außer acht gelassen werden (vergl. z.B. § 580 des BGB).

Die Rechtsregelung des satzungsmäßigen Organs (d.h. die Bestimmung, welches der Organe der juristischen Person satzungsmäßiges Organ sind und wie dieses gebildet wird), genauso wie die Regelung dessen, auf welche Weise die Mitglieder des satzungsmäßigen Organs rechtlich im Namen der juristischen Person handeln (sie vertreten), gehören der Kategorie von Rechten an, die die Position von Personen im Sinne des § 1 Abs. 2 BGB betreffen.

Rechtsnormen, die den persönlichen Status (physischer, sowie juristischer Personen) regeln, unterliegen den Normen zum Schutz der öffentlichen Ordnung.

Das gemeinsame Handeln des Prokuristen und eines Mitglieds des satzungsmäßigen Organs ist gemäß § 164, Abs. 2 des BGB eine unzulässige Form der Vertretung einer Handelskörperschaft und darf daher gemäß § 25, Abs. 1, Buchst. g) des Ges. über öffentliche Register nicht als Handlungsform der Mitglieder der Handelskörperschaft im Handelsregister eingetragen werden.

Nr. 11 Eine Forderung, die dem Staat (Steuerverwalter) dadurch entstanden ist, dass der Schuldner verpflichtet ist, im Verlauf des Insolvenzverfahrens seine Vorsteuer bei entgegengenommenen steuerbaren Leistungen gemäß § 44, Abs. 5, Umsatzsteuergesetz herabzusetzen, gilt auch nach der mit Wirksamkeit ab dem 1. Januar 2014 kraft Gesetz Nr. 294/2013 Slg. durchgeführten Novelle des Insolvenzgesetzes nicht als Forderung gegenüber der Vermögensmasse. Diese Forderung wird im Laufe des Insolvenzverfahrens nicht befriedigt.

Nr. 12 Wenn eine Wohneinheit Gegenstand einer Bürgschaft ist, gehören zu den mit ihrer Verwaltung verbundenen Kosten, die im Sinne der Bestimmung des § 298, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes vom Erlös ihrer Vergeldlichung abgezogen werden, auch die aufgebrachten Kosten für die verbrauchte Energie und die mit dem Gang und Betrieb des Hauses (seiner gemeinsamen Teile) zusammenhängenden Dienstleistungen, in dem sich die Wohneinheit befindet.

CONTENTS

Resolution in Criminal Law Cases

No. 1 I. The provision of Section 256 of the Penal Code on the crime of providing an advantage during the award of a public contract, a public tender or a public auction is not a standard with a blank or referential body as it does not refer to, either generally or specifically, to any non-criminal legal regulation, the application of which would be required or the violation of which would condition criminal liability. The criminal offence may be committed also in connection with the award of a small-scope public contract that does not require a tendering procedure under the Act on Public Contracts.

II. The provision of Section 256(2)(a) of the Penal Code contains more alternative characteristics representing the offender's special status, which condition the application of a higher sentence of punishment and are grounded on the fact that the offender committed the criminal offence indicated in Section 256(1) of the Penal Code as a member of the evaluation committee, as the announcer or the organiser of a public tender or a public auction, as an auctioneer or a member of an organised group. Even if the "public contract contracting authority" is not explicitly mentioned, it may be considered as a special case of a "public tender announcer".

Where the public tender announcer is a legal entity (e.g. a territorial self-governing unit), the institute of acting on behalf of another party within the meaning of Section 114(2) of the Penal Code shall be applied, i.e. it is sufficient if the legal entity on whose behalf the offender is acting has such status.

III. The crime of providing an advantage during the award of a public contract, a public tender or a public auction pursuant to Section 256 of the Penal Code is the so-called improper special delict within the meaning of the classification of criminal offences based on the person of the offender. It is a delict in relation to which the Penal Code stipulates a special characteristic, status or competency of the offender in the provision of Section 256(2)(a) thereof merely as a circumstance conditioning the application of a higher sentence of punishment, i.e. as a particularly aggravating circumstance, the basic body of the crime under Section 256(1) thereof, however, may be fulfilled by anyone.

Complicity is permissible in case of improper special delicts, whereas a stricter sanction shall be imposed only upon the accomplice who has fulfilled the indicated particularly aggravating circumstance and who possesses the relevant special characteristic, status or competency to be a concrete or special subject within the meaning of Section 114 of the Penal Code.

A stricter criminal sanction in accordance with Section 256(1), (2)(a) of the Penal Code shall be imposed only upon the accomplice who was, for example, the public tender announcer. Nevertheless, this does not exclude the possibility that the offender who is not the public tender announcer could have acted as an accomplice and provided an advantage (along with other offenders) during the award of a public contract. The provision of Section 256(1) of the Penal Code does not require any

special status, characteristic or competency on the part of the offender and thus, the criminal offence may have been committed also by the so-called *extraneus* as an accomplice, who is neither the public contract contracting authority nor the public tender announcer and/or who is involved neither in the public contract tenderer or bidder selection (e.g. as a member of the evaluation committee) nor in the subsequent public contract award. Therefore, providing an advantage in collaboration with the public contract contracting entity should be considered as complicity (Section 23 of the Penal Code) in the subject criminal offence since such accomplice directly fulfils the characteristics of the said crime through their actions.

- No. 2** The term “other” used in the formulation of an endangering consequence in Section 254(1) of the Penal Code on the crime of distorting data on the status of management and assets designates an entity differing only in relation to the said crime offender and not in relation to the accounting entity – a legal entity who, as a result thereof, is an entity other than the offender – a natural person – and whose accounting records were not kept in a due manner by the offender. Therefore, the legal entity may also be affected by the offender’s actions if the proprietary rights of the legal entity were endangered by such act (cf. Resolution awarded under No. 37/2009 Coll., Collection of Court Resolutions and Opinions).
- No. 3** The imposition of security detention upon an offender pursuant to Section 100 of the Penal Code is not prevented by the fact that an exceptional sentence of life imprisonment is concurrently imposed upon the offender in accordance with Section 54 of the Penal Code.
- No. 4** A separate legal characteristic of the crime of extortion pursuant to Section 175(1) of the Penal Code is, apart from the characteristic of a threat of violence or a threat of other severe harm, likewise the act of forcing another person to do, omit or endure something. This different characteristic shall be fulfilled also by different *res gestae* expressing to what the aggrieved party is forced by the offender’s actions.
- No. 5** In a situation when the legal assessment of an act is the consequence of the application of the principles arising from Section 259(4) of the Code of Criminal Procedure, Section 264(2) or Section 265s(2) of the Code of Criminal Procedure, the reversal of a decision contested by an extraordinary appeal cannot be justified by the mere objection of the appellant that the legal qualification does not correspond to the ascertained act.
- Such procedure would be possible in the case when the appellant reasonably objected that the act could have been adjudged according to another provision in accordance with the law, while observing the conditions of the applied prohibition of *reformationis in peius*.
- Should the appellate court find that the incorrect legal qualification is exclusively the consequence of the applied prohibition of *reformationis in peius*, the dismissal of the extraordinary appeal may be considered as evidently unjustified pursuant to Section 256i(1)(e) of the Code of Criminal Procedure since, in such a case, the contested decision does not manifest the defect consisting in the incorrect legal assessment of the act. Thus, the procedure in accordance with Section 265i(1)(f) of the Code of Criminal Procedure should not be applied.

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 1** When only one of the former spouses is registered as the property owner in the Land Registry and the other spouse claims the property to be the subject of their no longer existing but not yet settled joint property of spouses, such other spouse may seek the determination whether the property belongs to the no longer existing and still unsettled joint property of spouses. Should the effects of the lawful presumption of settlement (Section 741 and Section 150(4) of the Civil Code) arise in the course of the proceedings, the action should be changed to the determination whether the thing belongs to the common ownership of the parties.
- No. 2** Where the petitioner's legal interest in the entry in the Commercial Register pursuant to Section 11(3) of the Public Register Act does not ensue from the motion for entry or from documents appended thereto, the registration court, by proceeding in accordance with Section 88 of the Public Register Act, shall call upon the petitioner to complement the motion or any missing documents demonstrating the petitioner's legal interest.
- A partner has a legal interest in the deletion of a company executive following the cessation of office from the Commercial Register. If, after the cessation of the office of the company executive, a limited liability company fails to file a motion for the deletion of the company executive from the Commercial Register in conflict with Section 11(1) and (2) of the Public Register Act and for the entry of the cessation of the office of the company executive within the time period set forth by the provision of Section 11(3) of the Public Register Act, the partner shall have the right to file a motion for the entry of the indicated facts in line with the latter provision mentioned above.
- No. 3** In proceedings concerning the determination of paternity pursuant to the provision of Section 783(2) of the Civil Code, the court does not ascertain the child's opinion in the manner stipulated in the provision of Section 100(3) of the Civil Procedure Code. Relationship in the form of parenthood follows the natural state of things, i.e. who is the actual parent of the child is a given and constant value, which is objectively determinable based on scientific knowledge.
- No. 4** As regards the interpretation of an addressed legal act, the decisive factor is the true will of the actor, which was or must have been known to the addressee and which should be given priority over its external manifestation (e.g. by the objective meaning of the used words).
- The true will of the actor should be adjudged at the moment of expression thereof (when becoming perfect). Only if it is not possible to ascertain the true will of the actor (first clause of Section 556(1) of the Civil Code), the court shall proceed in agreement with the rule expressed in the second clause of Section 556(1) of the Civil Code.
- No. 5** As a rule, the provision of Section 1130 of the Civil Code provides judicial protection to an outvoted or neglected minority co-owner against the decision of a majority co-owner in situations when the decision involves an important matter of a common nature (extraordinary administration). Depending on the specific circumstances of the case, especially where a threat of severe injury is evident, it is not possible to exclude the provision of judicial protection also in the exceptional case when the decision involves a matter concerning routine administration.
- No. 6** The term compensation of damage to health or death pursuant to Section 6(2)(a) of Act No. 168/1999 Coll., as amended, may include pecuniary compensation of non-material injury under Sections 11 and 13 of the Civil Code.

- No. 7** The entitlement to the compensation of non-material injury pursuant to Section 2958 of the Civil Code consists of individual, partial and independent entitlements to the compensation of pain, aggravated social assertion and other non-material injury, which arise and become extinct separately and which, accordingly, lapse separately. The entitlement to the compensation of pain shall mean the compensation of pain in the so-called wider sense, i.e. both physical pain and mental suffering; common ailments associated with certain types of bodily harm are already included in the assessment of pain.
- Other non-material injury related to bodily harm within the meaning of Section 2958 of the Civil Code is associated with interference with health, which consists neither in temporary pain nor in physical or mental injury of a long-term (permanent) character, instead, it involves specific circumstances beside the usual progress of treatment and stabilisation of health, which do not occur regularly but abnormally increase the intensity of the suffered injury to health.
- No. 8** If an aggrieved party's costs expended on the repair of a vehicle resulting from an accident were compensated, however, the value of the repaired vehicle failed to reach the original common value, the material injury inflicted upon the aggrieved party's vehicle persists, whereas it is equal to the difference between the common price of the vehicle prior to damage and the common price of the vehicle after the repair and the tortfeasor shall be obligated to compensate the same.
- No. 9** Where a confidential clerk does not represent a legal entity (company) during a legal act, the confidential clerk's knowledge of a certain (legally significant) fact (capable of influencing the validity of such legal act or an examination whether the same does not constitute an ineffective or voidable legal act) cannot be, as a rule, attributed (solely) to the affected legal entity (company).
- The knowledge of a director of a legal entity (company) of a certain (legally significant) fact (capable of influencing the validity of such legal act or an examination whether the same does not constitute an ineffective or voidable legal act) may be attributable to the legal entity represented by the director not only when the director represents the legal entity during the legal act but also in opposite cases (when the legal entity is represented by other representatives or is acting through members of its statutory body) involving legal acts during which the director would be authorised to represent the legal entity.
- No. 10** An explicit prohibition of a certain arrangement of the parties within the meaning of the part of the clause before the semicolon in Section 1(2) of the Civil Code may be both direct and indirect. In the case of a direct prohibition, the law explicitly stipulates that certain actions are prohibited (cf. e.g. a part of the clause after the semicolon in Section 1(2) of the Civil Code). An indirect prohibition is usually the case when the law prohibits a devious arrangement of the parties by declaring the same invalid and/or ostensible or the law stipulates that such arrangement shall not be taken into account (cf. e.g. Section 580 of the Civil Code).
- The legal regulation of the statutory body (i.e. determination which of the bodies of a legal entity is the statutory body and how it is created), as well as the regulation of the method of legal acting (representation) of the members of the statutory body for and on behalf of the legal entity falls within the category of law pertaining to the status of persons within the meaning of Section 1(2) of the Civil Code.
- Legal standards conditioning personal status (of natural persons and legal entities) belong among standards protecting public order.

The joint acting of a confidential clerk and a member of the statutory body is not a permissible method of representing a business corporation pursuant to Section 164(2) of the Civil Code and cannot be entered as a method of acting of the members of the statutory body for and on behalf of the business corporation in the Commercial Register in accordance with Section 25(1)(g) of the Public Register Act.

No. 11 A claim of the state (tax administrator) arising from the debtor's obligation to reduce input tax on received taxable supplies pursuant to Section 44(5) of the Value Added Tax Act in the course of the insolvency proceedings is not a claim towards the bankruptcy estate even after the amendment of the Insolvency Act by way of Act No. 294/2013 Coll. in effect from 1 January 2014. This claim shall not be satisfied in the course of the insolvency proceedings.

No. 12 When the subject of securing is an unused dwelling unit, the costs associated with the dwelling unit administration, which are deducted from the proceeds from realization within the meaning of the provision of Section 298(2) of the Insolvency Act, also include the costs expended on used energy and services connected with the functioning and operation of the (common parts of) building where the dwelling unit is situated.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka:	Mgr. PhDr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881, e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného:	Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka:	tel. 246 040 400, 246 040 401 e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce:	CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk:	SERIFA®

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU.

Archiv časopisu je v systému ASPI.

Pokud nejste uživatelem systému ASPI, kontaktujte nás na adrese: <http://archiv.wolterskluwer.cz>
Archiv Vám zpřístupníme.